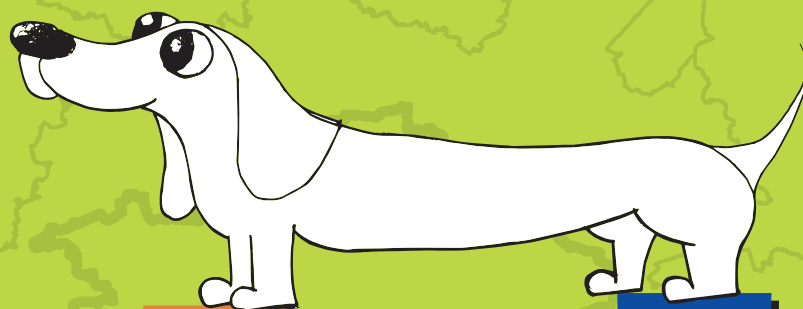

Náš domov **MEZI VLTAVOU A SÁZAVOU**

Krhanice

Křečovice

Netvořice

Neveklov

Týnec nad Sázavou

Náš domov

MEZI VLTAVOU A SÁZAVOU

Regionální učebnice

Krhanice / Křečovice / Netvořice
Neveklov / Týnec nad Sázavou

OBSAH

KRHANICE	8	NEVEKLOV	138
Historie Krhanic	10	Geografické vymezení	140
Geologie	15	Historie Neveklovska	145
Přírodověda	17	Název a symboly Neveklova	158
Rodinná farma Krhanice	21	Současnost obce	160
Významné stavby Krhanic	23	Katastrální části	167
Dlabalův pomník	26	Významné stavby	173
Sanatorium v Prosečnici	27	Kultura, zvyky	178
Doprava	29	Osobnosti Neveklova	182
Činnost spolků v Krhanicích	33		
Krhanické osobnosti	35	TÝNEC NAD SÁZAVOU	188
Zámek Lešany	40	Historie	190
Vojenské technické muzeum Lešany	42	Současnost	192
František Hrubín	44	Fauna a flora	194
		Osobnosti	169
KŘEČOVICE	46	Místopis	199
Křečovice a jejich historie	48	Doprava	201
Významné osobnosti obce Křečovice	52	Hospodářství regionu	206
Významné stavby v Křečovicích	54	Významné budovy	208
Místopis	58	Kultura, zvyky, tradice	210
Doprava	63		
Hospodářství	65	AUTOŘI A POUŽITÉ ZDROJE	212
Kultura a zvyky	68		
NETVOŘICE	72		
Etymologie názvu místa a popis znaku	74		
Poloha městyse	75		
Od historie k současnosti	76		
Významné budovy	92		
Významné osobnosti	99		
Škola a vzdělávání v Netvořicích	109		
Geologie	114		
Klimatologie	123		
Místní spolky	126		
Tradice a zvyky	135		

Milí čtenáři, milé děti,

jsem ráda, že máte možnost listovat v regionální učebnici kraje mezi Vltavou a Sázavou. Je to kraj, kde žijete, kraj, ve kterém máte své kořeny a možná i vaši předci. Kniha vznikala celé čtyři roky a podíleli se na ní pedagogové a žáci všech pěti zúčastněných základních škol (Týnec nad Sázavou, Krhanice, Neveklov, Křečovice, Netvořice). Jde o první učebnici tohoto typu v našem regionu. Záměrem je prohloubit váš zájem o kraj, ve kterém žijete. Znáte-li dobře toto místo, jeho historii, kulturu, přírodní vztahy, můžete ho lépe chránit, podílet se na jeho rozvoji a rozkvětu. Učebnice nenahrazuje výuku dějepisu, přírodopisu, občanské či výtvarné výchovy, vlastivědy ani prvouky. Není historickou kronikou, turistickým průvodcem ani biologickým svazkem zoologie a botaniky. Umožní vám nahlédnout do zajímavostí v našem kraji a třeba podnítí váš zájem o život a místo, které vás obklopuje. Knížka pohlíží na náš region z pohledu mezipředmětových vztahů, a tak nás může v kapitole o historii třeba překvapit křížovka, kvíz, doplňovačka apod.

Regionální učebnice má široké využití. Účelem je především doplnění a zpestření výuky. Je doplněna pracovními listy napříč předměty a můžete se s ní seznámit i v elektronické podobě. Přeji vám, aby se kniha stala pro vás zábavou, která potěší, zaujme a snad i trochu poučí.

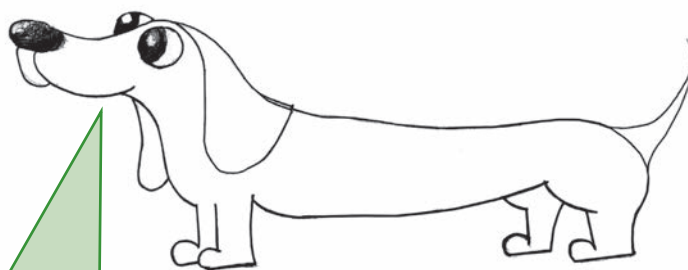
Mgr. Ludmila Vodehnalová

Foto Markéta Kolářová: Soutok Vltavy a Sázavy u Davle, podzim 2019

KANDÍK – PSÍ ZUB

Ahoj! Jsem jezevčík
a jmenuji se Kandík – psí zub, zkráceně
Kandík. Budu Vás provázet touto knihou. Ptáte se, proč
mám tak zvláštní jméno? Odpověď je jednoduchá. Narodil jsem se
v kraji mezi Vltavou a Sázavou, vlastně kousek nad řekou – v místech, kde
se Sázava pomalu blíží k soutoku s Vltavou. Tam někde nedaleko Pikovic leží
kopec Medník. Je to význačný kopec, dosahující výšky 416,5m nad mořem. Hrdě
se vypíná nad údolím řeky Sázavy. V okolí Medníku je zvlášť velká koncentrace
trampů a trampských osad. Jeho svahy jsou porostlé listnatými lesy. Medník je
pravděpodobně jedinou lokalitou v České republice, kde roste ohrožená
rostlina kandík psí zub (*Erythronium dens-canis*). A protože
pocházím právě z tohoto nádherného kraje, nemohu se
přece jmenovat jinak!

Foto: Ludmila Vodehnalová: Kandík – psí zub, Medník, 2018

Historie Krhanic / Geologie / Přírodověda Rodinná farma

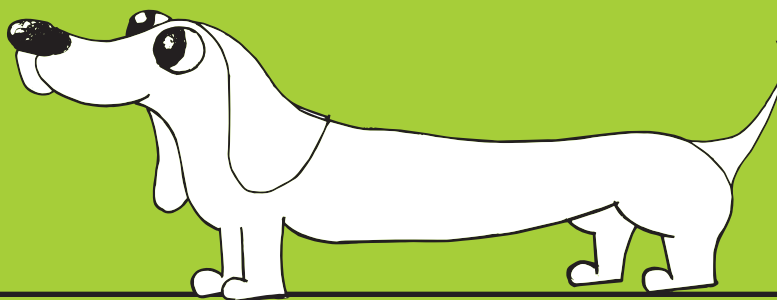
Významné stavby – Dlabalův pomník – Sanatorium Prosečnice

Doprava / Spolková činnost / Krhanické osobnosti – J. Hájek,

J. Šejbalová, M. Houra, O. Brousek / Lešany – Zámek

– Vojenské muzeum – František Hrubín

KRHANICE

ÚVOD

Vesnici Krhanice vnímají místní obyvatelé i turisté jako malebné místo, žijící si poklidným životem uprostřed krásné, na některých místech téměř nedotčené přírody. Měli bychom jim dát za pravdu. Krhanice v minulosti byly a i nadále jsou vyhledávanou lokalitou nejen pro klidný a zároveň aktivní život, ale i pro odpočinek, turistiku a poznávání přírody.

Jak Krhanice vidí naši žáci?

„Je to malá vesnice s velkými překvapeními. Lesy jsou tady na podzim, jako by je pozlatil.

Jsou plné nejrůznější zvěře a čarokrásných květin.

Místní poklady ukryté v lesích připomínají nedotčenou přírodu jako z dávných filmů.

Stromy otevírají nádherně širokou náruč větví a mezi nimi vyčuhují vyhlídky umožňující dechberoucí pohled po okolí, který každému návštěvníkovi rozzáří oči.

Krajinou protékající řeka Sázava se modrá jako letní nebe. Je krásná, divoká, silná a plná života.

Kolem řeky se klikatí koleje, po kterých se již mnoho let neúnavně šine vlak, legendární Posázavský Pacifik.

Pokud vlakem pojedeme směrem ku Praze, budeme se zatajeným dechem pozorovat třpytící se řeku i temné lesy a skály.“

Pojďme se tedy na stránkách učebnice seznámit blíže s místem, které nám rozhodně má co nabídnout.

Pojďme společně bádát v historii obce, ve které žijete nebo chodíte do školy. Obec Krhanice leží na pravém břehu řeky Sázavy a je tvořena třemi hlavními částmi. Jsou to Krhanice, Dolní Požáry a Prosečnice. Počátky obce sahají až do 16. století, první písemná zmínka o obci je mnohem starší. Zjistíme, jak se proměňoval v průběhu věků počet obyvatel v obci, jak se rozrůstala a jaké instituce zde vznikaly.

Obec Krhanice leží na pravém břehu řeky Sázavy a rozkládá se na ploše 1347 ha – je tvořena lokalitami **Krhanice, Dolní Požáry a Prosečnice**. Více než polovinu rozlohy obce zaujímá Hornopožárský les.

Vývoj počtu obyvatel

Obec, část obce	První pís. zmínka	Výměra v a	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Krhanice		1347	419	459	545	660	705	661	1204	1146	905	940	857	728	782
1. Dolní Požáry	1544		31	37	91	101	95	91	141	92	61	65	60	34	139
2. Krhanice	1360		341	379	413	446	456	449	473	554	666	630	554	498	459
3. Prosečnice	1497		47	43	41	113	154	121	590	500	178	245	243	196	184

Zpráva ze sčítání lidu z roku **2011** hovoří o **918** obyvatelích v Krhanicích (všech 3 částech obce dohromady), v roce **2015** zde žilo **947** obyvatel. K **1. 1. 2023** je v obci Krhanice evidováno celkem **1 164** obyvatel.

Počet domů

Obec, část obce	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Krhanice	46	53	59	70	81	94	137	191	179	209	211	262	281
1. Dolní Požáry	2	2	6	9	9	9	18	26		13	13	17	53
2. Krhanice	40	47	49	54	63	73	101	147	179	159	155	193	176
3. Prosečnice	4	4	4	7	9	12	18	18		37	43	52	52

K **1. 1. 2023** je v Krhanicích evidováno **387** domů (čísels popisných).

Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/20538302/13n106cd1.pdf>

Počátky historie obce – od raného středověku po konec 16. století

V souvislosti s historií Ostrovského kláštera* můžeme najít i první písemnou zmínku o Krhanicích. Z historických pramenů vyplývá, že v roce 1228 měl klášter v držení i polovinu Krhanic. Druhá polovina patřila zřejmě k sousednímu kosteleckému panství**.

Kdysi výstavný královský hrad (Zbořený Kostelec) byl několikrát pobořen, naposled byl obnoven Zdeňkem Konopištským ze Šternberka. V roce 1467 (za doby husitských válek) byl z rozkazu krále obležen a dobyt. Od té doby jsou z něho jen rozvaliny. Šternberkové připojili panství kostelecké ke Konopišti a s ním i Krhanice. Podle Desek zemských měly roku 1560 devět usedlostí. Uvádí se, že roku 1574 se v Krhanicích nacházel dvorec manský***, který byl svobodný. Původně patřil prvnímu přímému světskému majiteli Příbíkovi z Pechů, později Řehoři. Vesnice tedy náležela ke konopištskému panství, kde již byla vedena až do zániku patrimoniální správy**** v roce 1848.

Novověk

Významným rokem pro obec Krhanice byl rok 1875. Tehdy Zemská školní rada v Praze povolila zřízení samostatné školy. Zároveň jednotřídní škola byla umístěna v prozatímních prostorách stavení č. p. 35. V roce 1878 se započalo se stavbou budovy školy, která byla 1. 11. 1879 slavnostně vysvěcena. Dnes je v této budově umístěn Obecní úřad Krhanice a knihovna. Jednotřídku v provizoriu i v nové budově navštěvovalo více než 100 dětí, 1. 1. 1881 bylo vydáno povolení ke zřízení dvoutřídky. Škola a dění kolem ní se staly centrem všeho života v obci.

Archeologické naleziště zbytků kláštera na Ostrově

Zřícenina hradu Zbořený Kostelec

*Klášter Stětí sv. Jana Křtitele na Ostrově u Davle patří mezi nejstarší české mužské kláštery. Byl založen knížetem Boleslavem II. z rodu Přemyslovců a mnichy benediktinského řádu zřejmě roku 999 nad soutokem Sázavy s Vltavou, na zhruba tříhektarovém vltavském ostrovu svatého Kiliána.

**Zbořený Kostelec je zřícenina hradu nad pravým břehem řeky Sázavy u soutoku s Kamenickým potokem, naproti vesnici Zbořený Kostelec nedaleko Týnce nad Sázavou. Stojí na ostrohu nad řekou v přírodní rezervaci Čížov v nadmořské výšce asi 300 metrů. Od roku 1965 je kulturní památkou.

***Leník (též man) je uživatelem léna a je vázán svému lennímu pánovi slibem věrnosti a poslušnosti a rovněž případné vojenské pomoci. Leník byl většinou původem z řad nižší šlechty a převážně bez vlastních svobodných statků, který za své vojvodské služby případně i jiné služby prokazované panovníkovi nebo některému jinému významnému šlechtici či duchovnímu, získával do správy a užívání příslušné majetky – manství.

****Patrimoniální nebo také vrchnostenská správa bývala veřejná správa, kterou pozemková vrchnost vykonávala na svých panstvích. Zahrnovala jak správu majetku, tak správní a soudní oprávnění vůči poddaným. V českých zemích se vedle městské a církevní správy uplatňovala od 13. století až do roku 1848.

Stará škola, dnes obecní úřad a knihovna

1895 – založení dobrovolného hasičského sboru (působí dodnes)

1916–1936 – stavba prosečnického plicního sanatoria. Stavba byla financována spolkem Humanita, předsedou byl sociálnědemokratický poslanec a senátor Václav Johanis.

1942 – Dělnické sanatorium pro plicní choroby v Prosečnici bylo zabráno a byla zde zřízena kasárna SS.

29. 5. 1919 – byla založena Tělocvičná jednota Sokol

Pro představu...

V roce 1932 byly součástí Krhanic ještě obce Čakovice a Chrást nad Sázavou a celá územní jednotka čítala 1245 obyvatel.

Působily zde instituce: četnická stanice, Lidové sanatorium v Prosečnici, katolický kostel, tři sbory dobrovolných hasičů (Krhanice, Čakovice, Chrást), cihelna, Družstvo pro rozvod elektrické energie, elektrárna Svazu středočeských okresů, kamenictví, žulový lom Správy státních lomů.

Obyvatelé mohli využít služeb: 5 lékařů, obchodu s cukrovinkami, holiče, 9 hostinců, Dělnického konumu, 5 obuvníků, pekaře, 2 pokrývačů, porodní asistentky, 9 řezníků, 6 obchodů se smíšeným zbožím, kamenosochaře, Spořitelního a záložního spolku pro Krhanice, tesaře, 2 truhlářů a zahradníka.

1949 – Na přelomu 40. a 50. let minulého století přišlo do Československa přibližně 12 tisíc běženců z Řecka, kde probíhala občanská válka. Utečenci museli nejdříve projít nezbytnou aklimatizací v karanténních táborech v Mikulově, Svatobořicích u Kyjova, Těchoníně a v neposlední řadě i v Lešanech (dnešní Vojenské technické muzeum). Teprve pak se mohli trvale usídlit v naší republice. Ne všichni se z karanténních táborů dostali dál.

V článku Po stopách řeckého transportu 1949 se uvádí: „Do železniční stanice Krhanice přijela 4. listopadu 1949 ve 21:00 hodin první část transportu řeckých uprchlíků v počtu 200 mužů, 340 žen

a 380 dětí. O den později, 5. listopadu 1949 v 6:15 hodin jeho druhá část o síle 417 mužů, 413 žen včetně těhotných a kojících a 35 dětí, aby po přestupu do nákladních aut a autobusů pokračovali v cestě do shromažďovacího střediska Lešany. Byl to vlastně třetí sled řeckých uprchlíků, ubytovaných v Lešanech, neboť před nimi přijelo do Lešan již 1. srpna 1948 celkem 1 221 Řeků a 2. září 1949 dalších 1 200 Řeků.“

Zdroj: https://benesovsky.denik.cz/zpravy_region/recke-bezence-pripomina-v-krhanicich-hrob-20150325.html

Podle slov pamětníků bylo v den příjezdu uprchlíků krhanické nádraží celé bílé, vysypané vápnem. Všichni byli oblečeni v černém, na nohou jakési trepky, boty nesli přehozené přes rameno.

Hrob na krhanickém hřbitově připomíná, že cesta za svobodou a lepším životem pro některé Řeky skončila dříve, než začala. Hrobů na hřbitově bylo víc, ale za léta zmizely. Tento poslední pochází z roku 2008 a nechal ho zřídit za podpory řeckého velvyslanectví Klub přátel Řecka.

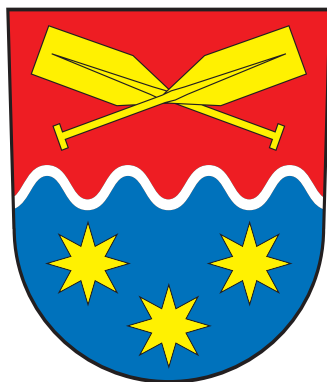
1957 – začátek stavby nové základní školy a sportovního hřiště (TJ Sokol)

30. 8. 1959 – slavnostní otevření nové školní budovy

1967–1968 – stavba nového mostu přes řeku Sázavu. Starý most fungoval do r. 1970

1984 – otevření přístavby školní jídelny při Základní devítileté škole Krhanice

16. 4. 2004 byl zastupitelstvem obce schválen znak obce a vlajka obce

Znak obce Krhanice

Vlajka obce Krhanice

Historie lomu v Prosečnici

Žulový lom Dolní Požáry u Prosečnice je jedním z nejstarších dosud provozovaných kamenolomů v ČR. Těžba žuly zde byla zahájena již v druhé polovině 18. století.

Šedavá žula, dříve nazývaná konopištská a poté požárská (podle nedaleké obce Dolní Požáry), vždy patřila mezi naše nejznámější žuly. Její charakteristickou vlastností bylo, že se dala vylamovat ve velkých blocích a byla dobře lešitelná. Opracování žuly se provádělo v místních kamenických dílnách, významnou úlohu v dopravě kamene měla blízká železnice.

Požárská žula byla v minulosti využita pro stavbu mnoha významných budov a památek u nás i v zahraničí. Byly z ní postaveny některé stanice pražského metra, mnoho pomníků, například podstavce soch sv. Václava a Jana Žižky v Praze, pomník Fr. Palackého. Dále schodiště Národního divadla a Městské knihovny, dlažba na Pražském hradě a nádvoří, Komerční banka Praha, sloupy Obecního domu v Praze, terasa u Paláce kultury, Národní památník, budova Ministerstva zemědělství. Za hranicemi vzpomeňme například pomník Českých legionářů na hřbitově Père-Lachaise v Paříži, ministerské budovy ve Vídni, v Budapešti a další. Tato žula byla také často využívána na výstavbu mostů, vodních děl a železničních staveb.

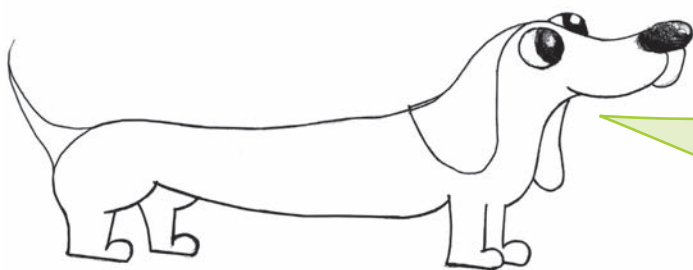
Žulové lomy nad Prosečnicí bývaly dříve dva, oba ležely severně od železniční zastávky. Nejdříve je vlastnilo konopištské panství, po 1. světové válce je převzal stát. Lom „v Doubí“ byl v 50. letech 20. století opuštěn a zarostl lesem. Těžba žuly a kamenická výroba v lomu blíže k železnici, dříve nazývaném „na Vrších“, pokračuje v omezeném rozsahu s přestávkami až do současnosti.

V roce 2015 se vlastníkem tohoto lomu stává firma Abakron, v roce 2016 obnovuje těžbu žuly a pokračuje v tradici kamenické výroby.

Zdroj: <http://www.lomprosecnice.cz/cz/historie-lomu-wp000002.html>

Lom v Prosečnici v současnosti.

Jak
ovlivnila
protékající řeka Sázava
během 20 milionů let formování
krajiny okolo Krhanic? Vznikla zde
mimo jiné i významná naleziště zlata.
Krhanice prosluly těžbou kamene –
žuly. Kámen se zde nejen těžil,
ale i zpracovával, a to po
téměř tisíc let.

Geologie - podloží

Z geologické charakteristiky i výskytu nerostných surovin do značné míry vyplývá charakter kraje. Okolí Krhanic je především oblastí kontaktů různých geologických jednotek, středočeského **plutonu** a **starohor*** (proterozoika).

Tato oblast ležela kdysi na okraji kontinentu Gondwana** a později nad středočeským švem, kde došlo k výstupu žulových mas.

Celá krajina byla formována říční činností během posledních 20 mil. let. Postupně se vytvořila malebná „krabatina“ České vysočiny. Během posledního milionu let se obě řeky – Vltava i Sázava – hluboce zařízly a vytvořily strmé skalnaté kaňony. Celá oblast byla ovlivněná **těžbou zlata**, která trvala asi více než 2 000 let. Mnohem později nastoupila **těžba kamene**.

Horniny středočeského žulového plutonu překračují u Kamenného Přívozu řeku Sázavu a tvoří **rozsáhlý žulový masiv Hornopožárského lesa**. Je to oblast pozoruhodné těžby a zpracování žulových hornin – hlubinných žulových intruziv (vyvřelých hornin, které pronikly do hornin starších). Žulové masivy jsou různého stáří a složení, a tudíž i různého vzhledu. Mají proto i různé obchodní názvy podle místa výskytu.

Požárská žula – mladší než žula sázavská. Je jemnozrnná, světle šedá a výborně leštitelná. Opracování žuly se provádělo v místních kamenických dílnách. Významnou úlohu v dopravě kamene měla blízká železnice.

Místa použití požárské žuly: Národní památník Praha, Ministerstvo zemědělství Praha, Komerční banka na Václavském náměstí, podstavec pomníku sv. Václava na Václavském náměstí, pomník Františka Palackého v Praze, Jana Žižky z Trocnova na Vítkově, pomník našich legionářů na hřbitově Père-Lachaise v Paříži. Tato žula byla často využívána na výstavbu mostů, vodních děl a železničních staveb.

***Starohory** jsou obdobím prekambria trvající od 2,5 miliardy 570 milionů let. V jeho dlouhém průběhu se uplatnily mohutné horotvorné pochody a vznikly rozsáhlé geologické komplexy, které se staly součástí starých štítů.

Pluton je velké hlubinné těleso magmatického původu. Jsou to vyvřelé horniny, ztuhlé pod povrchem Země, vnikající do okolních hornin, mohou být i obrovských rozměrů a vytvářejí velmi rozmanité tvary - okrouhlé, plošné, kopulovité, jazykovité, nálevkovité i čokkovité. Horniny těchto těles se nazývají hlubinné neboli plutonické (plutonity). Typickými představiteli jsou granitoidy.

****Gondwana** = superkontinent na jižní polokouli; od začátku druhohor se začala postupně rozdělovat na dnešní Jižní Ameriku, Afriku, Indii, Austrálii a Antarktidu. Jejím protějškem na severní polokouli byla **Laurasie**.

Laurasie = superkontinent na severní polokouli (Severní Amerika, Evropa a Asie severně od Himaláje); vznikl rozdělením superkontinentu Pangea (**prvohory**). Jižním protějškem Laurasie byla **Gondwana**.

Za Rakouska-Uherska byly vyváženy leštěné výrobky pod názvem *konopištský granit*. Po druhé světové válce se produkce zaměřila na výrobu obrubníků a dlažebních kostek.

V okolí Prosečnice a Krhanic jsou další lomy menšího rozsahu. Patří sem třeba lom u železniční stanice Pecerady. Lom byl založen v r. 1889 konopištským panstvím a těžil se zde velmi kvalitní tmavý kámen, známý jako **peceradské gabro** (gabrodiorit). Po vyleštění má neobvyklou barvu s nádechem do zelena. Použito bylo na památník Jana Amose Komenského v Naardenu (Nizozemí) nebo na obklady Komerční banky v Praze. Tuto horninu nalezneme také ve zdech rotundy v Týnci nad Sázavou.

V roce 1948 byl lom opuštěn, zůstalo zde podle odhadů ještě asi 50 000 m³ zásob. Další lomy existovaly i v okolí Kamenného Přívoza a Kamenného Újezdce.

Sázavská žula – těžila se v okolí Lešan. Dnes je tento lom, jako mnoho jiných malých lomů v okolí, zlikvidován. Některé lomy byly i zatopeny.

Vývoj zpracování kamene na Krhanicku má tradici dlouhou skoro jedno tisíciletí.

Fungující lomy se dnes spíše zaměřují na stavební kámen a kámen drcený (různé druhy šterků a šterkopísků). Těžba žuly a kamenická výroba v lomu blíže k železnici, dříve zvaného „na Vrších“, pokračuje do současnosti. V roce 2015 se vlastníkem tohoto lomu stala firma Abakron a od roku 2016 pokračuje v tradici kamenické výroby.

Peceradské gabro

Krhanická žula

Pojďme se projít
okolím Krhanic, zalesněnými
kopci, krásnými skálami, přírodními
památkami... Najdeme Lovecký zámek, dále
nás stezka dovede třeba k Vlčí rokli, Panské skále...
Vyšplhat můžeme na Gryblu... A cestou třeba
uvidíme nějakou zajímavou rostlinu
nebo živočicha.

Hornopožárské lesy

Přírodní park Hornopožárský les nebo Hornopožárské lesy najdeme ve středních Čechách. Rozkládají se mezi Týncem nad Sázavou, Jílovém u Prahy, Krhanicemi a Kamenicí. Zabírají plochu asi 25 km², což zhruba odpovídá šesti Václavským náměstím. Lesy byly součástí konopištského panství. Dokonce učarovaly i Františku Ferdinandu d'Este, následníkovi habsburského trůnu, který zde nechal postavit **myslivnu a Lovecký zámek nesoucí jméno Horní Požáry** (odtud název této oblasti). Arcivévoda zde také vybudoval stezky vedoucí nejzajímavějšími místy. Táhnou se Vlčí roklič, okolo zalesněného kopce Grybla, přes Panskou skálu až do města Jílové. A opačným směrem přes zříceninu hradu Zbořený Kostelec bychom se dostali do Týnce nad Sázavou.

Celý park je protkán sítí turistických tras, které vás provedou hlubokými lesy podél velkých osamělých žulových balvanů a přírodních památek.

Vlčí rokle

Vlčí rokle se nachází v Posázaví asi 2 km severně od Prosečnice, v blízkosti tamních lomů na granodiorit a tonalit. Rokle pokrývá geomorfologicky zajímavé kamenné moře z granodioritových balvanů o velikosti až několik metrů. Vlčí rokle je původními bučinami (místy i více než 200 let starými) zarostlá strž. Pod balvany protéká malý potok a v údolí je několik menších vodních ploch. Malebná **Vlčí rokle je od roku 1990 chráněna jako přírodní památka.**

Grybla

Grybla je přírodní rezervace, která byla vyhlášena roku 1985. Nachází se severně od obce Krhanice, na východním svahu nejvyšší hory Hornopožárských lesů Grybly, která má výšku 514 m. n. m. Vrchol Grybly je zalesněný a není přístupný po žádné cestě. Území přírodní rezervace je tvořeno severní a jižní plochou o celkové rozloze 53,19 ha. Blízko Grybly leží **Panská skála** s vyhlídkou na jih.

Pohled z Panské skály

Na území této rezervace nebyly nalezeny stopy pravěkého osídlení. První výrazné zásahy do krajiny se datují ve středověku. Tehdy se odšed vozilo dubové a bukové dřevo pro energetické účely, zejména pro těžbu zlata v Jílovém u Prahy. V roce 1974 učitel Kocourek navrhl zařazení Grybly do přírodních rezervací.

Z dlouhodobého hlediska je snaha zachovat území jako ukázkou původního regionálního biotopu. V současnosti je největší problém člověk, který svou bezohledností, rozdělováním ohňů, tábořením a odhazováním odpadků u Panské skály znehodnocuje krajinu. Ale škodí i nadměrné odstraňování padlých stromů a kácení stromů, na kterých hnízdí vzácné ptáčí druhy.

Lokalita je významná výskytem **datla černého** či **lejska malého**. Pozorováni byli i jestřáb lesní, puštitík obecný a kavka obecná. Z ochrannářského hlediska je velmi významný výskyt **mloka skvrnitého**, který žije v čistých potocích v jižní části území. Mezi běžnou zvěř zde patří srnci, mufloni a divoká prasata.

V současné době se ochrana přírody řídí plánem péče schváleným odborem životního prostředí. Podle tohoto plánu by se měl především zachovat přirozený charakter lesů. To znamená nevysazovat nepůvodní dřeviny a preferovat místní druhy. A tam, kde je to možné, v co největší míře nechat prostor přirozené obnově. Pokud už se přistoupí k vysazování, neměly by se používat jehličnany. Je snaha také o omezení táboření a horolezectví.

Panská skála z výšky

Mlok skvrnitý
Foto ZŠ Krhanice

Roháč obecný
Foto ZŠ Krhanice

Muflon

Datel černý

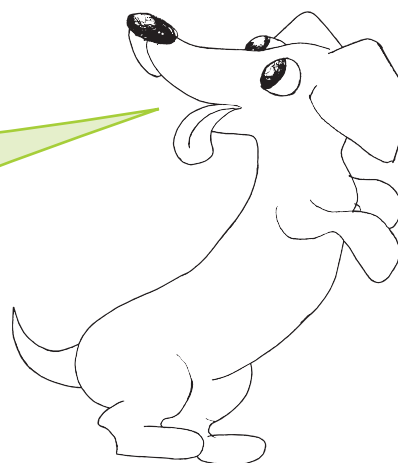

Mapa Krhanic

<https://www.google.com/maps/place/Krhanice/@49.8606866,14.5639807,14z/data=!4m5!3m4!1s0x470b8417b5dfb6f3:0x400af0f661548d018m2!3d49.8560118!4d14.557363>

Pole,
louky, pastviny,
stáda krav v ohradách... to je jen
upoutávka na existenci rodinné farmy
v Krhanicích, která byla založena panem
Františkem Mikolášem. Z textu se dovíte
více informací o práci, která stojí za
mlékem, tvarohem, máslem
nebo sýry.

Farmu založil pan František Mikoláš, rodák z Krhanic. Hlavní činností farmy byla zemědělská produkce obilovin a píce, vlastní chov hovězího dobytka a mlékařské produkty. Pan Mikoláš začal hospodařit v roce 1991 a spravoval dvě vlastní farmy, na kterých choval *mléčné černostrakaté plemeno holštýnského skotu**. V Krhanicích byly ustájeny dojnice, jejichž počet se pohyboval přibližně okolo 280 kusů. Za den nadojily okolo 6 500 litrů mléka. Na druhé farmě, která se rozprostírá na území obce Krňany, choval mladý skot. Toto stádo čítalo přibližně 230 kusů telat a jalovic, které byly určeny především pro obměnu stáda. Všechna zvířata měla k dispozici celoroční pobyt na pastvinách.

Hospodář obdělával 950 hektarů zemědělské půdy, z toho 300 ha orné, 320 ha luk a 330 ha pastvin.

Od roku 2014 se začaly na farmě vyrábět a prodávat vlastní mléčné výrobky. V roce 2011 mohli zájemci o syrové kravské mléko poprvé využít mléčný automat, do kterého denně proudilo čerstvé mléko z mléčnice a který byl velmi oblíbený nejen mezi obyvateli obce, ale i u lidí ze vzdálenějších míst. Farma nabízela pasterizované mléko, jogurty, jogurtové nápoje, máslo, tvaroh, tvarohové dezerty, smetanu, pomazánky, čerstvé sýry, farmářský eidam, syrovátkové nápoje nebo Ghí přepuštěné máslo. **Produkce mléčných výrobků byla ukončena v říjnu 2022.** Farma se nyní specializuje pouze na zemědělskou produkci obilovin a chov krav na maso.

Začátky neměl pan Mikoláš vůbec jednoduché. Narodil se jako prvorozený do rodiny soukromého zemědělce. Z politických důvodů nesměl po ukončení školy pracovat v zemědělství, a tak odešel do pohraničí jako lesní dělník. „Od mládí jsem byl vychováván k lásce a pokoře k přírodě, která nás obklopuje,“ říká živnostník. Doba mu však nepřála a během komunismu se stal ze zemědělství jen koníček. Změna přišla po revoluci, kdy pan Mikoláš odjel do Německa, aby si vydělal na traktor a mohl se začít naplno věnovat zemědělství. „Po revoluci se do republiky začaly dovážet nové zemědělské technologie a já najednou pochopil, že návrat k hospodaření na 15 hektarech nemá význam,“ vzpomínal. V roce 1991 nakoupil restituční podíly sousedů ve vsi a zprivatizoval část státního statku. Postupně se hospodářství rozrostlo na 980 hektarů a 280 dojnic.

Původně uvázané holštýnské dojnice poslal na pastvu, a zvýšil tím množství nadojeného mléka od každé na dvojnásobek.

„Chutné výrobky jdou vyrobit pouze z kvalitního mléka. Nám se to daří proto, že dojnice jsou velkou část dne na pastvinách a krmíme je tím nejlepším krmivem,“ prozradil recept na kvalitu František Mikoláš.

*Původně nížinný černostrakatý skot pocházející z Holandska a severozápadního Německa, kde byl vyšlechtěn k mléčné užitkovosti.

Za svoji práci dostal František Mikoláš v roce 2013 ocenění Živnostník roku ve Středočeském kraji. V červnu roku 2021 František Mikoláš bohužel zemřel, jeho odkaz však dále nesou dědicové.

Žáci naší školy měli na farmě vždy dveře otevřené. Provádění po statku a vyprávění se pan Mikoláš vždy velmi rád ujal. A tak tu bylo možné vidět nejen každodenní život krav, ale i tu náročnou práci lidí, kteří se starali o to, aby se krávy měly co nejlépe a aby výrobky z farmy byly co nejlepší.

Zdroj: www.farmakrhanice.cz

Zpracování mléka – odstředivka

Výběhy

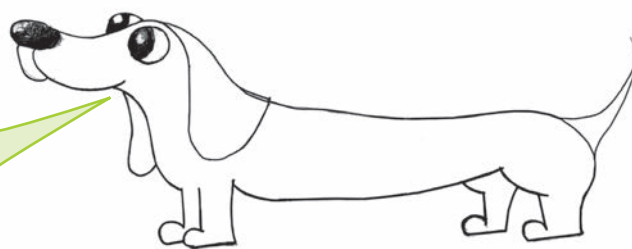

Celkový pohled na hlavní budovu farmy

Zdroj: Foto ZŠ Krhanice

Víte,
k jakému účelu původně
sloužila dnešní budova sanatoria
v Prosečnici, co bylo původně v budově
dnešního obecního úřadu, kdy byla postavena
nová školní budova, že u řeky stával mlýn, že je
v obci několik dalších menších staveb, které
bychom neměli přehlédnout? Pokud
chcete vědět víc, čtěte dále!

Obecní úřad

Život dnešnímu obecnímu úřadu (dřívější staré škole) takřka vdechl pro Krhanice významný rok 1875, kdy Zemská školní rada v Praze povolila zřízení samostatné školy. Zatím se vyučovalo v jedné třídě v prozatímních prostorách stavení čp. 35 pana F. Krňanského. 12. února roku 1878 byly definitivně schváleny plány školní budovy a 1. listopadu 1879 byla škola slavnostně dostavěna a vysvěcena. Tato škola byla otevřena jako dvoutřídní. Od 1. ledna roku 1880 ji navštěvovalo 107 žáků. Správcem školy byl ustanoven Josef Žižka. Na škole také byl podučitel Karel Truhelka. Škola a dění kolem ní se stalo centrem všeho života v obci. Škola fungovala i po roce 1959, kdy byla otevřena nová školní budova. Budova byla i nadále využívána jako část školy. Dnes je budova sídlem obecního úřadu a obecní knihovny.

Zdroj: www.obcekrhanice.cz

Nová školní budova

Školní rok 1959–1960 zůstane navždy zapsán v dějinách obce Krhanice jako první rok naší nové osmileté školy. Ještě než došlo k jejímu užívání žáky, konala se slavnost předávání školy národním podnikem Konstruktivou do užívání místního národního výboru*. Této události se zúčastnili někteří významní hosté, nechyběli ani zástupci televize, takže téhož dne mohli občané Krhanic zhlédnout slavnost ve zpravodajství Československé televize. Školu postavili hlavně občané Krhanic. Do školy docházely děti

Tř.	Krhanice	Chrst' s/s.	Prosečnice	Kamenný Přívoz	Kamenný Újezdec	Hostěrad. Rakousy
I.A	23	3	1	–	–	–
I.B	15	8	3	–	–	–
II.	25	8	6	–	–	–
III.	19	7	7	–	–	–
IV.	13	2	11	–	–	–
V.	18	10	4	–	–	–
VI.A	11	6	1	3	6	1
VI.B	8	4	6	4	4	4
VII.A	12	6	4	5	5	–
VII.B	16	10	–	2	3	1
VIII.	11	10	2	6	2	–
Celk.	176	74	45	20	20	6

Počet zapsaných žáků v prvním roce školy

nejen z Krhanic a osad Chrástu a Prosečnice, ale dojížděly sem i děti z Kamenného Přívozu, Kamenného Újezdce, Hostěradic a Rakous. Pro tyto žáky byla zřízena zvláštní autobusová linka z Kamenného Přívozu do Krhanic.

*Místní národní výbor (MNV) byl název pro obecní úřad (OÚ) až do roku 1989

Šarlot Resort

Ssanatorium z výšky

Vodní elektrárna (mlýn)

Mlýn čp. 22 býval zván Podkrhanický či Pěnkavský. V roce 1607 jej koupil Přeč z Hodějova a připojil ke svému panství. Pravobřežní mlýn měl pouhé jedno kolo a jednu stoupu. V dalších letech se zde střídali různí majitelé jako např. mlynářská rodina Stárků, Václav Páris, manželé Kuklovi a další. Roku 1921 jej koupila firma L. G. Bondyho a mlýn byl předělán na hydroelektrárnu. V plánu měl vystavět i železářské závody, ale od nich odstoupil, protože přišla hospodářská krize. Pozůstatkem smělých nápadů je náhon dlouhý jeden kilometr vedoucí do Kaňova.

Další menší stavby

Památník 1. světové války

Zde jsou vypsána jména vojáků pocházejících z Krhanic a Prosečnice, kteří padli v 1. světové válce. Pomník byl nedávno opraven za přispění Ministerstva obrany České republiky.

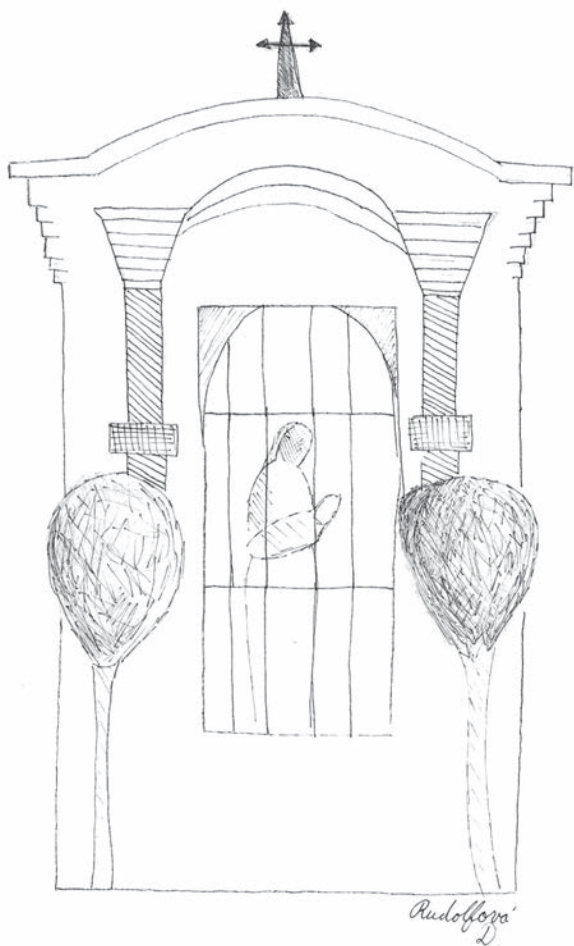
Kaplička sv. Josefa

Kaplička pochází z druhé poloviny 18. století je od roku 1958 chráněnou památkou. V jejím výklenku stojí svatý Josef. V roce 2022 byla soška sv. Josefa z iniciativy spolku Naše Krhanice zrestaurována a znovu posvěcena.

Zvonička na Návsi u obchodu

Stála dříve uprostřed návsi, ale z důvodu rekonstrukce silnice musela být přestěhována na okraj.

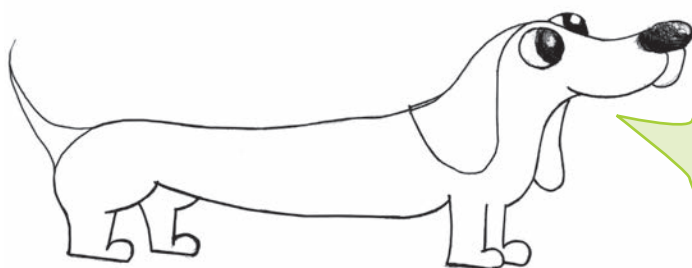
Kaplička sv. Josefa

Památník osvobození

Venkovská usedlost

**Pokud půjdete
požárským lesem pod
Panskou skálou, narazíte na pomník,
který patří Antonínu Dlabalovi. Víte,
kdo to byl? A proč má pomník právě tady?
K odpovědi se doberete v krhanické
kronice nebo v následující
kapitole.**

Dlabalův pomník, který můžeme najít v požárských leších pod Panskou skálou, je častým cílem turistů. Málokdo o něm však zná něco bližšího než to, co si může přečíst na pomníku samotném. Přečtěme si tedy, co o této události píše kronika*.

Citace z krhanické kroniky:

„Většina v katastrální obci Krhanice patřila následníku rakousko-uherského trůnu Františkovi Ferdinandu d'Este. Tomu patřily Požárské lesy, dvůr i kamenolomy. Tehdy se lid okolní dělil s pánem o majetek a krádež „na panském“ nebyla žádným zločinem. Většinou se hajní dívali na drobné krádeže jako na samozřejmost a přehlíželi odnášení dřeva z lesa. Pytláci, kteří však chodili lovit do lesů arcivévodských, byli nebezpeční i hajným a mnohdy došlo k ostré přestřelce. Pytlácká tragédie vyvrcholila v noci 14. června 1888, kdy došlo ke střetnutí mezi pytláky – otcem a synem Bartáky z Třebsína na jedné straně – a ochránci lesů, tedy lesním Waldhauserem a hajným Antonínem Dlabalem, na druhé straně. Při přestřelce byl hajný Dlabal zastřelen a *fořtovi*** Waldhauserovi při rvačce vytrhali Bartákovi pytláci plnovous a chtěli ho ubít. Tato tragédie se odehrávala u Kulatého palouku pod Panskou skálou. Po rvačce, v domnění, že je Waldhauser mrtev, hodili jej do rokliny, kterou protékal potůček, a zakryli jeho tělo klestím. Ale ten přišel k vědomí a dovlekl se do lesovny, kde se lidově říká v Sekané skále. Tam jej pytláci obléhali do rána, ale potom museli ustoupit do lesů. Oněmělý lesní jezdil prý s četníky několik týdnů krajem a prohlížel si lidi, zda mezi nimi nejsou vrazi Dlabala. Po příjezdu do Třebsína spatřil otce a syna Bartáky, kteří sekali obilí. Ukázal na ně prstem a tito byli zatčeni a při prohlídce domu byly nalezeny zbraně zastrčené za došky. Při soudním řízení byl mladý Barták odsouzen na doživotí a starý k dvaceti letům vězení. Prý při návštěvě své ženy ve věznici této při polibku mladý Barták ukousl nos, aby se více neprovdala. Později se ve vězení oběsil a starý zemřel.“

Zdroj: <http://tourist.posazavi.com/cz/Memory.aspx?MemoryId=9358>

*Kronika je dílo, v němž autor v chronologickém sledu (= jak šly události za sebou) zachycuje dějinné události tak, jak se o nich doslechl nebo jak je prožil.

**Fořt je označení pro člověka, který dělal vedoucího polesí neboli polesného (lesního). Hajný byl vždycky podřízen buď polesnému, nebo podle organizace lesnímu správci, a měl na starosti ochranu lesa, hájil les před zloději či požárem.

Myslivec bylo označení dříve používané většinou pro placený personál šlecht, která chovala zvěř a zároveň organizovala hony.

O vznik sanatoria se zasloužil i první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Léčili se zde především pacienti, kteří trpěli tuberkulózou. Od roku 2014, kdy proběhla významná rekonstrukce hlavní budovy, nese objekt jméno manželky prezidenta Masaryka Charlotty, tedy Šarlota resort.

Osada Prosečnice je dnes součástí Krhanic. Toto posázavské letovisko s vilami a chatami proslulo především *dělnickým sanatoriem pro plicní choroby*. Sanatorium začal budovat spolek Humanita po roce 1916 a finančně na něj přispěl i **prezident T. G. Masaryk**. Je až téměř symbolické, že v místě bývalých kamenolomů, kde těžká a namáhavá práce byla každodenní samozřejmostí, vzniklo plicní sanatorium. Zdejšími kameníky se usazoval prach na plicích, pomalu a nenápadně se tak přibližoval jejich konec. V té době byly souchotiny plicní nemoc, na kterou se běžně umíralo.

Spolek Humanita vznikl v Praze z iniciativy senátora Johanise již v roce 1914, kdy začíná 1. světová válka. Spolek pro péči a zdraví dělnictva měl ve svém začátku jen asi padesát členů a neměl téměř žádný finanční kapitál. V roce 1915 činilo spolkové jmění 21 200 Kč, ale již k roku 1919 to bylo 2,5 miliónu Kč. V roce 1931 již neuvěřitelných 28 miliónů Kč, které představovaly obětavost a poctivou práci všech členů spolku. Na souchotiny a tuberkulózu umíralo tehdy v Československé republice více jak 50 tisíc lidí ročně. Většinou šlo o sociálně slabé jedince, zesláblé a špatně živené.

Stavební komise vyhlédla pozemky pro stavbu léčebny u obce Krhanice. Pozemek měl být na pozvolném svahu, který by sbíhal mírně k řece Sázavě. Místo bylo objeveno a nacházelo se čtyři minuty od stanice „Prosečnice“ – místní dráhy Praha–Vrané–Čerčany. Od severu, severozápadu a severovýchodu sanatorium chránily zalesněné stráně a k samotné řece Sázavě to bylo jen pět minut. **Se stavbou se začalo v roce 1916.** Práce se díky válečné době komplikovala, ale již v roce 1918 byla hrubá stavba hotova. Po levé straně vchodu do ústavu stála vila „Vlasta“ s byty pro lékaře a úředníky. Dne 19. května 1920 navštívil téměř již dokončenou stavbu prezident T. G. Masaryk, který věnoval čtvrt miliónu korun na výtah pro dopravu nemocných do jednotlivých pater. V podkroví byla zřízena přednášková a zábavní síň.

Od května 1918 do roku 1921 se prostavělo 5 miliónů korun, ale stále chyběly peníze na vnitřní zařízení. Ministerstvo zdravotnictví poskytlo Humanitě v roce 1922 bezúročnou půjčku 1 milion korun, ministerstvo sociální péče 300 tisíc korun a pražský biograf Světozor zaplatil nájemné 250 tisíc korun.

Dne 7. května 1922 přivezla posázavská lokálka prvé pacienty, kteří trpěli plicní chorobou. **Oficiální otevření se konalo 14. května 1922.** MUDr. Josef Thomayer se stal jedním z patronů nového sanatoria, které se za provozu rozšiřovalo. Přistavovaly se nové pavilony. V roce 1924 zde bylo otevřeno zvláštní oddělení pro pacienty s krční tuberkulózou. **Statek v Dolních Požárech** zajišťoval vlastní zásobárnu zemědělských plodin a chovného i jatečního dobytka. U železniční zastávky vybudovala Humanita prosperující „Penzionát na Sázavě“, kde bydleli také zřízenci s rodinami. Finanční náklady stouply na 24 milionů korun. V letech 1922–32 bylo zaevidováno 15 tisíc pacientů. **Sanatorium bylo soběstačné, neboť vlastnilo řadu hospodářských provozoven (kravíny, vepřince, konírny, stodoly, kolny, vlastní jatka, transformační stanice, malý rybník na kapry aj.).**

Za 2. světové války sloužily budovy jako kasárna SS. V době poválečné tu byla Plicní klinika I. lékařské fakulty UK Praha, Fakultní Thomayerovy nemocnice v Praze a až do roku 2006 také léčebna dlouhodobě nemocných.

V letech 2012–2014 zde proběhla rozsáhlá rekonstrukce. Objektu, který nese jméno manželky prezidenta T. G. Masaryka – Šarlota –, byl navrácen její tehdejší lesk a život.

O historii sanatoria se dovíte více ve snímku na: <https://www.sarlotaresort.cz/historie>

Šarlota resort aneb sanatorium dnes ...

Šarlota je specializovaný resort nabízející kvalitní hotelový servis spojený se zdravotně sociálními službami. Rozlehlý bezbariérový objekt obklopený anglickým parkem, zahradou a lesem je ideálně zasazen do malebné a klimaticky příhodné oblasti Posázaví. Svým klientům nabízí ubytování v pokojích různých velikostí orientovaných na jih. V každém ze čtyř podlaží se nacházejí společenské místnosti určené pro nejrůznější aktivity nebo odpočinek a rovněž pracoviště zdravotnického personálu a osobních asistentek.

Zdroj: <https://www.sarlotaresort.cz>

Cestujete rádi vlakem? Krhanice leží na trase slavného Posázavského Pacifiku. Staly se významným železničním uzlem hlavně díky kamenolomům a blízkým kasárnám. První vlak projel tratí přes Krhanice už na konci 19. století. Pátrejme tedy po historii železnice v Krhanicích a pak ... vydejme se třeba vlakem na výlet!

V obcích Krhanice a Prosečnice existují pouze dva druhy dopravy – **silniční a železniční**. Přestože se v blízkosti obce nachází i řeka Sázava, nelze ji k vodní dopravě** využít, není splavná*.

Silniční dopravu zastupují převážně silnice třetí a druhé třídy.

Více zajímavá je **doprava železniční**. Vzhledem k blízkosti kamenolomů a vojenských kasáren bývala obec významným železničním uzlem. Dnes jsou obě stanice – Krhanice a Prosečnice – součástí trati z Prahy do Čerčan.

Původně plánovaná trasa měla opouštět Čerčany po společném mostě s Dráhou císaře Františka Josefa, tedy opačným směrem než dnes. Měla se stočit k Sázavě a po pravém břehu míjet Městečko a Nespeky a sledovat tok řeky až do Týnce nad Sázavou. Konopištské panství ale potřebovalo napojit na dráhu své lomy a lesy v okolí Svárova a Pecerad a při té příležitosti i krhanické lomy. Obce u Sázavy (Městečko a Nespeky) neprosadily svůj záměr, protože panství jako jeden z akcionářů železnice mělo silnější hlas. A tak byla trasa dráhy změněna. Díky tomu do Krhanic vede železnice.

Prosečnice – železniční stanice

*Zpomalme po krásné projíždce vlakem v Prosečnici a připomeňme si její bohatou historii. Dřívější stanice se jmenovala Požáry a byla součástí 16 km dlouhé železnice z Čerčan do Požár. **V lednu roku 1897 se po ní projel první vlak.** Téhož roku byla prodloužena i na druhou stranu do Jílového u Prahy, ale byla určena jen pro nákladní dopravu. Osobní vlaky jezdily z Čerčan do Požár. Přestože zastávka sloužila jako koncová, nebylo zde zázemí pro cestující. Trať končila u kamenolomů a stanice*

Cesta z Prosečnice do Krhanic (pohled na sanatorium)

***Splavnost** je vlastnost vodního toku, která popisuje dostupnost vodní dopravy po daném toku nebo jeho části. Závisí především na výšce vodního sloupce. Splavnost řek je také dána jejich polohou. Peřejnaté úseky mají dostatek vody zhruba od února do května, řeky položené v nížinách jsou lépe splavné od června do září.

****Vodní doprava** je druh dopravy, který je zajišťován plavbou po vodních tocích (zejména řekách), umělých i přírodních jezerech, mořích, oceánech i umělých plavebních kanálech a průplavech, a to na vodní hladině nebo pod hladinou.

Zdroj: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Splavnost>

sloužila jako nákladní. Tak tomu bylo až do roku 1915, kdy východně od zastávky zakoupil spolek *Humana* pozemky pro stavbu sanatoria.

Sanatorium bylo slavnostně uvedeno do provozu na jaře o sedm let později, což způsobilo značný převrat na zdejší dráze. Zhruba od této doby začínáme mluvit o zastávce Prosečnice a ne Požáry. Stanice byla zmodernizována a přizpůsobena novým požadavkům pacientů. Sanatorium vedlo spory o nový druhý lom v Krhanicích, který s ním měl sousedit. Ze zdejšího kamene se měla stavět Vranská přehrada. Těžbu zde nakonec nikdo nezahájil.

Součástí zastávky bylo nákladíště, kde se nakládaly žulové bloky a vozily se na zpracování do blízkých kamenických dílen, do kterých se dovážel materiál i z Peceraď a Svárova. Požárské doly patřily nejprve ke konopištskému panství a po první světové válce se chopil správy československý stát. Součástí nákladíště byl překládací otočný jeřáb a několik ramp. Aby se měly prázdné a naložené vlaky jak vyhnout, bylo zde i několik výhybek a vedlejších kolejí. Dnes se těží už jen v jednom z lomů, protože další z ložisek bylo vytěženo. Vlaky již nahradila automobilová doprava.

Krhanice – železniční stanice

Obec protíná železniční trať číslo 210 Praha–Vrané nad Vltavou–Čerčany. Je to jednokolejná regionální trať a doprava byla v úseku Jílové u Prahy–Čerčany zahájena roku **1897**.

Ještě nedávno byly Krhanice *malou železniční stanicí*. Nádraží disponovalo třemi kolejemi, z nichž dvě byly dopravní a jedna manipulační. Na týneckém zhlaví* stanice odbočovala z manipulační koleje krátká kolej zakončená rampou, která se využívala pro nakládku vojenské techniky. Ta byla umístěna v lešanských kasárnách (dnes vojenské muzeum), která se nachází nedaleko Krhanic. U týneckého zhlaví se též nacházela nádražní budova. Vedle manipulační koleje dodnes stojí ještě jedna rampa situovaná blíže ku Praze.

Hlavní kolej na krhanické zastávce

***Zhlaví** je část kolejového rozvětvení, ve které se traťová (hlavní) kolej rozvětčuje do dalších dopravních (případně manipulačních a účelových) kolejí. Odbočky mají zpravidla jen jedno zhlaví, menší železniční stanice dvě, větší stanice s více obvodů mají více zhlaví.

Takto vypadala krhanická stanice až do konce roku 2004, kdy došlo k zásadní změně. Bylo rozhodnuto stanici zrušit a předělat jí na **zastávku**. Toto nelogické rozhodnutí šlo jen stěží pochopit, jelikož stanice byla do poslední chvíle využívána na křižování vlaků. Ke změně nakonec došlo, a to dne 12. června 2005, kdy vznikla **zastávka s nákladištěm**.

Doprava v lomu

Nedaleko Krhanic se nachází kamenolom, ke kterému vede **vlečka***. Napojuje se mezi zastávkou Prosečnice a Krhanice. Vlečka se skládá ze dvou kolejí a dvou výhybek. Těsně před připojením na hlavní kolej přes ní vede silniční přejezd. Cesta dál pokračuje do lomu, zatímco dráha vede do Krhanic. Jak je vidět, jedná se tedy na posázavské poměry o slušnou vlečku. I přestože byla několikrát obnovena, její využití však v dnešní době upadá, protože kámen z lomu se dnes odváží převážně nákladními automobily.

Posázavský Pacifik

Název Posázavský Pacifik je původně tramské** lidové označení pro dvě železniční tratě: Praha–Vrané nad Vltavou–Čerčany (trať číslo 210) – **tzv. Dolní Pacifik** – a Čerčany–Světlá nad Sázavou (trať číslo 212) – **tzv. Horní Pacifik**.

Posázavským Pacifikem se tedy nazývá železniční trať z Prahy přes Vrané nad Vltavou a Čerčany do Světlé nad Sázavou a **měří 157 km**. V Čerčanech je rozdělena na dva úseky, **dolní a horní**.

Historie Posázavského Pacifiku se začala psát s blížícím se koncem 19. století. Pro nově postavený cukrovar v Modřanech u Prahy bylo potřeba postavit železniční trať, která by do podniku dovážela surovinu a odvážela z něj hotové výrobky. V roce 1881 vznikla trať z Nuslí (nynější nádraží Praha-Vršovice) do Modřan. Vlastní trať z Modřan do Čerčan se začala stavět později. Dne 4. března 1895 vydal císař František Josef II. povolení pro stavbu místní dráhy z Čerčan do Modřan s odbočkou do Dobříše. Stavba byla velmi náročná, a proto se budovala ve třech etapách.

Jako první byl 18. ledna 1897 otevřen úsek Čerčany–Požáry (dnes Prosečnice) a v září byla trať prodloužena až do Jílového. Ve stejnou dobu, tedy v září 1897, začaly vlaky jezdit také na druhé straně z Modřan do Vraného a do Dobříše. Prostřední úsek mezi Vraným, resp. Skochovicemi, a Jílovým u Prahy si musel ještě tři roky počkat. Terén podél Vltavy a Sázavy byl tak náročný, že si v ničem nezadal s alpskými železnicemi.

Posázavský Pacifik

Zdroj: www.kamsevydat.cz

***Vlečka** je železniční dráha, která slouží vlastní potřebě provozovatele (firmy, podniku). Zpravidla jde o dráhu spojující železniční stanici s průmyslovým objektem. Je to vedlejší kolej určená k dovozu a odvozu.

****Tramp** = člověk, který rád táboří v přírodě.

Původní anglický pojem znamenal označení pro tuláka nebo sezónního dělníka, často člověka nerespektujícího všeobecné zásady okolní společnosti, či osobu pohybující se na okraji společnosti a vyhýbající se vžitým společenským zvyklostem a povinnostem. Běžně šlo o osobu bezprávnou a bez majetku či společenského postavení.

Tramping jako hnutí vychází převážně ze skautingu a woodcraftu (lesní moudrosti). Tramping byl dříve velmi populární, o čemž svědčí i celá řada trampských písní zpívaných u táboráku s doprovodem kytary.

Dělníci museli ve skalách vylámat hluboké zářezy, nasypat vysoké náspy a vyhloubit řadu tunelů a především postavit symbol této tratě, vysoký kamenný viadukt přes rokli Kocour u Žampachu. Byl vybudován mezi dvěma tunely u Jílového u Prahy v letech 1898–1899. Patří mezi jeden z našich nejvyšších kamenných železničních mostů. Je dlouhý 109,33 m a vysoký 41,5 m.

Po celé trase se vlaky rozjely 1. května 1900.

Do širokého povědomí se Posázavský Pacifik dostal po vzniku Československé republiky. Do kraje kolem Vltavy a Sázavy začali jezdit výletníci, především **trampové**, kteří v malebných údolích zakládali svoje osady. Většina osad stojí na svých místech dodnes.

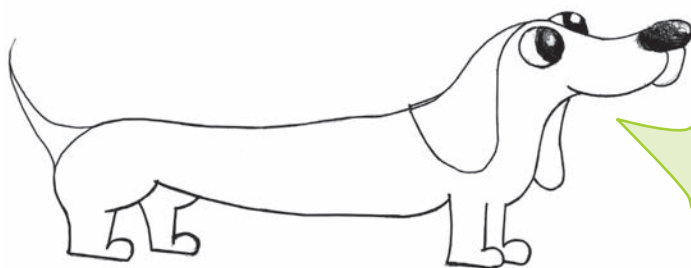
Parní i motorové lokomotivy vozily o víkendech dlouhé a hlavně plné soupravy. Podle vyprávění byly víkendové vlaky někdy tak nacpané, že cestující jezdili i na střechách vagónů. Ovšem jsou to jen pověsti, fotografie, které by to dokazovaly, neexistují. Za druhé světové války byla doprava na trati zastavena, protože Němci v tunelech mezi Vraným a Jílovým začali vyrábět díly pro letecký průmysl. Svoji pobočku tam měla továrna Avia a také některé vídeňské firmy. Po válce byla doprava obnovena až po několika měsících, prameny uvádějí červenec až srpen 1945. Poválečná léta se nesla ve znamení návratu trampů k Sázavě.

Zdroj: <https://www.idnes.cz/cestovani/po-cesku/na-co-zira-masinfira-trat-210-praha-vrane-nad-vltavou-cercany-posazavsky-pacifik.cz>

Most Žampach – trať Posázavského Pacifiku

V okolí tratě se nachází mnoho kulturních památek, např. hrad Týnec nad Sázavou, Zbořený Kostelec nebo zámek Vysoká Lhota a mnoho turistických cílů, jako např. muzeum zlata a trampingu v Jílovém u Prahy, a tras jak pro pěší turistiku, tak pro výlety na kolech. Nejznámější z nich je Posázavská stezka (z Petrova u Prahy do Kamenného Přívozu)

Byli jste někdy v Krhanicích na fotbale? Viděli jste práci hasičů? Viděli jste kácení májky, soutěžili jste na Dětském dni nebo šli třeba v lampionovém průvodu? Tyto aktivity by nebyly možné bez činnosti spolků, které v Krhanicích působí. Některé z nich mají i bohatou historii. Čtete dál a dovíte se víc...

TJ Sokol

Všechny údaje z historie Sokola čerpají z obecní kroniky a osobní kroniky p. Smolíka. Bohužel ani kroniky nejsou úplné.

Tělovýchovná jednota Sokol Krhanice **byla založena 29. května 1919**. V roce 1920 se Sokol Krhanice zúčastnil VII. Vsesokolského sletu, který se konal tradičně v Praze na Letné. Ve sletovém průvodu Prahou pochodovalo přes 35 000 členů a poprvé i ženy. Hlavní cvičení proběhla 27. až 30. června, své sestavy předvedlo postupně 50 tisíc cvičenců včetně armády. Sletu věnoval velkou pozornost prezident republiky T. G. Masaryk.

V roce 1923 uspořádal Sokol společně s hasičským sborem divadelní představení, s dalšími spolky pak i několik přednášek.

V roce 1938 se zúčastnilo X. Vsesokolského sletu velké množství členů Sokola z Krhanic. **V roce 1939 obsadila Československo německá vojska a byl vydán zákaz shromažďování. V důsledku této situace veškerý spolkový život v obci ustal.**

Z doby okupace nebyly pořízeny žádné záznamy.

12. 4. 1941 bylo sokolské bratrstvo okupanty rozpuštěno a majetek zabaven. V té době mělo 58 členů (52 bratří, 7 sester).

Po květnových událostech roku 1945 se obyvatelstvo Krhanic a Prosečnice společně pustilo do napravování poválečných škod, zejména do oprav místní školy. Spolková činnost, která byla dosud znemožněna, se začala opět rozvíjet. Svou činnost zahájila i Tělovýchovná jednota Sokol Krhanice. V červnu 1945 vzrostl počet členstva na 89 (65 bratří, 24 sester). Společně se účastnili spousty akcí (např. Anenská pouť, účast na holdu p. prezidentu E. Benešovi, Posvicenská zábava, v prosinci Mikulášská zábava).

V roce 1949 oslavila jednota 30 let od svého založení. Slavnostní schůze se zúčastnili i zakládající člen a první starosta pan Kovář a první náčelník pan Prošek. Sokolské hřiště bylo rozšířeno. Velké úsilí všech členů vylepšilo podmínky zejména pro kopanou.

Od roku 1952 činnost spolku upadá, za dva roky je však obnovena.

Od roku 1955 se stává hlavní náplní činnosti TJ Sokol Krhanice kopaná.

Hasiči

V roce 1895 byl v Krhanicích založen dobrovolný hasičský sbor, jehož činnost nebyla nikdy přerušena. Krhaničtí hasiči jsou aktivní dodnes. Při zakládající schůzi se přihlásilo 20 členů činných a 2 přispívající. Stanovy sboru SDH Krhanice byly schváleny 20. 8. 1895. První valná hromada se konala dne 14. 12. 1895. Prapor sboru vyšila sl. B. Havlíčková v roce 1897. V roce 1910, tedy k 15. výročí sboru, čítal sbor 25 členů činných, 3 přispívající a 2 čestné. **Dne 27. září 1931 byla slavnostně předána hasičská zbrojnice.** V roce 1935 při 40letém výročí měl sbor 27 členů činných, 39 přispívajících a 6 čestných. Roku 1949 bylo zakoupeno hasičské auto značky HORCH. Roku 1955 se z okresní soutěže v Krhanicích dostala do krajského kola všechna 4 mužstva. Z krajského kola postoupilo pouze družstvo žáků **do celostátního kola.** Zde se krhaničtí hasiči umístili na krásném **druhém místě.**

Současnost...

K datu 1. 1. 2021 je v **zásahové jednotce** sboru 18 členů. Zásahová jednotka disponuje třemi zásahovými automobily. Je to především cisterna Tatra 815 Cas 32, dopravní automobil VW Transporter IV a nostalgická Avia A30 DVS. **Celkový počet členů** sboru ke dni 1. 1. 2021 je 91, z toho je 19 dětí do 18 let. Nejstaršímu členovi je 87 a nejmladšímu pouhé 4 roky.

Zdroj: www.hasici.obeckrhanice.cz

Karhany

Spolek Karhany byl založen v roce 2017. Podporuje šíření tradic, vzdělání občanů, aktivní využívání volného času a ochranu přírody. Na podzim v roce 2018 vysadili členové spolku Strom svobody, věnují se také fotografování.

OSANN

Spolek byl založen v roce 2009. Klade si za cíl ukázat dětem, jak aktivně odpočívat. Proto každý rok pořádá dětský tábor, dětský karneval, výlety po krhanickém polesí a vodácké akce.

Aktivní Krhanice

Posláním spolku Aktivní Krhanice je především podporovat kultivaci veřejného prostoru i krajiny, rozvoj sousedských vztahů a udržování kulturní a historické paměti obce. Více o činnosti spolku na www.aktivnikrhanice.cz.

Naše Krhanice

Účelem nadačního fondu i spolku je podpora veřejně prospěšných aktivit na území obce Krhanice. Více o činnosti spolku na www.nasekrhanice.cz.

S Krhanicemi není spojena jen historie, krásná příroda, ale i místní rodáci, kteří proslavili Krhanice v mnoha oblastech. Některé významné osobnosti se v obci přímo narodily, některé jsou s obcí spojeny jinak. Jiří Hájek, Miroslav Houra, Otakar Brousek, Jiřina Šejbalová, František Hrubín... Pojďte se dovědět něco o lidech, kteří se dostali daleko za hranice Krhanic.

Jiří Hájek

(6. června 1913 Krhanice – 22. října 1993 Praha)

Jiří Hájek byl významný český politik a diplomat.

Vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. Většinu svého života se nevěnoval právní praxi, ale politickému a diplomatickému působení. V březnu 1939 ilegálně pracoval v Národním hnutí pracující mládeže. Tehdy byl odsouzen k 12 letům vězení. Přežil jej a hned v roce 1945 pokračoval, samozřejmě už veřejně. Jako funkcionář mládežnického domácího i mezinárodního hnutí vstoupil do obnovené sociálně demokratické strany, ale tvrdí se, že spolupracoval s ÚV KSČ. Některé prameny připomínají, že byl veden dokonce jako neveřejný člen tohoto nejvyššího stranického orgánu.

Založil Vysokou školu politických a hospodářských věd, kde působil od r. 1953 jako rektor.

Od roku 1955 působil v diplomatických službách jako **velvyslanec v Londýně** (1955–1958), **náměstek ministra zahraničí** (1958–1962) a **zástupce ČSSR** (Československé socialistické republiky) v **OSN** (1962–1965). Od 10. listopadu 1965 do 8. dubna 1968 zastával post **ministra školství** ve vládě Jozefa Lenárta (do 20. ledna 1967 oficiálně ministr školství a kultury) a 8. dubna 1968 přešel do funkce **ministra zahraničních věcí Československa** v první vládě Oldřicha Černíka.

Dnes už většinou pozapomenutá aktivita J. Hájka se projevila v souvislosti se **vstupem armád pěti států v čele se Sovětským svazem na naše území v srpnu 1968**. Tenkrát pobýval na jednání v Jugoslávii, a proto mohl už 24. srpna vznést v Radě bezpečnosti OSN protest. Byl odvolán z postu ministra zahraničí a vyloučen z KSČ. Posledním působištěm J. Hájka se stal Historický ústav ČSAV. Politicky pracovat proti normalizaci nepřestal.

Podepsal Chartu 1977 a stal se nejen jedním z mluvčích (spolu s V. Havlem a J. Patočkou). Ani vysoký věk a spousta prožitých dramat nedokázaly utlumit jeho politické aktivity. Spolupracoval na založení

Československého helsinského výboru a stal se jeho **předsedou**. V letech 1990–1992 byl ve vládě poradcem Alexandra Dubčeka.

Vrcholem a oceněním jeho zásluh se stala nominace na Nobelovu cenu míru.

V roce 2013 mělo být Hájkovi uděleno státní vyznamenání in memoriam*, ale syn Jan Hájek převzetí odmítl.

Zdroj: <https://tourist.posazavi.com/pl/Article.aspx?ArticleId=3989>

Jiřina Šejbalová

(17. září 1905 Praha – 23. srpna 1981 Praha)

Jiřina Šejbalová byla česká **operní pěvkyně**, vynikající **činoher-ní herečka** a **divadelní pedagožka**. Od roku 1928 až do roku 1971 byla členkou Národního divadla v Praze.

Pocházela z úřednické rodiny, nicméně oba rodiče byli velmi hudebně a kulturně založení lidé. Po studiích na Pražské konzervatoři, kde studovala nejprve operní zpěv (1920–1925), teprve později i dramatický obor (1925–1927), nastoupila jako pěvkyně do opery Státního divadla v Brně. Současně hostovala i v Národním divadle v Praze. V letech 1927 až 1928 si zahrála v avantgardním divadelním studiu Dada režiséra Jiřího Frejky. Od roku 1928 až do doby svého odchodu do důchodu v roce 1971 byla členkou činohry Národního divadla v Praze.

Ve filmu působila více než 50 let, a to od roku 1929 až do roku 1980. Zahrála si celou řadu pozoruhodných rolí, z nichž patrně nejznámější byla hlavní role ve filmu **Vlčí jáma** nebo o mnoho let později ve filmu **Zlatá svatba**.

Na pražské HAMU** vyučovala od roku 1967 **jevištní řeč a hereckou výchovu**.

J. Šejbalová měla velmi charakteristický a nezaměnitelný hlas, jakož i osobitý herecký projev. Jednalo se o velmi výraznou hereckou osobnost. Působila rovněž v rozhlase a televizi.

V roce 1958 jmenována zasloužilou umělkyní a v roce 1965 národní umělkyní.

Neměla vlastní děti, a tak se **na chatě v Krhonicích u řeky Sázavy** mohla starat alespoň o manžela a také hosty z umělecké branže, pro které ráda vařila. Právě zde napsala v roce 1968 zajímavou **kučárku „Vaříme na chatě“**. Čtenáři knihu milovali, byť se v ní popis-

Jiřina Šejbalová

* **In memoriam** je ustálené latinské sousloví, které doslova znamená „na paměť“ nebo „na památku“, a používá se ve smyslu „posmrtně“, například při udělování vyznamenání a řádů již zemřelým osobám.

**Hudební a taneční fakulta (HAMU) je jedna z fakult Akademie múzických umění v Praze (AMU), kam náleží ještě fakulta divadelní (DAMU) a filmová (FAMU). Byla založena dekretem prezidenta republiky dr. Edvarda Beneše z 27. 10. 1945.

valo i zdánlivě obyčejné opékání buřtů. Šejbalová radila, že nejlepší jsou poté, co se před opékáním ještě vyudí v komíně.

Starší, „gumové“, housky zase doporučovala navlhčit, zespodu obalit v mouce a vršek potřít bílkem, aby na nich lépe držel doma nasypáný kmín. „Vložením do remosky dáme pekařskému výrobku příležitost, aby si vzpomněl, že také může chrupat,“ napsala.

Ze známých osobností navštěvoval Jiřinu Šejbalovou například básník František Hrubín, v jehož zfilmovaném díle Srpnová neděle hrála, nebo herec Bohuš Záhorský.

Na chatu do Krhanic jezdila Šejbalová řadu let i se svým manželem, právníkem JUDr. Pipkem. Oba také odpočívají na zdejším hřbitůvku.

Zdroje:

https://1gr.cz/fotky/idnes/17/093/cl6h/WEB6e4047_chata_sejbalova.jpg

zivotopis.osobnosti.cz/jirina-sejbalova.php

www.idnes.cz/bydleni/na-navsteve/chalupy-kopeccky-mensik-chata-bydleni-slavnych.A170926_144847_dum_osobnosti_web

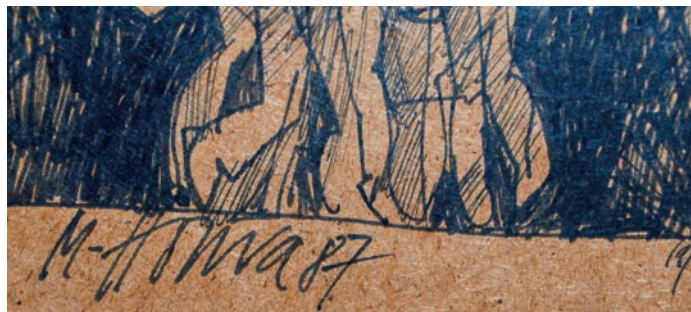
Hrob herečky Jiřiny Šejbalové na krhanickém hřbitově
Zdroj: ZŠ Krhanice

Miroslav Houra

(3. srpna 1933 Krhanice – 19. ledna 2006 Ústí nad Labem)

Miroslav Houra byl český **ilustrátor, pedagog, grafik, malíř, typograf a kurátor**. V letech 1948–1952 studoval na Vyšší škole uměleckého průmyslu v Praze, v roce 1955 absolvoval pedagogickou fakultu v Praze.

Hourovu tvorbu tvoří grafika, zejména **dřevořez**. Jeho tvorba dále zahrnuje malbu, kresbu, monumentální realizace pro architekturu (mozaiky, dřevořezby, mříže, vitráže, tkané i netkané tapisérie), ilustraci, publicistiku.

Podpis M. Houry na grafice

Zdroj: <https://www.galerie-narodni.cz/>

Na sever Čech přišel v roce 1955 jako učitel na umístěnku. Přednášel na pedagogické fakultě v Ústí nad Labem.

Vytvořil největší mozaiku v Evropě – je umístěna na magistrátu v Ústí nad Labem, dokončena byla v roce 1985.

Od 60. let získal za grafiku a ilustrace asi 20 cen, **v roce 1983 titul zasloužilého umělce a v roce 1987 státní cenu Klementa Gottwalda**.

Grafika

Otakar Brousek

(28. září 1924 Krhanice – 14. března 2014 Praha)

Otakar Brousek byl český **divadelní i televizní herec a dabér**, hlava celé herecké rodiny. V mládí hodně sportoval, hrál na housle a zajímal se o literaturu a divadlo. Začínal jako naprostý ochotník bez jakéhokoliv formálního divadelního vzdělání, amatérsky hrál i režíroval.

Ihned po 2. světové válce v roce 1945 začínal jako herec a inspicient* v divadle na Kladně, odkud pak v roce 1946 přešel do Studia Národního divadla v Praze. Po absolvování vojenské základní služby v Armádním uměleckém souboru a působení v Armádním rozhlasu krátce hrál ve smíchovském Realistickém divadle Zdeňka Nejedlého (dnes Švandovo divadlo), odkud odešel na šest let do Divadla E. F. Buriana.

V letech 1959 až 1990 působil ve Vinohradském divadle, kde zůstal do smrti jako stálý host.

Ztvárnil více než 120 rolí klasického i současného divadelního repertoáru. **Za jeho celoživotní mistrovství v činohře jej Herecká asociace v roce 2004 odměnila cenou Thálie.**

Účinkování ve filmu bylo vzácnější, i tak hrál přibližně ve 40 snímcích, např. Andělská tvář, Svatby pana Voka, Můj brácha má prima bráchu či F. L. Věk. Otakar Brousek byl hercem s vysoce kultivovaným hereckým projevem.

*Chvilky tvé dluho. Pěti o to nejmenší, co máme
v životě, než mu křivá řeč.
grotelesk je roba k této pociťované tvůrčí a oběť ze mě.
Ten zájem o mě i úroveň jejich vystoupení mě jako
kruha a semionu*, profesionála, vskutku slopal.
Jsem potěšen a překvapen, že jsem k takovému roolu jako
mohl zasáhnout v tomto. Otakar
28.3.11 Průběh hodiny zveřejněn do přílohy let.*

Zápis Otakara Brouska v Pamětní knize školy u příležitosti jeho členství v porotě školního kola recitační soutěže v roce 2011.

Byl i **výborným recitátorem, konferenciérem (moderátorem), dabérem a voiceoverem****. Daboval například George Cowleyho v britském seriálu Profesionálové a celých jedenáct let postavu Albuse Brumbála v kouzelnické filmové sérii Harry Potter. V roce 1996 získal Cenu Františka Filipovského za celoživotní mistrovství v dabingu.

* **Inspicient** je člověk zaměstnaný v divadle, kde je pomocníkem divadelního režiséra nebo technickým asistentem režie. Působí od začátku zkoušek přes generálku až do předpremiéry. Působí také pod názvem Stage Manager.

Po generální zkoušce řídí inspicient místo režiséra představení podle daného režijního nastudování. Inspicient pak také dohlíží na představení z hlediska organizace a techniky a dozoruje. Má poměrně bohatou náplň práce a musí spolupracovat se všemi aktéry představení i personálem.
Zdroj: <https://kdojeto.superia.cz/profese/inspicient.php>

** voiceover je označení člověka, který se specializuje na čtení textů, aniž by přitom byl vidět.

Citace z knihy Otakara Brouska s názvem Otakar Brousek o sobě:

„... Bez nadsázky mohu prozradit, že dětství mé i mého o dva roky mladšího bratra Františka bylo skutečně šťastné, chráněné láskyplným dohledem a péčí rodičů a prarodičů z maminy strany. Ale také naší tetinky Emilky, jak jsme jí všichni říkali. Bylo naplněno tisícerými dobrodružstvími, která mohou potkat vesnického kluka v překrásném koutu české země, jímž protéká Sázava mezi Týncem a Kamenným Přívozem. Ano, tam přímo na břehu kdysi tak nespoutané řeky je mé rodiště – Krhanice. Dodnes tam stojí i můj rodný dům. Pamětníci mu odedávna říkají Bondák...”

„Jsem dítě křtěné Sázavou. A snad právě proto mám tak rád nestojaté vody a libuji si v dravém proudu...”

„S řekou Sázavou je navždy spjato mé klukovství a jinošský věk. Krhanický jez a přívoz nad ním, který léta obstarával pan přívozník Bernard, spojoval mé Krhanické rodiště a ráj mých her a rošťáren, klukovského snažení i snění s domem mého dědečka a babičky v Lešanech. Obě vesnice na sebe shlíží z jednoho břehu na druhý.“

Od horních modřínů nad Lešany vidíme Krhanické „náměstíčko“ a klikatou trať posázavské jednokolejky, Prosečnické sanatorium, požárské lomy, pak už sádeckou stráň, porostlou voňavými akáty, lemovanou hlubokými lesy. A pod nimi na potoce, který míří dolů k Sázavě, už svítí domky a střechy Krhanic. Nejvýše je stará škola, pro mne památná, protože jsem v jejích škamnách na celé čtyři roky sedával...”

(Text není pravopisně upraven)

Zdroj: <https://tourist.posazavi.com/pl/Article.aspx?ArticleId=3989>

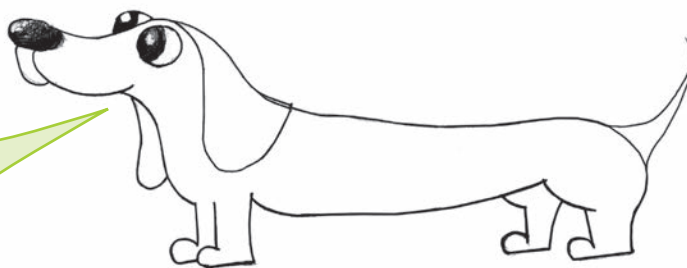

Pamětní deska na budově staré školy (dnes Obecní úřad Krhanice) věnovaná Otakarovi Brouskovi.

Foto: ZŠ Krhanice

**Původně
tvrz, potom zámek...
za 2. světové války velitelství
jednotek SS, za socialismu součást
jednotného zemědělského družstva...
Dnes je objekt v majetku pana
Ladislava Truhláře a opět žije
zámeckým životem...**

Dosud nelze jednoznačně určit, kdy byla v Lešanech postavena původně vodní tvrz – dnes zámek.

Pravděpodobně to bylo ještě v předhusitském období a zakladatelem byl Renvald z Ústupenic, který ji roku 1409 prodal spolu se vsí Prokopovi ze Soběšína.

Tvrz byla jednoduchá, mírně lichoběžníková budova, která je dochovaná ve zdivu východního křídla dnešního zámku. Palác byl zřejmě trojdílný, snad i o něco delší než dnešní zámecké křídlo. Od západu k paláci přiléhalo nevelké nádvoří, od východu pak asi vodní opevnění související s dnešním rybníkem Návesník.

Nejpozději za Čeků z Olbramovic, asi v polovině 16. století, byl postaven západní palác dochovaný ve zdivu západního křídla zámku. Uprostřed jedné z volných stran byla vstupní věž, jejímž následovníkem je věž současná. Brzy po roce 1683 získal zámek nynější čtyřkřídlovou podobu. Fasády nesou stopy zásahů ještě v pozdním baroku a klasicismu, kdy vznikly i strohé *arkády** kolem nádvoří.

Podobu zámecké kaple sv. Víta, která zaujímá celou západní polovinu severního křídla zámku, ovlivnila i *Svatovítská kapitula***, která v roce 1683 získala Lešany a tvrz přestavě-

Zámek Lešany z výšky

*Arkáda (z lat. arcus, oblouk) je stavební prvek architektury tvořený **obloukem**, který nesou dvě svislé podpěry, **pilíře nebo sloupy**. Řada oblouků nesených sloupy nebo pilíři tvoří **sloupovádi**. Někdy se jako arkády označuje i arkádová chodba či podloubí, z jedné nebo obou stran oddělené sloupy.

**Metropolitní kapitula u sv. Víta v Praze (Svatovítská či také Pražská kapitula) je sbor kněží, kteří slouží při katedrálím kostele pražské (arci)diecéze. V čele kapituly stojí jako její představený svatovítský probošt, který je držitelem jednoho ze sedmi klíčů k českým korunovačním klenotům. Dříve měla kapitula právo volby pražského biskupa a až do založení pražské univerzity spravovala svatovítskou katedrálí školu, nejvýznamnější školu v tehdejších Čechách. Svatovítská kapitula sídlí v budově Starého probošství na třetím nádvoří Pražského hradu. Pražská metropolitní kapitula je vlastníkem vnitřního vybavení katedrály svatého Víta, včetně obrazů, soch, oltářů i náhrobků, a je i majitelem nesmírně cenného svatovítského pokladu. Velmi vzácná je i knihovna pražské metropolitní kapituly, která patří k nejstarším historickým knihovnám v Česku.

la na zámek. Lešany se staly centrem kapitulního panství, do něhož patřily ještě statky Hostěradice, Břežany nebo Netvořice.

Roku 1903 zámek značně poškodil požár, nejvíce utrpěla věž v severním průčelí, která při opravě místo střechy dostala novoromantickou terasu. Nevzhledná terasa byla během 2. světové války nahrazena ještě nevzhlednějším vodojemem (za války zde sídlilo velitelství SS). V roce 1949 byl zámek Lešany zestátněn a byl využíván jednotným zemědělským družstvem (JZD). Za socialistické éry došlo k výrazné devastaci zámku a jeho hospodářských budov. V prosinci 1996 jej od obce odkoupil pan Ladislav Truhlář, který zámek a zámecký areál postupně zrekonstruoval.

Od září 2013 je v zámku možnost celoročních prohlídek nově zrekonstruovaného zámeckého objektu, kaple a místnosti s restaurovanými *freskami** z roku 1758 od autora Jana Václava Spitzera.

Zdroje:

<https://www.radynacestu.cz/magazin/michelangelovy-fresky/>

<http://tourist.posazavi.com/cz/Memory.aspx?MemoryId=8193>

Zámek Lešany

Zdroj: www.zameklesany.cz

***Freska** je typ nástěnné malby. Slovo freska pochází z italštiny. Fresky byly jako dekorativní prvek interiérů oblíbené především v době renesance, ale existovaly mnohem dříve, již v antice. Freska vzniká tak, že se do ještě vlhké omítky nanáší barevné pigmenty a výsledná malba tak usychá spolu s podkladem, což zajišťuje, aby se barvy dobře vsákly do omítky.

Objekt, ve kterém se dnes nachází muzeum, vznikl z bývalých lešanských kasáren. I tyto budovy byly v historii užívány k různým účelům. Za 2. světové války tu byla pobočka koncentračního tábora, po válce pracovní tábor, pak ubytovna pro řecké děti, naposledy budovy sloužily jako kasárna protitankového pluku a pluku chemické obrany československé armády.

Dnes se v muzeu seznámíte nejen s historií vojenské techniky, ale dokonce se můžete i na chvíli přenést do bojů... Stojí to za návštěvu!

Vojenské technické muzeum Lešany je vedle Armádního muzea Žižkov a Leteckého muzea Kbely nejmladší součástí Vojenského historického ústavu Praha. Vzniklo v objektu bývalých lešanských kasáren v roce 1996, zdejší objekt má ale delší historii.

Období 2. světové války

V letech 1943–1945 zde byla vybudována **pobočka koncentračního tábora Flossenbürg**. Barákový tábor se stal součástí rozsáhlého německého výcvikového prostoru zbraní SS („SS-Truppenübungsplatz Beneschau/Böhmen“). Němci byl využíván jako kárný tábor pro provinilé příslušníky zbraní SS a také pro potřeby SS-Panzergranadier Schule Kienschlag, neboli školy pro tzv. pancéřové granátníky, jejíž velitelství bylo umístěno v plicním sanatoriu v nedaleké Prosečnici.

Po roce 1945

Po ukončení války fungovaly Lešany po dobu několika měsíců jako **zajatecký tábor pro příslušníky wehrmachtu a zbraní SS**. V polovině června 1945 zde bylo internováno na 15 000 německých zajatců. V rámci poválečného odsunu sudetoněmeckého obyvatelstva byl na podzim 1945 v Lešanech zřízen internační tábor, který sloužil k soustředění internovaných Němců před jejich odsunem do Německa.

Po roce 1948

Po únorovém převratu bylo na podzim 1948 rozhodnuto o zřízení **tábora nucených prací** v lešanském středisku. Tento tábor plnil svou funkci od ledna do léta 1949. Objekt následně krátce sloužil v rámci tzv. „řecké akce“. Byly zde ubytovány řecké děti, které se nacházely na našem území v průběhu řecké občanské války. Do dubna 1950 táborem prošlo celkem 4 000 osob.

V květnu 1950 tábor znovu převzalo ministerstvo sociální péče a obnovilo činnost tábora nucených prací. **Již v listopadu ale objekty převzala československá armáda, čímž začala éra vojenské posádky Lešany.** Zpočátku zde byla dislokována 33. protitanková brigáda, po jejím zrušení v roce 1968 zůstal jen 217. protitankový pluk a do uvolněných kasáren byl přemístěn 362. dělostřelecký a 9. protiletadlový pluk z posádky Písek. Ten byl vystřídán v polovině 80. let 103. praporem chemické obrany z Liberce.

Po roce 1992

V roce 1992 byl protitankový pluk a pluk chemické obrany přeložen na Slovensko. Současně již byla v kasárnách uložena část historické techniky. Kasárenské objekty byly přiděleny Vojenskému historickému ústavu v únoru 1995. Po zrušení posledního lešanského útvaru (9. dělostřeleckého pluku) byly zahájeny práce na využití celého rozsáhlého areálu. Tři bývalé autoparky a několik desítek správních budov a skladů se záhy proměnily na depozitáře pro uložení sbírkových předmětů jednotlivých fondů spravovaných Vojenským historickým ústavem.

Ukázka techniky

Zdroj: <https://www.strednicechy.cz/zazitek/vojenske-technicke-muzeum-lesany/>

Dalším krokem bylo **využití autoparku zrušeného 9. dělostřeleckého pluku a přilehlého prostoru k prezentaci bohatých sbírek pozemní techniky** široké veřejnosti. Touto fází úprav byla **zahájena výstavba lešanského muzea**. Umístění muzea mimo Prahu s sebou přineslo dostatek prostoru pro vystavení více než šesti stovek exponátů, od motocyklů, velitelských a nákladních vozidel, tanků, obrněných transportérů přes dělostřeleckou, protiletadlovou raketovou techniku až po spojovací a ženijní prostředky, logistický a další materiál, který sloužil pro potřebu pozemních vojsk.

Již v roce 1996 byla v Lešanech otevřena muzejní expozice, zatím pouze formou instalovaného depozitáře. K základům expozice, které se vytvářely v letech 1996 až 1999, se postupně budovala v jednotlivých halách rozměrná dioramata*, která přibližují návštěvníkům muzea jednotlivé etapy ve vývoji československé armády od roku 1918 a v chronologické zkratce také zachycují nejdůležitější historické události v našich dějinách, zatím do roku 1962. Mezi nejceněnější exponáty muzea patří zejména sbírka československých vojenských dopravních prostředků z let 1918–1939, unikátní kolekce děl systému ŠKODA a motocyklů JAWA. Z období studené války patří mezi zajímavé exponáty raketová technika a také tanky z výzbroje armád bývalé Varšavské smlouvy a armád NATO. Každým rokem jsou sbírky muzea doplňovány o nové přírůstky, velká péče je věnována jejich restaurování. Většina vozidel, tanků, obrněných transportérů a motocyklů je pojízdná a často se využívá v programu dynamických ukázek – jarní zahájení návštěvnické sezóny a Tankové dny. Expozičním pojetím se muzeum hlásí k nejmodernějším trendům prezentace sbírek technického charakteru.

Více podrobností o expozicích a konaných akcích:

<http://www.vhu.cz/muzea/zakladni-informace-o-vtm-lesany/expozice-vtm-lesany/>

Zajímavost

Lešany navždy zůstanou spojeny se dvěma umělci rozličných povah a oborů. Ten první, bouřlivák a česká pěvecká legenda popové hudby Waldemar Matuška (1932–2009), v roce 1953 nastoupil svoji vojenskou službu do lešanských kasáren k dělostřelcům. Často na Lešany vzpomínal s úsměvem na tváři, neboť ta léta patřila ke šťastným obdobím jeho života. (Zpíval v pražských divadlech Semafor a Rokoko). Víc než na kanony myslel na svoji kytaru a banjo a kasárna a okolí proměnil v „koncertní sál“. Také jeho jízdy „Posázavským Pacifikem“ z Krhanic do Prahy-Braník, se staly legendární. Matuška věnoval Posázaví řadu svých vzpomínek a písniček.

Druhým umělcem je myšlen spisovatel a básník František Hrubín (samostatná kapitola).

Zdroj citace: <https://www.jiskra-benesov.cz/velis/clanek/toulky-podblanickem-a-posazavim-lesany-2332>

***Dioráma** je scéna s obrazem či obrazy a dalšími prvky, která se snaží navodit dojem skutečnosti.

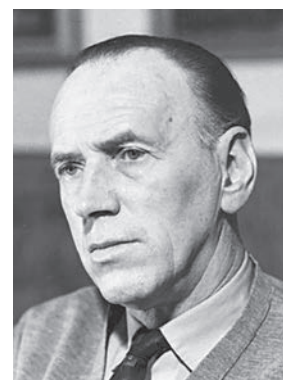

František Hrubín

(17. 9. 1910 Královské Vinohrady Praha – 1. 3. 1971 České Budějovice)

František Hrubín byl český **spisovatel, básník a autor přírodní a milostné lyriky**. Psal pohádky a verše pro děti, také překládal, především z francouzštiny.

V Praze žil s rodinou až do vypuknutí první světové války, kdy jeho otec narukoval na vojnu. **Matka se proto v roce 1914 přestěhovala** s Františkem i jeho jednoročním bratrem ke svému otci chalupníkovi Josefu Novotnému **do Lešan**. V Lešanech v Posázaví prožil František Hrubín své dětství a v letech 1916–1922 zde chodil do školy. Posázaví, které zobrazil např. v dílech *Romance pro křídlovku*, *Zlatá reneta* či *Lešanské jesličky*, zůstalo jeho celoživotní inspirací.

Studoval na několika gymnáziích v Praze, po maturitě v roce 1932 se neúspěšně pokoušel vystudovat filozofii a práva na Karlově univerzitě. Od roku 1934 byl zaměstnán v Městské knihovně v Praze a později na ministerstvu informací. V roce 1946 se stal *spisovatelem z povolání*. V roce 1939 se František Hrubín oženil, narození dcery a syna bylo jedním z podnětů pro řadu veršů a próz pro děti. Výrazně se podílel na založení **dětského časopisu *Mateřídouška***, v letech 1945–1948 byl jeho šéfredaktorem.

Od roku 1945 žil střídavě v Praze-Holešovicích a v Lešanech. V lešanské chalupě a v zahradním altánu si vybudoval své „malé muzeum“ plné knih, hraček a předmětů, které mu připomínaly mládí a rodiče. Zde trávil své šťastné chvíle a v roce 1970 tu oslavil s přáteli své šedesátiny. Často též pobýval v Chlumu u Třeboně, kde později vlastnil dům.

Život Františka Hrubína připomíná **Hrubínova síň** v budově obecního úřadu v obci Lešany. Pochován je na hřbitově (Slavín) na Vyšehradě v Praze.

Literární tvorba Františka Hrubína

Několik let před založením *Mateřídoušky* napsal první sbírku básniček pro děti „*Říkejte si se mnou*“. Následoval asi nejznámější „*Špalíček veršů a pohádek*“ a soubor hádanek „*Běží, ovce běží*“.

Ukázka z knížky „*Říkejte si se mnou*“:

Náš dědek

Dědek seno obrací,
myslí jenom na práci.
Potom hrábě
půjčí bábě
a utíká do chládku
povídat nám pohádku.

Próza:

U stolu
Zlatá reneta

Poezie:

Zpívání z dálky
Krásná po chudobě
Romance pro křídlovku

Sbírky z období války:

Včelí plást
Země sudička
Hirošima
Lešanské jesličky

Drama:

Srpnová neděle
Křišťálová noc
Oldřich a Božena aneb Krvavé spiknutí v Čechách
Kráska a zvíře – dramatická úprava francouzské pohádky

Knihy pro děti

Básnické sbírky

Televizní zpracování vánoční balady Lešanské jesličky

Příběh poslední velké básnické skladby Františka Hrubína nás přenese do jeho rodného Posázaví v době první světové války. V roce 1915 nesou převozník Josef a jeho žena Marie své dítě z města a cestou se jim zdá, jako by je pronásledoval tajemný přízrak, neznámý člověk, zřejmě tulák nebo dezertér. Objeví se i ve vesnické hospodě, kde se Marie a Josef zastaví, aby se ohřáli. V druhé rovině je tato pouť prostých lidí paralelou biblického příběhu o Josefovi a Marii a je básnickým varováním před vším, co ohrožuje šťastný život na této zemi.

Zdroj: <https://www.csfd.cz/film/293953-lesanske-jeslicky/prehled/>

Na zřízení cvičiště zbraní SS reagoval Hrubín tak trochu „po svém“. Patrně to je z básně „Jednou na Sázavě“.

„Ta řeka dětství, mládí mého!
Držela se mých lýtek hubených, když brodila se k slunci,
Za noci nad jezem dlouhými doušky pila lunu.
Pak oni přišli sem: Osiky přesadili do lidí.
Bodláčím navrch obrátili pole.
Až k hrobům vypustili stavení.
A vydýchali les. A přišli k řece: Řeko užovčí, smyj z nás tu umrlčinu.“

Dokument České televize o Františku Hrubínovi

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10123383458-pribehy-slavyh/402223100031010-je-samo-telo-tve-a-kolem-zem/>

Historie / Významné osobnosti / Významné stavby / Místopis
Doprava / Hospodářství / Kultura a zvyky

KŘEČOVICE

ÚVOD

Těžko bychom v naší republice našli filmového diváka, který by neznal dílo režiséra Jiřího Menzela „Vesničko má středisková“. A právě o naší vesničce – Křečovicích – pojednává další kapitola této regionální učebnice. Naši obec ale neproslavil jen film, na který můžete koukat zas a znovu, ale také nádherná hudba, která se nikdy neoposlouchá. Vždyť právě zde se narodil a tvořil světoznámý hudební skladatel Mistr Josef Suk. Pamětihodnosti připomínající oba tyto kulturní počiny jsou zde v hojném počtu zachované, a to ve své původní podobě. Když přihlédneme k dalším historickým památkám a okolní překrásné přírodě čítající i raritní druhy fauny a flóry, jistě stojí za to Křečovice navštívit nejen jako čtenář této knihy, ale také osobně.

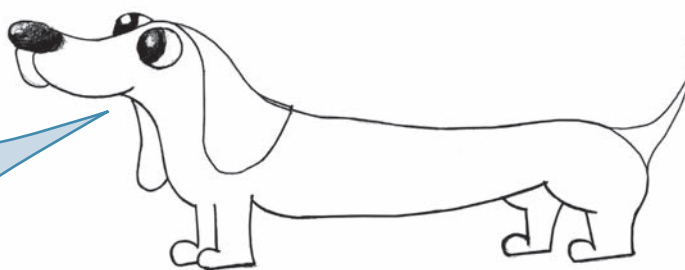

KŘEČOVICE A JEJICH HISTORIE

1.–9. ročník

V literatuře se uvádí, že znak rytířů Křečovických z Křečovic znázorňuje chrta ve skoku na červeném štítě. Později přibyl obrázek rostliny střevličníku a červené housle upomínající Mistra Josefa Suka.

Jméno obce a počátky její historie

Název obce se podle historiků pravděpodobně odvozuje z osobního jména Křeč.

V Křečovicích stávalo sídlo rytířů Křečovických z Křečovic, kteří zde založili kostel sv. Lukáše připomínaný už v roce 1350. V literatuře se uvádí, že znak rytířů Křečovických z Křečovic znázorňuje chrta ve skoku na červeném štítě. Tento rod žil na své tvrzi až do osudné bitvy na Bílé hoře. Poté Křečovice připadly k panství tloskovskému, jehož majitel, Pavel Michna z Vacínova, držel své poddané v přísné poslušnosti.

Po jeho smrti připadly statky nejstaršímu bratrovi Václavu Michnovi z Vacínova. Bezdětný Václav zemřel 23. 5. 1667 a dědicem se stal bratranec Sigmund Norbert z Vacínova. I ten brzy zemřel a panství přešlo na Alžbětu, rozenou hraběnkou Lažanskou z Bukové, a její dva syny Jiřího Václava a Ferdinanda Františka. 8. listopadu 1669 se stal majitelem zadluženého panství a statku Václav Karel Čelibský svobodný pán ze Soutic a na Skrýšově. Jmenovaný byl 28. listopadu 1669 povýšen do stavu hraběcího. Zemřel roku 1687 a byl pochován v kostele v Týnci nad Sázavou. Po něm zůstal dědicem jeho syn Jan Václav hrabě Čelibský ze Soutic a na Skrýšově.

Ten prodal panství roku 1707 Jeronýmu Colloredovi z Walsse. Jmenovaný majitel rozšířil koupí značně své statky. Roku 1726 zemřel a za rok poté přešel Tloskov trhem na Jáchyma hraběte Pachtu z Rájova. Zbožností, dobročinností a šlechtetností byl příkladem šlechty i poddaným. Dosáhl neobyčejného věku 105 let. Byl pětkrát ženat. Pátá manželka Antonie Údrecká z Údrče jej svou marnotratností uvedla v takové dluhy, že smutně opouštěl Tloskov, kde 70 let panoval. Dostal příbytek od hraběte Vrtby v zámku ve Vrchotových Janovicích. Roku 1872 přešel Tloskov v majetek Čenka Daňka. Roku 1893 se osiřelého panství ujal syn Čenka Daňka. Brzy – ve věku 38 let – zemřel a v roce 1918 obdržel panství dr. Oskar Daněk a jeho bratr Vincenc.

Roku 1923 byla provedena parcelace dvora v Křečovicích a byl uskutečněn prodej parcel. Ten provedl pozemkový úřad.

Život v obci před první světovou válkou a během ní

Mezi lety 1875–1902 se ve funkci hlavního představitele obce vystříдалo celkem šest starostů, a významných událostí pro život v Křečovicích bylo v tomto období hned několik.

Roku 1877 během úřadování starosty Františka Daňka vznikla myšlenka na zvolení obecního posla. Stal je jím František Bára a jeho úkolem bylo vyzvedávat v Neveklově jednou týdně poštovní zásilky pro

své spoluobčany. Dotyčného roku 1884 vystřídal ve funkci paní Anna Doležalová. Státní poštovní úřad byl v obci zřízen v květnu roku 1903, a to s jedním poštmistrem a dvěma posly. Pěší doručování a následné závazky zásilek na ruční káře byly nahrazeny roku 1913 přepravou krytým vozem. Pošta byla v Křečovicích zrušena během 1. světové války roku 1916.

Pozitivní vliv na rozvoj Křečovic mělo roku 1893 i otevření nové silnice z Vlkonice do Velběh, která obcí procházela. Do té doby byly cesty v okolí natolik špatné, že se do Prahy muselo jezdit přes Prosenice, Klimětica a dále přes Neveklov.

Významnou událostí bylo založení sboru dobrovolných hasičů 24. září roku 1899. Myšlenka na jeho vznik předcházela nešťastná událost, kdy skupina dětí z Křečovic založila v obci požár. Ten se sice podařilo uhasit, ztráty na majetku některých občanů však byly značné.

Již měsíc po samotném ustanovení spolku valnou hromadou čítal jeho sbor 25 členů, z nichž si každý musel na své vlastní náklady pořídit čepici a stejnokroj.

Událostí velkého formátu bylo následné pořízení stříkačky v srpnu téhož roku, pro kterou bylo vystavěno i nové hasičské skladiště, a založení vlastní hasičské knihovny v červnu 1903.

26. července 1914 vyvěšuje tehdejší křečovický starosta pan Alois Hrubant na popud okresního hejtmanskství v Benešově po obci plakáty s vyhlášením mobilizace, která přikazovala narukování všech vojínů z obce do čtyřadvaceti hodin. Celkem narukovalo do války 106 mužů ve věku 18–50 let, z nichž někteří se již živí do své obce nevrátili a jiní utrpěli vážná zranění, pro která zůstali invalidními. Několik místních rodáků také působilo v legiích v Rusku a v Itálii.

Veškerá úroda z roku 1915 byla zabavena pro účely válečného obilního ústavu, pro potřeby válečného hospodářství byly též obci zabaveny kostelní zvony, hromosvody i varhanní píšťaly.

Zpráva o konci 1. světové války se dostala z Prahy prostřednictvím telegrafních stanic přes Sedlčany až do Křečovic. Tam ji oznámila rodina Hermova a posel pan Kolinger, který právě z Sedlčan vozil do obce poštovní zásilky.

Lidé poté začali strhávat rakouské znaky a 28. října 1918 přivítali vznik samostatného Československa.

Památník obětem 1. světové války na návsi v Křečovicích

Život v obci po první světové válce

Poté co se roku 1919 vzdal svého úřadu starosta Křečovic pan Alois Hrubant, převzal správu obce pan Josef Plachý. Na jaře se pak uskutečnily první svobodné volby v nové republice, do nichž kandidovali zástupci dvou stran – strany agrární a strany československých socialistů.

Starostou byl zvolen výše již zmíněný Josef Plachý, kterému měli být ku pomoci dva radní a náměstek.

Důležitým mezníkem byla plánovaná elektrifikace obce, o níž bylo rozhodnuto obecním zastupitelstvem v listopadu roku 1926. Projekt ztroskotal na nedostatku financí, ovšem již roku 1931 byla jeho myšlenka obnovena Družstvem pro rozvod elektrické energie v Křečovicích.

V roce 1932 započala instalace rozvodů elektrické energie v domácnostech a v srpnu téhož roku byly v hostinci U Jirásků slavnostně rozsvíceny první žárovky. Plán na veřejné osvětlení zůstal ovšem zatím odložen.

S jarem roku 1922 se obnovil provoz pošty, jejíž poštmistrovou se o rok později stala slečna Anna Tichá. Po několikerém stěhování zakotvil roku 1932 poštovní úřad v domě paní Hrubantové, kde bydlel tehdejší poštovník pan František Jun.

Doba po první světové válce přála i vzniku rozličných spolků. Nejinak tomu bylo i v Křečovicích. Podrobnosti se dočtete v samostatné kapitole.

Zajímavostí poválečných let je záznam o silných mrazech, které zaskočily obec a její občany v lednu roku 1929. Teplota klesla až k únorovým $-32\text{ }^{\circ}\text{C}$, což přineslo nemalé obtíže. Úlevy v podobě mírné oblévy se Křečovice dočkaly až v polovině března.

Pohled na Křečovice – dobová pohlednice z roku 1926

Život v obci po roce 1935

Druhá světová válka se svými důsledky nevyhnula ani Křečovicím a jejich okolí.

Dne 14. března 1942 vešla v platnost vyhláška o nuceném vystěhování části Neveklovska z důvodu zřízení výcvikových prostor pro armádní účely.

Rok poté, 28. června 1943, bylo nařízeno i vystěhování Křečovic a přilehlých obcí. Občané se většinou přestěhovali na nedalekou Živohošť, která nebyla součástí zabraného území, přičemž si s sebou směli vzít jen to nejnutnější. Veškerý další jejich majetek byl vyvlastněn a opuštěné domy pak sloužily jako terče v palebné zóně výcvikového prostoru.

Mobiliář kostela sv. Lukáše byl umístěn do Zdislavic.

Po osvobození naší republiky se do zrušované obce vrátili i křečovičtí občané a jali se pracovat na její obnově.

Od roku 1945 se o obec staral místní národní výbor (MNV), přičemž od roku 1948, kdy moc v zemi převzala Komunistická strana Československa, začíná mimo jiné proces společného vlastnictví výrobních prostředků. Tak vzniká 30. srpna 1949 i v Křečovicích Jednotné zemědělské družstvo, jehož činnost byla velmi úspěšná a přinesla obci i jejím obyvatelům mnoho výhod.

O aktivitách družstva se více dozvíte v kapitole popisující hospodářskou činnost Křečovic a přilehlých osad. Stejně tak je další samostatná kapitola věnována spolkové činnosti, jejíž rozmach začal v obci po druhé světové válce.

Památník padlým hrdinům v Hořeticích (součást Křečovic)

JZD Mír Neveklov – vstupní brána

Současnost

V současnosti plyne život v obci poklidným tempem. Na vysoké úrovni je občanská vybavenost, která čítá základní a mateřskou školu, ordinaci praktického lékaře, poštovní úřad a prodejnu smíšeného zboží.

Velmi dobrá je dopravní dostupnost do větších měst, jako jsou Neveklov, Benešov a Sedlčany, která je zajišťována četnými autobusovými spoji. Obec se snaží o kvalitní život svých občanů, mj. i členstvím v Místní akční skupině Posázaví. Díky této spolupráci se daří zajišťovat finanční prostředky i jiné výhody pro obyvatele obce.

Křečovice v současnosti – letecký snímek

V obci aktivně pracuje několik spolků, a to Jednotka požární ochrany, Sdružení dobrovolných hasičů v obcích Křečovice, Nahoruby, Krchleby a Hořetice a TJ Vltavan Křečovice. Pravidelně jsou také pořádány různé kulturní a společenské akce.

Své první housličky dostal Josef Suk už jako osmiletý od své maminky a tou dobou odehrál svůj první koncert. V jedenácti letech byl přijat na Pražskou konzervatoř a následně do hudební skupiny Antonína Dvořáka. Poté už měl brány do hudebního světa otevřeny.

Hudební skladatel Josef Suk

Narodil se 4. 1. 1874 v Křečovicích jako třetí dítě v rodině. Jeho otec pracoval jako učitel na zdejší škole.

Protože se u něj již jako u osmiletého projevil talent k hudbě, dostal od své maminky v osmi letech své první housle. Na tyto své housličky hrál první koncert, a to v hostinci U zlaté koruny v Sedlčanech. Otec malého Josefa měl mnoho práce spojené se svým zaměstnáním, a tak se malý hošík učil na housličky u „šumaře“ Plachého, který bydlel také v Křečovicích.

Kde se ale vzal takový talent k hudbě v malém Josífkovi?

Ze strany maminky se mu dostalo nadání ze starého rodu kantorů hudebníků, protože nejstarší z tohoto rodu – Karel Český – učiteloval již na počátku 17. století. Také Sukův prapraděda Jan Český byl učitel, i Matěj Český – praděda. Sukův otec, také Josef, přišel do Křečovic jako učitelský pomocník a přiženil se do tohoto starého rodu kantorů.

V jedenácti letech se chlapec dostal na Pražskou konzervatoř a od té doby mu nastalo mnoho učení a soustředěné práce. Housle studoval u Antonína Bennewitze, harmonii u Josefa Foerstra a hudební skladbu u Karla Steckera.

Na konci roku 1890 byl přijat do hudební skupiny Antonína Dvořáka a teprve tehdy se pro něj otevřely ty pravé brány hudebního světa.

Josef Suk je ale znám především jako člen Českého kvarteta, ve kterém setrval více jak 40 let. Při hraní v tomto kvartetu poznal umělec hudební kulturu mnoha zemí.

Byl to nejen významný skladatel, umělec, ale také vychoval celou řadu významných českých skladatelů.

Oženil se s dcerou Antonína Dvořáka Otilií, kterou nadevše miloval.

Za svého života napsal 37 skladeb. Můžeme si pamatovat symfonickou hudbu k Zeyerově pohádce Radúz a Mahulena, Serenádu Es dur, opus 6, která získala světový ohlas.

V tomto období se hrála své lásce k Otilii. Avšak poslední zasáhla jeho život ztráta dvou jemu nejbližších lidí. V roce 1904 zemřel Antonín Dvořák a o rok později i jeho dcera. Suk tak přišel o svou milovanou ženu. Po těchto krutých událostech vznikly skladby Asrael, Pohádka léta, Zrání a Epilog.

Mistr Josef Suk zemřel v Benešově 29. 5. 1935 a po smutečních obřadech byl pochován na hřbitově v rodných Křečovicích.

A kdo pokračoval v tomto váženém rodě dál?

Sukův syn **Ing. Josef Suk** (1901–1951) byl zemědělským inženýrem. Měl zálibu v myslivectví, amatérsky se také věnoval hudbě a maloval, hrál v amatérském kvartetu. Klavírista Tomáš Víšek dokonce nahrál na autentickém klavíru v Křečovicích čtyři jeho miniatury pro klavír (společně s třemi drobnými kusy, které napsala jeho matka Otilie). Jeho mladší syn Antonín (nar. 1931) zemřel v mladém věku r. 1961. Starší syn Josef se stal světoznámým houslistou a violistou.

Josef Suk ml. (1929–2011) byl v houslích žákem Jaroslava Kociana. Již jako student byl členem Pražského kvarteta, později se proslavil jako člen Sukova tria, pojmenovaného po jeho dědečkovi. Roku 1961 byl jmenován sólistou České filharmonie. Jeho sólová dráha zahrnovala koncerty po celém světě a na prestižních hudebních festivalech. Roku 1973 začal hrát rovněž na violu. Vytvořil mnoho velmi ceněných nahrávek, šestkrát se stal držitelem francouzské ceny Grand Prix du Disque. Roku 1974 založil ke stému výročí narození svého dědečka Sukův komorní orchestr, jehož uměleckým vedoucím byl do roku 2000.

Po smrti první manželky Marie, která spáchala sebevraždu, se skladatelův syn Ing. Josef Suk oženil podruhé, narození svého třetího syna Jana se však již nedožil. **Jan Suk** (nar. 1952) je plodný esejista, kritik, básník a filosof. S režisérem Petrem Kaňkou vytvořil televizní dokument o skladateli Josefě Sukovi, nazvaný *Dotkl se mě prst boží*, který mj. obsahuje ukázky ze živých záznamů Sukových rozhlasových projevů a hry Českého kvarteta.

Hrob Josefa Suka

Již z poloviny 14. století pocházejí první zmínky o křečovickém kostele sv. Lukáše. Velkou zvláštností je kamenná plastika pohanského boha, tajemný kámen neznámého původu a významu. Nachází se na jižní kostelní zdi, do níž je zasazen zvenku a existuje hned několik teorií o jeho vzniku.

Křečovice mají co nabídnout i milovníkům historických staveb. Patrně nejvýznamnější, a také nejzajímavější památkou je kostel sv. Lukáše. Zajímavý zážitek spojený i s procházkou nabízí Sukova alej a poblíž přes 200 let staré budovy místní základní školy lze navštívit památeční Sukovu světničku. Nejen milovníky Sukovy hudby pak potěší jeho památník, v němž je umístěna expozice památek na Mistrův život a dílo.

Kostel sv. Lukáše

Kostel sv. Lukáše je zasvěcen jednomu ze čtyř evangelistů a prvnímu dějepisci církve. Původně gotická stavba zmiňovaná již r. 1352 byla v 1. polovině 18. století nahrazena novou stavbou barokní se stejným zasvěcením. Prostý kostel je jednolodní o délce přes 30 metrů, vysoký přes 10 metrů a přiléhá k němu hranolová věž s barokní bání.

Kazatelna a hlavní oltář jsou novorenesančním dílem Antonína Suchardy z r. 1910, oltářní obraz sv. Lukáše pochází z r. 1840 a namaloval ho Antonín Jeřábek. Boční oltáře sv. Vojtěcha a Antonína byly zhotoveny r. 1895. V kostelní lodi se dále nachází empírový náhrobek rytíře Josefa Lipovského z r. 1823. Na varhany postavené r. 1900 tu hrával Josef Suk i jeho tchán Antonín Dvořák.

Velkou zvláštností je kamenná plastika pohanského, tzv. „slunečního boha“, tajemný kámen neznámého původu a významu. Nachází se na jižní kostelní zdi, do níž je zvenku zasazen. Bývá považován za symbol usmívajícího se slunce od lidového umělce z neznámé doby, velmi často však také za starověkou památku keltského původu.

Kamenná plastika „slunečního boha“

Farnost Křečovice

Kostel sv. Lukáše

Památník Josefa Suka

Památník Josefa Suka je umístěn v jeho letním domku v rodných Křečovicích. Domek postavil r. 1895 otec slavného hudebního skladatele a houslisty. Rodina ho i se zařízením pak r. 1951 odkázala státu. Nyní je ve správě Národního muzea – Českého muzea hudby.

Jsou zde vystaveny dokumenty k jednotlivým fázím jeho skladatelského vývoje, včetně působení v Českém kvartetu. Expozice obsahuje původní nábytek, obrazy, Sukův klavír zn. Bösendorfer i osobní předměty. Dokumentována je aktivita skladatelská i práce v Českém kvartetu. Památník vznikl po Sukově smrti 29. května 1935. Do domku za ním často dojížděla řada známých osobností české hudby, mezi nimi i Antonín Dvořák či Václav Talich. Ke konci života se Mistr usadil v Benešově a domek uvolnil pro svého syna Ing. Josefa Suka. Ten zde nechal posléze zřídit muzeum.

Sukova alej

Při cestě z Křečovic do Vlkonic, tam, kde se nachází mohyla, je i další významná památka – alej. Ta byla slavnostně vysazena 3. dubna 1938 žáky místní školy na počest 20. výročí založení republiky. Podél cesty jsou do země vsazeny kameny s vytesanými nápisy – názvy jednotlivých Mistrových děl. Tyto kameny byly přivezeny z různých obcí během jara 1938.

A co je za nápisy na kamenech a odkud jsou?

Sedlčany – Životem a snem

Chlum – Meditace sv. Václava

Pardubice – Sbory

Svatý Ján – Praga

Vysoký Chlumec – tady nápis chybí

Křečovice – Zrání

Živohošť – Pod jabloní

Neveklov – také bez nápisu

Nad těmito kameny se slavnostně vypíná k nebi mohyla s nápisem HUDBA JE JAKO MODLITBA

Rodná světnička Josefa Suka

Rodná světnička se nachází v Základní škole Josefa Suka a mateřské škole v Křečovicích, avšak přístupná je pouze přes hřbitov (půjdete kolem hlavního vchodu, okolo hrobu J. Suka – je zde na stromě umístěna směrová šipka).

Rodná světnička hudebního skladatele Josefa Suka v Křečovicích doznala v roce 2000 podstatných změn. Díky zájmu a péči vnuka skladatele Josefa Suka a jeho choti, kteří hradili finanční náklady, obec Křečovice prováděla úpravy rodné světničky a přístupu přes křečovický hřbitov, což bylo přáním jmenovaného umělce. Interiér byl realizován dle návrhu a z památek houslového virtuosa Mistra Josefa Suka. Můžete si zde prohlédnout fotky z významných událostí a se známými osobnostmi, čestné diplomy, Mistrův klavír atd.

Návštěvu rodné světničky si předem domluvte s Obecním úřadem Křečovice. Rodná světnička je otevřena vždy poslední neděli v květnu, kdy se koná v kostele sv. Lukáše vzpomínkový koncert na Mistra Josefa Suka.

Základní škola Josefa Suka a mateřská škola Křečovice

Jak vlastně historie základní školy začala?

První zmínky o kantorování v Křečovicích jsou od 29. ledna 1781, kdy se do Křečovic přistěhoval Jan Český, který nejdříve začal vyučovat v najaté místnosti ve statku u Špatenků č. 27. Ustanoven jako učitel v Křečovicích byl 3. května 1782. Ve vyučování mu pomáhali jeho dva synové Matěj a Jan.

V roce 1819 byla postavena školní budova č. 37 patronem Bedřichem hrabětem Pourtalès a byla vysvěcena roku 1821. Byla jednotřídní a chodilo do ní tenkrát 280–300 dětí.

Foto: archiv školy

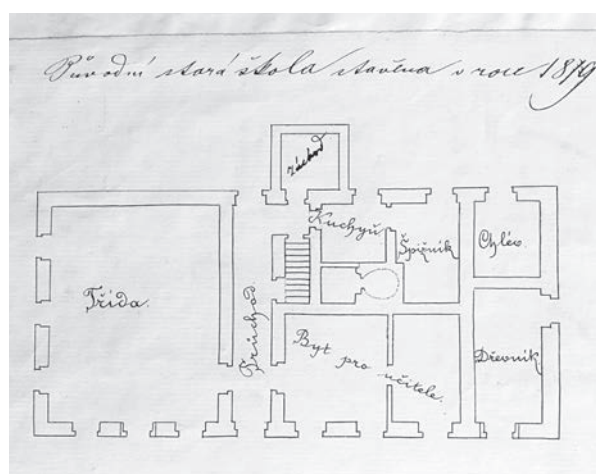

Foto: archiv Benešov

Kolem roku 1890 byla započata stavba dvoutřídní školní budovy s bytem pro třídního učitele. Vyhotovený plán byl svěřen staviteli F. Maříkovi z Neveklova. Rozpočet činil 5 550 zl., později byl zvýšen na 6 066 zl. 63 kr. Stavba byla dokončena 12. srpna 1893.

Krajina Josefa Suka

Na základě výnosu Veleslavné c. k. zemské školní rady ze dne 7. srpna 1888 číslo 30803 uložila sl. c. k. okresní školní rada rozkazem svým ze dne 11. dubna 1890 číslo 928 místní školní radě v Křečovicích, aby uskutečnila a provedla potřebnou stavbu dvoutřídní školní budovy dle určeného plánu a rozpočtu, což bylo stavebnímu úřadem v Táboře ze dne 28. března 1885 a ze dne 22. května 1887 schváleno.

Na dlouhé rokování a přimlouvání řídícího učitele usnesla se konečně m. šk. rada ve schůzi své protokolem ze dne 26. dubna 1890, že se tedy se stavbou dnem 1. dubna 1891 započne a vyzvala osm pánů stavitelů, by své oferty do dne 30. července 1890 podali.

Dne 13. července 1890 sešli se členové m. šk. rady ke schůzi, by se uradili, zdali by se obmyslná přístavba příhodnějším a výhodnějším způsobem uskutečnit dala. A uznali sepsaným protokolem ze dne 13. 7. 1890 za výhodnější přístavbu tu provést ve spojení s bytem řídícího učitele, kterážto přístavba provedla by se ve stejné čáře se školou starou a dosahovala by až k nynější cestě.

Dle protokolu místní šk. r. ze dne 30. prosince 1891 zadala přístavbu dvou nových tříd staviteli panu F. Maříkovi z Neveklova dle schváleného rozpočtu 5 550 zl. Písemnou smlouvou se pan stavitel zavázal, že v dubnu 1892 bude celá stavba úplně provedena a odevzdána.

S přístavbou dvou nových tříd a bytu řídícího učitele se započalo dne 20. srpna 1892. Hned v počátku se ukázaly velké problémy při kopání základů. Do 4 m hlubokých základů naplněných vodou dřevěné stěny byly položeny a na těch se počalo vyzdívati, 5. listopadu nastaly mrazy, práce se musely zastavit a na jaro přeložiti.

V prosinci 1892 po mnohém vyjednávání s panem stavitelem zvýšil se rozpočet na 6 066 zl 63 kr. Dle dopisu stavitele pana Maříka ze dne 12. srpna 1893 dokončena byla přístavba školy v Křečovicích.

Razidlo školy – vl. foto (archiv Benešov)

Slavnostní svěcení pětitřídní školy v Křečovicích se konalo dne 28. září 1893 ve 2 hodiny odpoledne.

A pak šel čas dál a dál. Přišla první i druhá světová válka, obě škola přestála a její poslední modernizace vypadala takto:

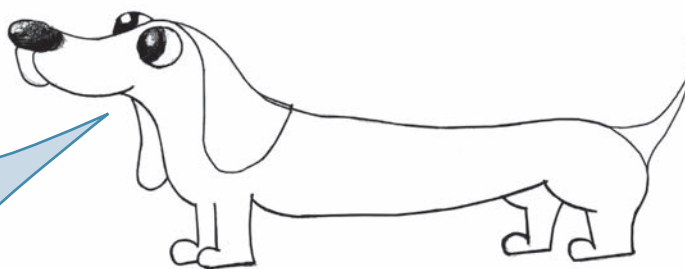
Základní škola v Křečovicích prošla v roce 2017 většími opravami, jež se týkaly odpadů, vodovodního systému, šatny a osvětlení v tělocvičně, vyměněna byla také akumulční kamna. Souběžně s těmito opravami se událo několik nečekaných změn a obecní byt, který je součástí budovy školy, zůstal prázdný. Pan starosta společně s ředitelkou školy již několik let řeší rozšíření a zvyšování kapacity prostor. Uvolněný byt byl proto přestavěn na školní družinu.

Musel však projít rozsáhlými opravami. Byla nutná nová elektroinstalace, odpady, vodovod, akumulční kamna, osvětlení, vybudování toalet pro dívky a hochy. Jelikož byla budova postavena v roce 1819, muselo se počítat i se zednickými pracemi. Celková rekonstrukce nakonec stála obec asi 630 000 Kč a škola z rezervního fondu zaplatila 100 000 Kč za výměnu zastaralých akumulčních kamen.

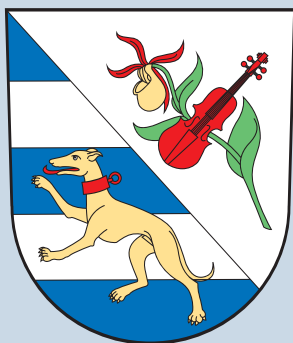
Školní družina má svůj vlastní vchod s přístupovou cestou, kterou nechala obec také upravit, rozšířit a zpevnit, aby byla bezpečná. Z prostorné šatny se žáci mohou dostat do tří místností. Zadní místnost je uzpůsobena k relaxaci, odpočinku, konstruktivním hrám. V druhé místnosti je pracovna pro děti, kde hrají společenské stolní hry, mohou si psát domácí úkoly nebo malovat, třetí místnost je určena na výtvarné a pracovní činnosti nebo zájmové vzdělávání.

K nevýhodě naší školy patří, že jde o malotřídní typ zařízení, tudíž vzniká vše z mála. Přesto jsme za to rádi, protože právě to málo nám dává klidné, přátelské, rodinné prostředí bez patologických jevů. Snažíme se poskytovat kvalitní zábavné a zajímavé informace i výuku, pořádáme spoustu veřejných akcí, společných projektů propojených s mateřskou školou i školní družinou, a to v krásném vesnickém prostředí plném přírody, která nám dává mnoho inspirace k zábavnému učení a získávání potřebných znalostí. Jsme si vědomi, že bez podpory obce bychom tyto šance a možnosti neměli, a proto jsme moc rádi a vděční, že obec naši malinkou školu chce zachovat a vkládá do jejích oprav, rekonstrukcí, modernizací a rozšiřování opravdu nemalé částky. To vše nám dává spoustu chuti, energie a motivace pro další práci v naší školičce.

Křečovický potok je právem přírodní památkou, která se stává cílem nejen turistů, ale zejména badatelů z oblasti přírodních věd. V potoce jsou druhově bohatá společenstva sinic i řas, v jeho okolí se vyskytují zákonem chráněné živočichové. Za zmínku stojí také v okolních lesích žijící světlá mutace daňků evropských.

Základní údaje

První zmínka:	1352
Počet obyvatel:	748 (1. 1. 2012)
Plocha katastru:	31,86 km ²
Nadmořská výška:	365 m n.m.
Adresa obecního úřadu:	Křečovice 9, 257 56
Adresa webu:	www.obec-krecovice.cz
Souřadnice:	49° 43' 24" s. š. 14° 28' 47" v. d.

Vymezení, poloha obce a geologické poměry

Obec Křečovice se nachází ve Středočeském kraji asi 50 km jižně od hlavního města Prahy. Spadá do správního obvodu obce s rozšířenou působností Benešov, pod správní obvod pověřeného Obecního úřadu Benešov. V roce 1976 vznikla sloučená obec Křečovice s osadami Živohošť, Nahoruby, Vlkonice u Neveklova, Křečovice u Neveklova a Hořetice. Jejimi dalšími částmi jsou Brdečný, Hodětice, Hůrka, Krchleby, Lhotka, Poličany, Skrýšov, Strážovice a Zhorný.

V současné době se tak Křečovice skládají celkem ze 14 částí ležících na šesti katastrálních územích:

- *Křečovice u Neveklova* – části Křečovice, Skrýšov a Zhorný
- *Hořetice* – části Hořetice, Brdečný, Hodětice, Hůrka a Strážovice
- *Krchleby* – části Krchleby a Lhotka
- *Nahoruby* – části Nahoruby a Poličany
- *Vlkonice u Neveklova* – část Vlkonice
- *Živohošť* – část Živohošť

Dle geomorfologického členění patří Křečovice a okolí k Českomoravské soustavě, konkrétně okrsku Neveklovská pahorkatina. Jeho značná část je realizována komplexem hlubinných vyvřelin z doby starohor a starších prvohor. Okolí pak tvoří zvlněná krajina obsahující zemědělskou půdu, menší lesy a poměrně značný podíl volné zeleně.

Přírodní zajímavostí je zejména Křečovický potok, konkrétně pak jeho kilometr dlouhá část mezi obcemi Lipová–Skrýšov–Křečovice. Křečovický potok je právem přírodní památkou, která se stává cílem nejen turistů, ale zejména badatelů z oblasti přírodních věd.

Okolí potoka je tvořeno potočným luhem, vlhkými loukami a listnatými porosty. V potoce jsou druhově bohatá společenstva sinic i řas. Vzácný je zejména výskyt ruduchy, neboli červené řasy [(Rhodophyta, syn. Rhodoplantae) je eukaryotní organismus schopný fotosyntézy, proto se tradičně řadí mezi rostliny. Většina druhů je mnohobuněčných, 90 % žije v mořích, hlavně v tropických vodách. Korálnínatní ruduchy, které inkrustují svou buněčnou stěnu uhličitánem vápenatým, tvoří velkou část korálových útesů. Další druhy ruduch jsou konzumovány jako potrava nebo se z nich vyrábí agar.]

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Ruduchy>

V 80. letech minulého století bylo popsáno několik zcela nových druhů řas, bohužel však kvalita vody natolik poklesla, že v současnosti již tyto nebyly nalezeny.

Vzhledem k poklesu hospodaření v okolí potoka zde došlo k rozšíření ostřice třeslicovité a chrastice rákosovité. Můžeme zde spatřit také blatouch bahenní, pcháč zeliný, skřípinu lesní, tužebníků jilmový či přesličku bahenní. Ve vlhkých částech nalezneme skupiny vysoké ostřice.

Ze stromů je krom náletových dřevin hojně zastoupená olše lepkavá, dub letní, jasan ztepilý, vrba křehká, bříza bělokorá, lípa srdčitá, jeřáb ptačí a dokonce i topol kanadský.

Keřové patro tvoří mimo jiné angrešt, líska, bez, hloh a štěmcha.

Za zmínku stojí jistě i původní a nepůvodní druhy bylin – netýkavka žláznatá a malokvětá, kuklík městský, česnáček lékařský, kopřiva dvoudomá, bršlice kozí noha, netýkavka nedůtklivá, ostřice řídkoklasá i přeslicovitá, blatouch bahenní, sasanka hajní, řeřišnice hořká a vrbina penízková. Zajímavostí je výskyt chmele otáčivého.

Fauna Křečovic a jejího okolí není ničím výjimečná, příroda je osídlená běžně se vyskytujícími živočichy daného prostředí. V minulosti byl sice uváděn výskyt vzácných druhů živočichů, ti však v průběhu desítek let z lokality vymizeli. Jednalo se zejména o druhy spjaté s čistým vodním prostředím – raci, kuňka obecná a rosnička zelená. Ti nemají v současnosti vhodné prostředí k rozmnožování. Většina jejich přirozeného území zarostla dřevinami a je silně zastíněna. To je problém i pro reprodukci dříve hojně zastoupené ještěrky zelené.

I přes výše popisovaná fakta je křečovická příroda poměrně bohatá na zástupce mnohých živočišných druhů.

V okolí potoka lze běžně potkat skokana hnědého, ropuchu obecnou a slepýše křehkého. Přímou v potoce se vyskytují běžné druhy menších ryb.

Křečovický potok

<http://www.redseadiving.cz/Data/Sites/1/media/ruducha.jpg>

Chmel otáčivý

Ptáci jsou zastoupeni cca dvaceti druhy. Jmenujme alespoň kachnu divokou, poštolku obecnou, strakapouda velkého, kosa černého či drozda zpěvného. Každoročně přilétá volavka. Zajímavostí může být rozhodně výskyt šoupálka dlouhoprstého, konipasa bílého nebo brhlíka lesního. Opakovaně byl spatřen i ledňáček říční.

Šoupálek dlouhoprstý

Daněk evropský

V poměrně rozsáhlých lesích nad Křečovicemi v oblasti zvané Lhotka dominují zejména savci, a to především srnec obecný, prase divoké, běžné zahlédneme i lišku obecnou. Raritním je jistě výskyt volně žijících daňků evropských v jejich bílé mutaci, které doprovází vpravdě strašidelná pověst. Myslivec, který by takové zvíře zastřelil, sám odejde do roka na věčnost.

Z obcí, které jsou součástí katastrálního území obce Křečovice, je v této kategorii pravděpodobně nejzajímavější Živohošť, a to z důvodu proměny krajiny, kterou v 50. letech minulého století prošla.

Zatímco ještě před první světovou válkou byla Živohošť rozrůstající se osadou, do níž se sjížděli turisté, již roku 1933 byla zmiňována první rozhodnutí o stavbě slapské přehrady přímo v tomto místě. Ta byla několikrát odkládána a realizace započala až roku 1948. Tehdy byla Živohošť vystěhována, jelikož celá obec ležela v zátopovém pásmu. V průběhu června roku 1954 pak došlo k zatopení celé osady.

V současnosti známá a velmi oblíbená rekreační oblast vznikla až postupem času, a to v okolí samotného vodního díla.

Téhož roku byl na slapské přehradě také zahájen provoz lodní dopravy. Vodní nádrž má velký význam. Slouží především jako ochrana před povodněmi, v neposlední řadě také k rekreačním účelům. V letní sezóně zde probíhá také pravidelná linka lodní dopravy, individuální vyžití na motorových člunech či plachetnicích pak s přihlédnutím k povětrnostním podmínkám i v jiných ročních obdobích.

Živohošť

Hořetice

Krchleby

Nahoruby

Vlkonice

Cesty v Křečovicích a jejich okolí bývaly dlouhá desetiletí velmi špatné. Obyvatelé vesnice byli zvyklí spoléhat se sami na sebe a své nohy, ti šťastnější využívali povozů tažených voly, koňmi. Běžné bylo dojít pěšky až do Benešova, Sedlčan nebo Neveklova. Silnice se zde lidé dočkali až roku 1893.

Cesty v Křečovicích a jejich okolí bývaly dlouhá desetiletí velmi špatné. Obyvatelé vesnice byli zvyklí spoléhat se sami na sebe a své nohy, ti šťastnější využívali povozů tažených voly, koňmi. Běžné bylo dojít pěšky až do Benešova, Sedlčan nebo Neveklova, což čítalo vzdálenost až několik desítek kilometrů. Do Prahy se bylo možné dostat cestou pouze přes Prosenice, Kliměnice a Neveklov. Teprve roku 1893 se místní dočkali silnice. Ta vedla z Vlkoníc od bývalé Moučkovy stodoly Křečovicemi do Velběh a jejím stavitelem byl unhošťský podnikatel Bauer.

Obyvatelé Krchleby využívali pouze polní cestu, a to až do roku 1910, kdy vznikla 2,5 km dlouhá silnice do Křečovic.

Válečná doba výstavbě kvalitních komunikací v obci a jejím okolí příliš nepřála. Teprve roku 1972 se obyvatelé dočkali nové silnice směrem k osadě Paseky a roku 1978 byla vybudována silnice na trase Křečovice–Strážovice–Hořetice a Hodětice.

V současnosti protíná Křečovice důležitá silnice ve směru od Prahy na Sedlčany, Příbram a Týn nad Vltavou.

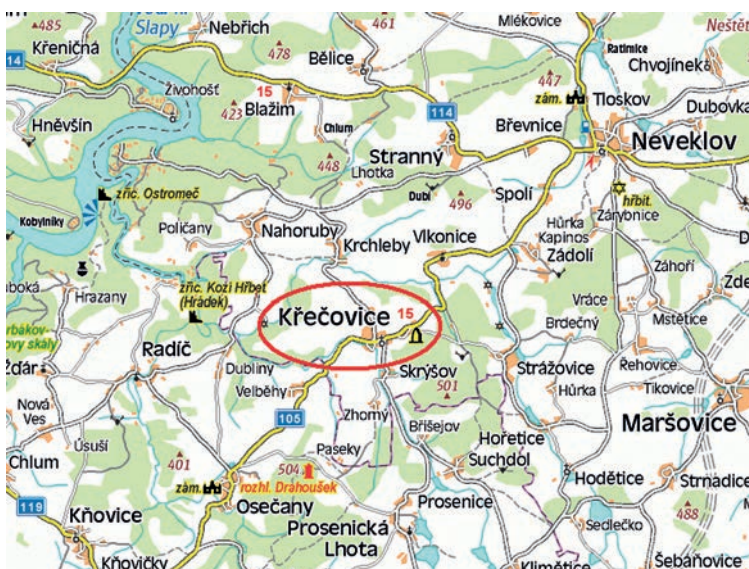
Křečovicemi prochází komunikace II/105 Jesenice–Jílové u Prahy–Neveklov–Křečovice–Sedlčany–Milevsko.

Občané mohou využívat autobusovou dopravu až do cílových destinací Týnec nad Sázavou, Sedlčany, Rožmitál pod Třemšínem, Příbram, Plzeň, Neveklov, Benešov.

Autobusové linky směrem na Benešov a Sedlčany jsou čteně využívány zejména žáky, studenty a pracujícími.

Obcí ani jejím okolím neprochází železniční trať.

Příznivci turistiky jistě ocení turistickou trasu Neveklov–Strážovice–Křečovice–rozhledna Drahoušek–Sedlčany, na ní lze spatřit mnoho zajímavostí a přírodních krás.

Roku 1949 vzniká v Křečovicích Jednotné zemědělské družstvo. Vedle prosperity přineslo obyvatelům obce i slávu – právě zde se odehrává velká část děje filmu "Vesničko má středisková", který zde v letech 1984–1985 natočil režisér Jiří Menzel a v němž si zahráli krom známých herců i někteří místní obyvatelé.

Z historického pohledu na hospodářství obce s přihlédnutím k možnostem dané lokality můžeme usuzovat, že se nijak významně nelišilo od situace běžné pro tehdejší venkov.

V dávných časech drželi hospodářskou situaci pevně v rukou majitelé křečovického panství, rytíři Křečovičtí z Křečovic, posléze pak Pavel Michna z Vacínova, který je připojil ke svému dosavadnímu panství tloskovskému. Majitelé křečovického panství se poté střídali buď na základě rodové příbuznosti nebo – a to nejednou – z důvodu zadluženosti a následného prodeje majetku. Zisk z hospodaření na křečovických panstvích vždy přinášely zejména místní lesy, pole, louky a pastviny. Roku 1923 byla provedena parcelace dvora v Křečovicích a pozemkovým úřadem byl uskutečněn prodej pozemků.

Důležitým momentem v životě místních obyvatel i jejich podnikání byla výstavba silnice v posledních letech 19. století, a zejména elektrifikace obce, o kterou se zasloužilo Družstvo pro rozvod elektrické energie v Křečovicích, založené roku 1931.

Hospodářství Křečovic a přilehlých osad zásadně poznamenaly události 2. světové války, kdy bylo obyvatelstvo nuceně vystěhováno a do oblasti se přesunuly oddíly SS, aby ji využívaly jako své cvičiště.

V souvislosti s poválečnými změnami ve společnosti vzniká pak 30. srpna 1949 i v Křečovicích Jednotné zemědělské družstvo (JZD), které postupně sjednotilo vlastnictví dobytka a nakoupilo nové stroje. Předsedou se po řídícím učiteli panu Nováčkovi záhy stal členskou schůzí zvolený pan Antonín Mařík.

Roku 1954 se JZD pustilo do výstavby drůbežárny na Drahách a tři roky poté byl dokončen i vepřín. Provedena byla přestavba usedlosti „U Váňů“ na kanceláře JZD a MNV, vystavěl se nový kravín pro téměř 180 kusů dojníc. Roku 1967 se JZD Křečovice sloučilo s částí družstva ze Zádolí. Družstvo prosperovalo a roku 1975 byla předána jeho členům do užívání první bytovka v obci.

V roce 1976 došlo ke sloučení JZD Vltavan Křečovice s JZD Mír Bělce pod společným názvem JZD Mír Neveklov. Následně došlo k výstavbě skladu na obilí, haly na výkrm skotu, mechanizovaného skleníku, skladu brambor s třídírnou a silážního žlabu.

Dlouhá léta využívalo JZD k různým účelům také zámek v Krchlebech. Zde byla roku 1978 zřízena Okresní síň zemědělských tradic, poté také vystavena starší zemědělská technika a nářadí. V prvním patře zámku se nacházela expozice přibližující průběh druhé světové války a síň tradic místního JZD. Slavnostní otevření objektu proběhlo v březnu roku 1986. V plánu byly i úpravy dvora a stájí, k nim už ale po listopadu 1989 nedošlo a rok poté byl zámek předán původním vlastníkům.

Zemědělské družstvo je v Křečovicích zachováno dodnes a spolu s divizí Stranný je provozováno společností Neveklov, a. s. Hospodáři v oblasti členité pahorkatiny s průměrnou nadmořskou výškou okolo 420 m n. m. Obchodní korporace se zabývá živočišnou i rostlinnou výrobou. V živočišné výrobě se jedná zejména o chov jalovic, výkrm skotu a výrobu mléka, v rostlinné výrobě pak o pěstování plodin určených pro potřeby živočišné výroby, obilí a olejnin.

Příhodný charakter krajiny přeje zemědělskému podnikání také menších zemědělců. V okolí lze najít více soukromých farmářů zaměřených na produkci mléka a regionálních výrobků z vlastního zemědělství a chov hospodářských zvířat.

Ke zkvalitnění společenského života v obci měla přispět i výstavba místního hostince, která započala na podzim roku 1949. Práce na ní byly prováděny v rámci stavební obnovy státu a řídil je stavitel Cyril Beran z Křečovic.

Z historických informací se dozvídáme, že v dávných časech pestřejší hospodářské aktivity pravděpodobně probíhaly také v dalších přilehlých malých obcích a osadách. Mezi ně patří i Nahoruby, jedna z nejstarších osad v Čechách. Polnosti a lesy zde vynášely zisk již za doby knížete Oldřicha. K Nahorubům patří už od pradávna množství samot. Jejich majitelé se živili zejména rolnictvím a chovem dobytka. Slavným byl místní hostinec Percule, v dávných časech hojně navštěvovaný zejména voráři, kteří zde pravidelně nocovali při pěších návratech na jih Čech. Vyhlášené byly i zdejší tancovačky, později zábavy a plesy. Provoz tohoto hostince skončil roku 1959.

Další lokalita, Hodětice, je v historických pramenech uváděna v souvislosti s již zmiňovaným Karlem Michnou z Vacínova. Ten původně prosperující statek tak zadlužil, že musel být následně prodán ve veřejné dražbě. Ve známost vešla osada díky svému lihovaru, jehož zánik se datuje k roku 1975, a oblíbenému hostinci. V obci se dále nacházela kromě dvoutřídní školy i kampelička.

Stranou nezůstaly ani další osady přináležící ke Křečovicím – poblíž osad Strážovice a Vlkonice stával svého času v širokém okolí známý a dobře prosperující Krampeřův mlýn. Roku 1893 byla v těchto místech zprovozněna nová silnice směrem do Velbět, která velmi napomohla rozvoji podnikání v této lokalitě. V malé osadě Vlkonice bylo roku 1909 založeno strojní družstvo, které fungovalo dlouhá léta, zlepšily se jak životní, tak i pracovní podmínky místních občanů. Nyní je ve Strážovicích provozována velkovýkrmna vepřů.

Výše již zmiňované Krchleby patřily

Tradiční traktoriáda

Zámek v Krchlebech v současnosti

k obcím hospodářsky velmi úspěšným. Ve druhé polovině 17. století se zde začalo vařit pivo, a to z vlastních výpěstků chmele. Šlo o pivo pšeničné, teprve mnohem později se nabídka rozšířila o pivo ječmenné. Problémem bylo skladování piva, takže konzumaci zajišťovali domácí poddaní, a to v co nejkratším čase. Nebyl také povolen vývoz ani odnášení piva mimo území statku, což platilo pro všechny tzv. statkové pivovary.

Tak jako na jiných panstvích, která se zabírala pivovarnictvím, i zde doplňovala výrobu piva také výroba pálenky. Láh se na krchlebském panství páčil z vína, piva, ovoce i obilí, se sklonkem 18. století pak i z brambor. Stejně jako u piva i panské vinopalny směřovaly odběr své produkce směrem ke svým poddaným. Díky tzv. přímusu je mohla vrchnost ke koupi pálenky či piva dokonce donutit.

V Krchlebech stával také jednokolový mlýn na spodní pohon, který poskytoval své služby širokému okolí.

Další, původně nenápadná osada Živohošť se stala velmi významnou díky výstavbě slapské přehrady, která započala na konci čtyřicátých let minulého století. Původní obec Živohošť byla vystěhována a následně zatopena. Zbytek se postupem let přeměnil ve vyhledávanou rekreační oblast.

K nejkrásnější částí Křečovic patří maličká osada Lhotka, a to zejména pro své rozsáhlé lesy. Počátkem 19. století se zdejší hospodáři zabírali zejména chovem dobytka a zemědělskou činností. O les a jeho podobu se záslužně staral Josef Gut – jím vysázené stromy zde můžeme spatřit ještě dnes.

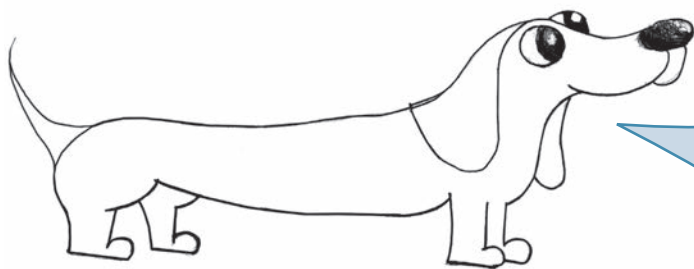
Hospodářská činnost založená na bohatství místních lesů a luk probíhala i v další malé osadě – Poličanech. Nyní zde vyvíjí svoji vlastní hospodářskou činnost řád trapistek sídlící v místním novém klášteře.

Klášteř sester trapistek v Poličanech

Poličany

Milovníci historie a hudby Mistra Suka mají možnost vidět v obci jeho rodnou světničku, místo posledního odpočinku, alej věnovanou jeho památce i dům, který Mistr obýval. Dodnes také přijíždějí do obce zvědaví turisté s cílem navštívit místa, kde probíhalo natáčení slavného filmu "Vesničko má středisková".

Život ve městě a na vesnici je zcela rozdílný. Hlavním rozdílem je způsob života. Lidé ve městech žijí spíše uspěchaně, mají kolem sebe málo přírody. Zatímco lidé na vesnici mají klidnější život a lépe se znají. Každý životní styl má své výhody i nevýhody. Je známo, že lidé z vesnic mají k sobě daleko blíže než lidé z měst a více se znají. Dodržují také víc tradic, které například městští lidé ani neznají. Tyto tradice se předávají z generace na generaci a můžeme je považovat za kulturní dědictví. Zvyky a tradice neustále vznikají a zanikají. Naše prababičky a pradědové dodržovali jistě víc zvyků a tradic, než se dodržuje v současné době.

Spolek divadelních ochotníků Josef Suk v Křečovicích

Hybatelem založení ochotnického divadla byla potřeba finančních prostředků na výstavbu památníku padlým vojákům 1. světové války. Občané doufali, že se pomocí vybraného vstupného za představení podaří získat dostatek peněz na tento bohužel účel.

V listopadu 1920 byl tak založen Spolek divadelních ochotníků v Křečovicích, jehož předsedou se stal pan Jan Kouba. První představení se odehrálo 9. ledna 1921 v místním hostinci a na repertoáru byla veselohra Ferdinanda Olivy „Pojď na srdce mé“.

Spolek divadelních ochotníků

Roku 1924 byl spolek zaregistrován Zemskou správou politickou v Praze již pod novým názvem Spolek divadelních ochotníků Josef Suk v Křečovicích. Teprve v roce 1926 získal vlastní jeviště a o rok později se podařilo zařídit jeho osvětlení, výzdobu a instalaci nápojevní budky. Jeviště si od ochotníků půjčovali i žáci křečovické školy či Hospodářské školy v Neveklově a Jednota československých domkařů a živnostníků.

Sdružení pořádalo pravidelné Mikulášské zábavy s kulturním programem a maškarní průvody. V březnu roku 1926 vstoupil místní spolek do Ústřední matice divadelního ochotnictva Čsl. v Praze a byl zařazen do Šmahova okrsku v Táboře. Roku 1934 sehráli jeho členové Jiráskovu „Lucernu“ u příležitosti oslavy šedesátin hudebního skladatele Josefa Suka a o rok později svoji činnost ukončili.

Samaritánská stráž sboru dobrovolných hasičů

V únoru roku 1919 byla v nově vzniklé republice založena organizace Československý červený kříž, do níž se záhy přihlásilo 172 zemských spolků, které se účastnily zejména pomoci potřebným během války. O tři roky později vyslal křečovický sbor dobrovolných hasičů své dva členy na samaritánský kurz první pomoci při živelních pohromách a v březnu roku 1928 byla sestavena hasičská samaritánská stráž, jejímž velitelem byl jmenován pan Karel Český. Všichni členové museli složit náležité zkoušky, při kterých získali osvědčení a právo poskytovat první pomoc. Tradice dobrovolných hasičů přetrvala v obci do dnešních dnů.

Dobrovolní hasiči v 70. letech 20. století

Sdružení katolické mládeže

Dne 1. října roku 1933 byla při křečovické farnosti založena organizace sdružující mladé věřící. Předsedou se stal Jan Hartman a pod jeho vedením spolek nejen vzdělával mládež v katolické víře, ale také pro své členy pořádal taneční kurzy, výlety a divadelní představení. Druhá světová válka zasáhla nejen do života jednotlivců a rodin v Křečovicích, ale ochromila i spolkovou činnost. Po jejím skončení se ale občané snažili obnovit své aktivity a zakládali i spolky zcela nové.

V roce 1947 byl založen nový spolek Československý červený kříž v Křečovicích, který navázal na dosavadní činnost samaritánské stráže. V únoru 1957 vznikla v jeho rámci zdravotní skupina, která byla vybavena stejnokrojem a absolvovala různá školení a zkoušky. Členové ČSČK se zúčastňovali soutěží v okresech Benešov a Sedlčany. Roku 1969 byl u příležitosti 50. výročí organizace předán křečovické skupině ČSČK v Praze zástupcem ústředního výboru spolku diplom s pamětní medailí.

Tělovýchovná jednota Vltavan Křečovice

Do počátku 2. světové války neměly Křečovice žádné hřiště, na kterém by se děti mohly sportovně vyžít. Právě za tímto účelem – a také kvůli oblíbené kopané – byl obci roku 1940 zapůjčen soukromý pozemek Na Vrbách, kde bylo vybudováno fotbalové hřiště. Místní chlapci tak mohli trénovat a pravidelně se zúčastňovat lokálních fotbalových soutěží. Vše přerušila již zmíněná druhá světová válka a k obnově fotbalového týmu došlo až na podzim roku 1945. Ne však na dlouhou dobu. Záhy byl pozemek dán k využití místnímu JZD a ještě na konci padesátých let trénovali místní hoši pod vedením pana J. Smolíka na louce Na Pískách. Teprve v následujícím desetiletí došlo díky křečovickým milovníkům sportu k obnově zaniklého hřiště a roku 1962 byl pod názvem Tělovýchovná jednota Vltavan Křečovice založen místní oddíl kopané, jehož předsedou se stal pan J. Senft.

V roce 1973 se k fotbalovému oddílu přidal ještě oddíl jezdecký. Členové obou se pravidelně účastnili různých soutěží a utkání. Mužstvo dospělých dosáhlo v kopané IV. třídy a soutěží se účastnili i dorost a žáci školy. Svépomocí bylo vybudováno hřiště poblíž základní školy, kde byly pořádány pravidelné turnaje v nohejbale a malé kopané. Od roku 1994 postoupil křečovický oddíl kopané do III. třídy, vedle A mužstva funguje i B mužstvo, oddíl dorostu a žáků.

Pod vedením pana V. Brejšky vzniklo v Křečovicích roku 2002 také družstvo stolního tenisu, které existuje dodnes a pravidelně se účastní různých okrskových soutěží.

Myslivecké sdružení

V Křečovicích byla od roku 1948 provozována myslivost prostřednictvím vlastníků či nájemců soukromých honiteb a vlastníků půdy. V padesátých letech minulého století bylo založeno Myslivecké sdružení, které se věnovalo myslivosti jak v Křečovicích, tak i v přidružených obcích.

Toto sdružení bylo transformováno v Myslivecké sdružení Vltavan Krchleby, a to sloučením honiteb v Krchlebech a Nahorubech v roce 1962. Následovalo spojení s Křečovicemi, které se oddělily od spolku Sokol Hořetice. Předsedou nového sdružení, které mělo i vlastního hospodáře, se stal pan K. Šobíšek z Nahorub. Poté se ve funkci vystříдалo několik místních občanů, současným předsedou je pan Roman Radosta.

Obec Křečovice má svým počtem obyvatel velké předpoklady pro udržení a rozvoj společenského, kulturního a duchovního života. Základem veškerého dění jsou především dobrovolně organizované spolky a občanská sdružení. Obec již od minulosti patřila k vesnicím, kde se v hojném počtu udržují místní tradice a zvyky, a to po celý kalendářní rok.

- Hned na Nový rok se pořádá tradiční novoroční pochod, vždy pod záštitou jedné z přilehlých obcí. Na konci pochodu vždy na účastníky čeká občerstvení.
- Krátce po Novém roce obcházejí naši vesnici skupinky Tří králů, kdy se tímto zapojujeme do charitativní křesťanské akce.
- V měsíci lednu a únoru pořádají různé spolky pravidelně několik plesů – hasičský, sportovní a společenský. Všechny plesy jsou v hojném počtu navštěvovány jak místními občany, tak i těmi z okolních vesnic.
- Další tradicí je Masopustní průvod masek vesnicí v doprovodu dechové hudby.
- Vynášení Moreny se v naší obci zhostily děti a žáci základní a mateřské školy.
- Nejvýznamnějším svátkem v roce jsou Velikonoce. Ty začínají svěcením kočiček o Květné neděli – 5. neděle postní –, aby se tak oslavil svátek jara.
- K jaru taky patří pálení čarodějnic či stavění a kácení máje.
- Stavění a kácení máje bylo vždy od nepaměti záležitostí místních hasičů.
- Další tradicí, která zdobí naši obec, je tradiční zápolení jednotlivých hasičských spolků v hasičské soutěži.
- Na počátku léta je to zase průvod o Božím těle. Tento svátek se slaví mší svatou v kostele sv. Lukáše, následně průvod procházel k oltáři postaveném v domě u Kabelů.
- Společenský život v obci je zaměřen na všechny věkové vrstvy obyvatel. Od nově narozených dětí v obci jejich slavnostním uvítáním do života až po seniory.
- Průvod sv. Martina pod vedením školy patří též k tradičnímu setkání dětí a rodičů, kdy s lampiony hledají sv. Martina za pomoci písní a básní.
- V podzimním období začátkem prosince je pořádán jarmark s prezentací výrobků žáků z místní základní školy. Následně po něm probíhá rozsvícení vánočního stromu za zpěvu vánočních koled dětí a žáků ze základní a mateřské školy.

Tradiční masopust

Rozsvícení vánočního stromu

- I mikulášská nadílka má v naší obci dlouholetou tradici, kdy Mikuláš, anděl a čerti navštěvují rodiny s dětmi, školu i školku.
- O Vánocích bývá pro všechny milovníky předvánoční pohody pořádán Vánoční koncert v kostele sv. Lukáše, který je pod patronací základní školy.

Do udržování místních tradic, svátků a obyčejů či jejich obnovy se v obci zapojují zpravidla všichni občané vesnice. O významných událostech života obce jsou občané informováni v Obecním zpravodaji, který vychází 4× do roka.

Asi největší kulturní akcí je koncert Josefa Suka, který má v Křečovicích své rodiště. Zde má i své muzeum, které je velmi vyhledávané a navštěvované širokou veřejností. Nepochybně je nejvýznamnějším kulturním prvkem Křečovic i samotná existence Mistra Suka, jeho narození a kořeny, které v obci měl. O jeho životě a díle pojednává samostatná kapitola.

Milovníci historie a hudby mají možnost vidět v obci Sukovu světničku v areálu místní školy, místo posledního odpočinku jeho rodiny na křečovickém hřbitově, alej věnovanou jeho památce i dům, který Mistr obýval.

Slávu přinesl obci i dnes již kultovní film „Vesničko má středisková“, v němž si kromě známých herců zahráli mnozí občané Křečovic a jejich nemovitosti. Dodnes přijíždějí do obce zvědaví turisté s cílem navštívit místa, kde probíhalo natáčení filmu. Ten realizoval v letech 1984–1985 režisér Jiří Menzel podle scénáře Zdeňka Svěráka.

Mistr Suk před svým domem na dobové fotografii
<https://www.nm.cz/ceske-muzeum-hudby/hudebnehistoricke-oddeleni/pamatnik-josefa-suka>

Z filmu „Vesničko má středisková“

Málokdo ví, že slavná komedie není jediným filmem, který se natáčel v Křečovicích. Je třeba zmínit i dílo režiséra Stanislava Strnada „Není sirotek jako sirotek“ z roku 1986, v němž můžeme také spatřit mnoho známých herců i záběry z prostředí obce.

Z filmu: „Není sirotek jako sirotek“

Etymologie názvu Netvořice / Poloha městyse / Historie
Významné budovy / Významné osobnosti / Škola a vzdělávání
Geologie / Klimatologie / Místní spolky / Tradice, zvyky

NETVOŘICE

ÚVOD

Milý čtenáři,

jestlipak víš, kterým směrem se vydáš například na Holý vrch, Běsnou, Košátku, do Háje či na Šiberný? A víš, kde se nacházel rybník Židovna, starý mlýn, původní budova školy, konzum, pekárna či stará hasičárna? A jak to vlastně v Netvořicích vypadalo před desítkami a stovkami let? Jaká řemesla a služby tu existovaly za první republiky? Jakým způsobem zasáhla do života občanů první a druhá světová válka? Které tradice se zde předávají z generace na generaci? Jaké spolky tu historicky existovaly a dochovaly se do současné doby? Které významné osobnosti se v Netvořicích a okolí narodily nebo k nim měly vřelý vztah? Jaké zajímavosti můžeš navštívit v našem městysu a jeho bezprostředním okolí?

Odpověď je jednoduchá. Prolistuj netvořickou část regionální učebnice a vše se dozvíš a ještě třeba něco navíc.

ETYMOLOGIE NÁZVU MÍSTA A POPIS ZNAKU

1.–9. ročník

Pro etymologii názvu obce Netvořice je velice podstatný rok 1205, kdy král Přemysl Otakar I. stvrzuje darovací listinu rytíře Časa z Netvořic, prostřednictvím které daruje klášteru svatého Jana Křtitele na Ostrově dva lány polí. V této listině se poprvé objevuje název Netvoricium (latinsky) či Networzitz (německy).

Netvořice obdržely svůj znak roku 1683 u příležitosti druhého povýšení na městečko rakouským císařem Leopoldem I., vládnoucím v letech 1657 až 1705. Na pravé straně znaku je zobrazen svatý Vít držící v jedné ruce zlatého kohouta a v druhé ruce zelenou ratolest, což dokládá vlastnictví obce Pražskou svatovítskou kapitulou. V levé polovině je stříbrné břevno v červeném poli. (viz PL 1, 2)

Znaky městyse: Gabriel Vach st., 2004

Pro netvořický znak je symbolická postava svatého Víta. Víš, že je to světec původem ze Sicílie, který žil velice krátce, pravděpodobně na konci třetího a počátkem čtvrtého století? Jeho svátek si připomínáme každoročně 15. června.

**Netvořická kotlina
je součástí Benešovské
pahorkatiny a je kouzelná
v každém ročním období díky
poměrně rozsáhlým kopcům
a smíšeným lesům, které ji ze
všech stran obklopují.**

Netvořice se rozkládají v kotlině otevřené východním směrem k Benešovu. Leží v nadmořské výšce 358 metrů mezi kótami Holý vrch (516 m n. m.) na západě, Háj (496 m n. m.) na jihu, Šiberný (393 m n. m.) na severu a Jáchym (398 m n. m.) na severovýchodě. Současná silnice od Benešova k Vysokému Újezdu odpovídá přibližně historické cestě, která tudy vedla. Ve směru sever–jih bývala hlavní tepnou stará jílovská cesta přes Šiberný, z náměstí pokračovala dnes tzv. starou neveklovskou, vybudovanou v letech 1851 až 1852 (dnes je zde poznávací stezka). Současná silnice na Jílové od východního konce Netvořic směrem k Jáchymu vznikla na trase staré cesty břežanské. Koncem 60. let byla vybudována na západním konci Netvořic přeložka, která se stala hlavní spojovací komunikací ve směru na Jílové a Prahu. Mimo tyto silnice bývaly v obvodu Netvořice starodávne cesty ve své době velice důležité, ale později částečně nebo úplně zanikly. Z některých se staly polní cesty nebo daly základ dnešním silnicím. (viz PL 3a, 3b, 4)

Foto: Archiv Benešov – pohled na Netvořice a okolí -1. polovina 20. století

Foto: Archiv školy: Pohled od Holého vrchu, 2022

Doba nejstarší – archeologické nálezy

Historie osídlení nejbližšího okolí Netvořic spadá do 1. století před Kristem. Dokladem jsou archeologické nálezy. V roce 2014 byl při archeologickém výzkumu na Holém vrchu mezi Netvořicemi a Vysokým Újezdem učiněn velice zajímavý náález. Jednalo se o hrot kopí z doby laténské, kdy v Čechách žil keltský kmen Bójů. Ze stejné doby pochází nalezená keramika a úlomky nádoby ze světlé hlíny, které byly odborníky určeny jako pozůstatek římské amfory na víno z konce 1. poloviny 1. století před Kristem. Vše nasvědčuje tomu, že naším krajem vedla tzv. Keltská stezka. O nejstarším osídlení Netvořicka svědčí také hmotné nálezy z doby kamenné a bronzové z okolí vrchu Jáchym. V 80. letech 19. století probíhaly těžební práce v souvislosti s výstavbou silnice, přičemž byly objeveny hliněné popelnice, do nichž se ukládal popel zemřelých, dále bronzové náušnice, bronzové náramky a kamenné mlaty. Tyto předměty jsou do současné doby uloženy v Městském muzeu Netvořice. Další nálezy z okolí Netvořic jsou uloženy v Archeologickém ústavu v Praze 1, Letenské ulici. (viz PL 5)

Foto: Archiv školy: Městské muzeum Netvořice: Kamenný mlat, 2022

Foto: Archiv školy: Městské muzeum Netvořice: Bronzové náušnice, 2022

Víš, že i v našem kraji žili v dávných dobách Keltové? Pobývali v sídlištích s výraznými rysy města, kterým se říkalo OPPIDA. Vedla tu pravděpodobně i keltská stezka, což dokládá celá řada historických nálezů.

Založení obce, první písemné zprávy, středověké osídlení

Historie Netvořic sahá do období vlády Přemysla Otakara I. Právě s tímto panovníkem je spojena první písemná zmínka, která se váže k roku 1205. Tehdy Přemysl Otakar potvrdil darovací listinu, kterou část svého nemovitého majetku věnoval ostrovským benediktinům vladyka Čas z Netvořic (lat. Netvoricium). Jedná se o klášter na ostrově svatého Kiliána při soutoku Sázavy s Vltavou u Davle. (viz PL 6)

K roku 1350 se váže nejstarší zpráva o zdejším kostele Nanebevzetí Panny Marie. Netvořická farnost tehdy byla jednou z největších a nejlidnatějších na celém Benešovsku. K významným držitelům Netvořic patřil Petr čili Pešek z Netvořic, který tu sídlil kolem roku 1400. Dalším držitelem Netvořic byl okolo roku 1405 Mikuláš z Mrvice, jehož potomci prodali Netvořice Janu Sádlovi ze Smilkova a Kostelce roku 1419.

Obec v době husitských válek, rod Netvorských z Březí

Husitské války zasáhly i náš kraj. Možná právě proto hejtmána Jana Žižku zvěčnil na zdi v budově netvořické školy pan Ludvík Němec. Vojevůdci zde nechýbí palcát (úderná ruční zbraň používaná ve středověku a zároveň sloužící jako odznak moci) a páska přes poraněné pravé oko.

Z událostí doby husitské se v okolí Netvořic připomínají bitvy husitů s nepřáteli roku 1419 na Holém vrchu u Nahorub a v roce 1420 u Poříčí nad Sázavou. V husitských válkách lehl popelem také nedaleký Benešov.

Koncem doby husitské měl Netvořice v držení vladyka Chval z Chotče. Po roce 1443 Netvořice opět změnily vlastníky. Jednalo se o rod Netvorských z Březí, který držel Netvořice až do počátku 17. století.

Vladykové z Březí – to byla stará česká zemanská rodina pocházející z tvrze a vsi Březí u Týna nad Vltavou. Svatomír s Nedamírem se po příchodu do Netvořic usadili na netvořické tvrzi, která údajně stála na východním konci obce. Ještě v polovině 19. století byla osídlena, ale později byla její zchátralá budova stržena. Jedna ze stodol byla ve dvacátých letech 20. století použita ke stavbě sokolovny. Svatomír nazval svůj rod rodem Netvorských z Březí. Držel i Čechtice a Břežany, od roku 1450 také Jablonnou. (viz PL 7)

Foto: Archiv školy: Portrét Jana Žižky v interiéru ZŠ Netvořice, autor: Ludvík Němec

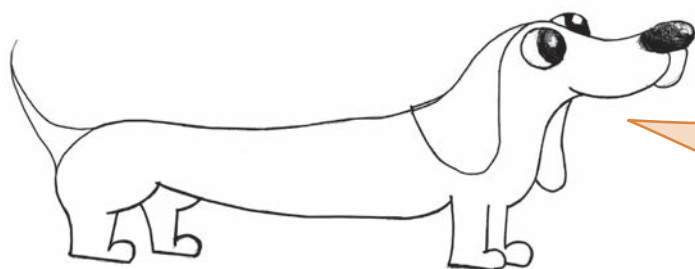
Zdroj: Archiv Benešov: Renesanční náhrobní kameny v kostele Nanebevzetí Panny Marie

Z dalších zástupců tohoto rodu můžeme jmenovat Aleše Netvorského, dále jeho syny Jana a Přibíka Netvorských či Albrechta Netvorského. Syn Albrechta Aleš (Alexius) Netvorský (v tomto rodu druhý) byl významnou osobností. Roku 1580 obdržel Lešany a zdědil i Břežany. Byl také regentem konopištského panství. Aleš Netvorský zemřel roku 1602 a byl pochován, stejně jako jeho manželka, v Netvořicích, kde jsou dodnes umístěny jejich náhrobní kameny v kostele Nanebevzetí Panny Marie. Aleš byl označován jako pán na Lešanech, Břežanech, Jablonné a Chlístově.

A tak šel čas a v Netvořicích se vystřídali další zástupci rodu Netvorských – Jan Přibík (toho jména druhý), Albrecht (toho jména druhý), Václav Ferdinand, Jan Vojtěch či František Ferdinand, Ignác. Ve Vladislavově ulici v Praze 1 měl rod Netvorských jednopatrový dům (č. p. 1494 II, č. 4), který byl zbourán až po 1. světové válce.

Netvořice po Bílé hoře, třicetiletá válka a její dopad na obec

Roku 1623 získal Netvořice, Lešany a Břežany Pavel Michna z Vacínova. Nový majitel vypudil z Netvořic protestantské kněze a snažil se zdejší obyvatele obrátit na katolickou víru. K tomuto účelu byli do Netvořic v roce 1624 povoláni jezuité, což vyvolalo u obyvatel odpor, který byl však po několika dnech potlačen. Rod Michnů prodal své majetky včetně Netvořic v roce 1673 Jiřímu Ludvíku ze Sizendorfu. Tento rod pocházel z Bavorska.

**Bitva
na Bílé hoře byla
bitvou třicetileté války
(1618–1648).**

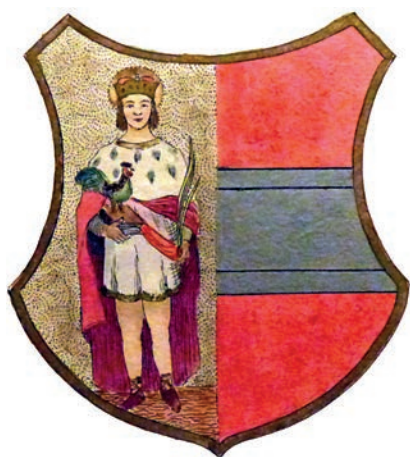
**Proběhla v blízkosti Prahy a stála
proti sobě stavovská vojska a dvě
katolické armády. Bitva zpečetila
osud stavovského povstání a na
dalších 300 let ovlivnila
osud českých zemí.**

Obec v době národního obrození

Víš, co znamená slovní spojení
NÁRODNÍ OBROZENÍ? Je to proces,
který probíhal převážně v 18. a 19. století. České
národní obrození formovalo český národ, šlo především
o pozvednutí českého jazyka a motivaci obyvatel
k národní hrdosti a uvědomělosti.

Od roku 1683 byly Netvořice připojeny k lešanskému panství jako majetek Svatovítské kapituly. Zároveň v tomto roce obdržely svůj znak u příležitosti druhého povýšení na městečko rakouským císařem Leopoldem I., vládnoucím v letech 1657 až 1705. K velké změně došlo v roce 1713, kdy městečko zakoupilo původně kapitulní hospodářskou budovu na náměstí a učinilo z ní sídlo správy obce – radnici.

Archiv školy: Znak městyse: obecní kronika

Podle Josefského katastru měly Netvořice v roce 1787 celkem 79 domovních čísel. Domovní číslování bylo zavedeno za Marie Terezie kolem roku 1760. Z této doby známe i jména usedlých obyvatel vyskytujících se v obci dodnes. Např. Bobek, Barták, Mašek, Očenášek, Vopička, Sýkora nebo Žižka. Jednotlivé pozemky byly spojovány do skupin, které se nazývaly podle polohy nebo položení. Katastrální mapa z roku 1840 označovala u Netvořic sedm poloh: k severu směrem k Maskovicím a Břežanům polohu Šiberný, dále k Břežanům Pláně, na západ k Vysokému Újezdu, částečně i k Maskovicím Vrchní, jihozápadně k Tuchyni a Všetickým Dlouhý a Dobrohošť, na východ k Všetickým a Dunávicím Hájecký a v severovýchodním cípu při hranicích obce Chleby Vojtěchovský.

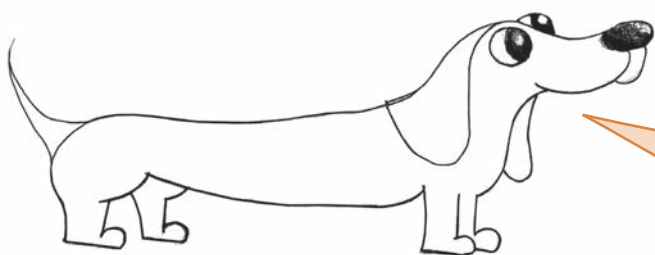
Průmyslový a kulturní rozvoj obce v 19. století

Pro český národ znamenalo 19. století politický, hospodářský a kulturní rozmach. Ve vrcholícím národním obrození se formoval jako národ moderní, dožadující se svých práv. Vše velké, čeho národ dosáhl, vyrůstalo z prostých lidových poměrů. Ze skromných dílniček se vyvinuly během století velké tovární závody, ze žáků českých ménětržních škol vyšli významní politici, vědci i umělci. Ani Netvořice nezůstaly stranou tohoto vývoje. V revolučním roce 1848 měly Netvořice 94 čísel. Tento stav se s malými výkyvy udržel po dlouhou dobu. Události roku 1848 otevřely cestu k rozvoji řemeslné výroby. V roce 1862 vzniklo v Netvořicích z bývalých cechů tzv. „Živnostenské společenstvo“.

O hospodářském rozvoji obce svědčí vlastivědná publikace A. N. Vlasáka z roku 1875 o neveklovském okrese, do něhož Netvořice tehdy patřily: „Netvořice jsou starobylý městys asi půldruhé hodiny severně od Neveklova s 870 obyvateli, žijícími ve 93 domech (830 katolíků, 40 Židů). Měšťané se živí rolnictvím a obyčejnými řemesly. Živnosti jsou v městysi tak zastoupeny: 2 hospody zájízdné, 1 nálevna piva, 3 lihovin, obchodníků se zbožím smíšeným a střižním 7, v polních plodinách 3, 3 pekaři, 2 řezníci, 2 bednáři, 3 kováři, 1 kolář, 10 obuvníků, 10 krejčích, 3 truhlářů, 2 zámečníků, 1 sedlák, 1 kožešník, 1 mydlář, 1 tesařský tovaryš, 2 zedníci políři, 8 tovaryšů.“ (viz PL 8, 9)

Podle vídeňského c. a k. poštovního věstníku byla 7. dubna 1869 zřízena v Netvořicích pošta. Od roku 1870 byla v Netvořicích také četnická stanice. Prvním staničním velitelem byl Antonín Weigl. Netvořice měly i svou šatlavu, která se nacházela v obecním domě, v místech domu Dejnožkových v Hrubínově ulici. K roku 1890 bylo v Netvořicích vedeno 873 obyvatel.

Druhá polovina 19. století byla charakteristická rozvíjícím se společenským životem, který se soustředil do spolků různého zaměření. V roce 1882 byl založen sbor dobrovolných hasičů a byla rovněž zakoupena stříkačka. V roce 1883 byla vybudována hasičská zbrojnice u radnice a v září 1900 slavnostně vysvěcen spolkový prapor. Roku 1891 byl založen tzv. Hospodářský spolek, který vlastnil pět hospodářských strojů, včelařské náčiní a lesní a ovocnářskou školku. Spolek měl po krátké době 95 členů. V roce 1896 vznikl místní odbor Ústřední Matice školské pro Netvořice a okolí. Při tomto odboru byla zřízena i lidová knihovna, která měla brzy na 400 svazků. Knihy byly půjčovány zdarma. To se již Netvořice chystaly ke vstupu do dvacátého století. Tehdy ještě netušily, že právě v něm je čekají největší tragédie.

V 19. století se Netvořice silně hospodářsky rozvíjejí. Jde především o rolnictví a poctivá řemesla. Byla zde dokonce i šatlava. Víš, co to znamená? No to byla přece menší obecní věznice pro občany, kteří nejednali v souladu s tehdejšími zákony!

1. světová válka a její důsledky pro obec

Nové století: Na přelomu 19. a 20. století měly Netvořice asi 100 stavení s necelými devíti stovkami obyvatel. Preživaly zvyky, tradice i pracovní postupy z minulých dob. Vyjíždělo se na pole sít a sklízet, orat a sušit seno. Velkou roli přitom hrály zkušenosti získané prací a děděné z pokolení na pokolení. Společenský život byl při neexistenci televize nebo rozhlasu více sousedský a družný. Sousedé posedávali před domy a povídali si o novinkách v místě nebo okolí. Ti starší vyprávěli o časech minulých, mladší poslouchali. Přibývalo také českých novin, které po přečtení putovaly dále z ruky do ruky. Okno do světa otevřel i telegraf, fungující v Netvořicích od roku 1901.

Zavraždění arcivévody Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželky Žofie Chotkové v Sarajevu 28. června 1914 dalo přímý podnět k rozpoutání první světové války.

1. světová válka trvala čtyři roky (1914–1918). Podnětem se stal atentát na následníka rakousko-uherského trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho ženu, vévodkyni Žofii z Hohenbergu, rozenou Chotkovou. A víš, na jakém sídle velmi rád pobýval František Ferdinand se svou rodinou a odkud vlastně jel s manželkou v červnu roku 1914 do Sarajeva? No přece ze zámku Konopiště, který v roce 1887 koupil, stavebně upravil a nechal v jeho okolí vybudovat nádherný park včetně oblíbené Růžové zahrady.

Atentát v Sarajevu 28. června 1914
František Ferdinand

Atentát v Sarajevu 28. června
1914

Zdroj: Archiv školy: autorky Tereška Trang, Eliška Dušková, 2019

Přestože se v Netvořicích přímo neválčilo, života jejich obyvatel se válka citelně dotkla. Vojenské povinnosti podléhali všichni muži starší 18 let. Již 7. července nastoupilo na vojenskou službu 29 mužů, 9. září 11 mužů, a tak pokračovaly odchody dále a dále. Podle údajů z kroniky pana ředitele Gustava Starka to bylo po dobu války asi 120 mužů. Pro vojenské účely se začalo zabavovat obilí ze žní, prudce stoupaly ceny potravin, např. za 1 kilogram mouky z 22 haléřů až na 70 haléřů a později ještě daleko více. Od roku 1916 byl zabavován i dobytek, potahy s koňmi apod. Ve válečných letech byl u nás zaveden poprvé letní čas, kdy se hodiny posunuly o jednu hodinu dopředu. Při zabavování pro vojenské potřeby došlo také na kovy. V roce 1917 byly zabaveny i oba kostelní zvony, stejně jako měděné součásti hromosvodů a měděné dráty elektrického vedení.

Těžké válečné podmínky: Ženy zůstávaly s dětmi doma a musely pracovat místo mužů. Byl nedostatek pracovních sil, do obce byli dodáni v roce 1916 ruští zajatci, a to nejen do Netvořic, ale i do okolních obcí, jak vzpomíná i František Hrubín ve své knize „U stolu“.

Konec války: Do Netvořic a okolí se z války nevrátilo 23 mužů. Je to asi jedna šestina z odvedených. Mnozí další si z války odnesli trvalou památku po utrpeném zranění. Jejich „Spolek válečných invalidů“ postavil na náměstí v roce 1921 padlým kamarádům pomníček, který zhotovil kamenický mistr Karel Krusický. V roce 1924 vzala pomník pod svou ochranu a správu netvořická obec. Po stranách k němu byly vysazeny lípy.

Foto: Archiv školy, 2022

Doba 1. republiky, změny v obci

Vyhlášení samostatnosti: Zpráva o vyhlášení samostatnosti došla do Netvořic 28. října 1918 navečer. Byla to obrovská radost! Lidé vyvěšovali české prapory a druhý den byl uspořádán slavnostní průvod s hudbou. Oslavy samostatnosti vyvrcholily vysazením „lípy svobody“ na náměstí 13. března 1919. Za velké účasti občanů, sokolů, hasičů i školní mládeže byla lípa svěřena do opatrování a ochrany Jednotě Sokol. Obec se postupně konsolidovala a začala se probouzet. Ve volbách bylo v červnu 1919 zvoleno nové zastupitelstvo, v jehož čele stanul Rudolf Šimáček jako starosta obce. V roce 1919 byl také založen „Muzejní spolek pro shromažďování a ochranu památek na minulost Netvořic“.

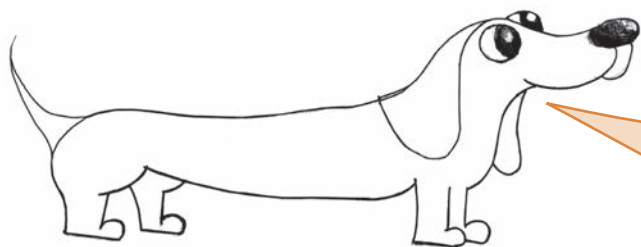
Sčítání lidu: V roce 1921 bylo provedeno sčítání lidu. Netvořice měly tehdy 734 obyvatel, z toho 360 mužů a 374 žen. Domů bylo celkem 104. Netvořice tehdy náležely k okresu Neveklovskému s politickou správou v Benešově.

Elektrifikace: Na podzim roku 1922 počala elektrifikace Netvořic. Byl postaven transformátor, který stojí dodnes na rohu Muzejní ulice. Na Štědrý den se už v mnoha domácnostech svítilo. Netvořice a okolí byly napájeny proudem z vodní elektrárny u Krhanic.

Doprava: Zlepšovalo se i spojení Netvořic se světem. Doposud bylo nejbližší do Krhanic na vlak nebo k Vltavě na parník, obojí pěšky nebo povozem. V roce 1924 obdržel Karel Svědínec koncesi (státní povolení k provozování živnosti) a zahájil dopravu autobusem pro 40 osob na trati Netvořice – Praha a zpět.

Místní spolky: Netvořický kronikář Gustav Stark zaznamenal spolky působící v obci ve dvacátých letech minulého století. Nejstarší byl „Živnostenský spolek“, dále pak „Sbor dobrovolných hasičů“, který měl 40 činných členů a 45 členů přispívajících. Působil tu i „Hospodářský spolek“ a dále odbor „Ústřední Matice školské“. V Netvořicích také působil v této době „Spořitelni a záložní spolek“ a „Živnostenská záložna“. Ještě je třeba zmínit spolek „Stodruháků“, který sdružoval vysloužilce ze 102. pěšího pluku v Benešově. Vůbec však nejvyšší členskou základnu měl zdejší Sokol, rozvíjející v obci pestrou a různorodou činnost.

Jahodářské družstvo: V roce 1928 bylo založeno jahodářské družstvo. Pěstování jahod se velmi rozvinulo právě v době meziválečné. Díky Rudolfovi Strimplovi se začalo jahodářství šířit po kraji. Průkopníkem v pěstování jahod v Netvořicích se stal pan Josef Pivný. Proto se také prvním jahodám říkalo „pivňasky“. Jahody pěstovali prakticky všichni. Někde se sklízely pouze kilogramy, jinde celé metráky. Osázeny byly celé zahrady a ve druhé polovině dvacátých let již dojíždělo pět nákladních aut pro jahody na prodej.

Období první republiky s sebou přineslo řadu změn k lepšímu. Do většiny domácností byl zaveden elektrický proud, místní spolky s nadšením vyvíjely svou činnost, v kraji se rozšířilo pěstitelství jahod a kulturní dění nabývalo na síle. Lidé byli družní, rádi se scházeli a bavili.

Rozhovor s paní Helenou Hejnou ze dne 7. 4. 2015

„Narodila jsem se v roce 1924, takže je mi 90 let, a pocházím z toho domu, co bydlí Pavla Šemberová. Narodila jsem se záhy po tom, co rodiče tento dům postavili. Můj táta byl truhlář a měla jsem hned vedle sestru, ta se jmenovala Adamová, a také strýce, který postavil v Netvořicích cukrárnu, tam, kde je nyní pan zubař. Děda nám hodně pomohl, koupil nám kousek políčka a na něm jsme začali pěstovat jahody. Moc nám to pomohlo, protože tenkrát byla bída a ty jahody nás vytrhly z nouze. Měli jsme 52 arů pole a polovina byla osázená jahodami. To bylo dost, ne? Když jsem byla malá, tak jsme měli propachtovaný jahody od pana Zikána, hajného z Krňan. To mi bylo asi pět let.

Foto: Archiv školy, 2015

Vzpomínám si, že to bylo směrem na Vysoký Újezd a tam jsme ty jahody pěstovali. Dnes jsou tam vysoké stromy – borovice, tam jsme měli i boudu, kam se jahody dávaly, aby nenamokly. Často jsem v této boudě spala. Také jednou na mě vlez ve spánku had a přišli tam lidi a říkali: „On na ní spí had!“ Asi to byl slepýš.

Prostě to bylo pěkný – být malá a spát v lese v boudě. Rodiče chodili ráno brzy v pět hodin a mě brali s sebou! Políčko, které nám později koupil děda kolem roku 1930, bylo nad domem pana Jirky Kubáska – tam jsme také jahody pěstovali. Tam to měli ještě Sochorovi, Zímovi – to jsme my, Šabatovi, teta Adamová a pan Pertlík z Dunávic. Tam maminka s tátou pracovali, tatínek byl sadař. Jahody se skládaly do dřevěných lísek, tatínek je nosil na zádech domů a pak přijeli obchodníci z Prahy a jahody odvezli.

„Prostě to bylo krásný mít jahody, měl by každý mít na své zahradě jahody, protože jahody – to je poklad, zdravé jsou a pro mě jsou jahody všechno co je...! Peníze, které jsme si z jahod vydělali, sloužily k přilepšení, byla to pomoc velká od toho pana Strimpla – to lidem moc pomohlo...!“

Klima: Rok 1929 se zapsal do historie obce velkými zvraty počasí. V lednu tohoto roku napadlo tolik sněhu, že se přespolní žáci nemohli dostat do školy ani na saních. Začala klesat teplota a v únoru dosáhly mrazy až 35 stupňů pod nulou. Třídy ve škole nebylo možné vytopit. Od 18. února bylo vyučování úplně zastaveno. Když skončily mrazy a žáci se vrátili do školy, vypukla epidemie spalniček. Léto v tomto roce také překvapilo, a to extrémními vedry kolem 35 stupňů.

Obyvatelstvo: V roce 1930 se opět uskutečnilo sčítání obyvatelstva Netvořic s celkovým počtem 770 osob, z toho 385 mužů a 396 žen. Bylo zde 149 domů. Zajímavá je jistě i netradiční statistika, která nám v dnešní době může přijít až směšná, a to: národnosti české bylo 761 obyvatel a 4 slovenské. Katolíků bylo 435, československé církve 273, čeští bratři 4, jeden Žid a 58 bez vyznání. Dále cizinců 8, nezaměstnaných 11, analfabetů 9.

Kultura: Každé úterý se konaly na náměstí týdenní trhy, šestkrát do roka se konaly tzv. výroční trhy. Proslavené byly srpnové netvořické poutě, na které se scházeli lidé ze širokého okolí. V zimní plesové sezóně stíhal jeden ples druhý. Stejně proslavené byly i silvestrovské zábavy. Zajímavá je i následující informace: v roce 1933 vyhrávalo v Netvořicích 22 rozhlasových přijímačů, po obci se pohybovalo celkem 5 osobních aut, 2 nákladní auta a 3 motocykly. Na tu dobu tedy celkem čilý hospodářský a společenský ruch.

Předzvěst zlých časů: V zimě 1938/39 byl velký nedostatek uhlí z důvodů zabránění pohraničních dolů Německem. Obecní zastupitelstvo se postaralo o vlastní přísun uhlí nákladními auty, neboť hrozilo nebezpečí, že i pekaři přestanou péci. V lednu roku 1938 pozorovali netvořičtí občané na obloze polární záři. Říká se, že nebeské úkazy varují před smutnou budoucností. Bohužel ta nastávala a skutečnost později překonala všechny obavy.

2. světová válka – vystěhování obyvatelstva regionu

2. světová válka
trvala celých 6 let (1939–1945).
Netvořicko zasáhla o to víc, že hodně rodin
muselo v roce 1942 opustit své domovy a uvolnit je
dočasně německé armádě, která zde zřídila vojenské
cvičiště, tzv. Waffen-SS. Těžko bylo lidem, kteří proti
své vůli hledali útočiště daleko od svého
původního bydliště.

Začátek 2. světové války: Počátkem německé okupace bylo v roce 1939 několik netvořických občanů zatčeno gestapem a odvezeno do Prahy na výslechy. Jednalo se o lidi zastávající veřejné funkce. Po týdenním zadržení byli propuštěni domů. Rok 1940 přinesl již pravé válečné hospodářství, zásobování na přídělové lístky a kontingentaci (přesně stanovený počet) dodávek všech nutných potřeb k výživě. Kulturní život v Netvořicích se téměř zastavil. Společenská činnost mohla existovat pouze pod německou cenzurou a byla zároveň usměrňována podle zájmů Velkoněmecké říše. Koncem roku 1940 bylo nařízeno uzavření obecní kroniky. Až po dlouhé době usedl k peru kronikář Václav Ludvík, aby si povzdechl: „*Po celých dlouhých osm let nebyla kronika vedena k nenahraditelné škodě obce. Průběh těchto let ve zdejší obci možno zapsati jen stručně a ve zlomcích, jak zapadlo v paměť kronikáře. Po zákazu dalších zápisů bylo i nebezpečno dělati si nějaké poznámky, hrozil-li v případě prozrazení koncentrační tábor nebo ještě něco horšího*“. To nejhorší však Netvořice teprve čekalo.

Díky zřízení výcvikového prostoru německých jednotek Waffen – SS v oblasti Neveklovska a Benešovska musela spousta lidí opustit své domovy.

Vystěhování – 1. etapa: Na jaře 1942 byly vyvěšeny vyhlášky o vystěhování podle první etapy. Lhůta k vystěhování byla stanovena do 1. srpna 1942, nejpozději do 15. září. V první etapě byly vystěhovány tyto obce: Hostěradice, Hradištko, Pikovice, Blaženice, Břežany, Dalešice, Jablonná, Krňany, Lešany, Tuchyně, Lhota, Loutí, Maskovice, Nebřich, Nedvězí, Nová Ves, Podělusy, Rabyně, Teletín, Vensov, Větrov, Vysoký Újezd, Závist. V těchto vystěhovaných obcích nastal shon po nových bydlištích po celých Čechách. Vystěhovaní lidé z první etapy si mohli vzít všechnen majetek s sebou, což při dalších etapách již povoleno nebylo. Celý průběh první etapy vystěhování byl doprovázen jedním z nejhorších období německé okupace, tzv. heydrichiádou. Stalo se tak poté, co umřel německý říšský protektor Reinhard Heydrich na následky zranění. Tato zranění utrpěl při atentátu, který provedli čeští parašutisté z Anglie. Jednoho červnového dne ráno ve 4 hodiny byli obyvatelé Netvořic probuzeni a v domech byla prováděna důkladná prohlídka. Důvodem bylo najít hledané osoby nebo skrývané zbraně. Naštěstí nebylo nalezeno nic závadného.

2. etapa vystěhování: Ještě v průběhu první etapy vystěhování bylo vydáno nařízení o druhé etapě, která byla realizována do konce března 1943. Do této etapy spadaly i Netvořice s dalšími obcemi: Benice, Bělce, Černíkovice, Dunávice, Chářovice, Chleby, Chrástany, Krusičany, Lipka, Mlékovice, Netluky, Oušnice, Radslavice, Soběšovice, Všetice, Buková Lhota, Bukovany, Hůrka, Hvozdec, Chlístov, Peceraď, Poříčí nad Sázavou, Úročnice, Václavice, Vatečkov, Vidláková Lhota, Zbožnice. V dalších etapách byli vysídlováni obyvatelé na jih od Netvořic až k Sedlčanům. Do roku 1944 mělo být vyklizeno celé toto území včetně části Benešova a opravdu se tak stalo. Mimo bytové zařízení museli lidé vše ponechat na místě. Navíc museli podepsat potupnou listinu, ve které „dobrovolně“ prodávali svůj majetek. Na radnici byla zřízena tzv. Přesídlovací kancelář, která ne vždy slušně zacházela se svými klienty. Často docházelo bohužel k rabování usedlostí. O to více hořký byl návrat zpět.

V roce 1945 byli v Netvořicích ubytováni Francouzi, kteří zde cvičili boj po boku Němců. Kronikář Václav Ludvík o tom píše: „Němečtí velitelé s nimi zacházeli krutě a ubožáci chodili v zimě polonazí a skoro bosi. Trpěli hladem a prodávali za skývu chleba vše, co měli nejceněnějšího“.

Francouze vystřídal Hitlerjugend, která si v Netvořicích počínala nejsurověji. Její příslušníci ničili, co se dalo. Vytrhávali v domech podlahy, dřevěné trámy ze stropů, schody i krovy střech, ze stodol páčili vrata a vše, co bylo dřevěné, spalovali. Zasypávali studny, konali do nich svou potřebu. Celkem tak zničili v obci 46 studní. Zdemolovali elektrické vedení v domech i na ulici.

Návrat: Všechno má svůj konec a lidé očekávali s velkou nadějí konec války. Nejtěžší den pro Netvořice nastal 8. května 1945. Němci sice již věděli o kapitulaci, ale jejich četníci se nechťeli vzdát civilistům, nýbrž důstojníkovi, který jim zaručí slušné zacházení. Mezitím v Maskovicích tamní obyvatelé jednoho z nich odzbrojili, ale nakonec ho pustili. Ten však vyburcoval v Netvořicích četníky a ti povolali posilu z velitelství SS v Prosečnici. Odtud přijeli do Netvořic dva vojenské kamiony s posádkami. To vyvolalo paniku a vystrašení lidé se rozprchli do okolních lesů a polí. Do Maskovic přišla poplašná zpráva, že Němci v Netvořicích vraždí. Maskovští se zalekli očekávané pomsty Němců za odzbrojeného četníka. Němci se opravdu objevili a půl kilometru od Maskovic směrem k Teletínu zastřelili z kulometu šedesátiletého Františka Huderu z Netvořic, který byl vystěhován v Maskovicích.

Definitivní konec: Němci definitivně opustili Netvořice 9. května 1945. Tentýž den dorazila do Netvořic armáda maršála Malinovského. Doba okupace a války přinesla ztráty i v řadách netvořických občanů nebo jejich blízkých. Navíc si bohužel vybrala svou krvavou oběť i po konci války. Zanechala totiž setbu v podobě nevybuchlé munice, kterou děti i přes varování dospělých používaly ke svým hrám. Doplatil na to v roce 1950 žák zdejší školy Jaroslav Kubásek, kterého roztrhal vybuchlý granát.

Vzpomínky na vystěhování z Netvořic (Adéla Janoušková, 8. ročník, 2022)

„Netvořice a okolí nadlouho poznamenala léta 2. světové války, kdy se celá oblast stala součástí výcvikového prostoru Waffen–SS. Jeho vznik vnesl do života zdejších lidí zásadní změny. Většina obyvatel Netvořic byla přinucena opustit své domovy, a to ve dvou etapách. První etapa trvala do 15. 9. 1942 a byly při ní vystěhovány okolní vesnice Maskovice, Lhota, Tuchyně. Druhá etapa trvala do 1. 4. 1943 a byli při ní vystěhováni například obyvatelé Netvořic, Dunávic a Všetec. Na radnici v Netvořicích se usídlila Přesídlovací kancelář. Ta měla za úkol dohlížet na odchod obyvatel a pomáhat jim sehnat nové bydlení. Protože správa cvičiště potřebovala vytvořit zázemí pro vojáky, mohli v Netvořicích zůstat řemeslníci různých oborů. Bohužel toto nařízení se na rodinu mého pradědy nevztahovalo, i když v našem domě byl zařízen holičský a kadeřnický salón a také krejčovská dílna. Rodina byla odsunuta a jejím místem se na dva roky stala Zadní Třebáň, kde jim byl v cizím rodinném domě pronajat jeden pokoj. Zatímco v první etapě si odcházející obyvatelé směli téměř vše odvézt, při druhé byly nuceni většinu hospodářského vybavení levně odprodat do německých rukou a směli si odvézt jen pár osobních věcí. Ovšem důstojník SS, kterému náš dům připadl, dovolil před odchodem naší rodině porazit chované prase a to si s sebou vzít na cestu, aby měli alespoň nějaké jídlo. Rodina tedy chované prase tajně zabila, naložila a odvezla, ovšem s obrovským strachem z odhalení. Můj praděda o této události tak trochu s nadhledem často rád vyprávěl.

Mezitím se z Netvořic stalo výcvikové cvičiště pro SS a přišli sem vojáci Waffen–SS, zejména Němci a Francouzi bojující po boku Německa, a na konci války je nahradili členové fanatické tzv. Hitlerjugend, která se nejvíce podílela na pustošení obce. Po konci války v roce 1945 a po útěku Němců se vystěhovaní obyvatelé Netvořic postupně vraceli domů. Svá stavení našli více či méně poškozená. I naše rodina našla náš dům velice poničený. V patrech byly v podlahách velké díry až do sklepa. Tudy vojáci házeli prázdné lahve od kořalky do sklepa, aby je nemuseli uklízet. Sklep byl plný rozbitých lahví. Okna, dveře, omítky domu a vše ostatní bylo zničeno. Když rodina viděla, v jakém stavu je dům, dlouho uvažovala, zda se vůbec vrátit zpátky, nebo zůstat v Zadní Třebáni. Nakonec se všichni vrátili zpět domů. Můj pradědeček na tuto dobu velmi nerad vzpomínal. Musel opustit velký dům, který se svým otcem pracně vybudoval. Následně ho nákladně opravoval a vracel mu původní podobu. Byla to celoživotní dřina, ale zároveň moudré rozhodnutí. A já mu za něj dnes moc děkuji, obdivuji ho a jsem pyšná, že v tomto domě žiju.“

Změny v životě obce po roce 1945

Po válce se lidé vraceli do více či méně poničených domovů. Nebylo jednoduché obnovit mnohdy naprosto zdevastované obytné i hospodářské budovy. A to ještě lidé netušili, že není všem trablům konec!

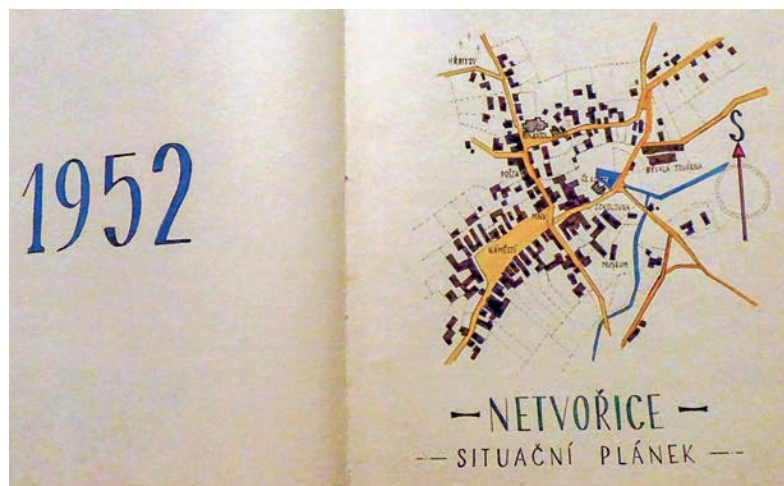

Návrat domů: Po osvobození se obyvatelé postupně vraceli domů. Někdo našel svůj domov celý, ale bez oken a podlahy, jiný se vrátil do domu bez střechy, s rozpadlým zdivem a ohořelými trámy. Podle pozdějšího odhadu bylo třeba pro obnovu všech poškozených budov v Netvořicích přibližně 600 tisíc cihel, 650 m³ malty, 40 tisíc tašek a 360 m³ stavebního dřeva. Postupně byly opravovány poškozené budovy, byl opět otevřen poštovní úřad a došlo k zahájení výuky ve škole. V roce 1946 byla v Netvořicích zřízena i měšťanská škola. Obtížný byl start mateřské školy. Dlouho se rozhodovalo o jejím umístění. Nakonec to byla budova muzea. V roce 1947 byl zaveden pouliční rozhlas.

Konstruktiva: V roce 1946 zahájil Stanislav Netolický výstavbu nového domu i truhlářských dílen na bývalém farském poli při újezdské silnici. Postupem času se podnik stále rozrůstal a po roce 1948 se pod jménem „Konstruktiva“ stal největším průmyslovým podnikem v Netvořicích.

Politické strany: Na základě rozhodnutí o Národní frontě z roku 1946 byly i v Netvořicích utvořeny čtyři politické strany: komunistická, národně socialistická, sociálně demokratická a lidová. Ve volbách v květnu 1946 získala v Netvořicích nejvíce hlasů strana národně socialistická. Byl utvořen místní národní výbor v čele s Antonínem Dalibou. Byly to první poválečné demokratické volby za účasti více politických stran a na dlouhou dobu také poslední. Další demokratickou cestu zmrazil Únor 1948 s převzetím moci komunisty. V důsledku těchto událostí odstoupil dosavadní předseda místního akčního výboru.

Od 1. ledna 1949 bylo zrušeno tzv. zemské zřízení a celé území státu bylo rozděleno na 19 krajů. Netvořice patřily do Pražského kraje. Zůstaly zároveň v okrese Benešov.

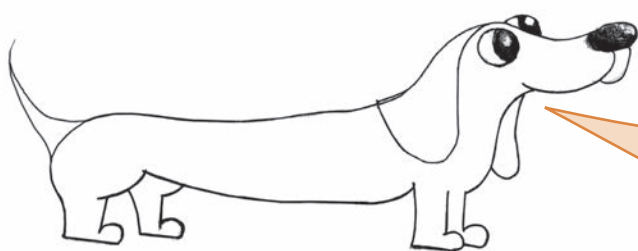

Kolektivizace: Kolektivizace zemědělského podnikání dorazila i do Netvořic. V roce 1952 tu bylo založeno Jednotné zemědělské družstvo (JZD), do kterého vstoupili (většinou proti své vůli) až na několik výjimek všichni hospodáři z obce. K definitivní likvidaci JZD došlo v roce 1957 a hospodaření převzaly státní statky. Ředitelem státních statků se stal Václav Slabý.

Foto: Soukromý archiv L. Vodehnalové: Zaměstnanci státních statků – 60. léta 20. století

Události roku 1968, období normalizace

Víš, že
v Netvořicích bývalo
na náměstí v 1. patře v bývalé
restaurace U Platilů kino, které prošlo
v 70. letech minulého století rekonstrukcí
a jako první filmové představení se
promítala v dubnu roku 1979 Dvořákova
Rusalka? Škoda, že v devadesátých
letech (1993) bylo kino
zrušeno.

Rok 1968: V roce 1968 žilo v katastru střediskové obce Netvořice přes 900 obyvatel. V srpnu téhož roku zažila obec opět kritické okamžiky při sovětské vojenské okupaci Československa. Jednotky sovětského vojska byly rozmístěny na jih od Netvořic v lesích u Všetíc. Přes veškeré snahy navázat s civilním obyvatelstvem přátelské vztahy, zůstalo pouze u oficiálních nutných styků správy obce, a především státních statků, a u odmítavého postoje ze strany občanů.

Archiv městyse Netvořice: obecní kroniky

70. léta: Sedmdesátá léta minulého století probíhala ve znamení výstavby místního vodovodu a rekonstrukce kanalizační sítě, dále otevření nového nákupního střediska proti radnici a bylo zrekonstruováno místní kino. To bylo něco! Bylo určeno pro 140 lidí a hlediště bylo stupňovité. Jako první představení se hrálo filmové zpracování Dvořákovy Rusalky. Potom následoval western Mackennovo zlato. Nádherné záběry z americké přírody vypadaly na širokoúhlém plátně úžasně. Někdy se vstupenky nedostaly na všechny nebo se také hrálo opakovaně třeba do dvou do rána. Takový úspěch měl například film Vesnič-

Zdroj: Archiv školy: Výstavba obecního vodovodu – 70. léta

ko má středisková. Škoda, že kino bylo v 90. letech zrušeno. Mnoho práce na výstavbě Netvořic bylo realizováno dobrovolnou prací občanů v tzv. „Akci Z“. U některých občanů však tyto akce neměly příznivou odezvu, přestože se pracovalo i v jejich prospěch.

80. léta: Počátkem 80. let žilo v katastru Netvořic 930 osob. Z celkového počtu 327 bytů bylo 237 bytů v rodinných domcích. V roce 1983 byly zavedeny názvy ulic a v roce 1989 bylo otevřeno nově přebudované a rozšířené zdravotní středisko s obvodním, dětským a zubním lékařem.

Změny v obci po roce 1989

Společenské a politické změny:

Společenské a politické změny se koncem roku 1989 a v následujících letech pochoptitelně odrazily i v životě Netvořic. Po založení Občanského fóra v Netvořicích bylo z řad jeho členů doplněno složení místního národního výboru po několika rezignacích jeho členů. Odstoupil také předseda Josef Mrakeš a nahradil jej Jiří Kubásek. Po zrušení národních výborů bylo obnoveno obecní zastupitelstvo v čele s radou a starostou se stal Jiří Kubásek.

Po roce 1989 vznikají i v Netvořicích nové pracovní příležitosti pro místní občany, a to jak v zemědělství, tak i v jiných oborech. Některé firmy jsou velice úspěšné a působí v našem městysu i v současné době.

Soukromé podnikání: Nejvýraznější změnou, kterou nový hospodářský systém přinesl, byl rozvoj soukromého podnikání.

AGROPRIM, JOKOMA

V Netvořicích se začaly rozjíždět mnohé nové podniky. Velkovýkrmny se v devadesátých letech přetrafovaly do nástupnického podniku Agroprim a později JOKOMU. Jednalo se o sdružení zemědělců, kteří se zabývali šlechtěním a chovem vepřů, jatečním zpracováním prasat a skotu a následně i výrobou masných výrobků. Podnik hospodařil přibližně na 250 hektarech půdy.

GALMET

V prostorách bývalé Státní traktorové stanice rozvíjí od devadesátých let svou činnost podnik GALMET, který vytváří drátěné programy pro automobilový, letecký a jiný průmysl u nás i v zahraničí. Jsou evropským lídrem v dodávkách specializovaných drátěných krytů a mřížek pro různá průmyslová odvětví. Jejich výrobky mají uplatnění především při náročných aplikacích v potravinářském, energetickém a chemickém odvětví, včetně dílů z ušlechtilých nerezových materiálů nejvyšší kvality. Firma působí v oblasti zpracovatelského průmyslu na českém i zahraničním trhu od svého založení v roce 1992 a od té doby neustále zvyšuje svoji produkci. Během své

Foto: Archiv školy, 2022

úspěšné více než třicetileté činnosti si firma získala a vybudovala výborné hodnocení jak u řady zákazníků z výrobní, podnikové a obchodní sféry, tak i u široké veřejnosti v regionu. Firma se dobře zapsala na zahraničních trzích (EU, USA), kam dnes směřuje 90% celkové produkce. V současné době firma zaměstnává kolem 70 kvalifikovaných pracovníků a i nadále má potenciál pro další růst. Výrobní areál prošel v posledních letech výraznou rekonstrukcí a modernizací a i nadále umožňuje další rozvoj jak stavební části, tak strojního vybavení. Dnes má celkovou výměru více než 10 000 m². Zastavěná plocha je tvořena výrobními halami, skladovou a administrativní budovou. Manipulační plochy jsou kryté zámkovou dlažbou, což umožňuje bezproblémový pohyb kamionů a nakládací techniky v areálu.

SIMBA TOYS

Bývalou budovu Konstruktivy zakoupila v devadesátých letech firma Simba Toys, která se zabývala výrobou dětských dřevěných hraček. V roce 2021 ovšem ukončila svou činnost.

Od roku 2022 zde působí společnost Royax. Vyrábí zdravotnické vybavení od roku 1973 a na českém trhu působí od roku 2010. Cílem společnosti je vyrábět a dodávat zdravotnické vybavení a produkty, které přispívají k záchraně lidských životů. V Netvořicích realizují výrobu záchranných sanitek a vozů včetně mobilních klinik. Dále plánují výrobu zdravotnických prostředků v čistých prostorách. V současné době má společnost 15 zaměstnanců.

Foto: Archiv společnosti Royax: Ptačí perspektiva provozní haly

Foto: Archiv společnosti Royax: Přestavba autobusu na mobilní ambulanci

ALLCOMP

Společnost Allcomp a.s. má své sídlo v bývalé továrně (Koželuzna) a zabývá se výzkumem, vývojem a výrobou chytrých elektronických zařízení.

Foto: Archiv školy, 2022

Název Allcomp vznikl již roku 1989 jako přívlastek podnikání fyzické osoby „Vladimír Červinka – Allcomp“ měl symbolizovat spojení dvou anglických slůvek all – všechno a comp – zkratka pro computer, činnost právě začínající firmy – vše počítačem, nebo také vše pro počítače. Zprvu se firma zabývala výrobou, prodejem a servisem počítačů a kancelářské techniky, ale postupem času se začala orientovat na vývoj a výrobu elektronických zařízení a jak jinak než konstrukcemi s počítači – mikroprocesory. Tím byl naplněn i původní záměr při vzniku firmy, a to „vše počítačem“. Na začátku devadesátých let firma vyvinula a vyráběla bezpečnostní

ovládání trezorů pro malé filiálky peněžních ústavů, včetně monitorovacího a varovného systému. Začátkem roku 1994 započala spolupráce s firmou Coca Cola na vývoji měřicího a dávkovacího zařízení pro výčepní zařízení typu PostMix. Byla vyrobena první série dávkovacího automatu s názvem ECC02, který firma Coca Cola začala montovat do výčepních zařízení v České republice. V této době firma změnila

subjektivitu a 12. 12. 1994 byla založena společnost s ručením omezeným „ALLCOMP s.r.o.“, která se postupně rozrůstala a během roku 1995 měla více jak 20 zaměstnanců.

Od ledna roku 2004 nastala další etapa vývoje firmy, a to založením akciové společnosti Allcomp a.s. Byla tím dána možnost podílet se na rozvoji firmy i malým akcionářům. Rozšířily se oblasti podnikání, hlavně o výrobu prvků pro automobilový průmysl, konkrétně průmyslové značení a popis pomocí laseru. Nosným programem byly pohledové části ovládacích prvků automobilů. S výrobky je možno se setkat v automobilech Škoda, VW, Audi, Mercedes, Nissan, Citroën, Peugeot a dalších.

V roce 2013 byl spuštěn nový projekt „Vejminek snů“ – Otevřený projekt chytré elektroinstalace. Z provozovny Zahradní 249 bylo vytvořeno předváděcí centrum pro „inteligentní budovy“, kde je prezentována moderní domácnost v praxi. K tomuto projektu byly spuštěny webové stránky www.vejmineksnu.cz. Inteligentní dům má namísto klasické elektroinstalace tzv. inteligentní elektroinstalaci, která dokáže ovládat cokoli v objektu, co je připojené na elektrický proud. Inteligentní dům zvyšuje pohodlí obyvatel, ulehčuje mnohé činnosti, „střeží dům“ a umožňuje ovládat ho i na dálku. Provoz domu se tak stává efektivnější, úspornější a bezpečnější. Od roku 2017 Začal Allcomp pronikat do sféry cloudových zařízení a využívat spojení svých nových i současných výrobků s moderním IoT světem.

Současnost

Co se mi líbí v Netvořicích

„Mám ráda výhled z okna, hlavně pole, louky a lesy. Mám nejlepší školu a krásný školní areál. Ráda chodím s mamkou na nákup. Mám ve škole fajn třídu a kámošky. Naše třída je usměvavá, všichni se máme rádi.“

Vivien Vachová, 3. ročník

Netvořice mají v současné době kolem 1 150 obyvatel. K Netvořicům patří Tuchyňská Lhota, Maskovice, Dunávice, Vidrholec, Radějovice, Všetice a Tuchyň. V čele obce stojí starosta (starostka), dále zastupitelstvo, které je patnáctičlenné. Z jeho řad je volena Rada městyse, která je pětičlenná (starosta, místostarosta, další tři radní). Všichni zastupitelé jsou voleni v komunálních volbách, které probíhají jednou za 4 roky.

Městys disponuje poštou, zdravotním střediskem, rehabilitací, nákupním střediskem, mateřskou a základní školou či místní knihovnou. Jsou vytvořeny dostatečné podmínky pro sport mládeže i dospělých. Byla vybudována kanalizace s čističkou odpadních vod, byly opraveny silnice a chodníky. Tvář městyse se mění k lepšímu, občané mají možnosti pracovat jak v Netvořicích, tak i v blízkém Benešově či v Praze, která je i díky městské hromadné dopravě dobře dostupná, i když značně přetížená.

**Uvědomuješ si, že jsi
součástí života v naší obci?
Zamysli se, co ti život v našem regionu
přináší a co jsi ochoten pro něj sám udělat
a čím přispět k jeho dalšímu rozvoji
a příjemnémužití?**

Zdroj: Městys Netvořice: Letecký pohled na Netvořice

Foto: Martin Fulín: Netvořice ze západní strany

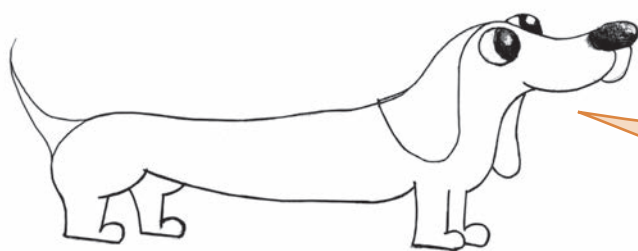
Budova staré školy

První písemné známky o budově netvořické staré školy pocházejí z roku 1787. Jak to v této škole vypadalo, vzpomíná jeden z jejích žáků se symbolickým jménem Bedřich Žák (nar. 1909). „V září 1915 jsem poprvé vkročil do netvořické školy. V první třídě nás bylo padesát. V přízemní učebně nás učil pan ředitel Gustav Stark. Dodnes ho s vděčností chodím navštěvovat na netvořický hřbitov. Byl i dobrým muzikantem a pět let jsem se k němu chodil učit hře na housle. Pan ředitel bydlel v čísle 98 u Sýkorů. Tam jsem dvakrát týdně stoupal do patra, abych předvedl svůj pokrok. K projevům vděčnosti patřilo i nanosit paní ředitelové vodu do zásoby z pumpy ‚kostelky‘. Protože denně chodit v botách bylo tehdy škoda (sloužily pouze ke slavnostnějším příležitostem), chodili jsme do školy v dřevácích. Ale jen do školy, nikoli do třídy. To by bylo klapotu na prkených podlahách tříd! Tam se šlo v ponožkách nebo naboso. Za války ani těch ponožek nebylo nazbyt. Seřazené dřeváky na chodbě lákaly leckterého darebu, aby jejich zpřeházením zkomplikoval odchod ze školy!“

Stará škola č. p. 16 byla přeměněna na obytnou budovu a sídlí zde pošta, obvodní lékař a rehabilitace. Ve vzpomínkách pamětníků je to však stále jejich „alma mater“. Na budově je umístěn nápis: „**Na paměť budoucím zde zůstala naše staříčká škola s kamenným prahem od dětí hluboko vyšlapaným!**“ Ve staré škole se učilo do 30. 6. 1953.

Foto: Archiv školy: Kamenný práh od dětí hluboko vyšlapaný..., 2022

Umíš si představit
50 žáků v jedné třídě? Na
venkovských školách to byl běžný
počet. Nejinak tomu bylo
i v netvořické škole.

Koželužna

Koželužna je spojena se jménem rodiny Heřmanů, kteří byli nejvýznamnějšími představiteli netvořické židovské obce. Heřmanovi po několika generacích provozovali v Netvořicích koželužnu. Celá rodina zahynula v německých koncentračních táborech za druhé světové války, až na dceru Annu, žijící do devadesátých let minulého století v USA. Později střídala budova různé majitele. Dnes zde sídlí firma Allcomp.

Co je vlastně koželužna a kdo je koželuh?

Koželužství bývalo důležité řemeslo, které ovšem potřebovalo hodně vody a zpracovávané kůže silně páchly. Proto se koželuhové nebo jircháři usazovali na okraji měst a blízko vody. Surová stažená kůže se nejprve máčela, aby změkla a zbavila se zbytků masa a blan buďto přetahováním přes dlouhý tupý nůž (skobza, skobla,) anebo ruční „kosou“ na dřevěném špalku. Aby se zbavila srsti, máčela se až dva týdny ve vápenné vodě nebo natírala hašeným vápnem. Kůže se položily na sebe, až srst změkla a dala se odstranit přetahováním na postruhu. Takto vzniklá „holina“ se loužila, aby změkla. Kůže se nakládaly na několik týdnů v kádích nebo jámách, což se u silných kůží i několikrát opakovalo. Vydělané usně se pak sušily, lisovaly, případně natíraly, barvily a leštily.

Koželuh je tedy řemeslník, který vydělává a zpracovává zvířecí kůže (hovězí, vepřové, kozí, ovčí i koňské aj.) a vyrábí z nich měkkou pružnou useň, kterou pak dále zpracovávají ševci, brašnáři, sedláři a další řemeslníci.

Městské muzeum Netvořice

Protagonisty (klíčovými postavami) vznikajícího muzea byla obec Netvořice a pražský Spolek rodáků z Netvořic a okolí, založený na Královských Vinohradech v Praze roku 1904. Sbírky se neustále zvětšovaly a chyběly prostory. Obecní zastupitelstvo se usneslo prodat muzeu deputátní domek se zahrádkou (vedle sokolovny) za 10 000 korun. Po adaptaci došlo u příležitosti sjezdu Spolku rodáků 8. června 1924 ke slavnostnímu otevření. V roce 1931 se podařilo budovu rozšířit a zvýšit o jedno patro. Muzeum tak dostalo současný vzhled. Sbírky se stále rozšiřovaly, především díky darům občanů a také byly obohaceny ojedinělou sbírkou výrobků zaniklé továrny na kameninu v Týnci nad Sázavou. Tato sbírka obsahuje téměř 600 kusů.

Foto: Archiv městyse Netvořice: Týnecká kamenina, 2022

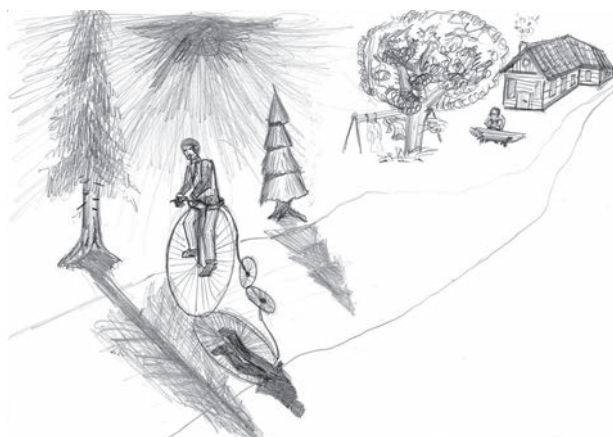
Foto: Archiv městyse Netvořice, 2022

V osudném roce 1938 měl muzejní spolek 215 členů a ve sbírkách 2 300 předmětů. I městské muzeum však pocítilo tíhu německé okupace. Při vystěhování obce byly sbírky ve 44 bednách převezeny do Benešova. V době vystěhování obce sloužila budova muzea německým vojákům jako kasino (podnik, kde se provozují hazardní hry). Po válce v roce 1945 zahájil muzejní spolek jednání s okresním úřadem v Benešově o převedení sbírek zpět do Netvořic. Okresní národní výbor žádosti vyhověl. Po zastavení činnosti muzejního spolku v roce 1952 přešlo muzeum do majetku netvořické obce, což trvá dodnes. V devadesátých letech minulého století byla obnovena činnost Spolku rodáků a přátel muzea v Netvořicích. V roce 1997 došlo díky péči obce k rekonstrukci budovy i sbírek. Dalšími stavebními úpravami prošlo muzeum v letech 2017–2022. Opětovně bylo otevřeno dne 6. května 2022 a může se pochlubit nádhernou moderně zpracovanou expozicí týnecké kameniny.

V květnu 2023 byla v přízemí muzea otevřená expozice věnovaná vystěhování Netvořicka za II. světové války.

Foto: Archiv městyse Netvořice, 2022

Kresba: Lukáš Franěk, 2020

Archiv městyse Netvořice: Expozice týnecké kameniny, 2023

V netvořickém muzeu se nachází největší sbírka týnecké kameniny. Pochází z týnecké manufaktury, kterou založil v roce 1791 František Josef z Vrtby, tehdejší majitel konopištského panství.

Radnice

Dnešní budova radnice byla původně přízemní hospodářské stavení dvora Svatovítské kapituly. Po povýšení Netvořic na městečko za vlády císaře Leopolda I. ji v roce 1713 zakoupila netvořická obec. Učinila z ní sídlo správy obce – radnici. Vystřídala se tu celá řada starostů. Od nepaměti byla v budově i hospoda. V letech 1855 až 1856 byla celá budova radnice přestavěna a zvýšena o jedno patro. Byla opatřena novou vazbou a pokryta novou krytinou. Během dalších let prošla budova ještě několika adaptacemi. Generální oprava byla uskutečněna v roce 1956. V té době byla na radnici zřízena oddací síň, ve které se konalo i vítání nových občánek. V šedesátých a sedmdesátých letech sdílelo prostory také ředitelství státních statků. Na radnici byla zahájena i výstavní činnost. Jednalo se o různé tematické výstavy, jako myslivost, divadelnictví, historie Sokola Netvořice, výtvarné výstavy apod. Dnes je tu k dispozici také městská knihovna.

Po Netvořicích se můžete projít i v anglickém jazyku (viz PL 10)

Víš,
co znamená
slovo RADNICE?
Je to sídlo správy obce
či města. Na radnici
zasedají radní a v jejich
čele starosta. Slovo
radní je odvozeno od
slovesa radit se.

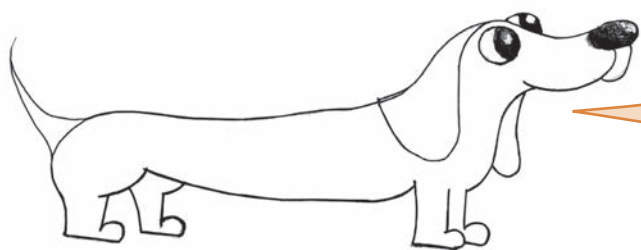
Zdroj: Archiv Benešov: Radnice – 50. léta 20. století

Foto: Archiv školy: Vítání občánek, 1988

Foto: Archiv školy, 2022

Dva krásné kostely tvoří hlavní dominanty Netvořic. Starší je katolický kostel Nanebevzetí Panny Marie, druhý Sbor Spasitele patřící Československé církvi husitské.

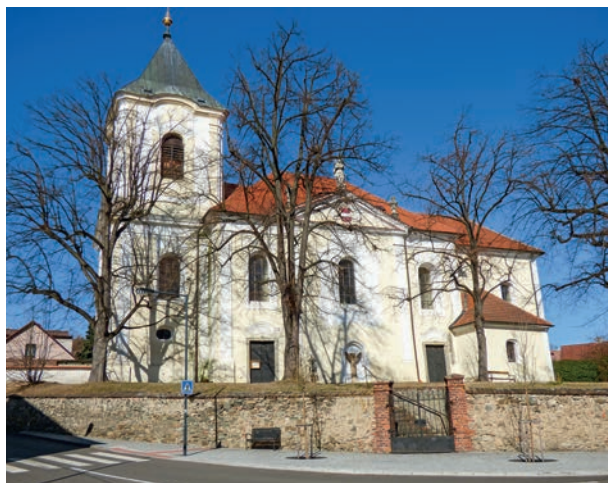

Foto: Archiv školy, Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 2022

Zdroj: Archiv Benešov: Katolický kostel v 50. letech 20. století

Římskokatolický kostel Nanebevzetí Panny Marie a fara

Kostel byl vybudován v letech 1747 až 1753. Stavbu financovala Svatovítská kapitula v Praze. Stojí na místě původního kostela, o kterém se zmiňují historické prameny již v polovině 14. století. Některé prvky starého kostela byly zachovány, např. zaslepený gotický portál na jižní straně. Kostel byl vystavěn v období přechodu baroka a rokoka. Převažuje zde barokní umělecký sloh. Stavba je jednodílná se třemi oltáři. Na hlavním oltáři se nachází obraz Nanebevzetí Panny Marie, po stranách zdobí oltáře obrazy svatého Václava a svatého Jana Nepomuckého. V chrámové lodi stojí rovněž sochy Panny Marie a svatého Jana Nepomuckého. Původní křtitelnice ze starého kostela byla věnována roku 1903 Národnímu muzeu v Praze. Za hlavním oltářem se nacházejí dva náhrobní kameny. Jeden patří Alexiusovi (Alešovi) Netvorskému z Březí, který zemřel v roce 1602. Nese znak rodu Netvorských z Březí. Druhý kámen patří manželce Marii Netvorské, rozené Beřkovcové ze Šebířova. Původní fara stávala severně od kostela a kolem ní se rozkládal hřbitov. Po zrušení hřbitova byla prokopána silnice k Benešovu. V roce 1959 při opravě a pokládání kabelů byly vykopány zbytky starých hrobů. V jednom z nich byl nalezen měděný peníz z roku 1816. Kosterní pozůstatky byly vybrány a uloženy na dnešním hřbitově. Současná farní budova pochází ze stejné doby jako kostel.

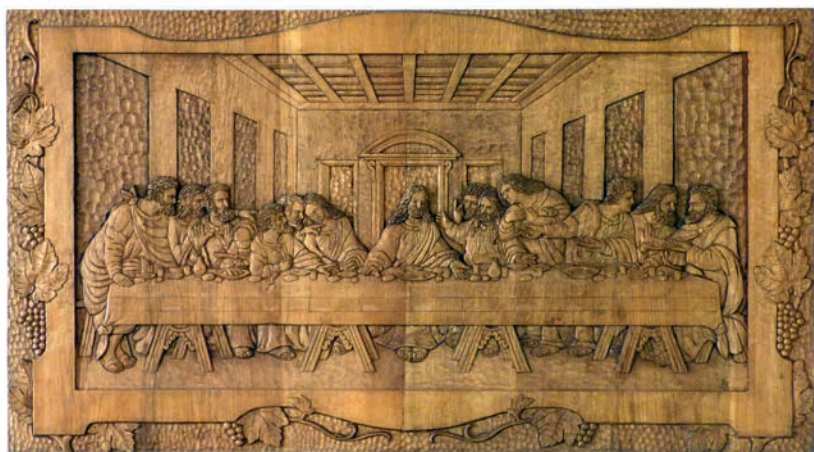

Foto: Archiv školy, Poslední večeře Páně, obraz v ředitelně základní školy, 2022

Chrám Nanebevzetí Panny Marie byl zásluhou obětavosti netvořických občanů a za podpory obce v letech 1991 až 1994 opraven, aby opět zazářil svou krásou jako jedna z dominant městyse Netvořice. Znovuvysvěcení chrámu 16. října 1994 se zúčastnil mimo jiné i pražský světící biskup František Václav Lobkovic.

Kostel navštívil také dvakrát kardinál Miloslav Vlk. Poprvé 19. srpna 2007, kdy u příležitosti netvořické pouti vysvětil sochu Panny Marie a zároveň požehnal obraz Poslední večeře Páně, který škole daroval Ing. Jiří Stibůrek. Podruhé to bylo 17. srpna 2008 – tentokrát požehnal sochu svaté Bernadety. Obě návštěvy pana kardinála byly spojeny se slavnostním obědem v jídelně základní školy.

Sbor Spasitele

Po vzniku Církve československé husitské v roce 1920 se již téhož roku konaly první bohoslužby pro její věřící i v Netvořicích. Počátkem roku 1921 se k církvi hlásilo 203 členů. V září roku 1920 byla v Neveklově založena československá náboženská obec, do které patřily i Netvořice. Bohoslužby byly zprvu vykonávány v učebně školy, později v sokolovně. Již v době počátků samostatné náboženské obce se zrodilo přání vybudovat si vlastní sbor. Z obecního majetku byl levně zakoupen pozemek naproti sokolovně. Stavba byla zahájena 25. dubna 1937 a rychle rostla díky obětavé pomoci obce i občanů. V roce 1937 byly na věž (21 metrů vysokou) zavěšeny zvony „Prokop Holý“ a „Jiří z Poděbrad“ pořízené Spolkem rodáků z Netvořic a okolí na Královských Vinohradech v Praze. Bohužel poprvé zazněly při úmrtí T. G. Masaryka 14. září 1937. Stavba byla otevřena 28. září 1937 slavnostní bohoslužbou. Do čela vnitřního prostoru kostela byl umístěn obraz „Šli za ním“ (Kristus krácející s učedníky v obilném lánu), jehož autorem byl malíř František Pojkar z Jeníšova. Na čelní stranu stolu Páně byla umístěna plastika „Utišení bouře“ od sochaře Kotyzy. Obložení stěn a kazatelny bylo pořízeno z modřínového dřeva. Po pravé straně oltáře byla umístěna sakristie a vlevo kolumbárium. Nad kazatelnou byla instalována busta prvního patriarchy dr. Karla Farského. Na kůr bylo pořízeno harmonium pro hudební doprovod.

Smutný osud potkal netvořický Sbor Spasitele v době vystěhování obce v letech 1943 až 1945. Byl přeměněn na skladiště německé armády a jeden z jeho zvonů „Jiří z Poděbrad“ putoval do Německa k přetavení na zbrojní výrobu. Druhý zvon „Prokop Holý“ se podařilo zachránit a zavěsit do věže románské kaple v Týnci nad Sázavou. Uvnitř kostela bylo zničeno všechno zařízení.

Po skončení německé okupace a znovuosídlení Netvořic se podařilo obětavostí věřících kostel obnovit. Od poloviny září do začátku října 1998 došlo ke generální opravě věže Sboru Spasitele. Střecha byla opatřena krytinou z kanadského šindele a na stěnách věže byla obnovena opadaná omítka. V srpnu roku 2013 byl Sbor Spasitele, kostel Církve československé husitské, prohlášen kulturní památkou rozhodnutím Ministerstva kultury ČR.

Zdroj: Archiv Benešov: Staré Netvořice – pohled z horní části náměstí na Sbor Spasitele

Foto: Archiv školy, 2022

Vysvětlení pojmů:

Bohoslužba – nábožensky motivované setkání lidí za účelem komunikace s Bohem

Prokop Holý – husitský kněz, politik a vojevůdce

Jiří z Poděbrad – český král v letech 1458–1471, zvaný husitský král

Plastika – plastické výtvarné dílo, nejčastěji kamenné nebo dřevěné

Kazatelna – vyvýšené místo v kostele, odkud kněz přednáší kázání

Sakristie – místnost, v níž jsou uchovávána bohoslužebná roucha kněží i ministrantů a předměty užívané při bohoslužbě

Kolumbárium – součást chrámu, která má výklenky určené pro uložení pohřebních uren, vystavení portrétů zemřelých a upomínkových předmětů

Patriarcha – hlavní představitel Církve československé husitské

Autor: Štěpán Volavka, 8. ročník, 2022

Václav G. Cílek

Netvořický
rodák Václav G. Cílek se
pracovně uplatnil díky své bohaté
znalosti a zkušenosti z geologie v afrických
zemích. Rád je i maloval. Například výtvarně
ztvárnil Kilimandžáro. Víte, kde leží? Je to horský
masiv téměř na rovníku v Tanzanii při hranici
s Keňou. Na jeho vrcholu (vulkán Kibo – 5 895
m n. m.) se nachází nejvyšší bod Tanzanie
a celého afrického kontinentu – vrchol
Uhuru (Vrchol Svobody).

Václav G. Cílek se narodil v roce 1929 v domě č. p. 102 v Netvořicích, kde jeho tatínek hospodařil na necelých 20 hektarech zemědělské půdy. Narodil se koncem roku, byla krutá zima s mrazy přesahujícími –40 stupňů Celsia. Jeho rodina patřila mezi netvořické starousedlíky. Jeho dědeček zakoupil tehdy starý kamenný dům na konci Netvořic při silnici na Tuchyni. Obecná škola v Netvořicích ho připravila na další studium. Za války vystudoval pražské gymnázium a následně geologii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. Zpočátku se specializoval na naftovou geologii. V Karvině přispěl k otevření východní části stonavského uhelného revíru. Později prováděl v podniku Geoindustria průzkum uhlí na Chomutovsku a Slánsku.

Kresba: Václav Cílek, autor: Mikoláš Franěk, 8. ročník, 2021

Od roku 1969 začal pracovat v Africe jako terénní geolog v tanzanské Dodomě, později v rámci projektu UNESCO jako první pedagog na nově otevřené fakultě geologie na univerzitě v tanzanském Dar es Salaamu. Vychoval zakladatelskou generaci tanzanských geologů. V průběhu více než deseti let provedl průzkum několika tisíc kilometrů dlouhého východoafrického pobřeží zejména v Mosambiku a Tanzánii, kde objevil několik ložisek hlavně titanových rud. Václav Cílek je otcem rovněž geologa a spisovatele Václava Cílka. Ve volném čase velice rád četl a maloval. Vydal několik knih. V souvislosti s regionem Netvořicka to jsou tyto tituly: Netvořice v proudu věků – poslední miliarda let v kraji mezi Vltavou a Sázavou vydaná v roce 2013 a dále Netvořice na přelomu války a míru (příběh vyhnání a vzpomínky na dějiny všedního dne uprostřed Čech), která byla vydána v roce 2018. Václav G. Cílek se věnoval i výtvarnictví. Jeho obrazy jsou převážně realistické krajinomalby, které přímo či nepřímo souvisejí s jeho geologickou prací. Zachycuje v nich ale i obyvatelstvo ve vzdálených zemích a exotickou faunu i flóru.

Václav Cílek pravidelně navštěvoval netvořickou školu především v rámci valných hromad Spolku rodáků Netvořic. Zemřel v roce 2021.

Otázky:

1. Čím se zabývá geologie
2. Vysvětli zkratku UNESCO
3. Najdi na mapě Mosambik a Tanzánii
4. Vysvětli pojem: titanové rudy
5. Vyhledej informace o synovi Václava G. Cílka

Foto: Archiv školy: Václav G. Cílek – Tanzanská vesnice, 2022

Foto: Archiv školy: Václav G. Cílek: Kilimanjaro – pohled z úpatí kužele vulkánu Kibo, 1976

František Hrubín a Netvořice

Ukázka z básnické povídky *Romance pro křídlovku* (1961) – lyrickoepický vrchol Hrubínovy básnické tvorby

Včera večer (27. srpna 1930)

...Ještě včera, deset dní po velké pouti, stál kolotoč na netvořském náměstí, Terina vybírala peníze, lesklé řetízky spoutávaly závrať, jež se z nich pokaždé na pár minut divoce vysmekla. A ještě včera stála na náměstí střelnice. U ní nabíjel pušky Viktor. Všechno to bylo okoukané, než Terina stiskla páčku na aristonu, než Viktor vyndal zpod pultu křídlovku, než hodil na pult dvě plné hrsti broků: „Nabíjejte si sami!“ Pokryl ariston hřebčímí zvuky, nechal si pod kůží hubených tváří běhat kuličky vzduchu a na křídlovce vynesl vysoko Herkulovy lázně, prohnal je povětrím až nad kostel, všelijak je zpěvřacel, nakonec srazil do husí travičky a nechal u hvězd zatřepat se sólo. Přitom ani na chvíli nespustil oči ze mne a z Teriny...

Vysvětlení pojmů:

Ariston: hudební nástroj pracující na principu kolovrátku, kde je válec zastoupený jen kotoučem z tuhé lepenky, jímž se otáčí pomocí kliky.

Křídlovka: žesťový nástroj příbuzný trubce, má však širší trubici. V Romanci pro křídlovku symbolizuje život i smrt. Básník vzpomíná na své první milostné vzplanutí v mládí, kdy přijíždí za svým dědečkem do Lešan na prázdniny. Zde se zamiluje do Teriny od kolotočářů.

František Hrubín (1910–1971)

se narodil v Praze, ale své dětství prožil v Lešanech v kruhu své rodiny. Silné zážitky z tohoto období velice ovlivnily jeho budoucí literární tvorbu. Často se v ní vrací do Posázaví, např. v knihách Lešanské jesličky, U stolu, Romance pro křídlovku a další. Jeho tvorba pro děti patří do zlatého fondu naší literatury, ať už jsou to říkadla, básničky, veršované pohádky či prozaické pohádky, např. Říkejte si se mnou, Špalíček pohádek, Dvakrát sedm pohádek, Pohádky z Tisíce a jedné noci, Kuřátko a obilí a další. František Hrubín měl rád i Netvořice, nejednou je zmiňuje ve svém díle, měl zde mnoho přátel, často je navštěvoval a nejednou navštívil netvořickou školu, kde besedoval a hovořil se žáky.

Autor: Antonín Švec, 4. ročník, 2022

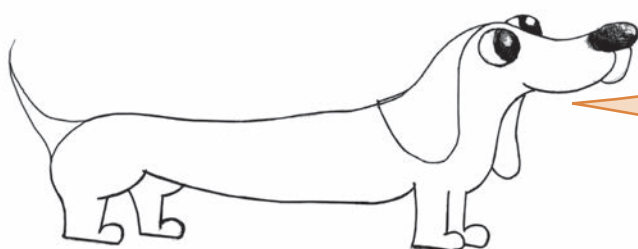
V září roku 2010 uspořádala netvořická škola krásnou výstavu u příležitosti 100. výročí narození autora. Zahájení se zúčastnila i dcera Františka Hrubína – paní Jitka Minaříková.

Foto: Archiv školy: Z výstavy ke 100. výročí narození F. Hrubína – na snímku dcera F. Hrubína paní Jitka Minaříková, 2010

Foto: Archiv školy: Pedagogický sbor s Františkem Hrubínem – šestý zprava, 1965

František Hrubín
miloval náš kraj. Netvořice
a přírodní krásy v jeho okolí
často zmiňuje ve svém
literárním díle.

Malíř

Vezmi žlutou tužku,
namaluj mi hrušku
a pod hrušku talíř,
sláva, ty jsi malíř.

Autor: Adéla Palugová, 2. ročník, 2022

Moucha

Do mléka mi leze moucha,
volám na ni, neposlouchá.
Počkej, poslechni mě přece,
utopíš se jako v řece.

Autor: Denisa Štátná, 4. ročník, 2022

František Liebl

František Liebl (1910–1992) se narodil do rodiny hajného. I jeho život se ubíral podobným směrem, neboť miloval přírodu a les podobně jako jeho otec. Vystudoval lesnickou školu v Písku a část života prožil na myslivně Tomkovka poblíž Netvořic (za Maskovicemi – směr Krňany). I později zůstal věrný Povltaví a přestěhoval se na důchod do Hradištka-Rajchardova.

Svou lásku k přírodě spojil s láskou k malování. Jeho obrazy jsou tematicky zaměřené na krásy naší přírody, lesa a především jeho živočišné říše. Měl pro malbu zvěře a přírodních krás neobyčejný cit. V jeho šlépějích pokračovala i jeho dcera Jana, která se ve své tvorbě zaměřovala na malbu zátiší, květin či krajinomaleb. V netvořické škole oba zanechali svou stopu. František Liebl namaloval v 50. letech minulého století krásné pohádkové motivy do 1. třídy, ze kterých zbylo pouze torzo (viz foto) a Jana Lieblová škole věnovala krásný obraz Vysokého Újezdu roku 1968 (viz foto).

Foto: Archiv školy: J. Lieblová, 1968

Foto: Archiv školy: F. Liebl: Pohádkové postavy – malby na stěnách v budově školy

Foto: L. Vodehnalová: F. Liebl: Sluky, 1987

Víš, jak se dostaneš na Tomkovku, kde František Liebl strávil velkou část života? Tvé kroky povedou do Maskovic a dále směrem na Krňany. Před dlouhým lesem lemujícím silnici tě překvapí krásná myslivna a na ní vyobrazený jelen, který se ti bude upřeně dívat do očí. Ten se panu Lieblovi moc povedl.

Gustav Stark

Gustav Stark se řadí k čestným občanům Netvořic. Byla to neodmyslitelná osobnost v historii naší obce v posledních dvaceti letech 19. století a v prvních třiceti letech 20. století. Narodil se 22. prosince 1853 v Praze a po vystudování učitelského ústavu v Panské ulici nastoupil svou učitelskou dráhu nejprve na Rakovnicku jako podučitel.

Jeho první místo na Benešovsku bylo v Týnci nad Sázavou, kde již působil jako učitel. V roce 1878, kdy byla v Netvořicích povolena třetí třída, stal se zde učitelem a zůstal Netvořicím věrný až do konce svého života. Od roku 1886 působil jako řídící učitel školy. Dva roky předtím byla škola rozšířena na čtyřtřídní a za Starkova ředitelování na pětitřídní. Do důchodu odešel v roce 1919. Tím ale jeho činnost v Netvořicích neskončila. Již v době učitelování byl činný v mnoha organizacích a spolcích, přes třicet let vedl kůr v kostele Nanebevzetí Panny Marie. Za to se mu ovšem ne příliš šťastně odvděčila Svatovítská kapitula. V době poválečné při neustále se zvyšující drahotě nevyslyšela jeho ponížené prosby o zvýšení platu za práci na kůru. Přes třicet let vedl zpěváky k opěvování slávy Boha, přes třicet zim mu mrzly ruce na klávesách varhan, jak si sám často povzdechl. Takže jednoho dne položil klíče od kůru na faře na stůl a dost. Již nikdy na kůr nevstoupil.

V důchodu převzal vedení obecní kroniky a do ní věrně a poctivě zapisoval vše, co se pomalu den ode dne v obci událo. Díky němu je historie dvacátých let perfektně zmapována. Ani děti neopustil a nadále je vyučoval hře na housle. Mnoho energie věnoval i místnímu muzeu. Pro své zásluhy byl jmenován v roce 1927 čestným občanem Netvořic. Stal se čestným členem Spolku rodáků z Netvořic a okolí v Praze na Královských Vinohradech. Zemřel 26. března 1929 a byl za velké účasti obyvatel Netvořic, kteří se s úctou přišli rozloučit se svým „panem řídícím“, pohřben na místním hřbitově.

Gustav Stark se
stal historicky jednou
z nejvýznamnějších osobností
Netvořic. Učitel, řídící učitel,
varhaník, kronikář a člověk
s velkým srdcem.

Foto: Archiv městyse Netvořice: Kronika městyse Netvořice

Ludmila Grossmannová Brodská

Dne 24. května roku 1859 se bohatému obchodníkovi Františku Grossmannovi narodila dcera. Tato holčička získala jméno po své kmotře Ludmile Valentové. Její rodina bydlela v Netvořicích, kde Ludmila strávila pět let svého dětství. Poté se celá rodina přestěhovala do Prahy na Smíchov. Když Ludmile bylo šest let, onemocněla spálou, po které částečně ohluchla. Ludmila podstoupila operaci, ale operace se nezdařila a ohluchla úplně. Její otec se s tím těžce srovnával, a proto se rozhodl, že své dceři zajistí to nejlepší vzdělání, které si bude moci dovolit, a také tak učinil.

V roce 1873, po krachu na vídeňské burze, přišla rodina o všechnen svůj majetek a Ludmila ve svých třinácti letech už nemohla dále studovat. Krátce na to jí umřel otec. V té době se Ludmila stala oporou celé rodiny, vykonávala většinu domácích prací a její matka si brala děti za úplatu, aby mohla zaopatřit Ludmiliny dvě sestry – Růženu a Marii. Ludmila působila i jako soukromá učitelka kreslení a ženských prací v Mělníku, ale kvůli svému handicapu toto povolání opustila a začala se věnovat psaní.

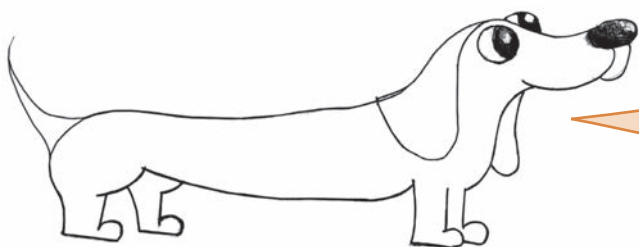
Poprvé vystoupila jako básnířka, když jí bylo patnáct let. Časopis Paleček vydal totiž roku 1875 její první báseň – Oklamáný. Časopis Zábavné listy uveřejnil její první povídku – Domácí přítel. Tuto povídku psala pod pseudonymem Míla Brodský, ale to nebyl jediný pseudonym, který používala. Další byly například Zdenka Zásnecká, Růžena Šípková nebo Dolores. Příjmení Brodská převzala z rodiště svého otce (Český Brod).

Ludmila psaním strávila téměř padesát pět let svého života. Zveřejňováno bylo velké množství jejích povídek a básní, kterými přispívala do mnoha časopisů jako Světozor, Učitelské noviny, České školy, Pěstoun, Matice dítek, Malý čtenář, Jarní květ, Anděl strážce, Přítel dítek, Jitřenka, Plzeňské noviny a mnoho dalších. Později se stala redaktorkou měsíčníku Máje vydávaného nakladatelstvím J. Popelky v Jaroměři. Zanedlouho její jméno proniklo až do české čtenářské obce v Americe. Psaní bylo jediné, co naplňovalo její život. Psala verše a báchorky pro děti a pro dospívající dívky a ženy melancholické povídky. Překládala také knihy z angličtiny, němčiny a španělštiny. Byly to knihy: Dobrodružství barona Prášila, Don Quijote z La Mancha, Chaloupka strýčka Toma, Poslední Mohykán a Robinson Crusoe. (viz PL 11)

Velkou část svého díla věnovala dětem, i když ona sama žádné neměla. Ludmila se starala dlouhá léta o svou matku. Její nejmladší sestra Růžena se provdala před válkou do Ruska. Ludmila zde delší dobu

Foto: Archiv školy, Ludmila Grossmannová Brodská, 2016

Ludmila Grossmannová Brodská byla významná spisovatelka, autorka řady povídek, báchovek a básní. I přes svůj handicap (hluchota) dokázala předávat svým čtenářům prostřednictvím svého díla lásku a radost. Netvořičtí jsou na ni právem hrdí!

Ludmila se často vracela do svého rodiště – do Netvořic. Jezdila na sjezdy netvořických rodáků, pro které napsala proslovy a básně. V té době začala psát své vzpomínky do Vltavských proudů, ve kterých se často zmiňovala o Netvořicích a Jílovém, kam často jezdila k prarodičům. Vzpomínala na své dětství a na zdejší rodáky. Navštěvovala obyvatele Netvořic a přilehlých vesnic – Dunávic a Maskovic.

A tak skončil život spisovatelky, která dlouhá léta žila v zoufalství a ve smutku, snášela nepřízně osudu, ale stále dokázala psát věci, které nejednoho člověka potěšily. Za svého života byla velmi oceňována, zejména si ji oblíbily děti, pro které psala báčorky a písně. Dokázala toho tolik i přes svůj těžký handicap, za což ji lidé obdivovali. Každý v té době věděl, kdo je Ludmila Grossmannová Brodská.

Tato spisovatelka zanechala v Netvořicích a okolí skutečně hlubokou stopu. Její památník stojí v Netvořicích na místě, kde kdysi stával její rodný domek.

A large, rough-hewn stone monument with a dark plaque. The plaque contains the text: "ZDE SE NARODILA", "SPISOVATELKA", "GROSSMANNOVÁ BRODSKÁ", "24. KVĚTNA 1859", and "† 2. 10. 1935". Below the text are two small rectangular photographs: one of a building and one of a woman.

A black and white portrait of a woman, identified as L. Grossmammová Brodská. She has her hair styled in an updo and is wearing a dark, high-collared garment. The portrait is set against a light background. Below the portrait, the text 'L. Grossmammová Brodská' is written in a stylized font.

L. Grossmammová - Brodská

Rudolf Strimpl a jahodářství na Netvořicku

Netvořice a jahody – spojení, které se stalo jedním ze symbolů naší obce, jahody, které v minulosti neodmyslitelně patřily do tohoto nádherného kraje. Nebylo zahrádky, kde by nebyly záhony jahod. Pěstovali je všichni – jedni pro svou potřebu, pro druhé to byl především zdroj obživy.

Za to, že se Netvořicko stalo vyhlášenou oblastí pěstování jahod, vděčíme Rudolfu Strimplovi, který je právem považován za zakladatele pěstování jahod v Čechách. Krajina na hřebenech mezi svahy sbíhajícími se k Vltavě a Sázavě byla pro pěstování jahod příznivá jak přírodními podmínkami, tak i ekonomicky, neboť každá koruna v tomto nebohatém kraji byla pro rodiny velkým přínosem.

Rudolfa Strimpla, který žil v letech 1859–1920, lákala cizina, a tak strávil řadu let v Americe, a to i přesto, že se po celý život potýkal s mnoha zdravotními problémy. Nakonec se přestěhoval na statek Chlístov. Tento objekt zvelebil a začal zde včelařit a pěstovat různé zemědělské plodiny jako obilí, maliny, různé druhy zeleniny a mimo jiné si také nechal od přítele z Ameriky poslat sazenice jahod. V 90. letech 19. století to byla u nás naprosto neznámá plodina. Pan Strimpl jahody rozmnožil a začal je pěstovat na polích a prodávat pražským obchodníkům.

A tak Rudolf, na jehož dobrácké tváři snad nikdy nebyl vidět hněv, ale jen laskavý úsměv, byl v celém kraji velmi vážen. Vždyť i bývalý pán konopištský František Ferdinand d'Este za svého pobytu na Konopišti několikrát Rudolfa Strimpla na jeho statku navštívil, neboť ho velice obdivoval pro jeho pokrokové hospodářství.

V roce 1917 se Rudolf odstěhoval do Drahonic, ale lidé na něj nezapomněli a dne 29. srpna 1937 zasadili pamětní desku na obytném stavení v Chlístově.

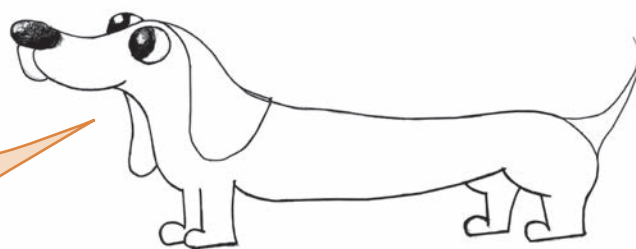
Citace z netvořické kroniky z roku 1937:

*„Hasičské sbory ve Vysokém Újezdě, Větrově, Teletíně a Krňanech pod protektorátem hasičské župy Ostroměř odhalily v neděli 29. srpna pamětní desku bývalému nájemci dvora na Chlístově Rudolfu Strimplovi, který první v kraji pěstoval polní jahody. Za krásné srpnové neděle sešlo se na Chlístově občanstvo, zejména však hasiči a republikánský dorost, rovněž hasiči s praporem a občané z Netvořic. Peníze na desku byly vybrány po obcích od pěstitelů. Deska je bronzová a přišla na 2 000 Kč. Strimplův životopis odhalil hlavní řečník a spolupracovník pořadatelů odborný učitel Eduard Vaněček z Benešova. On je též autorem nápisu na desce, který zní: **„Zde žil Rudolf Strimpl, z jeho moudré hlavy rostl život jahodářského kraje.“***

Víš, že jahody nebyly vždy samozřejmostí jako dnes? První sazenice jahod se u nás objevily v 90. letech 19. století. Za zakladatele jahodářství je považován Rudolf Strimpl, který je jako první začal pěstovat v Chlístově u Netvořic a postupně se jahodářství rozšířilo na celé Netvořicko.

Kresba: Mikuláš Franěk, 2022

A jak to bylo v Netvořicích?

Jahodářským průkopníkem v Netvořicích byl pan Josef Pivný. Měl domek na Dolejšově pozemku. Zasadil jahody pod Sopici, a tím začalo velkoplošné pěstování jahod v Netvořicích. Proto se také prvním jahodám říkalo „pivňasky“. Zanedlouho k nim přibýly další druhy. Sklízně šly ne do kilogramů, ale do metrů. V době vrcholu sklízě se také sklídilo denně až dva a půl metru od jednoho pěstitele. Osázeny byly celé parcely a v druhé polovině 20. let již dojíždělo do Netvořic pět nákladních aut pro jahody na prodej. Na ošetřování jahod v průběhu roku, a především v době sklízě, byly najímány sezónní dělnice, což byl další zdroj příjmů pro chudší obyvatele, někdy jediný. Hlavní odběr zajišťovala paní Roubíčková, obchodnice z Tylova náměstí v Praze, která odvážela i nasbírané borůvky. Po 2. světové válce bylo pěstování jahod obnoveno a pomohlo mnoha rodinám po návratu do zrušovaných obydí, která museli v rámci vystěhování našeho kraje opustit. Díky pěstování jahod si lidé v tomto kraji mohli postavit domky, pořídit auta, zemědělské stroje, bytové vybavení a další věci, které by si za normálních okolností nemohli dovést. A jaké odrůdy se na Netvořicku pěstovaly? Velkým plodům se říkalo goliáše. Nejčastější byla především odrůda Madam Muto. Tyto jahody dosahovaly velikosti mandarinky, chuť však nebyla zvláštní. Zato takové senny (odrůda Senga Sengána) byly tmavě červené a voňavé s výbornou chutí. Nesmíme zapomenout na surprisky (Surprise des Halles – překvapení trhu), které byly známé svou úrodností, byly však poměrně drobné a kyselé, proto se jim říkalo kyselky. Dále můžeme jmenovat Goldvedy, Vítězky a jiné.

V posledních desetiletích se jahody pěstují pouze pro vlastní potřebu, nicméně odkaz Rudolfa Strimpla stále žije a my i s odstupem času můžeme tomuto významnému muži děkovat za to, že byl, za to, že žil a za jeho pomoc všem Netvořickým v časech velké bídě.

Archiv školy: Rudolf Strimpl: Koláž – Viktorie Welserová, Aneta Řezníčková, 2015

Žáci Základní školy Netvořice vás srdečně zvou na výstavu

PRVNÍ JAHODÁŘ V ČECHÁCH RUDOLF STRIMPL

ve dnech 22.5.-24.6.2015
v Městském muzeu Netvořice

Slavnostní vernisáž
22.5.2015
v 17:00 hod.

Foto: Archiv školy: Vernisáž jahodářské výstavy, 2015

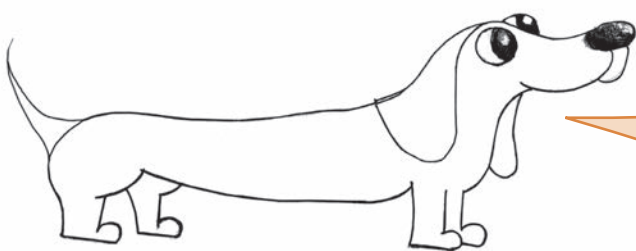
Foto: Archiv školy: Pozvánka na výstavu
věnovanou Rudolfu Strimplovi a jahodářství
v našem kraji, 2015

Foto: Archiv školy: Návštěva na Chlístově
u pamětní desky Rudolfa Strimpla, jaro 2015

Foto: Archiv školy, 2022

**Netvořická škola
má bohatou historii.**
Působila zde celá řada významných
učitelů a ředitelů, kteří v naší obci žili
a zasloužili se o její rozkvět a dobré
jméno. A žáci? S odstupem času na ni
všichni vzpomínali a vzpomínají
velice rádi.

Dle historických pramenů existovala škola v Netvořicích již ve 14. století a zřejmě byla spjata s netvořickou farou.

V Josefovském katastru z roku 1787 je již uvedena budova školy pod číslem 16. Tehdy působil ve škole Josef Lemoch, učitel a varhaník netvořického kostela a zároveň první historicky doložený netvořický učitel, který zde působil 44 let, a to až do roku 1830. V této době došlo k velkému požáru v Netvořicích, který se nevyhnul ani škole, a původní jednotřídka byla po požáru rozšířena na dvoutřídku.

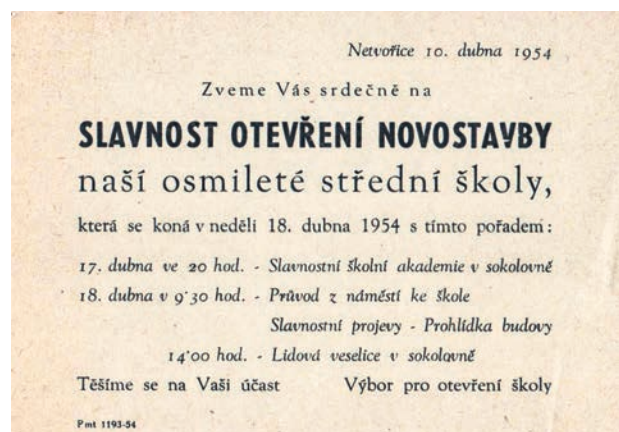
V následujících letech se v Netvořicích vystřídali: Jan Urban (1830–1848), Josef Tichota (1849–1860) či Josef Karas (1861–1885). V té době zde učil (od r. 1878) Gustav Stark a později se stal ředitelem. Stark se zapsal do historie obce nejen jako učitel a ředitel, ale i jako organizátor společenského života, činovník různých spolků a také dlouholetý varhaník a ředitel kůru kostela Nanebevzetí Panny Marie. Právě roku 1882 vyhořela škola podruhé, 62 let po prvním požáru. V rámci rekonstrukce (byly přistavěny další dvě třídy) nabyla budova přibližně dnešního vzhledu. Před 1. světovou válkou působil ve škole učitel Antonín Palivec, který však byl povolán do armády a v roce 1914 podlehl tyfu. (viz PL 12)

Po 1. světové válce měla netvořická škola asi 150 žáků v pěti třídách. Do měšťanské školy se chodilo do Týnce nad Sázavou či do Neveklova. V roce 1919 vystřídal Gustava Starka na jeden rok ve funkci

ředitele Antonín Svašek, o rok později Josef Kopic a od roku 1925 Jan Kopecký. Ten převzal po Gustavu Starkovi i vedení obecní kroniky. Stark pracoval pro obec přes půl století, z toho 41 let se věnoval výchově mládeže, ředitelem byl 33 let.

Významnou osobností netvořického školství i společenského života byl také Alois Stára, který se narodil v Netvořicích jako syn obchodníka. Po maturitě na učitelském ústavu nastoupil jako podučitel v netvořické škole. Byl jedním z předních budovatelů netvořického muzea. Za zásluhy mu bylo roku 1933 uděleno netvořické čestné občanství.

Nástupce Jana Kopeckého Zdeněk Zapletal neměl své ředitelování lehké. Přišla německá okupace s následným vystěhováním Netvořic. S odchodem obyvatel přestala v Netvořicích působit i škola a 23. srpna 1943 byla přeložena do Krňan pod názvem „Obecná škola v Netvořicích se sídlem v Krňanech.“ Byla dvoutřídní s 59 žáky. Řídícím učitelem zůstal Zdeněk Zapletal, který se do Krňan přestěhoval. Po válce byla škola zpustošena a musela být z prostředků ONV (Okresní národní výbor) Benešov opravena a vyba-vena. Škola byla dvoutřídní se 75 žáky. Do adaptované části se vešly pouze dvě třídy, další dvě byly zřízeny v budově radnice, kde byl i kabinet a sborovna. Ředitelna byla v budově „U Platilů.“

Zdroj: Archiv školy, 1954

Zdroj: Archiv školy: Stavba budovy školy, 1952

Zdroj: Propouštěcí vysvědčení z roku 1905, věnoval Jaroslav Pelich

Zdroj: Archiv školy: Stavba hřiště, 1966

Zdroj: Archiv školy: Házená, 1973

Zdroj: Archiv školy: Házená – 1. místo, 2022

Zdroj: Archiv školy, 2004

ZŠ V NETVOŘICÍCH 1982 - 83

Zdroj: Archiv školy, 1983

Zdroj: Archiv školy: 1. ročník, 1966

K definitivnímu schválení měšťanské školy v Netvořicích došlo 7. října 1946. Jednalo se o 1.–4. ročník a jednoletý učební kurz. Škola měla 114 žáků a ředitelem byl jmenován Ladislav Kotek. Počátkem ledna 1950 získal místní národní výbor povolení k výstavbě nové školy a v roce 1951 se hned započalo

s výstavbou. Škola byla slavnostně otevřena 18. dubna 1954 a měla a stále má velký školní obvod (Lešany, Břežany, Nová Ves, Vensov, Krňany, Vysoký Újezd, Maskovice, Tuchyně, Teletín, Lhota, Větrov, Blaženice, Dalešice, Rabyně, Stromeč, Loutí, Strážovna, Nedvězí, Všetice, Radějovice, Vidrholec, Chleby, Soběšovice, Dunávice). Ke škole přibýlo v roce 1964 školní hřiště a v roce 1996 školní tělocvična.

V nové školní budově se po odchodu Ladislava Kotka do důchodu vystřídali další ředitelé: Antonín Novák (do roku 1976), Štěpán Mihalčík (1976–1987), František Šebek (1987–1999), Marie Ptáčková (1999–2005) a Marie Chobotská (2005–2010). Všichni ve škole zanechali kus „sebe“.

Od roku 2010 do konce července 2023 vykonávala funkci ředitelky školy Ludmila Vodehnalová. Právě v těchto letech prošla škola velkou obměnou jak exteriérů, tak i interiérů obou budov školy. Za velkého přispění Městysu Netvořice byla škola zateplená a může se chlubit zajímavou fasádou. Díky projektu „Zóna aktivního odpočinku“ byl zmodernizován školní areál včetně nového víceúčelového hřiště, které je využíváno mateřskou a základní školou a také širokou veřejností. V budově se stále modernizují učebny a obohacují se o moderní výukové pomůcky. Díky pravidelnému využívání dotačních titulů se výrazně zlepšily celkové podmínky pro vzdělávání cca 245 žáků. Pracuje zde kvalitní plně kvalifikovaný sbor pedagogů. Škola disponuje celou řadou kroužků, které dětem vyplňují volný čas. Základní škola je pro městys velice důležitou institucí a neodmyslitelně patří k celkovému koloritu Netvořic. (viz PL 13)

Zdroj: Archiv školy: Lyžařský výcvik, 1973

Zdroj: Archiv školy: Lyžařský výcvik, 2022

Foto: Archiv školy: Sportovní gymnastika má ve škole již 50letou tradici, na snímku Anna Bauerová, 2004

Mateřská škola

Mateřská škola se nachází na okraji Netvořic v klidném, uzavřeném areálu spolu se Základní školou Netvořice. Školka byla v Netvořicích provozována již v 60. letech v prostorách tehdy nově postavené základní školy. Ve škole byly vyhrazeny prostory pro jednu třídu. V roce 1969 byla otevřena samostatná jednotřídní mateřská škola. Již po deseti letech kapacita nestačila a začala se přistavovat další třída. Po dobu výstavby opět vypo-mohla místní základní škola, která propůjčila dětem dočasně své prostory. Až do roku 2015 měla školka dvě třídy s celkovou kapacitou 52 dětí.

V dubnu 2015 získal Městys Netvořice dotaci od MŠMT na rozšíření kapacity Mateřské školy v Netvořicích. Třetí třída vznikla ze stávajícího prostoru - v jejím středním traktu, který byl původně vybudován pro školní kuchyň, ale nebyl k tomuto účelu využíván. Provoz s rozšířenou kapacitou byl zahájen 1. 2. 2016. Současná mateřská škola má tři třídy, kapacita školy je 74 dětí, dvě třídy jsou bezbariérové.

Mateřskou školu navštěvují děti od 3 let do 6 let z Netvořic a okolních vesnic. Poloha školky umožňuje učitelkám realizovat s dětmi vycházky do přírody, ale zároveň i pozorovat život na vesnici.

Ve funkci ředitelky mateřské školy působily: Marie Novotná, Jitka Vopičková (Havlíková), Eva Haasová (Vaverková), Ivana Roučková (Karglová) v letech 1977–1980, Helena Gínová v letech 1980–1991 a od roku 1992 Jitka Povolná.

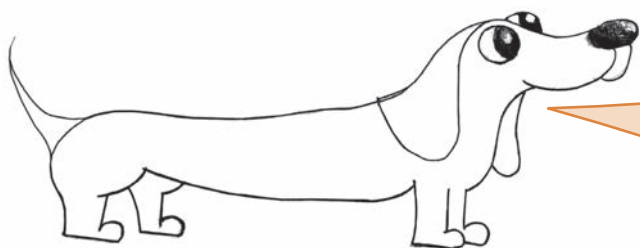
Foto: Archiv MŠ Netvořice, 1969

Foto: Archiv MŠ Netvořice, 2023

Kresba na téma: Naše rodina, autor: Karolína Bogumská, 2023

Krajina Netvořicka je mozaikou polí, lesů, mělkých údolí s rybníky i výraznějších hřbetů. Řeky Vltava a Sázava měly a stále mají pro náš kraj velký význam. Zvu tě na geologickou vycházku do údolí řeky Sázavy. Vše se dozvíš podrobně v této kapitole.

Kulturní krajina je obecně omezena na krajinu velkoplošnou, ovlivněnou člověkem. Čím více se blížíme k dnešku, tím více je krajina změněna lidským rodem. Před 12 000 lety byla naše planeta obydlena maximálně několika miliony lidí. V roce 1800 překročil počet lidí 1 miliardu a dnes je Země zaplavena více jak 7 miliardami obyvatel. Přitom přijatelný limit naší planety se odhaduje asi na 4 miliardy. V roce 2050 dosáhne počet obyvatel pravděpodobně 10 miliard a Země se ještě více přelidní. Krajina se v proudu věků stále mění. Moderní doba je pod vlivem globalizace, oteplování, eroze půdy, chemizace, změn biotopů atd. V současné době výstavba dálnic drobí malou českou krajinu na čím dál menší a navzájem špatně průchodné celky. Vlivem lidské činnosti roste obsah dusíku v půdě a výsledkem je nebývalá eutrofizace. Země vstupuje do nové klimatické fáze, kterou můžeme zkratkovitě popsat jako „situaci sucha a povodně“. Toto nové počasí je bohatší na extrémní události, jako jsou silné větry či přívalové deště.

Netvořicko je krajina nejen malebná, ale i poměrně chudá a drsná. Je to část Středočeské pahorkatiny s pestrá mozaikou polí, lesů, mělkých údolí s rybníky i výraznějších hřbetů, jako je Háje. Je to krajina s pamětí svého geologického základu. Je to oblast žulových hornin s písčitymi kyselými půdami a ojedinělými balvany uprostřed polí a také pruhy sprašových hlín navátých západními větry vanoucími před čelem skandinávského ledovce z doby ledové. Přírozenou hranicí naší oblasti jsou dva říční toky – na západě kaňon meandrující Vltavy, kterým prochází jílovské pásmo s ložisky zlata. Na severu pak údolí Sázavy, které proráží napříč středočeskou jizvou. Obě řeky byly hranicí mezi úrodnou severní částí Čech a zvlněnou krajinou České vysočiny. Na jihu je přirozená hranice hodně vzdálená a tvoří ji Malý a Velký Blaník.

Foto: Archiv školy: Výstup na Holý vrch, 2022

Důležitým bodem je Holý vrch (516 m n. m.), který kdysi býval skutečně holý a nabízel pohled na všechny světové strany. Vystupuje zde slabě mineralizovaná zóna s vyšší radioaktivitou. Nacházejí se zde horniny staré kolem 800 milionů let a hlubinné vyvěřeliny staré asi 330 milionů let. Od Holého vrchu se táhne pás plodových břidlic k severozápadnímu okraji Netvořic. Sedí jako malé čepičky na mírném návrší jižně od údolí v Maskovicích. Tyto horniny pokračují k okraji Břežan na kopec Jáchym. Neúrodné hřbety s lesním pokryvem představuje hřbet Háje (496 m n. m.). Je složen ze směsi přeměnných vulkanických hornin. V kopcích směrem na Větrov a v polesí Tomkovka severozápadně od Netvořic se dostáváme do

typické žulové krajiny s oblými kameny čnícími nad povrch. Kámen se zde dobýval v mělkých jámách a využíval se i písek, který vznikl při zvětvávání žulového masivu. Žulový písek se používal jako nekvalitní písek do malty.

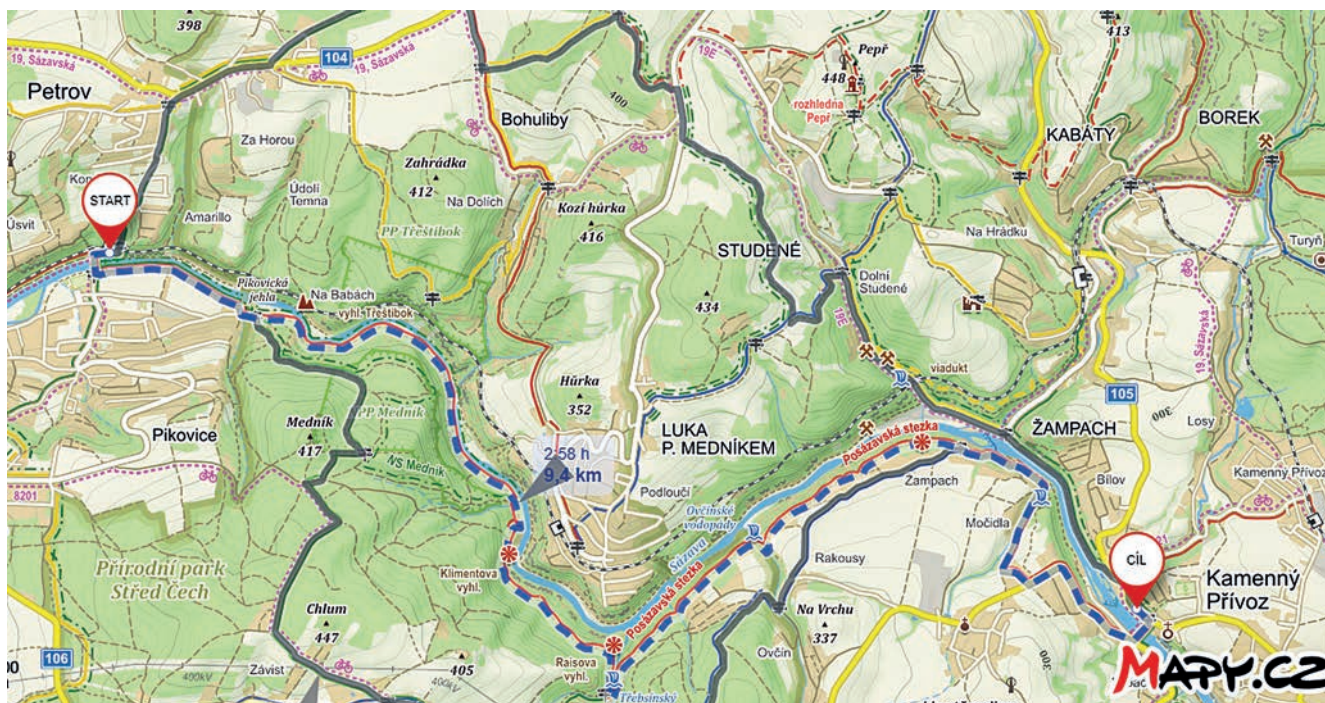
Eutrofizace – je proces obohacování vod o živiny, zejména dusík a fosfor. Rozlišujeme přirozenou eutrofizaci (jejímž hlavním zdrojem je výplach těchto živin z půdy a rozklad mrtvých organismů) a nepřirozenou, nadměrnou eutrofizaci způsobenou lidskou činností.

Dusíkaté látky a fosfáty způsobující nepřirozenou eutrofizaci často pocházejí z hnojiv používaných v zemědělském sektoru a dešti splavovaných do vodních toků, existují však i jiné významné zdroje (u fosforu třeba některé prací prostředky přicházející do řek kanalizací).

Výborný tip na geologickou vycházku (vhodné pro 9. ročník nebo pro milovníky geologických zajímavostí)

Lokalita: z Petrova u Prahy do Kamenného Přívozu

GPS: 49.8793725N, 14.4285211E

Zdroj: Mapy.cz.: Trasa geologické vycházky z Petrova u Prahy do Kamenného Přívozu

Úvod:

Na exkurzní lokalitu se dostanete tak, že pojedete nejprve autobusem do Týnce nad Sázavou, dále pak vlakem do stanice Petrov u Prahy. Vlak z Týnce do Petrova jede po trase tzv. „Posázavského pacifiku“ s krásnými výhledy na okolní krajinu. Vycházka začíná na zastávce Petrov u Prahy, na začátku naučné stezky Medník. Částečně se trasa s naučnou stezkou překrývá a její informační tabule lze využít k dalším vzdělávacím účelům.

Vybavení:

Lupa, buzola, geologické kladívko (pokud nemáte, poslouží i zednické kladívko), tužka, zápisník, fotoaparát, papírové pytlíky na zabalení odebraných vzorků (případně staré noviny).

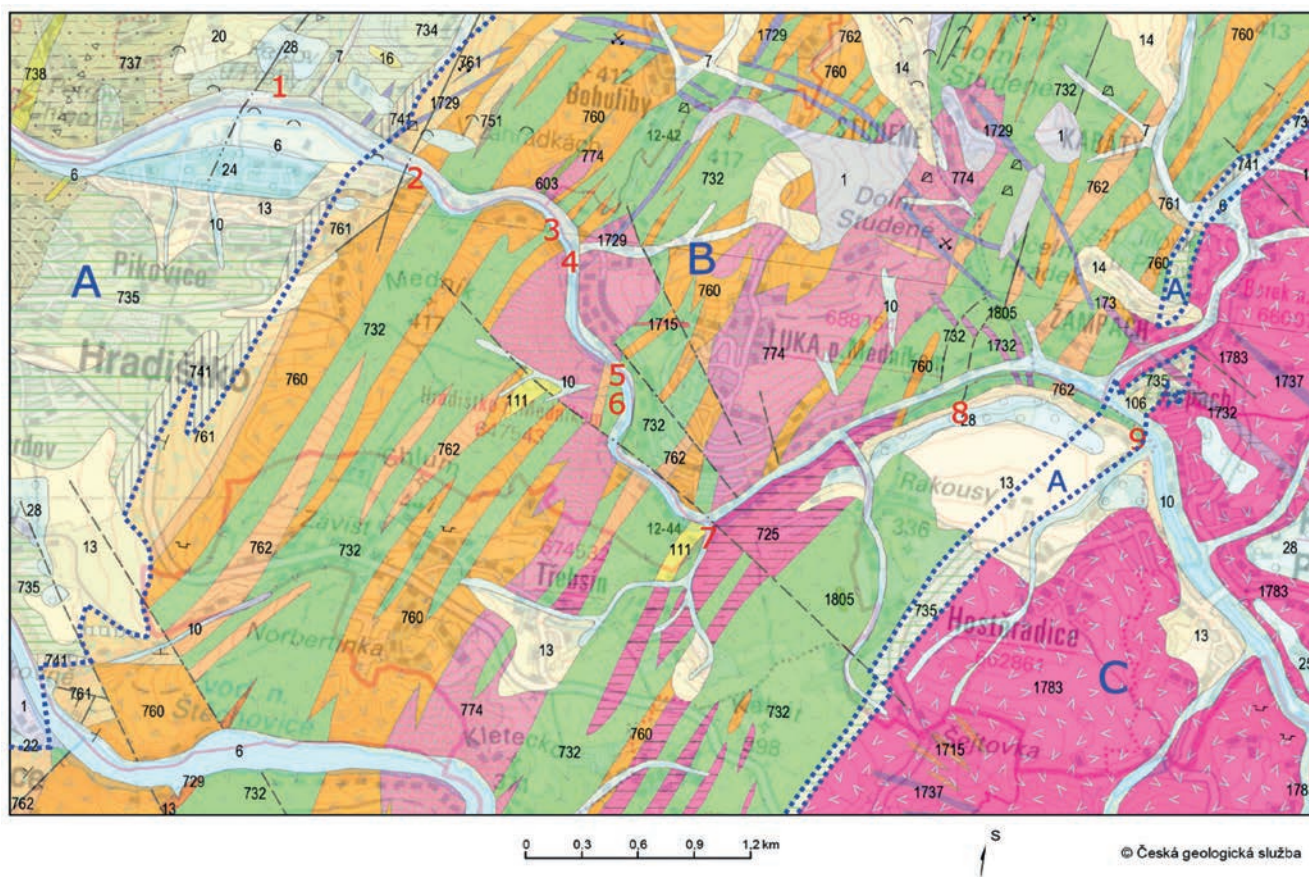
Čas:

Doba trvání s 9 zastávkami a prací v terénu: 5–6 hodin (bez dopravy).

Úkoly a náměty po exkurzi:

Z vycházky si můžete přinést spoustu materiálu. Horniny můžete popsat a určit. Ve třídě si určité udělejte výstavku. Fotografie a zápisky je možné zpracovat a ve třídě také vystavit.

Dále je možné k vzorkům hornin nakreslit plánek vycházky a vyznačit zastávky a místa sběrů vzorků.

A-NEOPROTEROZOIKUM sedimenty štěchovické skupiny

734	prachovce, břidlice
735	prachovce, břidlice, droby
737	droby, prachovce, břidlice
738	slepence
741	prachovce, břidlice
751	silicity

B-NEOPROTEROZOIKUM vyvřeliny jílovského pásma

725	trondhjemit (granit)
729	metadacity a jejich tufové ekvivalenty
732	metabazalty a bazaltické metaandezity až metatrachandezity
760	ryolit, ryodacit
761	tufy ryolitů a dacitů, tufity
762	dacit, andezit
774	trondhjemit (metatonalit), albitový granit

C-KARBON variské hlubinné vyvřeliny

1715	aplit, pegmatit, granit, granit až granodiorit
1729	dioritový, tonalitový a trondhjemitový porfyr
1732	granodioritový, křemenodioritový porfyr, nečleněné bazické horniny
1737	lamprofy (mineta, kersantit, spessartit)
1783	granodiorit, tonalit, křemenný diorit (sázavský typ)
1805	gabro

KVARTÉRNÍ POKRYV

1	navážka, halda, výsypka, odval
6	nivní sediment
7	smíšený sediment
10	hlína, písek, štěr
13	kamenitý až hlinito-kamenitý sediment
14	hlinito-kamenitý, balvanitý až blokový sediment
16	spraš a sprašová hlína
20	sediment deluvioeolický
22	písek, štěr
24	písek, štěr
25	písek, štěr
28	písek, štěr

Tektonické linie

—	zlom zjištěný
- - -	zlom předpokládáný
- · - · -	zlom zakrytý
— · — · —	přesmyk zjištěný
- · - · -	přesmyk předpokládáný
△ △ △	zóna kataklázy

Hranice hornin

—	hranice zjištěná
- - -	hranice předpokládáná

..... hranice předkvartérních geologických jednotek

2 zastávky exkurze

Zdroj: Česká geologická služba (2022): Zakřatá geologická mapa 1 : 50 000.

Charakter krajiny:

Trasa exkurze vás provede 11 km dlouhým úsekem údolí Sázavy od železniční stanice Petrov u Prahy do Kamenného Přívozu. Cestou se seznámíte s geologickými procesy, které formovaly toto území v období od proterozoika po současnost. Naše putování začne v prostředí sedimentů štěchovické skupiny, kaňon Sázavy vás pak provede přes vulkanické a subvulkanické horniny jílovského pásma až k hlubinným vyvřelinám středočeského plutonického komplexu. Cestou budete pozorovat projevy erozní a akumulární činnosti Sázavy a jejích přítoků, která se odehrávala především v pleistocénu. Budete si všímat souvislosti mezi geologickou stavbou a morfologií území.

A – sedimenty štěchovické skupiny

1. Výchozy u zastávky vlaku

Foto: Michal Nekl: Výchoz břidlic u železniční zastávky, 2022

Skálu u železniční zastávky tvoří mořské sedimenty – břidlice. Vznikly stmelěním prachovitých a jílovitých částic, uložených na mořském dně v období neoproterozoika. Tyto břidlice jsou součástí štěchovické skupiny, patří k nejmladším horninám staršího – kadoinského patra tepelsko-barrandienské oblasti.

Úkol: Prohlédněte si výchoz břidlic. Všimněte si při tom strukturních prvků. Hornina se rozpadá na tenké desky podle ploch břidličnatosti, které jsou zhruba svislé. Pomocí kompasu nebo buzoly zjistěte směr ploch břidličnatosti (tj. směr přímk, která je průsečíkem roviny břidličnatosti s horizontální rovinou). Porovnejte směr břidličnatosti s převažujícím směrem horninových pásů na geologické mapě.

Pohled z mostu přes Sázavu

Úkol: Podívejte se, jak se tvar údolí Sázavy mění ve směru proti proudu. Porovnejte své pozorování s geologickou mapou. Které horniny lépe odolávají erozi – sedimenty štěchovické skupiny, nebo vyvřeliny jílovského pásma?

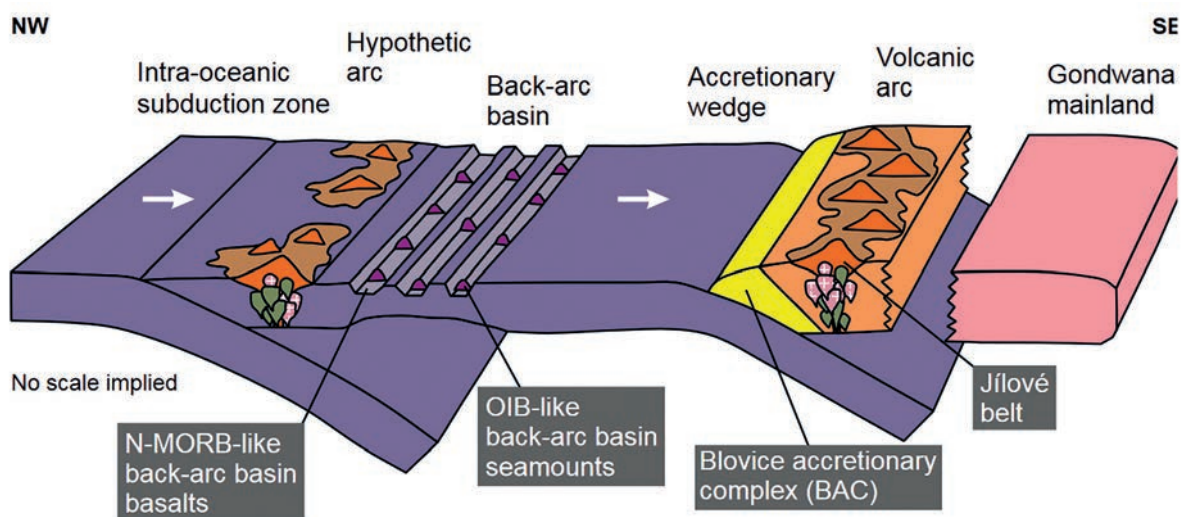
Foto: Michal Nekl: Pohled z mostu směr Medník, 2022

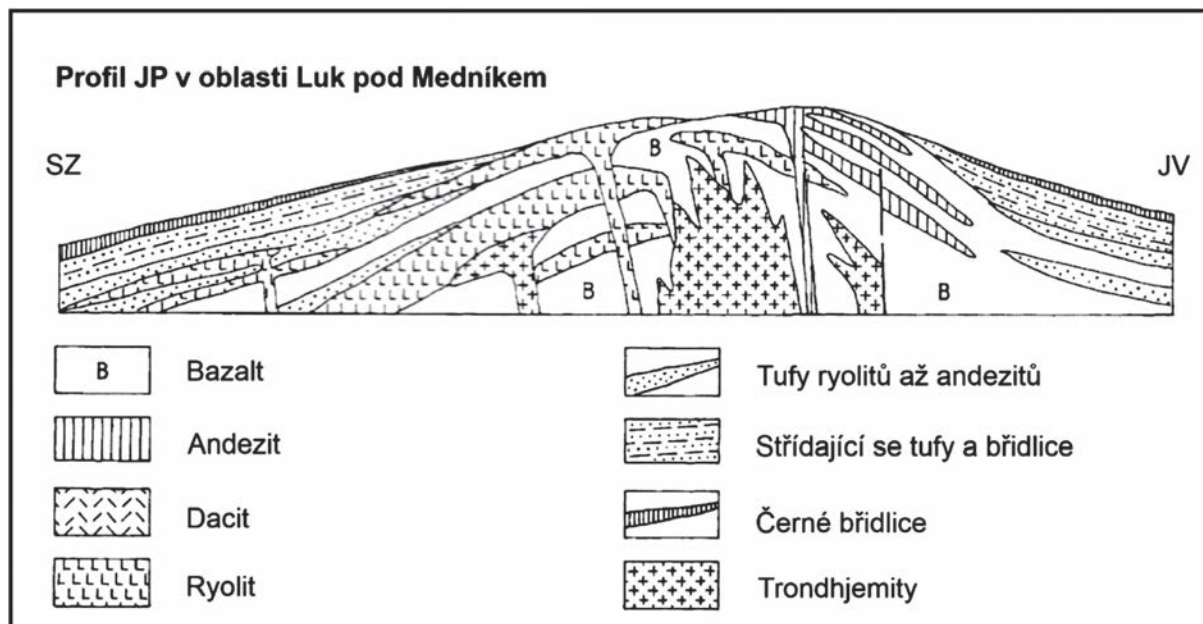
Foto: Michal Nekl: Pohled z mostu směr soutok Sázavy a Vltavy, 2022

B – vyvřeliny jílovského pásma

V následujícím úseku stezky budeme procházet horninami jílovského pásma. Jedná se o vyvřeliny, které pravděpodobně vznikaly v prostředí tzv. ostrovního oblouku, tedy v místě, kde se jedna oceánská litosférická deska zasouvala pod druhou. Tavením zanikající desky vznikala magmata, která ztuhla z části na zemském povrchu a z části mělko pod povrchem. Magmata měla různé složení od bazických (s nízkým obsahem SiO_2) až po kyselá (s vysokým obsahem SiO_2). Vyvřeliny jílovského pásma prodělaly mírnou regionální metamorfózu při kadomském vrásnění. Východní část pásma byla později ještě kontaktně metamorfována hlubinnými vyvřelinami při variském vrásnění. Jílovské pásmo obsahuje významná ložiska zlata.

Zdroj: Hajná et al., 2014: Předpokládaný řez litosférou na severním okraji superkontinentu Gondwany v době vzniku jílovského pásma.

Zdroj: Röhlich, 1998: Příčný řez jílovským pásmem v okolí Medníku.

Bazalty, andezity, dacity a ryolity jsou výlevné vyvřeliny, vznikaly na zemském povrchu. Bazalty (čediče) obsahují málo SiO_2 , andezity mají střední obsah SiO_2 , dacity a ryolity mají vysoký obsah SiO_2 . Tufy jsou horniny složené ze sopečných vyvrženin. Trondhjemit je vyvřelina složením podobná ryolitům (vysoký obsah SiO_2), vznikala ale pod povrchem Země.

2. Výchozy u pamětní desky Posázavské stezky

Výchozy tvoří kyselé (SiO_2 bohaté) vulkanické horniny. U vulkánů bohatých na SiO_2 často dochází k silným erupcím, při nichž je do atmosféry vyvrženo velké množství drobných i větších kusů horniny – sopečného popela a sopečných bomb.

Úkol: Prohlédněte si výchozy hornin v okolí pamětní desky. Všimněte si velikosti a uspořádání částic, ze kterých je hornina složena. Jak jsou velké? Jsou uspořádané? Jak mohla taková hornina vzniknout?

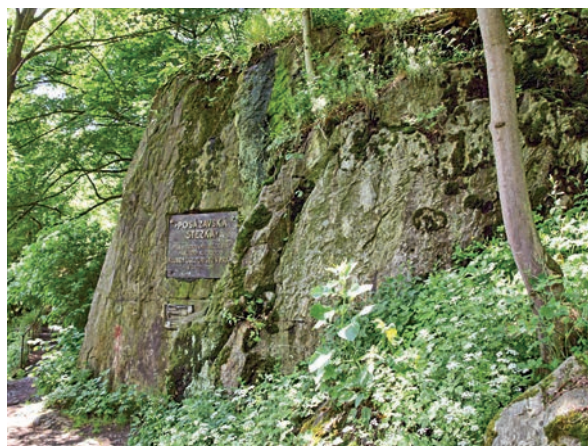

Foto: Michal Nekl: Výchoz s pamětní deskou, 2022

Geologické mapování

Úkol: Nacházíme se v pásu kyselých (SiO_2 bohatých) vulkanitů, brzy přejdeme do pásu bazických (SiO_2 chudých) vulkanitů. Pozorujte, kdy nastane změna. Pomůže vám charakteristická barva hornin. Mírně metamorfované bazické vyvřeliny se také nazývají **zelené břidlice**. Příčinou zeleného zbarvení jsou minerály vznikající při slabé metamorfóze.

3. Polštářové lávy

Výchozy tvoří bazické (SiO_2 chudé) vulkanické horniny.

Foto: Michal Nekl: Výchoz polštářových láv, 2022

Úkol: Prohlédněte si výchozy těchto bazických vyvřelin. Všimněte si, že hornina se rozpadá na zvláštní bočníkovité útvary. Vznikly tak, že žhavá láva vytekla na mořské dno. Na povrchu se prudce zchladila mořskou vodou – vytvořily se kulovité útvary s kůrou z vulkanického skla. Vnitřky bočnicků chladly o něco pomaleji, mohly zde proto vzniknout drobné krystalky. Dá se z tvaru bočnicků odhadnout, kde měly původně „spodní“ stranu, kterou ležely na mořském dnu?

4. Trondhjemit

V dalším úseku stezky budeme procházet vyvřelinami, které utuhly hlouběji pod povrchem. Jsou mladší než okolní vulkanické horniny.

Úkol: Prohlédněte si výchozy trondhjemitů. Porovnejte je s vulkanickými horninami z předchozí zastávky. Jsou jemnozrnnější, nebo hrubozrnnější?

Geologické mapování

Úkol: Nacházíme se v pásu trondhjemitů, brzy přejdeme do pásu bazických (SiO_2 chudých) vulkanitů. Pozorujte, kdy nastane změna. Všimněte si barvy a zrnitosti hornin.

Foto: Michal Nekl: Výchoz trondhjemitu, 2022

5. Výchozy bazických vulkanitů

Výchozy v okolí pamětní desky tvoří vulkanické bazické (SiO_2 chudé) vulkanické horniny.

6. Zlato

V jílovském pásmu se nacházejí ložiska zlata. Zlato se vyskytuje v křemenných žilách. Díky erozi se zlato z křemenných žil dostalo do říčních sedimentů. Zlato se těžilo mnoha důlními díly, především na protějším břehu Sázavy. Z říčních sedimentů se získávalo rýžováním.

Úkol: Prohlédněte si povrch terénu. Vznikly tyto tvary přirozenou cestou, nebo jsou výsledkem lidské činnosti?

Foto: Michal Nekl: Tvary terénu v okolí 6. zastávky, 2022

7. Zlomy a vodní toky

Jílovské pásmo je porušené mnoha příčnými zlomy. Podél těchto zlomů docházelo k posouvání horninových bloků. Horniny bývají v okolí zlomů podrcené a snáze podléhají erozi. Z geologické mapy je patrné, že část koryta Sázavy, kterou jsme právě prošli, sleduje jeden takový zlom. Další poruchy a drcená pásma probíhají na rozhraní pásů různých hornin.

Úkol: Levostranný přítok Sázavy vytvořil hlubokou rokli. Prozkoumejte horniny na obou stranách rokli. Jsou stejné, nebo se liší?

Foto: Michal Nekl: Výchozy bazických hornin (a) a trondhjemitů (b), 2022

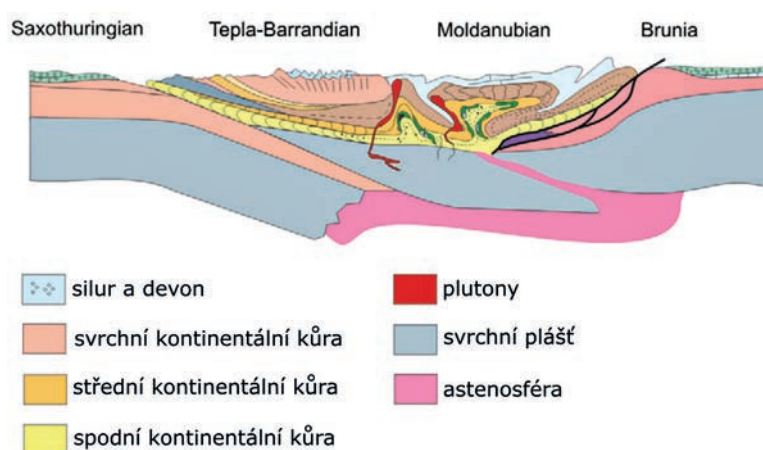
8. Říční terasa

Údolí Sázavy je vyhloubené v tvrdých horninách. V ledových dobách pleistocénu docházelo k rychlému prohlubování říčního koryta. Erozní činnost řeky značně převažovala nad ukládáním říčních sedimentů. Přesto zde můžeme říční sedimenty najít, někdy hodně vysoko nad současnou úrovní řeky.

Úkol: Prozkoumejte valouny v cestě. Jejich zaoblení dokládá, že prodělaly transport ve vodním prostředí. Porovnejte valouny s horninami, které jste dosud viděli. Vypadají podobně, nebo se liší?

C – hlubinné vyvřeliny středočeského plutonického komplexu

V posledním úseku stezky vstoupíme na území středočeského plutonického komplexu. Jedná se o rozsáhlé těleso tvořené hlubinnými vyvřelinami, které vzniklo v závěru variského vrásnění v období karbonu. Při variském vrásnění docházelo nejdříve k podsouvání a později ke srážce litosférických desek. V místě srážky vzniklo rozsáhlé pohoří. Zemská kůra byla pod pohořím zatlačena do velkých hloubek, kde se začala tavit. Vznikala granitoidní magmata (žulová a žulovým podobná). Magmata pronikla do oslabené zóny na rozhraní litosférických desek, kde utuhla v hloubkách mezi 2–20 km pod povrchem. Nacházíme se na hranici dvou velkých geologických jednotek. Sedimenty štěchovické skupiny a vyvřeliny jílovského pásma patří tepelsko-barrandienské oblasti, hlubinné vyvřeliny středočeského vulkanického komplexu jsou součástí moldanubické oblasti.

Zdroj: Schulmann et al., 2009: Řez českým masivem v období karbonu, v době vzniku středočeského plutonického komplexu.

9. Sázavský tonalit

Geologické mapování

Úkol: Brzy opustíme jílovské pásmo a ocitneme se na hlubinných vyvřelinách středočeského plutonického komplexu. Pozorujte, kdy nastane změna. Pomůže vám zrnitost hornin. Hlubinné vyvřeliny obvykle mají na rozdíl od výlevných podstatně větší krystaly. Snadno je rozlišíte pouhým okem.

Zdroj: Mgr. Michal Nekl, Bc. Luboš Račanský, Jan Vilinger, (CC BY 4.0): Sázavský tonalit celkový pohled (a), detail (b), 2022.

Foto: Archiv školy: Žáci zkoumají nejvyšší body Holého vrchu, 2022

Manuální klimatologická stanice 10. 4. 1978 – 31. 3. 2012

V dubnu 1978 byla v **Netvořicích** č. 61 zřízena manuální klimatologická stanice v nadmořské výšce **370 m**. Pozorovatelem byl pan Josef Hejný s manželkou paní Helenou Hejnou.

Manuální srážkoměrná stanice

1. 4. 2012 – 30. 11. 2012

Manuální klimatologická stanice byla vzhledem k pokročilému věku pozorovatelů manželů Hejných změněna na manuální srážkoměrnou stanici. Zůstává na stejném místě.

Automatická srážkoměrná stanice

1. 12. 2012 – 22. 5. 2014

V Netvořicích č. 61 byl instalován automatický klopný srážkoměr.

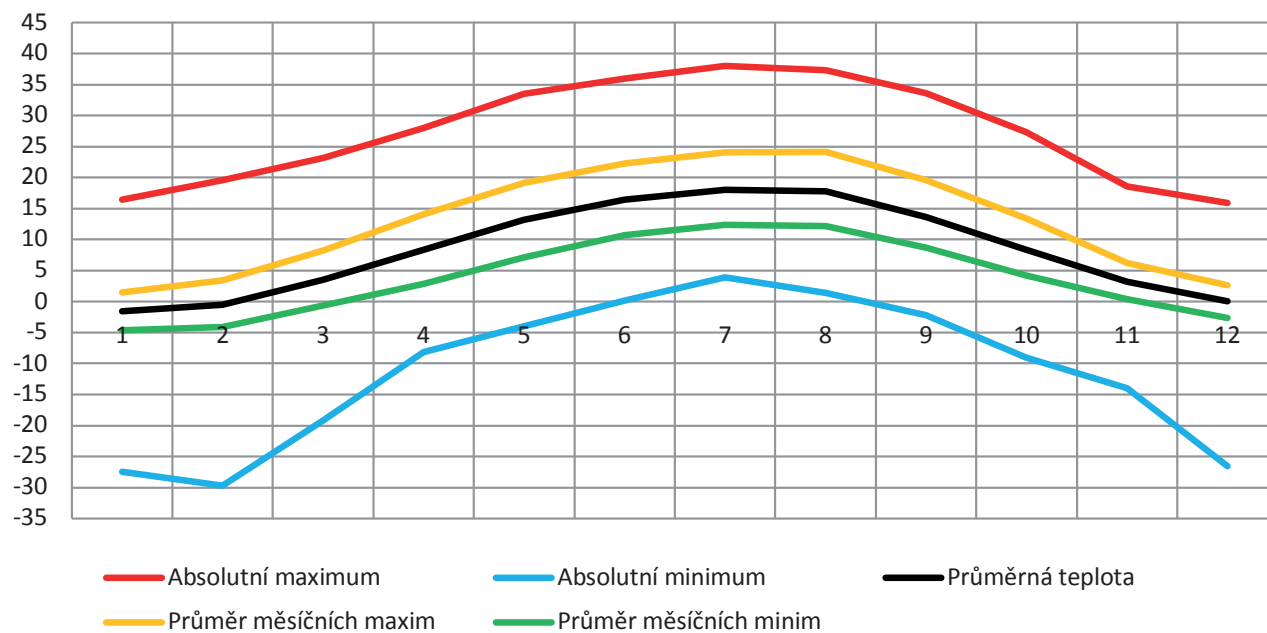
22. 5. 2014

Automatický klopný srážkoměr byl přemístěn jižně od budovy **Základní školy** v Netvořicích. Nachází se v nadmořské výšce **365 m**. V roce 2016 byl rozšířen o automatickou klimatologickou stanici.

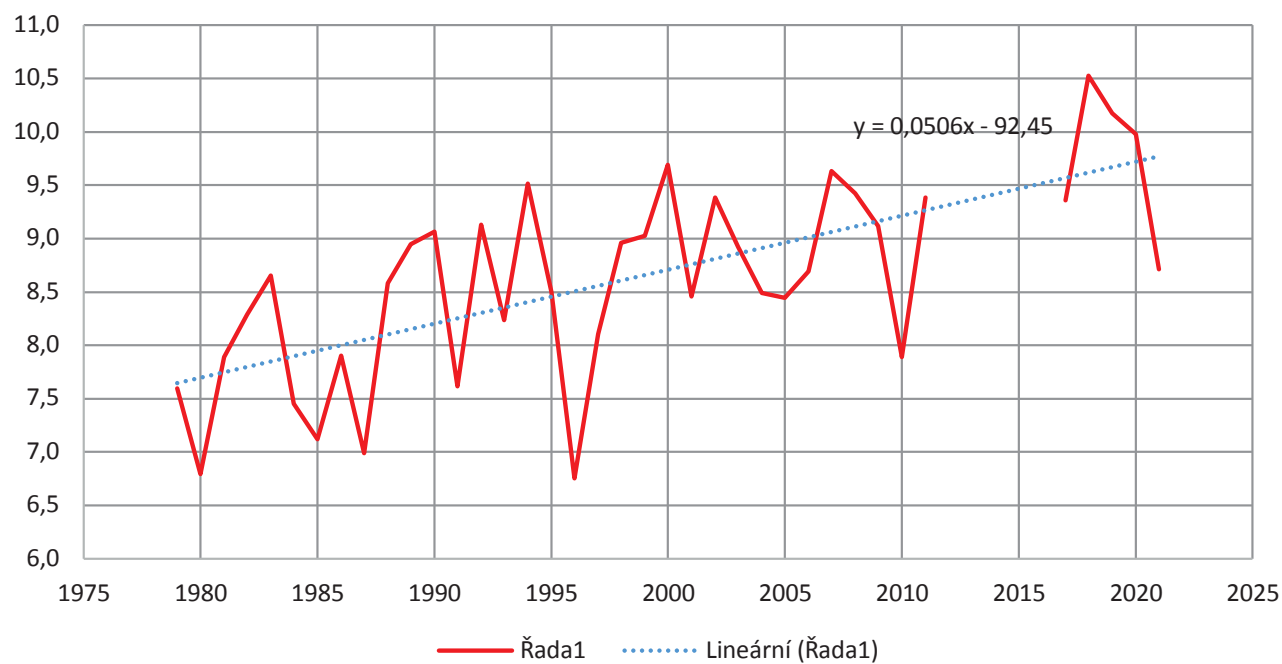
Základní klimatologická data stanice Netvořice

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	rok
Průměrná teplota vzduchu (°C)	-1,2	0,0	3,9	8,5	13,4	16,7	18,2	18,0	13,6	8,5	3,4	0,4	8,7
Průměrný úhrn srážek (mm)	33	29	39	35	66	78	83	75	47	36	38	35	592

Měsíční teplota vzduchu (°C)

Vývoj průměrné roční teploty vzduchu (°C)

Extrémy:

Nejvyšší denní maximum teploty (°C)	38,0	27. 7. 1983
Nejteplejší měsíc (°C)	21,7	srpen 2018
Nejteplejší rok (°C)	10,5	2018
Nejnižší denní minimum teploty (°C)	-27,4	8. 1. 1985
Nejchladnější měsíc (°C)	-7,6	únor 1986
Nejchladnější rok (mm)	6,8	1980
Nejvyšší denní úhrn srážek (mm)	93,0	19. 7. 1981
Nejvyšší měsíční úhrn srážek (mm)	238,9	červenec 1981
Nejvyšší roční úhrn srážek (mm)	864,5	2002

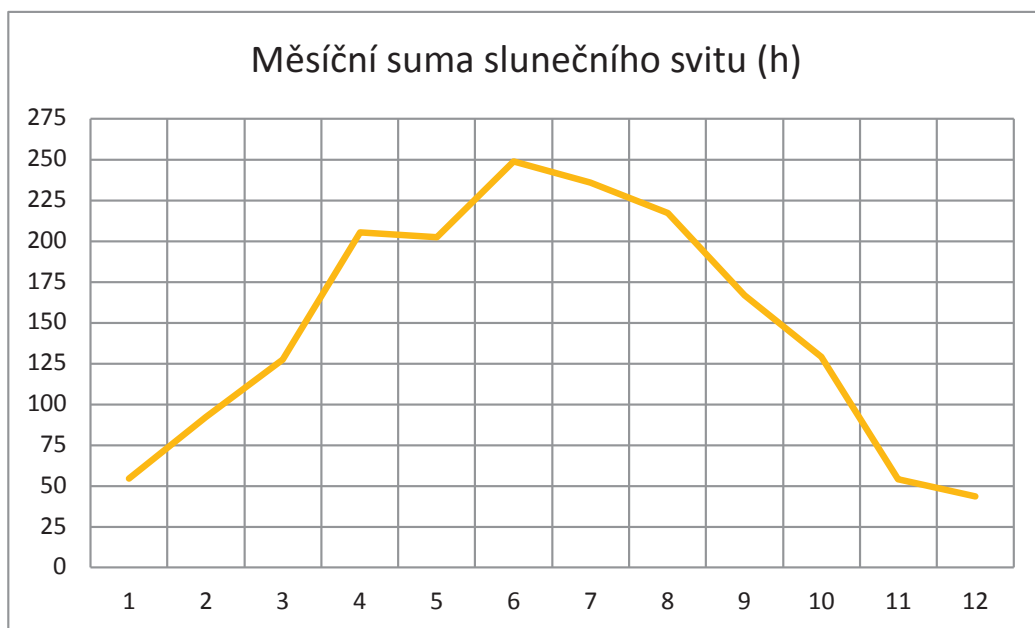
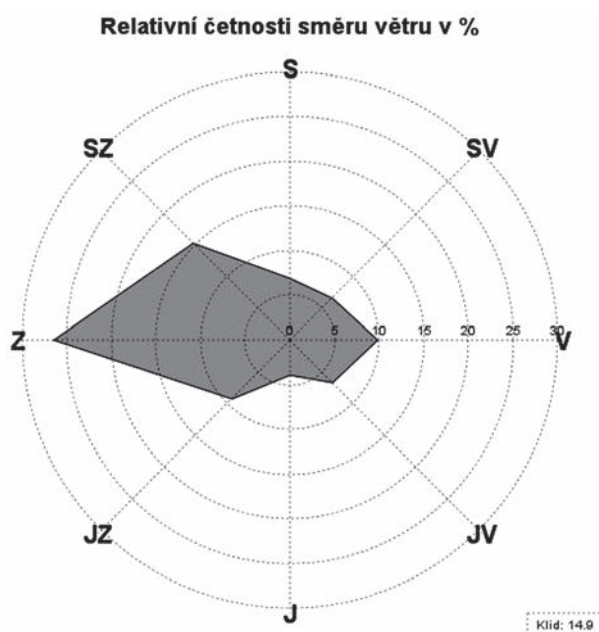
Netvořice – škola

Průměrná roční rychlost větru – 1,8 m/s, více fouká v zimních měsících a nejvyšší průměrná měsíční rychlost větru je v březnu 2,3 m/s.

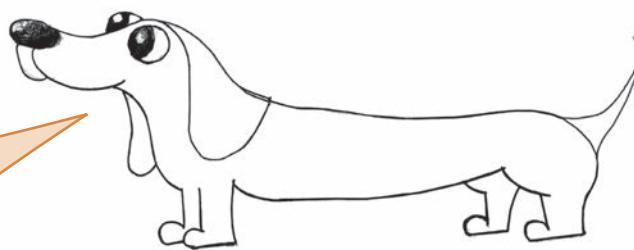
Větrná růžice – zobrazuje, z jakého směru nejčastěji fouká vítr.

Měření větru u školy je ve výšce 10 m, závisí na umístění stanice v reliéfu terénu a okolních překážkách.

Sluneční svit – úhrn doby trvání slunečního svitu je udán v hodinách, roční průměrná suma slunečního svitu (2017–2021) je 1 777 h.

Nyní se zaměříme na netvořické spolky. Některé z nich mají dlouholetou tradici a mají zásadní význam pro rozvoj kulturního dění, sportu a celkového obrazu života městyse.

Hasičský sbor Netvořice

Netvořický hasičský sbor byl založen na jaře roku 1882 kominickým mistrem panem Havlíkem, který se po založení stal prvním cvičitelem. Brzy po založení sboru byla koupena první stříkačka od firmy Smékal a také postavena hasičská kolna. Jedním z nejvýznamnějších roků se nepochybně stal rok 1900, kdy byl zakoupen první vyšíváný prapor, který byl následně vysvěcen. Po 100 letech v roce 2000 byla dokončena renovace historického praporu, který byl taktéž nově vysvěcen. Do činnosti sboru bohužel zasáhly obě světové války. Ta první tím, že odvedla z obce velkou část aktivních hasičů. Ta druhá tím, že byla celá obec vystěhována a z Netvořic se stalo cvičiště jednotek SS. Po konci druhé světové války začal sbor opět svou činnost, a tak činí dodnes.

Novodobá historie

Novodobá historie sboru je dochována až od roku 2004. Důvodem je ztráta kroniky, čímž sbor přišel o doklad své činnosti od konce 2. světové války až do roku 2003. V současné době disponuje hasičský sbor novou hasičskou zbrojnicí v ulici Hrubínova. Do činnosti sboru je zapojeno mnoho žáků netvořické školy. Pravidelně trénují, jezdí na soutěže a úspěšně reprezentují městy Netvořice.

Foto: Archiv školy – stará hasičská zbrojnice za sokolovnou, 2022

Foto: Martin Šebek, prapor z roku 1900, 2022

Foto: Archiv: DHS Netvořice, 2022

Foto: Martin Šebek – nová hasičská zbrojnice, 2022

Kolna

Občanské sdružení Kolna vyvíjí aktivní činnost v Netvořicích od roku 2007. Na jaře to bývá vynášení Morany, různé pochody či výlety, v létě to jsou především tzv. Netvořické dvorky, kde je možné vidět tradiční řemeslný jarmark v prvorepublikovém stylu, živou stylovou hudbu a další bohatý program. Velmi oblíbené jsou také cestovatelské přednášky či koncerty a v předvánočním čase je to rozsvěcení netvořického betléma. Velkou chloubou je také Muzeum smaltu a smaltovaného nádobí.

Víte, že kdysi ve smaltovnách pracovali lidé zaučení, ale také neodborné síly a často i děti? Bylo tam většinou nezdravé pracovní prostředí – velká prašnost, hluk, výpary kyselin apod. Zkrátka jednalo se o velmi fyzicky náročnou práci.

Foto: Miloš Maňas: Netvořické dvorky

Foto: Archiv školy: Muzeum smaltu, 2019

Foto: Archiv školy: Muzeum smaltu, 2019

Foto: Archiv školy: Muzeum smaltu, 2022

Myslivci v Netvořicích

Myslivecké sdružení v Netvořicích má dlouholetou tradici a i v současné době se jedná o myslivecký spolek, který má kolem 15 členů.

Být myslivcem vyžaduje cit k přírodě, houževnatou vůli i velkou pracovitost, protože tato činnost neustále střídavě zápolí nejen s úspěchy, ale také se zklamáním. Myslivci plní celý rok spoustu úkolů bez ohledu na čas, těžkosti s počasím nebo finanční nároky. Zajišťují krmivo pro zvěř, opravují myslivecká zařízení: zásypy (šikmá stříška, pod kterou se sypou plevy pro pernatou zvěř), oborohy (čtyři kůly v zemi, mezi něž se dává seno; kryje je pohyblivá střecha, která podle úbytku sena sjíždí dolů), krmelce, solníky (rozštípnutý kůl v zemi se zasazeným kusem soli) nebo budují nová.

Starost myslivců o zvěř je věčná a vyžaduje nesmírné úsilí, které nemá nikdy konce. Když přijde na podzim doba lovů, je to pro ně jakási odměna za celoroční práci. Vždyť množství zvěře je potřeba regulovat na kmenové stavy. Proto bychom se měli dívat na myslivce objektivně a s uznáním.

Zdroj: Ludmila Vodehnalová: tzv. babský hon a čištění lesa, 80. léta 20. století

Spolek rodáků a přátel muzea v Netvořicích

Spolek rodáků byl založen v roce 1904 v Praze. Byla to doba, kdy České země byly součástí Rakouska-Uherska. Sousedy byly další velké říše – na východě Rusko s carem Mikulášem II. a na západě pruská říše s císařem Vilémem II. Převládala tovární výroba, rozvíjela se města a průmyslová centra, byl technický pokrok. Češi se začali hrdě hlásit ke svým tradicím, ke svému rodnému kraji. Mezi městy a venkovem byl veliký rozdíl. Lidé z vesnic odcházeli, ti z Netvořic především do Prahy. Úspěšní rodáci v Praze se

dohodli, že založí spolek rodáků a požádali o jeho oficiální zaplání. Ve stanovách měl, že bude podporovat chudé z Netvořic a okolí, rozšiřovat lidovou knihovnu, pomáhat škole, přispívat k ošacení chudé školní mládeže, že vystaví chudinský dům a založí muzeum v Netvořicích. Pomáhalo se podle možností. Bylo to především ošacení a obuv pro děti, knihy a školní pomůcky. Zakázky na tyto věci dostávali řemeslníci a podnikatelé z Netvořic.

První sjezd spolku se konal v Netvořicích v květnu 1904 za podpory obce Netvořice a místních spolků. Z Prahy se jelo vlakem do Krhanic a potom pěšky průvodem do Netvořic. Na radnici se konal pro všechny společný oběd, hrála muzika a hodně se diskutovalo. Byl to veliký úspěch. Tyto sjezdy se opakovaly každý rok. Veliké akce byly vždy k desátému výročí spolku. Účast byla veliká, sjeli se hosté ze širokého okolí, například i primátor hlavního města Prahy.

Spolek pochopil, že je nutné se zviditelnit a propagovat své názory. Proto začal v Praze vydávat svůj časopis neveklovského okresu v roce 1912. Psalo se například o špatné komunikaci atd. Ozvaly se hlasy, že je nutné zabývat se širší oblastí, a tak vznikl časopis Vltavské proudy.

Po první světové válce se spolek rozhodl založit v Netvořicích muzeum. V roce 1919 byl založen spolek Městské muzeum v Netvořicích. Spolek rodáků přispíval nejen finančně, ale také sbírkami. Největší sbírkou se stala týnecká keramika. V roce 1931 se podařilo opět za finanční podpory spolku rodáků přestavět muzejní domek na moderní muzejní budovu. Spolek se stále věnoval rozvoji muzea, například vytvořil model vysoké přehrady u Štěchovic, která měla posloužit okolnímu kraji.

Spolek v roce 1929 na 25. valné hromadě zveřejnil 4 hlavní cíle: zvelebovat muzeum, postavit měšťanskou školu, zbudovat rozhlednu na Holém vrchu a řešit nepříznivou dopravní situaci. Jen pro zajímavost několik vzpomínek. Splnil se jeden sen a v roce 1924 byla uvedena do provozu autobusová linka Netvořice–Jílové–Praha (Karlovo náměstí). Další sláva byla roku 1924, kdy byla slavnostně otevřena sokolovna za finanční podpory spolku rodáků a v ní se pravidelně hrálo také divadelní představení. V roce 1924 byl v Netvořicích zřízen první telefon. Netvořická pouť v srpnu byla prohlášena za nejrušnější v kraji. V tehdejší době bylo zvykem vysazovat pamětní stromy. V roce 1917 spolek vysadil na kopci Šiberný lípu na počest spisovatele Aloise Jiráska. Lípa tam stojí dodnes. Snaha o postavení nové školy a založení měšťanské školy v Netvořicích za velké podpory spolku se před válkou nepodařila. Podobně se nepodařilo postavit rozhlednu na Holém vrchu, 516 metrů vysokém. Spolek chtěl podpořit Netvořice i přísunem turistů. Bohužel neměl místní podporu. Spolek ukládal na rozhlednu peníze, v roce 1937 měl 20 000 korun, na tehdejší dobu to byly velké peníze. Před 2. světovou válkou je však použil na zakoupení dvou zvonů do nově postaveného kostela Sboru Spasitele Církve československé husitské v Netvořicích. Tato dlouhodobá vize o rozhledně se nepodařila bohužel realizovat přes velkou snahu spolku do dneška. Spolek alespoň pořídil model rozhledny 1:20. V době

Foto: Archiv školy: Z kroniky městyse Netvořice

Foto: Archiv školy: Lavička s křížkem na cestě k Jedlici, 2022

německé okupace, kdy na Netvořicku bylo vytvořeno vojenské cvičiště a většina obyvatel byla vystěhována, se podařilo sbírky z muzea přestěhovat do benešovského muzea. Nacisté zřídili v netvořickém muzeu kasino. Po válce se sbírky vrátily zpět až v roce 1947. Za okupace byla činnost spolku minimální.

Po válce se v Praze 10. listopadu roku 1945 v Národním domě na Vinohradech konala 41. řádná valná hromada spolku. Počet členů byl kolem 300. Vzpomínalo se na vyhnání obyvatelstva z Netvořic, které bylo vystěhováno do 105 obcí v Čechách. Problém po válce byl s muzeem, které si přivlastnil místní národní výbor. Činnost spolku byla po padesáti letech komunisty ukončena v roce 1952. Zrušen byl také muzejní spolek.

Spolek byl obnoven v roce 1995 díky místním občanům. Vznikl tak nový spolek rodáků a muzea jako pokračovatel obou předchozích spolků, i když bez budovy, bez sbírek a bez archivů. Nový spolek byl nazván Spolek rodáků a přátel muzea Netvořice. Stále má okolo 100 členů z celé republiky a v jeho čele působí řadu let Ing. Jiří Stibůrek.

Činnost spolku byla za posledních 24 let bohatá. Za zmínku stojí dva tradiční jarní výlety za spolupráce s obcí a hasiči. První z nich je každoroční pochod na Medník za kandíky a na tzv. posázavskou cestu. Start je v Třebšíně a pokračuje se do oblasti Národní přírodní památky Medník, kde je možné vidět při troše štěstí vzácné kandíky. Zpět se jde kolem Sázavy, zhruba 8 km. Druhý pochod má vznešený název Do středu Království českého. Vychází se od netvořického muzea, pokračuje se mimo silnici na Lhotu, Nedvězí, Starou Rabyni, přes Slapskou přehradu na Rovínek, kde je pravidelná zastávka, a následuje střed Království s třemi kamennými kříži a pochod končí v nedaleké Lahozi, celkem asi 12 km.

Spolek postavil na cestě k Jedlici lavici s křížkem s výhledem na les Háj a dále přes potok lávku s popisem Netvořáka, který přišel začátkem tisíciletí do zdejší krajiny. Spolek se staral o kapličku v lese Háji, která je nyní zrestaurovaná. U školy také vysadil několik pamětních stromů.

Foto: Archiv školy: Balvany na Holém vrchu, 2022

Foto: Archiv školy: valná hromada spolku, 2013

Tělovýchovná jednota Sokol Netvořice a ochotnické divadlo

Tělovýchovná jednota (dále TJ) byla založena v roce 1907. Prvním starostou byl zvolen Václav Dolejš a jeho náměstkem Václav Březina. Účelem této organizace podle zachovaných zápisů bylo utužování těla členů tak, aby z nich byli statní a silní občané, ale organizace působila na své členy i morálně. Pořádala veřejná cvičení. Svou činnost přenášela i na školní mládež. TJ Sokol pořádala taneční zábavy, divadelní představení, přednášky a pěvecké produkce. Pro další zkvalitnění práce TJ a rozvoj masové tělovýchovy se rozhodli členové, že si postaví sokolovnu. V roce 1923 byla získána za pět tisíc korun panská stodola. Nadšení a elán členů a dobrá práce výboru pomohly k rychlé přestavbě. Už v měsíci červnu 1924 byla sokolovna hotová.

Foto: Archiv školy: Marie Šmejkalová, členka divadelního spolku

Foto: Archiv školy: netvořičtí ochotníci 50. léta 20. století

Důležitým historickým mezníkem se stal pro TJ rok 1930. Členové místní organizace strany sociálně demokratické založili v Netvořicích „Dělnickou tělocvičnou jednotu“ (DTJ). Na ustavující schůzi valné hromady se přihlásilo 23 členů.

Rychlý sled událostí odehrávajících se na území naší republiky v září roku 1939 zpřetrhal klidnou, úspěšnou a radostnou činnost členů Sokola. Dějinné události zasáhly i do této organizace – 1. září 1939 bylo napadeno Polsko a vypukla II. světová válka. Okamžitě byla zakázána činnost kulturních spolků, tedy i Sokola. Do Netvořic přijelo gestapo a zatklo Otakara Bludského, tajemníka Sokola, Václava Svaška, Jana Babánka a Antonína Chobotského. Všichni byli odvezeni do pankrácké věznice a po týdnu vyslýchání byli propuštěni. TJ obnovila svoji činnost až po sedmi letech. Problémem bylo zničené nářadí v sokolovně, které Němci odvezli, jeviště bylo spáleno. Sokol zjišťoval škody a ty byly odhadnuty na 360 tisíc korun. Členy Sokola čekalo mnoho práce, ale již o Velikonocích se v sokolovně hrálo divadelní představení Majdalenka.

Divadelní představení byla po celou dobu od vzniku Sokola velmi důležitou součástí života celé organizace. Hrálo se pravidelně, třeba i dvě různé hry během jednoho měsíce. Je skutečně obdivuhodné, co dokázali členové divadelního ochotnického kroužku. Začínali z mála, ale jejich nadšení pro ochotnické divadlo bylo veliké. Pod vedením Václava Svaška se dokázali na tehdejší dobu vypracovat na velmi dobrou úroveň. Dnes již těžko vypočítáme hry, které se hrály. Nezapomenutelná byla Lucerna Aloise Jiráska. V té vystupovali ti, kterým tleskali nejen Netvořice, ale i celé okolí. Celou činnost i zde přetrhala druhá světová válka. Po osvobození pokračoval divadelní soubor v činnosti za vedení učitele Ludvíka Němce. Jeho režijní práce byla na vysoké úrovni. Poslední divadelní představení se hrálo v roce 1965.

Foto: Archiv školy: Netvořická sokolovna, 2022

Autor: Mikoláš Franěk, 2022

Činnost Sokola se rozvíjela ve všech oblastech, přibývaly další kluby a oddíly. Úspěšný kulturní program spojený s veřejným cvičením se konal 14. června 1959. Vystoupení byl přítomen i básník František Hrubín, kterému bylo uděleno čestné členství v TJ.

V roce 1961 prošla sokolovna dalšími stavebními úpravami. Nejrozsáhlejší sportovní činnost Sokola vyvíjela po celou dobu především tři fotbalová mužstva. A mužstvo fotbalu trénoval Zdeněk Machač, dorostence Jaroslav Plaček a žáky Pavel Černoš.

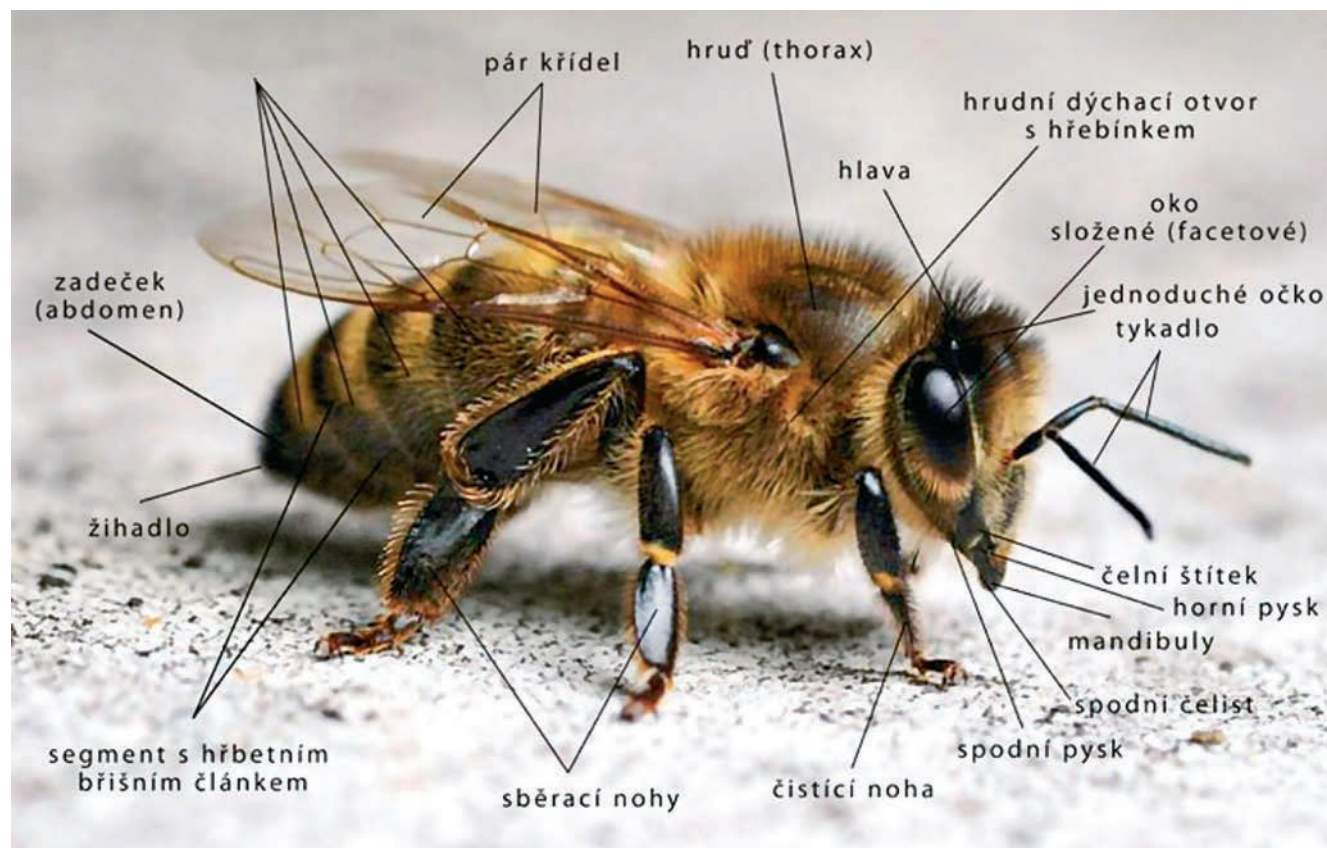
V dalších letech pracoval Sokol v rámci sportu i kultury stále na plný plyn. Sportovní oddíly jako fotbal žactva, dorostu i dospělých, házená žen, zdravotní TV, sportovní gymnastika, pohybové hry dětí, stolní tenis a další pohybové aktivity, si našly vždy své sportovní nadšence.

Pavla Brona, současného předsedy, jsme se zeptali, jak pracuje Sokol dnes.

„V současné době máme oddíly kopané, stolního tenisu, sportovní gymnastiky a pohybových her. Snažíme se organizovat i kulturní akce jako divadla, zábavy či koncerty. Členská základna má 361 členů, z toho 176 dětí a mládeže do 21 let. Já osobně hraji stolní tenis, další sporty pouze rekreačně. Bylo by fajn, kdyby přišli noví mladí cvičitelé a rozvíjeli další sporty, například volejbal či házenou, která měla historicky velkou tradici, a další sportovní aktivity. Funkci předsedy vykonávám od roku 2016. Tuto práci vnímám pozitivně, máme velkou členskou základnu a já osobně dobrý tým lidí kolem sebe.“

Včelaři v Netvořicích

Včela medonosná

Zdroj: iVcelarstvi.cz

Počátek organizovaného včelaření v Netvořicích spadá do roku 1921, kdy byl v obci založen „Včelařský spolek pro Netvořice a okolí“. V době založení měl 20 členů, prvním předsedou se stal Antonín Svašek, jednatelem pak Václav Zvěřina (údaje jsou čerpány z časopisu Vltavské proudy, ročník II., str. 7, vydaného dne 20. 4. 1923).

S výjimkou let 1942–1945, kdy byly Netvořice zahrnuty s okolními obcemi do výcvikového prostoru zbraní SS a kdy byla většina obyvatel z obce nuceně vystěhovávána, působil včelařský spolek od svého založení do současnosti. Bohužel písemné záznamy o jeho činnosti časem zmizely a ani v obecní kronice žádná zmínka o včelařích nebyla nalezena. Jen díky pamětníkům můžeme připomenout alespoň některé dlouholeté funkcionáře, přátele Františka Červenku, Františka Nerada, Miloslava Vrbovce, Josefa Vrbovce.

K historii včelaření na Netvořicku určitě patří i vybudování školního včelína v areálu základní školy. Vznikl v polovině 60. let minulého století (za vydatné podpory tehdejšího ředitele školy pana Ladislava Kotka a pomoci učitele pana Josefa Vrbovce). Nový včelín byl osazen pěti novými úly a vybaven všemi potřebnými pomůckami pro práci se včelami.

Od této doby až dodnes nepřetržitě funguje při základní škole včelařský kroužek mládeže. V jeho vedení se postupně vystřídal přátelé V. Čížek, F. Červenka, J. Hejný a od r. 1980 až do roku 2020, tedy celých 40 let, vedl kroužek Václav Slabý. V roce 2021 převzal kroužek Petr Vodehnal.

V minulosti se mladí včelaři zúčastňovali úspěšně oblastních kol včelařské soutěže pro mládež a několik bývalých členů kroužku se dodnes aktivně včelaření věnuje. **(viz PL pro chytré hlavičky č. 14)**

Otázky pro mladé včelaře:

Jaké oslovení včelaři mezi sebou používají?

Je nebezpečné žihadlo včely?

Jaké druhy včel žijí v úle?

Jaké produkty nám dávají včely?

Jaký význam mají včely v přírodě?

Foto: Archiv školy: Včelařský kroužek v roce 1968

Foto: Archiv školy, školní včelín, 2022

Foto: Archiv školy, včelařský kroužek, 1982

Foto: Archiv školy, včelařský kroužek, 1982

Foto: Archiv školy: včelařský kroužek, květen 2022

Foto: Archiv školy: včelařský kroužek, Miroslav Sedláček, 2022

Zahrádkáři

Není zpráva o tom, kdy v Netvořicích vznikl spolek zahrádkářů. Historicky tu však existoval a i v současné době stále pracuje v počtu cca 9 členů. Před revolucí v roce 1989 čítal spolek kolem 50 zahrádkářů a předsedou byl dlouhá léta pan Miroslav Šembera. Po roce 1989 se vedení ujal pan Václav Bobek.

Zdroj: Adéla Janošková: Kandík psí zub, 2022

**Poutí, posvícení,
šibřinky či maškary – to jsou
tradice, z nichž se některé v Netvořicích
udržují do současnosti. Přecházejí automaticky
z generace na generaci a mají v sobě zvláštní
kouzlo, které umožňuje lidem setkávat se, sdílet
své radosti a starosti, a stávají se pro nás
příjemnou a neodmyslitelnou součástí
života.**

Masopustní veselice

Šibřinky

V období masopustu se v Netvořicích konají každoročně plesy či bály. Není jich tolik jako před několika desítkami let. Tenkrát jich bylo nejméně šest a návštěvnost byla vynikající. Snad vůbec nejoblíbenější a nejzábavnější byly tzv. „Šibřinky“. Jednalo se vlastně o maškarní ples, kde masky dokázaly pobavit své okolí a nakonec i samy sebe. Na „Šibřinky“ chodili do Netvořic lidé ze širokého okolí. Týden nato se konaly tzv. „Dozvuky“, tedy maškarní bál v menším. I v současné době se místní spolky snaží alespoň některé tradice udržovat. Je to především TJ Sokol Netvořice, spolek rodáků, spolek Kolna, základní škola či místní dobrovolní hasiči.

Zdroj: soukromý archiv L. Vodehnalová: Šibřinky v netvořické sokolovně v 60. letech 20. století

Maškarní průvod

V současné době se málo obcí či měst může pochlubit letitou tradicí maškarních průvodů, které symbolicky ukončují masopustní období. V Netvořicích každoročně za doprovodu kapely obchází početný průvod masek celé náměstí a končí v sokolovně, kde se koná masopustní veselice. V průvodu se objevují nejružnější masky, jako například šaškové, medvědi, klíšťáci, policajti, funebráci, kominíci, doktoři, tradici má i kráva Bětka či hřebeček Karel a spousta dalších. Průvod provází drobné lumpárničky, popichování, trochu sazí, hoblin či sněhu a především hodně legrace. Na závěr se na náměstí kůň, kráva a medvěd „odstřelí“, viníci jsou „potrestáni“ a na aktéry celého maškarního průvodu čeká v sokolovně občerstvení. Maškarní průvod organizuje každoročně místní sbor dobrovolných hasičů ve spolupráci s městem Netvořice a dalšími místními spolky.

Zdroj: Eva Mamiňáková: Koník Karlíček a kráva Bětka jsou neodmyslitelně spojeni s netvořickým maškarním průvodem

Zdroj: Eva Mamiňáková: Maškarní průvod u staré hasičské zbrojnice

Velikonoční pomlázka

Velikonoční a také Červené pondělí nazýváme pomlázkou. Příroda přináší kvetoucí kočky, dává život půdě a také novou sílu živým tvorům. I v Netvořicích se tradice pomlázky dodržuje, avšak v jiné podobě než dříve. Děti předškolního či školního věku velice rády chodí po sousedech s pomlázkou a koledují o velikonoční kraslice. Zdá se, že v posledních letech koledníků stále přibývá.

Netvořická pouť

Netvořická pouť má letitou tradici a je vyhlášena ve svém okolí. Místní obyvatelé ji slaví vždy v srpnu před svátkem svaté Panny Marie. Někdy se jí také říká „okurková pouť“, neboť v Netvořicích se stal tradicí prodej okurek, tzv. láčenek. Mnozí místní podnikatelé se mohou pochlubit svými výrobky a nabídnout je ke koupi svým spoluobčanům tak, jak tomu bývalo před časy. V posledních letech se místní obyvatelé pokoušejí navrátit netvořické pouti její historickou podobu tak, jak ji popsal František Hrubín v Romanci pro křídlovku.

Foto: Miloš Mañas: Netvořická pouť

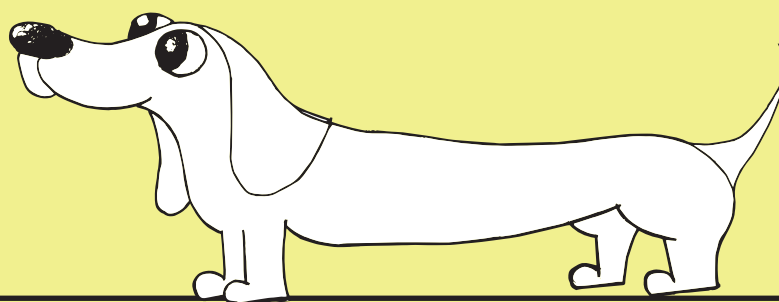
Netvořické posvícení

V měsíci říjnu se každoročně v Netvořicích slaví tzv. Havelské posvícení. Je nutno konstatovat, že posvícení v Netvořicích nemá takovou tradici jako pouť a mnoho místních občanů ho už nezná. Díky starší generaci netvořických občanů se tradice posvícení stále udržuje a předává dál. (viz PL 15)

Geografické vymezení / Historie / Název a symboly města
Současnost / Místní části / Významné stavby / Kultura a zvyky
Významné osobnosti

NEVEKLOV

ÚVOD

„... celý ten nádherný kraj, jemuž vévodí Neštětická hora, dávný svědek selské vzpoury a její prohry, spolu s Chlumem, Rudou či Provodnou horou; kde člověka doslova přiková na místo například kouzelný Chvojínek ...“
Eliška Horelová

Neveklovsko je přirozeným centrem kraje mezi Vltavou a Sázavou. Je to region, který zahrnuje nejen Neveklov, ale i okolní obce a osady. Kopcovitá krajina s lesy a rybníky, nedaleká slapská přehrada a zejména čisté životní prostředí představují největší atraktivitu oblasti.

Na následujících stránkách je stručně popsána celá oblast ze zeměpisného, přírodopisného a dějepisného hlediska. Zmíněna je i současná tvář města, jeho části, významné stavby, kultura a zvyky a osobnosti, které z regionu pocházejí.

Obrázky a starší fotografie pocházejí z archivu školy či z kroniky města a školy. Ilustrace vytvořili v roce 2022 žáci třídy 3. B pod vedením paní učitelky Mgr. Galiny Žďárské. Neveklov a okolí na svých snímcích zachytili v uplynulých letech žáci 9. ročníku (2022/2023) spolu s paní učitelkou Mgr. Martinou Štátskovou. Fotografie z dronu věnoval pan Přemysl Petrák.

Kostel sv. Václava na Chvojínku, jeden ze symbolů zdejší krajiny.
Byl postaven v gotickém slohu zřejmě na přelomu 13. a 14. století.

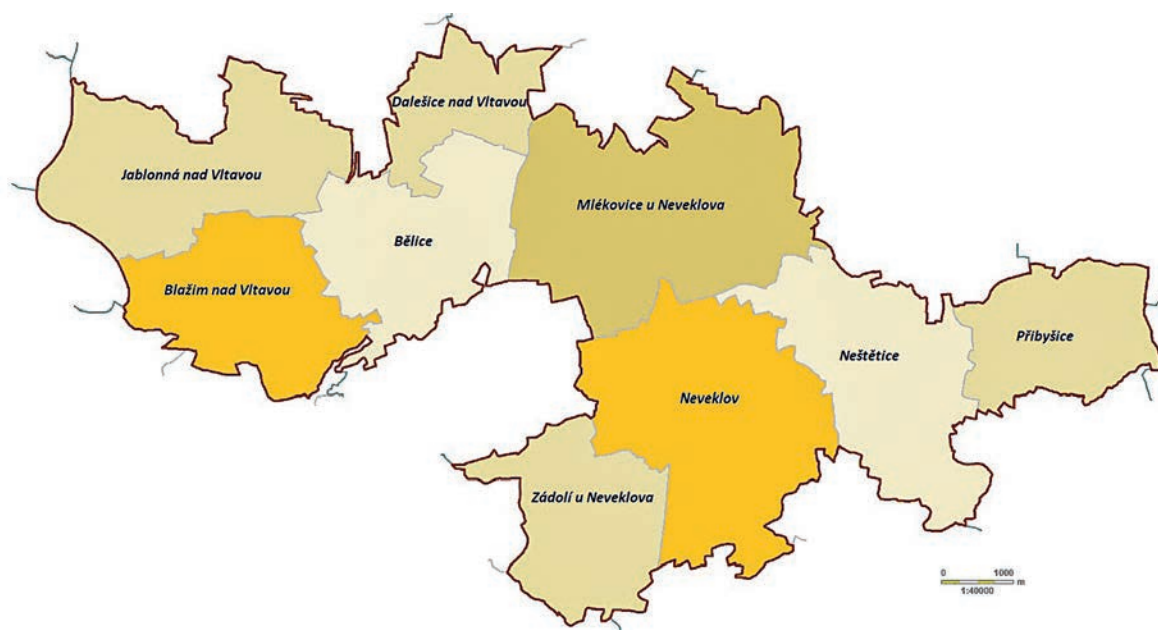

Neveklov se nachází ve Středočeském kraji v okrese Benešov a zahrnuje 9 katastrálních území. Povrch oblasti je kopcovitý. Průměrná nadmořská výška je 420 m n. m. Nejvyšší vrchol, Neštětická hora, měří 536 m n. m. Část hranice území tvoří řeka Vltava, nejdelším tokem je Tloskovský potok. Klima je mírné. Krajina je kulturní a využívá se většinou pro zemědělství. Třetinu oblasti pokrývají lesy. Chráněná území na Neveklovsku nenajdeme, je zde pouze několik chráněných stromů.

Poloha a správní členění

Neveklov nalezneme ve Středočeském kraji. Je součástí okresu Benešov a nachází se v jeho západní části. Přímě sousedí s okresem Příbram. Z benešovského okresu jsou Neveklovu nejbližší obce Stranný, Křečovice, Maršovice, Tisem, Benešov, Václavice, Chrástany, Netvořice a Rabyně.

Rozloha správní oblasti města Neveklov je 54 km². Tato plocha je rozdělena na devět katastrálních území (Neveklov, Bělce, Blažim, Dalešice, Jablonná nad Vltavou, Mlékovice, Neštětice, Příbyšice a Zádolí). Trvale zde žije více než 2 600 obyvatel.

Mapa Neveklovska: Oblast zahrnuje 9 katastrálních území o celkové rozloze 54 km². Mapa vychází z mapového podkladu dostupného na <https://geoportal.gepro.cz/>

Bělice	Hůrka Kapinos	Koníček	Nouze	Ratimice
Blažim	Chlum u Blažimi	Kožlí	Ouštice	Spolí
Borovka	Chvojínek	Lipka	Ovčák	Šibinka
Dalešice	Jablonná nad Vlt.	Mlékovice	Prchovka	Tloskov
Doloplazy	Jablonka	Nebřich	Podhory	Zádolí
Dubovka	Karlovy	Neštětice	Příbyšice	Zárybnice
Heroutice	Kelce	Netluky	Radslavice	

Tabulka: Místní části správního území města Neveklova

Povrch

Geomorfologicky náleží Neveklovsko k České vysočině stejně jako většina Čech. Její součástí je Středočeská pahorkatina, ze které můžeme vyčlenit Benešovskou pahorkatinu. Znamená to, že oblast je mírně zvlněná, kopcovitá, s rozdílem výšek od 30 do 150 metrů.

Průměrná nadmořská výška se pohybuje okolo 420 m n. m. Mezi nejvyšší vrcholy patří Neštětická hora, Rýšovka a Chlum. Nejnižším místem je naopak hladina Vltavy u Nebřichu (222 m n. m.).

Neštětická hora se nachází mezi Chvojínkem a Nešteticemi. Jedná se o nejvyšší bod regionu. Tento kuželovitý vrch se vypíná do nadmořské výšky 536 m n. m. Neštětická hora je zcela pokryta lesem a na jejím vrcholu stojí rozhledna.

Neštětická hora. Pohled ze západní strany

Pohled na Neveklov a okolní krajinu. V pozadí je vidět vrchol Neštětické hory

Rýšovku najdeme u obce Zádolí. Je jen o pár metrů nižší než Neštětická hora. Její vrchol dosahuje výšky 533 m n. m. Jedná se tak o druhý nejvyšší bod na Neveklovsku. Také na Rýšovce nalezneme pouze lesní porost.

Chlum leží u obce Příbyšice. Jedná se o zalesněný vrch o nadmořské výšce 506 m n. m. V Chlumu najdeme i starou hornickou štolu, tzv. kavernu, jejíž historie sahá do 16. století, kdy zde probíhaly pokusy o těžbu stříbra. Na úpatí Chlumu dříve stál hrad Kožlí, ze kterého jsou dnes patrné pouze zbytky zdiva.

Geologické poměry

Neveklovsko leží z geologického hlediska ve středočeské oblasti Českého masivu. Tato geologická jednotka vznikla v prvohorách hercynským (variským) vrásněním. Je tvořena přeměněnými, zvrásněnými a vyvřelými horninami.

Na větší části území Neveklovska se vyskytují hlubinné vyvřelé horniny. Ty vznikají tuhnutím a krystalizací z magmatu ve velké hloubce pod zemským povrchem. Tvoří velká tělesa, která se nazývají plutony. Do oblasti Neveklova zasahuje středočeský pluton (přesněji středočeský plutonový komplex).

Na povrchu tohoto plutonu ležely starší horniny, jejichž zbytky byly zachovány v podobě tzv. ostrovů (netvořicko-neveklovský ostrov). Dnes je ale nenalezneme, protože vlivem velkých tlaků a vysokých teplot magmatu došlo k přeměně většiny těchto hornin a vznikly horniny přeměněné (metamorfované), např. břidlice či porfýry.

Tloskovský potok

Díky postupné erozi (působením deště, větru, ledu a tekoucí vody) došlo k obnažení plutonu. Na povrch se tak dostaly hlubinné horniny, převážně granit a granodiorit. Zároveň se začaly usazovat sedimenty a vznikat půdy. Tento proces trvá dodnes. Vznik nových tvarů povrchu v dnešní době ovlivňuje i činnost člověka (antropogenní činnost).

Vodstvo

Západní hranici regionu tvoří řeka Vltava. Její přirozený vzhled se však změnil vybudováním přehrady Slapy v letech 1949 až 1954. Slapská vodní nádrž je součástí tzv. vltavské kaskády. Byla postavena za účelem regulace průtoku Vltavy a výroby elektrické energie. Dnes je také vyhledávanou rekreační lokalitou.

Nejdelším vodním tokem území je Tloskovský potok. V celé délce měří 14,5 km. Pramení jihovýchodně od obce Stranný v nadmořské výšce 425 m n. m. Teče nejprve severním směrem, postupně přijímá další menší potoky a potůčky a u Soběšovic se stáčí na východ. Vlévá se zleva do Janovického potoka, který ústí do Sázavy.

Celé území vyniká množstvím rybníků. Největším z nich je rybník Panský (7,8 ha) nedaleko Neveklova, který je využíván na sportovní rybolov. Navazuje na něj menší rybník Valcha, který je znám z českých filmů a seriálů (např. Vesničko má středisková či Návštěvníci). Přímo v Neveklově se nacházejí rybníky Majerův, Farářský, Jinkovec a Nový rybník.

Pohled na hladinu Vltavy, Starou Živohošť a Živohošťský most

Klima

Naše republika se nachází v mírném podnebném pásu. Neveklovsko spadá do mírně teplé a mírně vlhké oblasti. Znamená to, že léto je dlouhé a teplé, mírně suché. Jaro a podzim bývají krátké. Zima je také krátká a teplejší, sněhová pokrývka se neudrží moc dlouho. Převažují západní větry. Průměrná roční teplota se pohybuje okolo 7,5 °C. Průměrný roční srážkový úhrn je 604 mm. Teplejší a sušší oblast nalezneme na skalách u řeky Vltavy.

Rostlinstvo, živočišstvo

Na Neveklovsku najdeme kulturní krajinu (pole, louky a hospodářské lesy), kterou člověk svou činností již zcela přetvořil. Zemědělsky je využíváno 60 % území. Většinu z této plochy tvoří orná půda (77 %) a trvalý travní porost (19 %). Zemědělská činnost do velké míry určuje podobu tohoto porostu – luk a pastvin –, protože sečení a pastva mají velký vliv na jejich vegetační pokryv. Najdeme zde víceleté trávy (ovsík, srha), ale i zástupce dvouděložných rostlin (jetel, řebříček, kopretina, jitrocel).

Zemědělská krajina na Neveklovsku

Les je velmi složitý ekosystém. Je to přirozené prostředí pro mnoho druhů rostlin, hub a živočichů. Hospodářské lesy pokrývají téměř třetinu oblasti. Jsou smíšené, většinu tvoří jehličnaté stromy. Nejvíce jsou zastoupeny smrk ztepilý a borovice lesní. Z listnatých stromů převládají dub letní a buk lesní. V našich lesích najdeme rozvinuté i mechové, keřové a bylinné patro. Lesy jsou v letních a podzimních měsících také rájem houbařů.

Na Neveklovsku se setkáváme s klasickými zástupci všech druhů obývajících oblast lesů mírného pásu (hmyz, plazi, ptáci, savci). Na polích či v lesích můžeme zahlédnout zajíce, bažanty, srny. V lese potkáme také veverky, lišky či divoká prasata. Hnízdí zde i rozličné ptactvo. U vody pozorujeme kachny, labutě či lisky, v lesích a zahradách zase sýkory, sojky, kukačky či strakapoudy.

🦉 Zajímavostí je, že v oblasti v minulosti byly pozorovány i zajímavé druhy. U neveklovského Majerova rybníka i rybníka Jinkovce byl spatřen ledňáček říční. Na skalínách u obce Nebřich se zase nachází jediné známé naleziště štíra kýlnatého v České republice.

Významnými jsou i parky v anglickém stylu v Tloskově a Jablonné nad Vltavou. Oba parky navazují na zámecké areály. Rostou zde druhově zajímavé stromy a keře.

Zámecký park v Tloskově má rozlohu 18 hektarů a je rozdělen na dvě přibližně stejně velké části, kdy jedna patří městu Neveklov a druhá zámku Tloskov. Z přírodovědného hlediska zde nalezneme mnoho zajímavých stromů. Jsou zde duby letní, jedlovce kanadské či červenolistý buk. Protéká jím Tloskovský potok, jehož koryto bylo v 80. letech minulého století upraveno kvůli stavbě fotbalového hřiště. V roce 2003 prošel park obnovou, kdy byly ošetřeny staré stromy a vysázeny nové okrasné stromy a keře. Další obnovou pak park prošel v roce 2022.

Park obklopující zámek v Jablonné má rozlohu 3,5 hektaru. V zámku se nacházejí dva rybníky. Celý park je pečlivě udržován. Jsou zde většinou listnaté stromy (javor, bříza, buk i dub).

Chráněná území na Neveklovsku nejsou. Nalezneme pouze chráněné památné stromy, duby letní, za zámek Tloskov. Skupina pěti dubů se nachází v poli asi 300 metrů od zámku. Některé z těchto dubů jsou však ve velmi špatném stavu. Další památné stromy jsou podél cesty za zámek. Největší z nich stojí soliterně a dosahuje asi 20 metrů. S obvodem kmene kolem 700 cm je považován za největší žijící dub v benešovském okrese.

Chráněný strom: dub letní v Tloskově

Počátky
osídlení oblasti se datují
na přelom 9. a 10. století. Samotný
Neveklov je prvně zmíněn v roce 1285 a jeho
historie je úzce spjata s historií tloskovského
panství, pod které spadal. Neveklov jako samostatné
město převzal správu nad územím po roce 1848. Rozvoj
regionu přerušila druhá světová válka, kdy se lidé
museli vystěhovat, aby zde bylo zřízeno vojenské
cvičiště. Napravit poválečné škody trvalo
Neveklovu dlouho, ale dnes je to opět
příjemné místo pro život.

Židovská synagoga: V minulosti žila na Neveklovsku početná židovská menšina. Z té doby nalezneme v obci značně poškozenou budovu synagogy a židovský hřbitov.

Doba nejstarší – archeologické nálezy

Poloha a přírodní podmínky regionu nebyly příznivé pro první osídlování. Kopcovitá krajina, hluboké nepřístupné lesy a chladnější klima osadníky příliš nelákaly. Ani nálezy z nejstarších dob nedokazují souvislé osídlení.

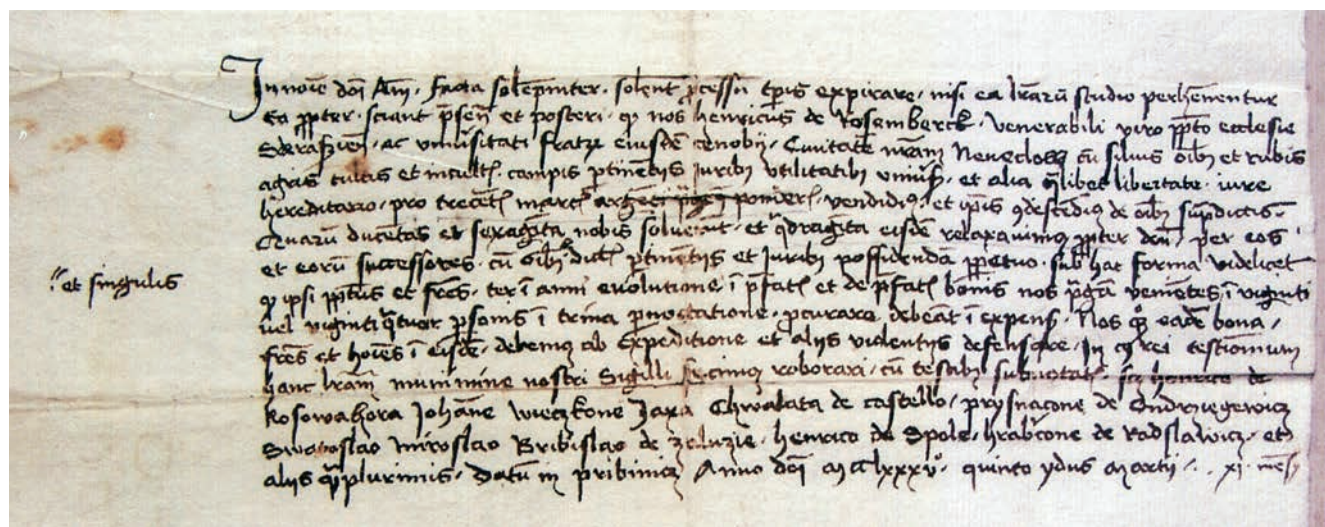
Ojedinele nacházíme pozůstatky pravěkých nástrojů. V Bělci byla nalezena sekerka z doby kamenné, v Oušticích klínek a sekerka. Z doby bronzové pochází nález sekery v Blažimi. Drobné fragmenty (např.

střepey) z doby železné tu patrně byly zanechány lovci či obchodníky. Západní částí oblasti snad vedla keltská kupecká stezka spojující oppida v Hrazanech a na Závisti. Žádná sídliště ani pohřebiště z této doby však nebyla na Neveklovsku objevena.

Další osídlení oblasti začalo až po příchodu Slovanů do Čech. První osadníci přicházeli zejména podél údolí Vltavy. Zde také byla založena první sídla. Dokládají to i archeologické nálezy. Nedaleko Jablonné byly nalezeny střepy zdobené vrypy z 12 nádob pocházející z přelomu 9. a 10. století. Nejstarší osady v blízkém okolí Neveklova jsou Zaječí a Blažim, které jsou uváděny již kolem roku 1000.

Založení obce, první písemné zprávy, středověké osídlení

Datum založení Neveklova není znám. Neveklov patřil rodu Rožmberků (pánů z Růže), kteří jej využívali k odpočinku při cestě z Českého Krumlova do Prahy. Nejstarší zmínka o obci je z roku 1285, kdy byl Neveklov s několika okolními vesnicemi prodán Jindřichem z Rožmberka zderazskému klášteru. Z celkové ceny 300 hřiven stříbra (jedna hřivna je přibližně čtvrt kilogramu) Jindřich 40 hřiven klášteru odpustil výměnou za to, že třikrát ročně i se svou družinou využije v Neveklově nocleh a stravu při cestách do Prahy. Tento prodej je zapsán v roce 1301 a potvrzen tehdejší králem Václavem II.

Latinský přepis potvrzující prodej Neveklova v roce 1285 v Regesta Bohemiae.

Nejstarší částí Neveklova byl pravděpodobně Leškov (v některých zdrojích se uvádí Pleškov). Stávala tu tvrz, jejíž kaple byla později přestavěna na katolický kostel. Kostel sv. Havla se hřbitovem je prvně zmiňován již v roce 1350.

☞ Zajímavostí je, že když roku 1863 stavěli dům č. p. 117 (v těsné blízkosti kostela), našli při kopání základů zbytky mohutných zdí a v místech asi bývalého sklepa spousty lidských kostí. Při opravě hřbitovní zdi narazili na mocné zdivo – nejspíš zbytky tvrze.

Také u domu č. p. 13 při výjezdu z Neveklova směrem na Sedlčany a Živohošť bylo možné vidět valy. Stála zde pravděpodobně věž, která je někdy popisována jako neveklovská tvrz. Místu se v minulosti říkalo „U Věžníků“. Věž byla rozebrána po požáru roku 1814 a kameny byly použity na nové stavby.

Neveklov měli v zástavě vladykové z Neveklova, kteří sídlili právě na neveklovské tvrzi. Jedna větev z tohoto rodu se stala majiteli i nedaleké tvrze Tleskov (Tloskov). Neveklovští a tloskovští páni mezi sebou ale měli rozepře o tzv. podací právo, které jim umožňovalo vybrat si duchovního do neveklovského kostela. Roku 1414 bylo rozhodnuto, že se mezi sebou budou pravidelně střídát, jednou Jindřich z Tloskova a poté Jindřich Takonín z Neveklova.

Rod vladyků z Neveklova je naposled zmiňován mezi lety 1444 a 1460, kdy byl posledním majitelem neveklovské tvrže Ctibor z Neveklova. V této době patřila již tloskovská tvrž Janu Řepovi z Neveklova, který získal do správy i Neveklov.

Rytíři Řepové z Neveklova patřili mezi významné české šlechtice, a Neveklovu se tak vedlo velmi dobře. Rytíř Jan Řepa byl v roce 1460, v době vlády Jiřího z Poděbrad, jmenován přisedícím zemského soudu (rozhodoval spory mezi šlechtici). Jeho syn Jan byl pak přisedícím komorního soudu (nemohl soudit spory o svobodné šlechtické statky). Zemřel v roce 1524 a jeho náhrobek nalezneme vsazený do hřbitovní zdi u neveklovského kostela. Posledním z rodu byl Adam Řepa, který definitivně dořešil spor o zástavu Neveklova. V roce 1550 se stal vlastníkem Neveklova, když ho vyplatil se zástavy zderazského kláštera.

Náhrobek Jana Řepy z Neveklova zobrazující erb rodu Řepů.

Adam Řepa nechal roku 1563 Neveklov povýšit na město, daroval mu městský znak (dvě věže symbolizující spojení Neveklova a Tloskova). Dále městu vymohl právo pořádat jarmarky a jednou týdně trhy, obyvatelům Neveklova udělil právo várečné, právo hrdelní a ulevil jim na robotě.

Pečeť města Neveklova s letopočtem 1563.

„Více tuto milost' svým poddaným milým činím, kdež robotami mnohými těžkými obtíženi byli, že polovice těch robot letních, co se žetí obilí na polích týče, s nich sejímám a skládám...“

Kronika města Neveklova

Neměl žádné děti, proto roku 1571 odkázal své panství švagrovi Bernardu Hodějovskému z Hodějova, císařskému radovi Ferdinanda I. a Rudolfa II. a soudci v Českém království. Bernard Hodějovský vlastnil rozsáhlou knihovnu, jejíž část uchovával v zámku v Tloskově.

Obec v době husitských válek

Památník husitské bitvy na Holém vrchu u Nahorub.

Od počátku husitského hnutí se k němu obyvatelé Neveklova přiklínili. Řepové z Neveklova dosazovali do zdejšího kostela kališnické kněze, Hodějovští prosazovali luteránství.

🦋 Zajímavostí je, že jedna z prvních bitev husitských válek se strhla v listopadu 1419 nedaleko Neveklova na Holém vrchu u Nahorub. Husité, kteří putovali do Prahy, se utkali s vojsky katolického pána Petra Konopištského ze Šternberka, majitele Benešova. Sto zajatých husitů bylo pak odvečeno do Kutné Hory.

Západní část Neveklovska patřila Ostrovskému klášteru. Během husitských válek byl klášter v roce 1420 dobyt a vypálen. Císař Zikmund pak dával majetek kláštera v zástavu. Tímto způsobem Blažim, Dalešice, Měřín a Nebřich připadly Mikulášovi z Krchleb a po něm dalším šlechticům.

Bernard Hodějovský prikoupil k tloskovskému statku roku 1589 Maršovice i s okolními vesnicemi. Jeho vnuk Smil Hodějovský, který silně podporoval české stavy, stál v bitvě na Bílé hoře po boku Fridricha Falckého. Po prohrané bitvě prchl ze země. V nepřítomnosti byl však odsouzen ke ztrátě hrdla, cti i majetku. Zabavený majetek Smila Hodějovského byl roku 1622 prodán Pavlu Michnovi z Vacínova.

„Jak vyplývá z berní ruly, v polovině 17. století bylo součástí tloskovského panství kromě dvou městeček (Neveklov a Maršovice) celkem 54 vesnic, v nichž hospodařili různě majetní rolníci na více než 400 gruntech (počítaje v to ovšem asi 40 gruntů pustých). Pavel Michna z Vacínova se ovšem stal majitelem mj. i sousedních panství Konopiště a Benice-Týnec, takže vytvořil ve středních Čechách obrovskou rodovou državu.“

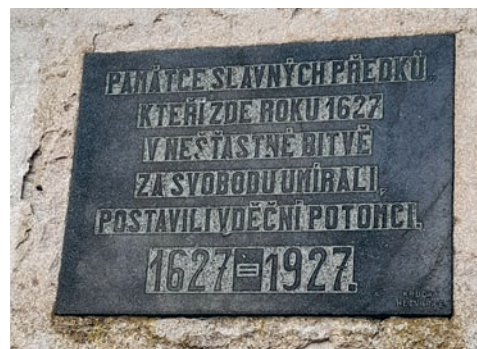
Zpravodaj Neveklova

Neveklov po Bílé hoře

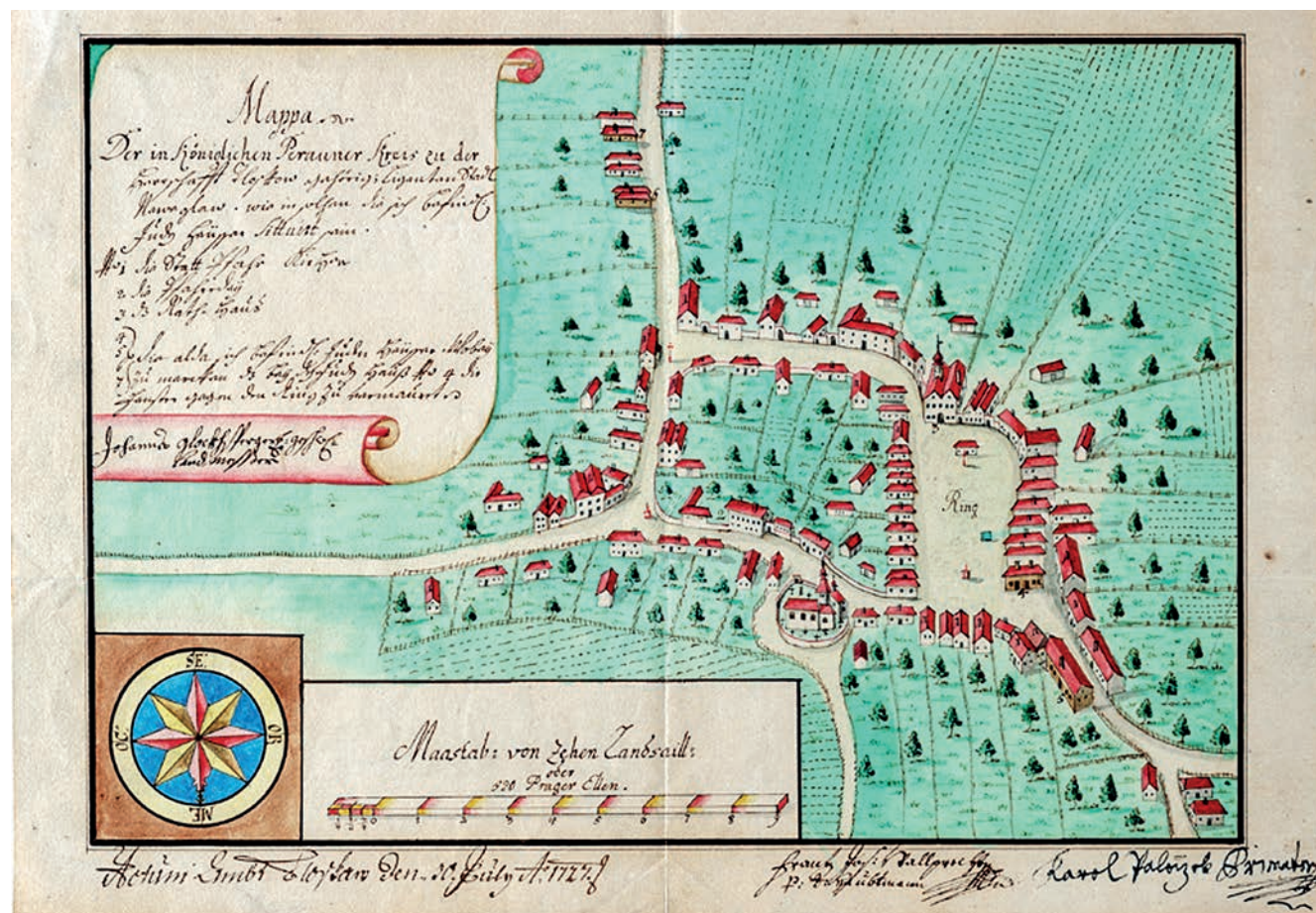
Pavel Michna z Vacínova Neveklovu sebral veškeré výsady a práva, která město dříve získalo s odůvodněním, že se vzpourou obyvatelé souhlasili. Také se bezohledně snažil zavést katolictví v celém panství. V tom mu pomohlo i císařské nařízení z roku 1624, které nařizovalo protestantům vrátit se ke katolické církvi nebo se vystěhovat ze země.

Jeho tvrdý přístup vedl v roce 1627 na Neveklovsku k velkému povstání poddaných. Povstalci vedeni Adamem Hodějovským drancovali panský majetek, vypalovali dvory a odváděli dobytek. Michna si na pomoc vyžádal císařské vojsko. Vzbouřenci neměli proti lépe ozbrojenému vojsku šanci. Několik dní vzdorovali na Neštětické hoře, kde nakonec svůj boj prohráli.

Svoji nespokojenost s feudální správou vyjadřovali lidé různým způsobem. Zachovánu máme např. i písničku Jiřího Košťálka ze Zádolí, který sloužil na tloskovském panství koncem 17. století. Svou písničku mířil proti Leiterovi, tloskovskému hejtmanovi. Ten zacházel velice tvrdě s poddanými, které často trestal a nutil je více pracovat a platit. Košťálek svou píseň doprovázel hrou na dudy. Píseň měla velký úspěch mezi poddanými.

Pamětní deska na rozhledně na Neštětické hoře připomínající povstání poddaných v roce 1627.

Historická mapa Neveklova z roku 1727.

„Náš pan hejtman, dobrej pán, sedláčky pere, kravičky bere, bere sám.

Náš pan Leiter, dobrej pán, sedláčky pere, kravičky bere, pan hejtman.

Hejtman se pomstil. Bylo nařízeno, aby Košťálek dostal v přítomnosti všech rychtářů z panství 60 ran na lavici, 5 neděl aby konal v železech těžkou práci, odevzdal dudy, dal pokutu 5 kop míšenských a potom každoročně robotou udělal 70 sáhů dřeva. Rychtářům bylo nařízeno, aby zakázali tuto písničku a kdo ji bude zpívat, má být citelně potrestán. Trest na Košťálkovi byl vykonán. Sám se přiznal, že ho dva bili, že dostal přes sto ran a bit byl tak, že mu košili i kabát na kusy protloukli. Z místa ho museli odnést.“

Dějiny Benešovska

Později se majitelé tloskovského panství často měnili. Po rodu Michnů z Vacínova v roce 1669 panství prodali Václavu Karlovi Čábelickému ze Soutic, císařskému komořímu, soudnímu radovi a hejtmanovi Nového Města pražského. Dalšími majiteli byli hrabě Jeroným Colloredo z Wallsee a Pachtovi z Rájova.

Obec v době národního obrození

Oba majitelé Tloskova, kteří pocházeli z rodu Pachtů z Rájova, měli pohnutý osud. Hraběti Janu Jáchymovi se stala osudná tzv. válka o rakouské dědictví. V roce 1742 ustupovali francouzští vojáci z Prahy. Vzali s sebou rukojmí z řad předních pražských měšťanů, mezi nimi i hraběte. Hrabě však podmínky cesty nezládl a u Mariánských Lázní zemřel.

☞ Zajímavostí je, že děd Jana Jáchyma Jan Pacht byl do roku 1642 hejtmanem na tloskovském panství. V roce 1628 se stal šlechticem – vladykou – a získal svůj erb. Hraběcí titul získali Pachtové až v roce 1721.

Tloskovské panství zdědil syn Jáchyma hrabě Arnošt Karel. Je známo, že měl velké problémy se zrakem. Z tohoto důvodu neuměl číst ani psát a jen s velkými obtížemi se zvládl podepsat.

„Nicméně naučil se z pouhého předčítání předmětům škol humanitních, filosofických i právnických, ano hrál i na varhany dle uměleckých pravidel výtečně. Byl ostatně nábožností, dobročinností a šlechtností příkladem šlechtě i svým poddaným. Dosáhl také neobyčejného věku 105 let. Oženil se ale, a sice již po páté, se slečnou z Malovic, která jej svou marnotratností a nádherností v takové dluhy uvedla, že statky jeho veřejně prodány býti musely. Smutně opouštěl prý Tloskov, kdež přes 50 let panoval, a od hraběte z Vrtby přán jemu příbytek v Janovickém zámku.“

Památky archaeologické a místopisné, svazek 4

*Morový sloup na neveklovském náměstí
byl postaven v roce 1773.*

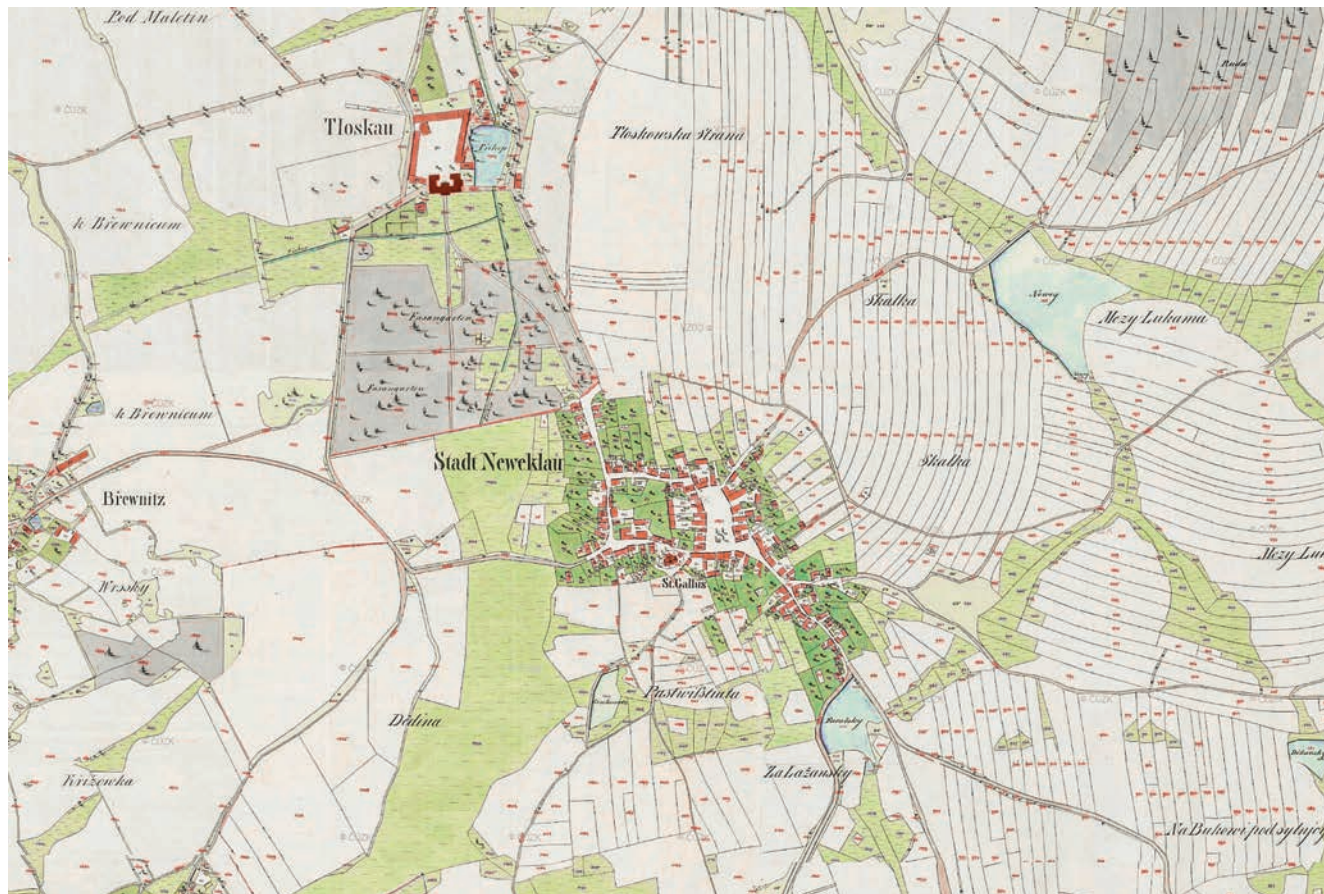
Druhá polovina 18. století přinesla do Neveklova několik katastrofických událostí. V roce 1752 shořelo v Neveklově 50 domů včetně tehdejší radnice. V roce 1772 postihla Neveklov morová rána. Nákaze podlehl 133 obyvatel. V roce 1790 byla při požáru zničena mimo jiné i kostelní věž s krásnými zvony, v roce 1793 shořelo téměř celé město. V pořádku zůstalo pouze 19 domů. Roku 1814 vyhořelo děkanství, škola a 50 měšťanských domů.

V roce 1797 koupil Tloskov Jakub svobodný pán Wimmer, plukovník císařského vojska, který byl povýšen do šlechtického stavu. Slávu a jmění získal zejména díky svým organizačním schopnostem, které projevil nejen při stavbě pevnosti v Terezíně, ale i jako zásobovatel rakouské armády. Přestože investoval hodně peněz do zveleboní Prahy, pro Neveklov toho moc nevykonával.

Roku 1805 panství prodal pruským hrabatům z Pourtalès, kteří jej vlastnili více jak 60 let. Jedním z nich byl i Bedřich, plukovník a komorník pruského krále. I díky tomu se Neveklovu vyhnuly různé následky prusko-rakouské války, když r. 1866 krajem procházela pruská vojska.

Průmyslový a kulturní rozvoj obce v 19. století

V roce 1848 bylo zrušeno poddanství a skončila tak i vrchnostenská správa. Vznikaly tak samostatné obce i politické a soudní okresy. Neveklov byl v této době soudním okresním městem. Okres zahrnoval území dnešního Neveklova, Netvořic i Maršovic. V neveklovském okrese dle sčítání v roce 1870 žilo 13 399 obyvatel v 1 městě, 2 městečkách a 79 vsích. Většina obyvatel pracovala v zemědělství a lesnictví, rozvíjela se i řemesla. Průmyslové podniky zde nebyly vůbec. Největší překážkou pro rozvoj průmyslu byla chybějící dopravní infrastruktura.

Mapa Neveklova a Tloskova z roku 1840.

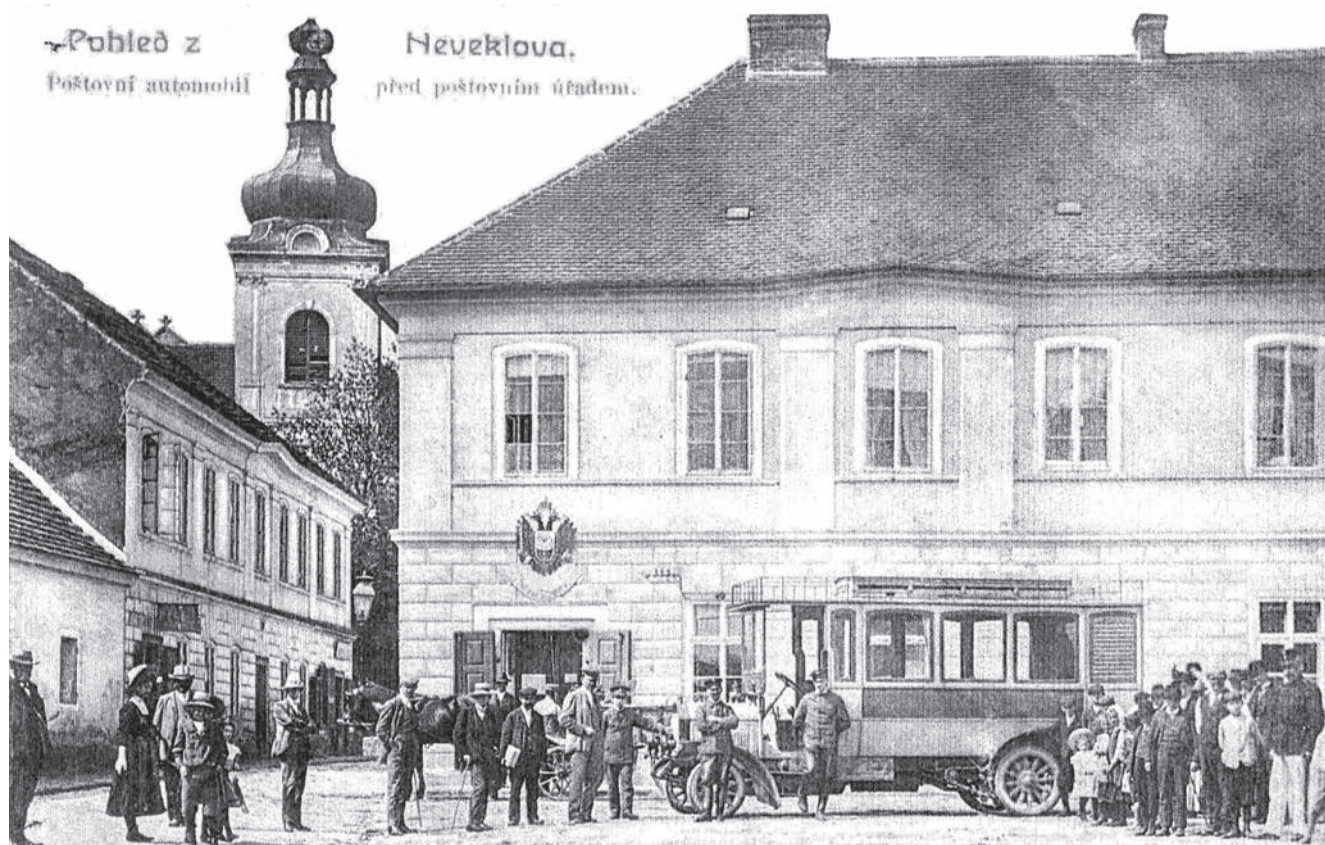
Přímo v Neveklově v roce 1875 žilo 1 088 obyvatel ve 115 domech. Bylo zde 5 hospod, nálevna piva a vína. Nakoupit si obyvatelé mohli u osmi obchodníků se smíšeným zbožím a čtyř s textilním zbožím. Rozvíjela se i řemesla. V Neveklově byli pekaři, řezníci, sklenáři i kožešníci, kováři a zámečníci. Své služby nabízel osm krejčích a sedm obuvníků. Byli zde i truhláři, tkalci, tesaři, hrnčíři, zedníci, mydlář a dokonce i knihař a hodinář.

V roce 1885 byla původní radnice z roku 1598 přestavěna. V přízemí byl městský úřad, spořitelna a byt pro strážníka, v druhé polovině hospoda. V prvním patře byl sál a 8 pokojů pro hosty. Hodiny na střeše vyrobila firma Hanz z Prahy.

V budově s číslem popisným 83 byl okresní soud, četnická stanice a kancelář okresního zastupitelstva. Ve dvoře za tímto domem stávala věznice. Vedle se nacházel poštovní úřad.

Obecná škola byla naproti kostelu. Měla 4 třídy a 508 žáků. Nejprve byly patrony páni z Tloskova, ale od roku 1870 byla školou státní. Pracovalo tu 5 učitelů a 2 učitelky a vyučovalo se dva dny v týdnu – ve čtvrtek a v neděli. Později byla zřízena škola měšťanská a hospodářská, která sídlila v ulici Pod Radnicí.

Koncem 19. století se v Neveklově nacházel také chudobinec. Měl 5 místností – tři pro starce a chudinu, jednu pro případ karantény a poslední byla obecní šatlava, kam byli nejčastěji zavíráni opilí lidé.

Pohlednice zobrazující neveklovské náměstí v roce 1901.

V roce 1879 byl založen hasičský sbor a v roce 1896 Tělocvičná jednota Sokol.

V květnu roku 1872 se stal Tloskov majetkem Čenka Daňka, průmyslníka a spoluzakladatele firmy Breitfeld Daněk. Svůj úspěch založil na výrobě strojů a jejich součástí pro rozvíjející se cukrovarnický průmysl. Od císaře Františka Josefa I. za zásluhy získal hraběcí titul „von Esse“.

1. světová válka a její důsledky pro obec

Po sarajevském atentátu na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este začala 1. světová válka, která se dotkla i Neveklova. Byla vyhlášena mobilizace a narukovat museli postupně téměř všichni muži. Z obce narukovalo 115 mužů, dalších 200 pak z okolních vesnic, 27 z nich ve válce padlo.

Město muselo odevzdávat zásoby potravin, zboží, hospodářských zvířat, později i kovů a dalších potřeb. Neveklovský kostel i kostely v okolních obcích přišly o zvony. V důsledku války dochází k nedostatku potravin. Byly zavedeny poukázky na chleba, později na cukr, mýdlo, šatstvo apod.

„Vprav se čtenáři do této myšlenky: když tolik zdravého lidu odešlo z Neveklova, jak jest pusto, kam přijdeš, tam jen nárek, výdělky přestaly úplně. Nastává nedostatek, náramná drahota, neboť všecko chybí. Hlavně došlo v rodinách prádlo, obuv, mnoho lidí chodí bez košil... Matky nemají již ani plenky... Chybí docela mýdlo, svíčky, petrolej... ani by to nikdo neuvěřil, jak se v Neveklově lidé bídne vyžívali.“

Kronika města Neveklova do 1937

Potravinové lístky: lidé mohli odkoupit pouze tolik zboží, na které měli dle potravinových lístků nárok.

Doba 1. republiky, změny v obci

Společenské změny po roce 1918 oživily ekonomický i společenský život v Neveklově a okolí. Při sčítání lidu v roce 1921 bylo v Neveklově 1 083 obyvatel. Národností byli všichni Češi. Pokud je rozdělíme podle vyznání, jednalo se o 516 katolíků, 466 členů československé církve, 48 bez vyznání, 40 židů, 11 členů československé jednoty a 2 evangelíci.

V roce 1919 byla otevřena měšťanská škola, která byla o čtyři roky později rozšířena o odbornou školu hospodářskou se školním statkem a školkou. V roce 1922 bylo zavedeno elektrické osvětlení. Dále byl postaven obecní dům v Tábořské ulici a odhalen pomník padlým vojínům. Byla dokončena i stavba nové sokolovny.

„Dne 2. září 1922 byly u Neveklova konány divisní manévry. Dne 3. září 1922 projížděl Neveklovem p. prezident republiky T. G. Masaryk v průvodu ministra národní obrany Udržala, ministra vnitra dr. Černého, kancléře dr. Šámala a pplk. dr. Reiholce. President byl v Neveklově uvítán tehdejšími okresními starosty Pešatou ze Všetec, starostou města Neveklova Fr. Platilem, učitel. sbory, školními dětmi, Tělocvičnou jednotou Sokol a četným občanstvem. Po krátké zastávce odjel do Sedlčan, jsa cestou všude nadšeně obyvatelstvem pozdravován. Dne 4. září vracel se ze Sedlčan přes Neveklov do zámku tvoršovického, kde byl ubytován.“

Kronika města Neveklova

Ve 30. letech byl postaven kostel Československé církve husitské – Husův sbor. V ulici Husově přibyl vily pražských úředníků. Například secesní vila MUDr. Rudolfa Teissinga, státního obvodního lékaře, či vila dr. Josefa Teigehe, historika a archiváře hlavního města Prahy.

Významnou stavbou byla i v roce 1927 postavená rozhledna na Neštětické hoře. Rozhledna měla sloužit jako připomínka selského povstání z roku 1627. Slavnostního otevření rozhledny se zúčastnily tisíce lidí z blízkého i vzdálenějšího okolí.

Fotografie zachycuje Husův sbor a vily pražských úředníků.

2. světová válka

Roky druhé světové války postihly neveklovský okres velmi silně. Již v roce 1939 byla v Neveklově německá armáda. Dokonce 4 obyvatelé byli zatčeni gestapem a později byli odvezeni do koncentračního tábora. Všechny nápisy byly dvojjazyčné – česky a německy. Okna se musela zatemňovat, lidé se účastnili poplachových cvičení. Hospodářství se přizpůsobovalo válce. Zavedly se potravinové lístky.

V roce 1942 začalo nucené vystěhování prostoru mezi Vltavou a Sázavou, aby v této oblasti (o velikosti přibližně 440 km²) bylo zřízeno vojenské cvičiště jednotek SS. Zřízení cvičiště SS-Truppenübungsplatz Beneschau (později Böhmen) bylo rozděleno do pěti etap. Celkem mělo odejít kolem 30 000 obyvatel. Ve skutečnosti se vystěhovalo 17 647 lidí, více jak 12 tisíc dalších zůstalo na vysídleném území na práci. Jednalo se o některé řemeslníky a zemědělské dělníky. Ti pracovali u hospodářských dvorů SS, tzv. SS-Hofů, které sloužily k zásobování cvičiště zemědělskými produkty. Vystěhování pokračovalo až do roku 1944. Na vystěhovaném území bylo zřízeno několik koncentračních a výchovných táborů.

O tom, že by se Neveklovsko mělo vystěhovat, byly první zprávy již ke konci roku 1941. Nejprve tomu lidé moc nevěřili, vše dostalo reálné obrysy později. V oblasti se začali objevovat němečtí vojenští úředníci, kteří obhlíželi území. Obyvatelé ale žádné oficiální zprávy neměli, dokonce ani protektorátní

vláda jim o vytvoření cvičiště nesdělila bližší informace.

Vysídlování začalo 9. března 1942. Jako první muselo odejít 300 pacientů plicního sanatoria v Prosečnici. O pět dní později bylo zahájeno vystěhování oblasti. V první etapě museli odejít z Neveklavska obyvatelé Dalešic, Jablonné a Nebřichu. Druhá etapa zahrnovala Ouštice, Lipka, Mlékovice, Radslavice a Bělci. Vyhláška o třetí etapě vystěhování se dotkla neveklavských osad Neštětice, Chvojínka, Doloplazy, Dubovka, Zádolí, Borovka, Zárybnice, Hůrka-Kapinos, Spolí a Tloskov. Ve zvláštním odstavci této vyhlášky bylo dále uvedeno, že do 1. září 1943 se mají vystěhovat také obyvatelé města Neveklava. Čtvrtá a pátá etapa zahrnovala další obce v okolí Neveklavska.

Zajímavostí je, že majitel tloskovského statku Oskar Daněk von Esse, přestože sympatizoval s nacisty a byl členem NSDAP, se musel také z Tloskova vystěhovat. Jako říšský občan měl ale právo na náhradu. Vybral si zámek Jemniště, který předchozí majitelé byli nuceni nacistům prodat.

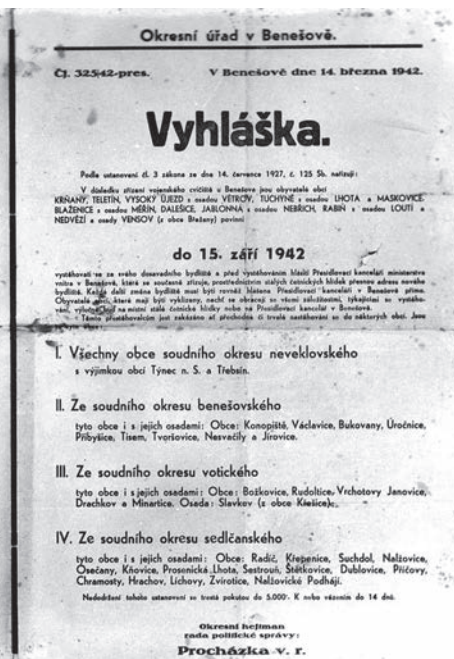
Fotografie zobrazují stěhování obyvatel z Neveklava.

Odcházelo veškeré obyvatelstvo. Jako poslední přišly na řadu úřady, fary a školy. Neveklavská měšťanská škola (pro starší žáky) byla přestěhována do Postupic, obecní škola byla zrušena úplně. Děti chodily do Tismi, později vznikla malotřídní v neveklavské sokolovně.

„Židovské rodiny byly z Neveklava vystěhovány ještě před námi, 9. listopadu 1942. V časných hodinách ranních pro ně přijelo nákladní auto, každý si směl sebou vzít zavazadlo do 50 kg. Z Neveklava byli odvezeni do Tábora, odtud pak do Terezína. Celkem bylo odvezeno 8 rodin čítajících 26 osob... Dříve bývalo v Neveklavě Židů víc, vždyť měli v Neveklavě synagogu, svého rabína a svoji židovskou školu.“

Kronika města Neveklav

Z neveklavského okresu bylo Němci zabráno a násilně vystěhováno všech 33 osad. Ve vyklizeném prostoru původní budovy sloužily vojenským účelům. Některé objekty sloužily k ubytování vojáků, k výcviku, jiné domy se staly cvičnými terči. Osady Příbyšice, Jablonná a chvíli i Blažim sloužily jako SS-Hofy.

Vyhláška nařizující vystěhování obcí tzv. první etapy. Z dnešního Neveklavska to byly Dalešice a Jablonná s osadou Nebřich.

Nacističtí vojáci pochodují Neveklovem.

V Neveklově měla svou pobočku škola pancéřových granátníků (SS-Panzergranadier Schule). Cvičná dělostřelecká střelba cílila od Neveklova do několika směrů, nejvíce směrem k Vltavě a Sázavě. V těchto oblastech platil zákaz pobytu. Nejpostiženější obcí byly Dalešice, kde byly silně poškozeny všechny budovy a téměř polovina z nich byla zničena úplně.

☞ Zajímavostí je, že v noci z 9. na 10. října 1944 v Neveklově někdo napsal křídou na dva domy určené k ubytování vojáků „Nikdy s Hitlerem“ a „Rudá fronta“. Nápisy byly psány v němčině

a doplněny obrázkem srpů a kladiva. Viníci nebyli nikdy objeveni. Podezřelí byli nejen Češi, kteří v Neveklově zůstali, ale i samotní němečtí vojáci.

Konec války přišel do Neveklova v květnu 1945. Rudá armáda se 9. května dostala do Prahy. Také Benešov byl osvobozen 9. května 1945, a to 4. tankovou jednotkou 1. ukrajinského frontu generálplukovníka Leljušenka. Vojska 1. a 2. ukrajinského frontu se na Benešovsku setkala u Dobříčkova nedaleko Postupic. Část 2. ukrajinského frontu pak 10. května postupovala přes Neveklovsko do oblasti Štěchovic a Slap. Následně 11. května 1945 přišla Rudá armáda do Živohošti.

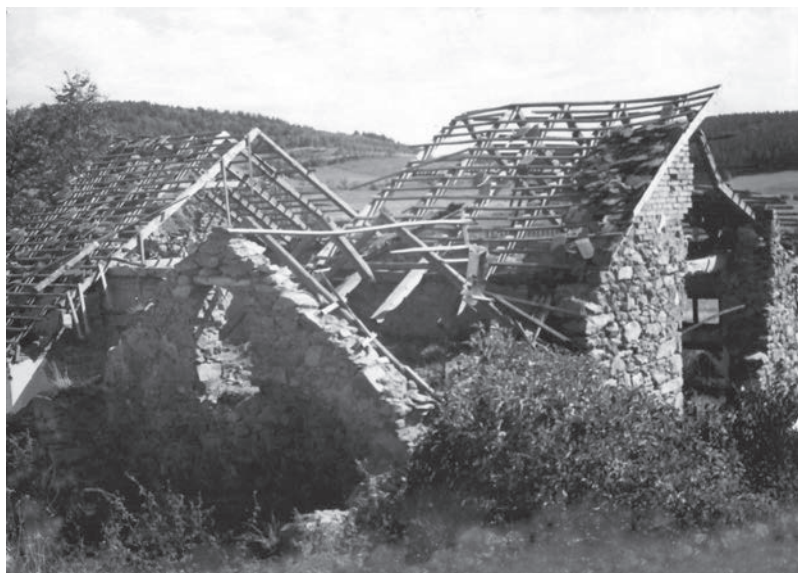

Fotografie zachycují dům č. 36 v Dalešicích. Na první fotografii je v roce 1941 krátce po dokončení. Na druhé fotografii je tento dům o rok později, v roce 1942, kdy byl zasažen ostrou střelbou. Následně byl srovnán se zemí.

☞ Zajímavostí je, že na neveklovském hřbitově jsou pochováni dva příslušníci Rudé armády, kteří přišli o život v průběhu května 1945 v okolí Neveklova. Jsou to Nikolaj Ivanovič Potopolski a Vasil Ivanovič Maršenko.

Němci na ústupu procházeli Neveklovem. Uprchli i ti, kteří tvořili posádku v Neveklově. Směřovali většinou na západ směrem k Sedlčanům a k Příbrami, do amerického zajetí.

Fotografie zachycující, jak vypadaly některé budovy na Neveklovsku při návratu obyvatel.

Nástup komunismu – změny v životě obce

Po skončení války bylo plánováno, jak využít prostor cvičiště. Tyto plány navrhovaly využít část oblasti např. k rekreačním účelům či k intenzivnímu zemědělství, ale nebyly nikdy zrealizovány. Vyhláška vydaná 8. května zakazovala lidem návrat do vystěhovaného území zejména z bezpečnostních důvodů.

Neveklovští i ostatní obyvatelé regionu se ale začali téměř okamžitě vracet do svých domovů. Nacházeli poničené či rozstřílené domy, někde jen ruiny původních staveb. V některých domech bydleli jiní lidé, kteří pracovali v zabraném území. Z domů většinou zmizelo vše dřevěné, podlahy i zdi byly zdemolované. Studny byly znečištěné, pole zarostlá. Oblast byla plná granátů a min. Zničená byla kanalizace, elektrické vedení, poškozené byly kostely i cesty.

Nově vzniklý Okresní národní výbor v Benešově měl jako jeden z hlavních úkolů zajistit obnovu Neveklovska. Byl založen fond obnovy, který měl pomoci vystěhovanému území. V srpnu 1945 byla v Tloskově zřízena traktorová stanice s 35 traktory, která měla obnovit pozemky pro zemědělství. Ty ale bylo nutné nejdříve vyčistit od munice. Tloskovská stanice sloužila i jako karanténní ustájení pro ovce a skot přivezený z pohraničí.

„Konečně přišla na řadu orba. Pole se neobdělávala a plevel dosahoval místy až výšky dvou metrů. Začali jsme skupinově v Blaženicích. Po čase se oralo jen jednotlivě, protože po výbuchu při najetí na minu stála celá skupina, a tím se ztrácel čas. Bylo třeba alespoň přeoranou půdu vrátit zemědělcům, aby ji dále obdělávali. Bylo velmi obtížné zpracovat ji tak, aby přijala zrna.“

Gustav Druhorád, vedoucí traktorové stanice v Tloskově

Neveklovsko se jen pomalu zotavovalo z poválečných škod. V roce 1946 byl založen Koordináční výbor pro obnovu území bývalého cvičiště SS Benešov. Do oblasti začala proudit finanční i materiální pomoc, např. v podobě hospodářských strojů, pohonných látek či dobytka. V obcích byly zřizovány Místní národní výbory (MNV). MNV

v Neveklově měl v roce 1946 osmnáct členů z pěti politických stran. Nejvíce zástupců, osm, měla strana národně socialistická, následovala strana komunistická s pěti členy, stranu lidovou zastupovali čtyři členové a stranu sociálně demokratickou jeden. Mezi hlavní úkoly MNV v této době patřila stavba vodovodu a kanalizace, oprava chodníků a cest či vybavení škol.

Traktory z traktorové stanice v Tloskově v roce 1945.

O dva roky později ve volbách v Neveklově zvítězilo uskupení Národní fronty, které bylo fakticky již od Února 1948 nástrojem politického systému komunistické strany. Další léta tak byla ve znamení utužování komunistického režimu. Rušily se živnosti, docházelo ke znárodnění majetku. Většina podniků drobných živnostníků přecházela pod národní podniky a později byly sloučeny pod Spotřební družstvo Jednota. V roce 1952 bylo založeno Jednotné zemědělské družstvo, kam nejprve dobrovolně, poté z donucení, vstupovali všichni zemědělci. Někteří obyvatelé Neveklovska tak podruhé, vystěhováním a kolektivizací či znárodněním, ztratili svůj majetek.

V tomto období, ve 40. a 50. letech 20. století, se obnovovaly další stavby. Opravila se sokolovna a budova radnice. Do provozu bylo uvedeno kino a knihovna. Postavila se mateřská škola či hasičská zbrojnice. V parku vzniklo dětské hřiště, sportoviště s tenisovým kurtem a kluziště. Konaly se kulturní akce – divadelní představení, plesy, prvomájové průvody. Ve městě fungovaly různé spolky a sdružení – Tělovýchovná jednota Sokol, Sbor dobrovolných hasičů, hrálo se ochotnické divadlo. Pořádaly se přednášky, vystoupení k výročím i sportovní akce.

Události roku 1968, období normalizace

Regionu se dotkl samozřejmě i rok 1968. Dne 21. srpna 1968 začala vpádem pěti vojsk zemí Varšavské smlouvy „dočasná“ (ve skutečnosti trvala přes 20 let) okupace Československa. V oficiálních médiích byla prezentována jako mezinárodní pomoc spřátelenému lidu v socialistickém Československu. Okupační vojska přišla i do Neveklova. Jednotky sovětských vojáků vybudovaly polní ležení v lesích v okolí města.

„Dvacátého jsem přišel z odpolední směny a ráno mě probudil hukot. Venku už byly fronty a lidi chodili nakupovat zásoby. Pak jsem měl zase odpolední a přišli na dílnu, že prý nás obsazují Rusáci, tak jsme jeli domů. Byli tady na tancích a stavěli si stany v lesích. Měli tam i odvšivovací stan. Tomu jsme se smáli. Byli tady asi do podzimu, ale nic nepodnikali. Byli tady jen soustředění a čekali na další rozkazy. Chodili do města a do hospody, kde chtěli vodku, a ke Křížku, kde byl hydrant, jezdili pro vodu. My jsme to vnímali jako okupaci, jako když nás okupovali Němci za války.“

Paměti národa J. Škarvan

Život v obcích pokračoval dál. Došlo k přestavbě a parkové úpravě náměstí, postavilo se zdravotní středisko či benzínová čerpací stanice. Vzniklo 60 bytových jednotek v rámci družstevní výstavby. Byly postaveny prodejny potravin v Jablonné či v Zádolí, v Neštětčích byl uveden do provozu velkokapacitní kravín. Nedaleko Bělce byl otevřen kamenolom. Rozvíjí se i rekreační potenciál oblasti, daný zejména blízkostí přehradní nádrže Slapy.

Průmysl nebyl příliš významný. Převážná část obyvatelstva pracovala v zemědělství. Pracovní příležitosti ale nabízely v samotném Neveklově státní podniky Průmstav (zámečnická dílna), Polesí Neveklov (lesnictví), Pražské papírny (od roku 1970) a další menší provozovny. Velkým zaměstnavatelem se stal od roku 1959 i Diagnostický ústav sociální péče v Tloskově. V roce 1982 byla založena skládka odpadu v Příbyšicích.

Změny v obci po roce 1989

Politické a společenské změny se po roce 1989 odrazily i v životě v regionu. Bylo založeno Občanské fórum. Započaly restituce majetků (vrácení původním majitelům) a začalo se rozvíjet soukromé podnikání. Vznikly nové obchody, řemeslné výrobny a další služby. Koncem 90. let bylo v obci přes dvacet různých provozoven a obchodů.

Pohled na jižní část neveklovského náměstí před výstavbou tzv. multifunkčního domu.

☞ Zajímavostí je, že na jaře roku 1989 začala výstavba obchodního (dnes multifunkčního) domu v jižní části neveklovského náměstí. Kvůli této budově muselo být zbouráno několik rodinných domů. Družstvo Jednota, které stavbu obchodního domu zahájilo, ji nedokázalo dokončit. Rozestavěný objekt pak stál na náměstí téměř třicet let. Po listopadu 1989 se střídali různí majitelé, přesto objekt stále více chátral. Později město stavbu převzalo a díky spolupráci veřejné a soukromé sféry se podařilo v roce 2019 objekt dokončit.

Stále převažuje zemědělská činnost nad průmyslem. V zemědělství pokračovaly, kromě menších soukromníků, i dvě větší firmy. Zemědělské družstvo Neveklov se v roce 2003 přeměnilo na akciovou společ-

nost a pod názvem Neveklov a.s. pokračuje ve výrobě rostlinné (obilí, olejnin, píce) i živočišné (chov skotu na mléko i maso). Pěstuje obilí, olejnin a plodiny určené pro potřeby živočišné výroby. Firma Farma s.r.o., nástupce státního statku, se zabývá pouze rostlinnou výrobou. V roce 1991 byla založena farma v Herouticích, která se zaměřuje na chov jezdeckých koní.

Průmysl byl zastoupen větší firmou Hesmar, která se zabývala kovovýrobou. Žádné další větší podniky v obci nevznikly. V roce 1995 byla rozšířena skládka v Příbyšicích.

Rostl i rekreační význam regionu. Zejména oblasti v okolí Vltavy lákají mnoho rekreatantů. Kromě chatových osad jsou to i rekreační střediska na Nové Živohošti a na Měříně.

Změny na přelomu 20. a 21. století

Město se rozrůstá – vznikají nové stavební parcely určené pro výstavbu rodinných domů. Je budována a opravována infrastruktura. V roce 1997 byl Neveklov napojen na čistírnu odpadních vod, v roce 2012 byl otevřen sběrný dvůr. V roce 2022 se projektuje stavba nového komunitního domu pro seniory. Ve městě je založena městská policie.

Proběhla i celková renovace náměstí Jana Heřmana v Neveklově. Opravily se chodníky, vysadily se nové stromy a opravou prošel i pomník padlým v 1. světové válce. Byla dokončena stavba multifunkčního domu. Nově v něm sídlí městský úřad a infocentrum. Nalezneme zde prodejnu potravin a další obchody. Větší část budovy tvoří bytové jednotky. K domu přiléhá parkoviště.

V letech 1998–2000 byl dokončen a slavnostně otevřen nový školský areál. Tvoří jej základní škola, střední škola s domovem mládeže, školní jídelna a sportovní hala. Areál je vybaven i venkovními sportovišti, základní škola využívá i školní zahradu.

I v ostatních neveklovských osadách dochází ke změnám. Postupně se opravuje infrastruktura – rekonstrukcí procházejí komunikace i vodní zdroje a přivaděče v jednotlivých obcích. Renovují se kapličky, obnovou procházejí i budovy, které slouží spolkům a sdružením.

Letecký snímek Neveklova z roku 2016.

V roce 2005 koupila zámek v Jablonné nad Vltavou společnost ROYAL Interier zabývající se prodejem stylového nábytku. Značně zchátralý zámek firma nechala opravit a roku 2009 byl opět otevřen pro veřejnost. Prostory jsou nově vybavené a slouží jako výstavní prostor pro prodáváný nábytek.

Zmodernizoval se i tloskovský zámek. V roce 2013 se změnil DÚSP v Tloskově na Centrum sociálních služeb Tloskov. Centrum pokračuje ve své činnosti. Klientům nabízí ubytování, poradenské služby a další aktivity. Je největším zaměstnavatelem v oblasti.

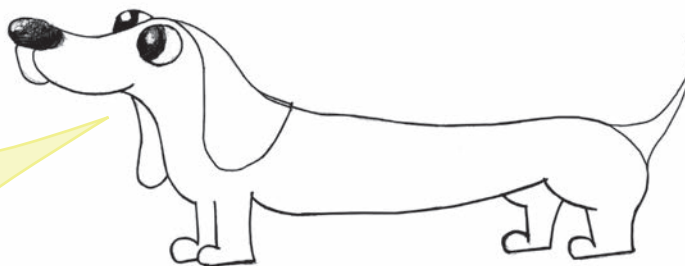
Skládka odpadů v Příbyšicích v roce 2022 ukončuje svůj provoz. Dochází k úpravě povrchu skládky a jejímu osetí. Funguje u ní třídící linka, bioplynová stanice produkující organické hnojivo (tzv. digestát) a kompostárna.

Rozvíjí se kulturní život v Neveklově i okolních obcích, obnovují se tradiční akce. Svou činnost rozvíjejí různé spolky a sdružení. Kulturní komise města i další spolky pořádají kulturní a společenské akce pro veřejnost.

NÁZEV A SYMBOLY NEVEKLOVA

1.–9. ročník

Původ názvu Neveklova není znám, ale první zmínka pochází již z roku 1285. Symbolem jsou městský znak a vlajka. Najdeme na nich modré pole, na němž jsou dvě věže s červenou střechou. Mezi nimi je erb – červený štít se stříbrným břevnem.

Zámek Tloskov. Neveklov byl od svého vzniku spojen s Tloskovským panstvím. Toto spojení vidíme dodnes na znaku a vlajce města.

Původ názvu Neveklov není znám. Poprvé je město zmíněno v roce 1285, a to jako „civitem Neuclow“. Později se objevují i tvary Neweklow, Newyeklow či Newyklow. Je tedy možné, že první podoba slova byla buď Nevyklov nebo Neviklov, což by odkazovalo na odvozeninu z názvu „Nevyklův dvůr“.

Symbolem města jsou městský znak a městská vlajka. Neveklov má i své vlastní barvy.

Znak města prošel v průběhu let vývojem. Základ zůstal stejný. Na modrém štítě stojí dvě stříbrné věže z kvádrů. Každá věž má branku v přízemí, křížem dělené okno v poschodí, cimbuří o třech stínkách a červenou špičatou střechu se zlatou makovicí na vršku. Mezi věžemi stojí červený štítek se stříbrným břevnem (erb vládků z Neveklova). Původně věže ve znaku stály na zeleném trávníku a spojovala je cesta.

Vlajka města Neveklova se nedochovala a není ani jasné, zda kdy nějaká byla. Dnešní podoba vlajky proto vychází z historického městského znaku. Její návrh vypracoval Ing. Mojmír Chromý a dokončil ho PhDr. Karel Müller.

Vlajku tvoří modrý list se dvěma bílými věžemi s cimbuřím, červenou stanovou střechou se žlutou makovicí, černou branou a oknem. Mezi věžemi je červený štítek s bílým břevnem. Poměr šířky k délce listu je 2:3. Dne 16. září 2005 zástupci obce přijali dekret o udělení vlajky z rukou předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

Významnou událostí v historii Neveklova bylo navrácení titulu město. Tento titul Neveklov získal v roce 1563 v době správy rytíře Adama Řepy. Patřil mu až do roku 1954, kdy správu obcí převzaly národní výbory. Po roce 1990 sice byly tituly městům vráceny, ale města musela splňovat podmínku nejméně 3 000 obyvatel, což Neveklov nesplňoval. Novela zákona o obcích z roku 2006 však umožnila obcím obnovit své historicky získané tituly. Neveklovu byl vrácen rozhodnutím Poslanecké sněmovny 10. října 2006.

Vývoj znaku města: První obrázek pochází z kroniky města Neveklova, druhý znázorňuje vyobrazení znaku v 80. letech 20. století a třetí dnešní podobu znaku města.

Obrázek zachycuje slavnostní předání nové vlajky města při příležitosti opětovného získání titulu města.

Dnes žije na Neveklovsku přes 2 600 obyvatel. Většina z nich pracuje v zemědělství. Významné větší podniky zde nenajdeme. Lidé do oblasti přijíždějí za rekreací a čistou přírodou. Neveklov je však stranou významných dopravních cest, plánuje se ale zřízení dálnice D3, která by oblastí měla procházet.

Neveklovská fara byla postavena v roce 1814 po požáru té původní.

Obyvatelstvo

V současné době (k 1. lednu 2022) žije na Neveklovsku dle sčítání obyvatel 2 691 osob. Z toho je přibližně 51 % mužů. Počet obyvatel se každým rokem mírně navyšuje, zejména díky migraci (přistěhování nových obyvatel).

Většina obyvatel se nachází v produktivním věku, průměrný věk činí 41,9 roku. Převažují obyvatelé české národnosti. Nejpočetnější menšinou je ukrajinská spolu se slovenskou.

Toleranci obyvatel k různým náboženským směrům v dějinách Neveklova dokládají tři významné neveklovské stavby – katolický kostel sv. Havla, kostel Československé církve husitské a židovská synagoga. Své zastoupení měla i Česká církev bratrská. Zatímco věřící křesťanských církví v Neveklově nalezneme i v dnešní době, židovské obyvatelstvo se, kvůli událostem druhé světové války, do Neveklova již nevrátilo.

Správa města

Obec je základní jednotkou státní správy. Tvoří územní celek, který je vymezen hranicí obce. Obce vykonávají působnost samostatnou (jedná se o záležitosti vlastní území obce) a přenesenou (část agendy státu). Činnost obce zajišťuje obecní úřad. Mezi orgány obce patří zastupitelstvo či rada obce.

Neveklov má od 10. října 2006 status města, proto mají jeho orgány přívlastek „městský“. Městský úřad tvoří starosta, místostarosta, tajemník a další zaměstnanci úřadu. Starosta navenek město reprezentuje. Městský úřad vykonává samostatnou a přenesenou působnost. V rámci samostatné působnosti zajišťuje chod města (např. oddělení ekonomické či životního prostředí) a plní úkoly, které mu uložilo zastupitelstvo nebo rada města. Do přenesené působnosti patří stavební úřad a matriční úřad. Informace o činnosti zveřejňuje na úřední desce, na webových stránkách města www.neveklov.cz a ve Zpravodaji Neveklovska.

Židovská synagoga

Husův sbor

Letecký snímek Neveklova.

Městské zastupitelstvo je nejvyšším orgánem obce. Jeho členové jsou voleni občany obce staršími 18 let v obecních (komunálních) volbách na 4 roky. Neveklovské zastupitelstvo je tradičně patnáctičlené. Zasedání zastupitelstva jsou veřejná a konají se zhruba každé 3 měsíce. Zastupitelstvo volí starostu, schvaluje rozpočet obce, rozhoduje o majetku obce či vydává různé vyhlášky, které jsou platné na území obce. Zastupitelstvo zřizuje výbory jako kontrolní orgány (např. kontrolní výbor kontroluje plnění usnesení zastupitelstva a rady města či finanční výbor kontroluje hospodaření města).

Výkonným orgánem je rada města. Tvoří ji 5 členů, a to starosta, místostarosta a ostatní radní. Zasedání rady jsou neveřejná a konají se častěji než zasedání zastupitelstva. Hlavním úkolem rady je připravovat návrhy pro jednání zastupitelstva a zabezpečit plnění přijatých usnesení. Rada města zřizuje komise, které pomáhají radě v určité oblasti a doporučují postup ve svém oboru (např. kulturní komise, bytová komise či komise životního prostředí).

Správa města se týká nejen Neveklova samotného, ale i ostatních obcí, které pod Neveklov spadají. Zastupitelstvo proto zřizuje osadní výbory, které mohou zastupitelstvu předkládat návrhy týkající se rozvoje jejich osady či obce. Jsou většinou pětičlenné a tvoří je obyvatelé dané osady (osadní výbor Dalešice, Jablonná, Ouštica, Příbyšice či Zádolí).

Hospodářství

V oblasti převažuje zemědělská výroba nad průmyslovou. Většinu plochy tvoří zemědělská půda. Dominantní je rostlinná výroba, ve které se pěstuje především obilí (pšenice, ječmen, kukuřice), olejnin (řepka) a plodiny určené pro potřeby živočišné výroby (pícniny). Živočišná výroba je zaměřena na chov skotu, prasat či ovcí. Je zde také několik koňských farem sloužících k turistickým účelům. Rozšířené je i včelařství (chov včel a produkce medu).

Průmysl je zastoupen minimálně. Velké podniky ale v regionu nenalezneme. Jedná se pouze o malé výrobní drobných živnostníků. Nejvíce je zastoupen zpracovatelský průmysl, a to strojírenství, dřevozpracující průmysl (pily, truhlářství), lesnictví a stavebnictví.

Přímo v Neveklově (v roce 2022) mají své pobočky dvě velké firmy. Výrobní středisko zde má strojírenský podnik EG Line vyrábějící bezpečnostní uzamykací systémy. Originální porcelánové zásuvky a vypínače pak produkuje porcelánka Mulier.

Odvoz vytěženého dřeva.

Lom v Oušticích.

Lom v Bělci.

Oblast není významná ani těžbou nerostných surovin. Na území Neveklovska se nacházejí dva kamenolomy – v Bělci a v Oušticích. Bělický lom vznikl již v roce 1973 a dnes ročně vyprodukuje 160 tisíc tun kameniva (drť, šterk). Lom vlastní firma Kámen Zbraslav, a.s. Lom v Oušticích byl otevřen v 60. letech 20. století a těžba zde byla několikrát přerušena. V současné době majitel lomu firma Kamenolomy ČR s.r.o. uvažuje o rozšíření těžby s plánovanou produkcí kolem 130 tisíc tun kameniva ročně. Půjde ale o velký zásah do krajiny, kterého se obávají nejen obyvatelé Ouštic, protože povrchová těžba kamene významně ovlivňuje životní prostředí v oblasti.

Služby jsou zastoupeny obchody a institucemi sloužícími potřebám obyvatel. Většina se nachází na náměstí Jana Heřmana v Neveklově. Nalezneme zde infocentrum, poštu, knihovnu i kino.

Neveklovské infocentrum zahájilo svou činnost již v roce 2002. Kromě informací o aktivitách pro turisty i společenských akcích pro obyvatele nabízí předprodej vstupenek a prodává propagační materiály města. V prostoru infocentra se konají i různé výstavy děl místních autorů.

První zmínky o neveklovské knihovně nalezneme již koncem 19. století, kdy knihy byly do fondu knihovny věnovány místními občany. Ztráty utrpěla samozřejmě během druhé světové války. Od roku 1967 již funguje na profesionální úrovni. Dnes Městská knihovna Neveklov vlastní přes 20 000 svazků, pro čtenáře je otevřena tři dny v týdnu a sídlí v budově bývalého městského úřadu na náměstí.

Také neveklovské kino má dlouhou tradici. Filmy promítala Tělovýchovná jednota Sokol již od roku 1909. Projekce probíhala v sálech radnice i hostinců. Později se používalo přísálí v sokolovně, kde bylo promítáno průměrně 40 filmů ročně. Členové TJ Sokol zakoupili promítací stroje a zvukovou aparaturu. Na tradici navázali i po nuceném vystěhování a v roce 1946 činnost kina obnovili. V sokolovně se promítalo až do roku 1961, kdy bylo v prvním patře budovy radnice otevřeno nové širokoúhlé kino. Sál sloužil také pro konání kulturních akcí – divadelních představení, koncertů, besed, aj. V roce 2016 bylo kino zdigitalizováno a v současné době promítá jednou týdně.

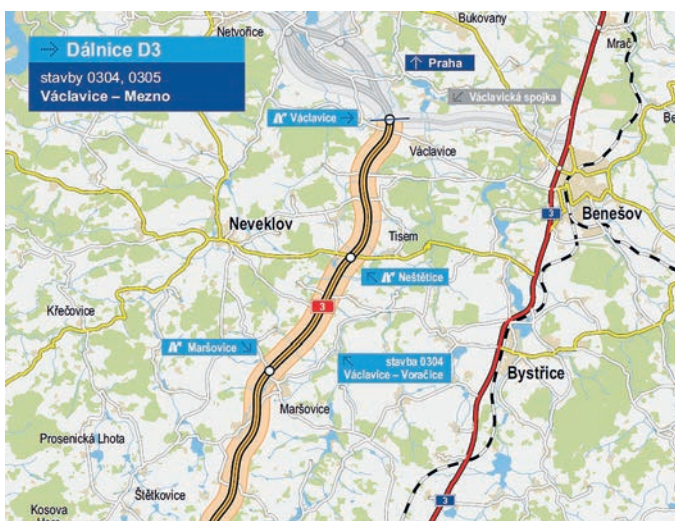
Budova bývalé radnice, dnes kino a restaurace, na neveklovském náměstí.

Další služby zahrnují obchody s různým zbožím, kosmetické a kadeřnické služby, restaurace, cukrárny i benzínovou čerpací stanici. V Neveklově je pečovatelský dům pro seniory, mateřská, základní a střední škola s domovem mládeže a zdravotní středisko. V Tloskově se nachází Centrum sociálních služeb pro mentálně postižené. V ostatních osadách už služby v takové míře nenalezneme, výjimku tvoří pouze Jablonná nad Vltavou, kde je obchod i restaurace.

Doprava

Neveklov se nachází přibližně 50 km od Prahy, Tábora i Příbrami, ale leží stranou hlavních dopravních tepen. Největší význam má silniční doprava. Silniční síť tvoří silnice II. a III. třídy spojující Neveklov se sousedními obcemi a městy. Hlavní dopravní tah tvoří silnice číslo 114, která prochází celým regionem. Od Živohošťského mostu pokračuje přes Neveklov směrem na Tisem a dále se napojuje na benešovský úsek silnice I. třídy I/3 (u Jírovic). Druhou významnou cestu tvoří silnice číslo 105 vedoucí přes Sedlčany a Neveklov směrem na Netvořice a Jílové u Prahy.

Spojení s Prahou a Českými Budějovicemi by však měla v budoucnu nahradit dálnice D3. Tato dálnice byla zahrnuta do systému dálniční sítě České republiky již v roce 1987. Od té doby bylo navrženo několik variant, kudy by měla dálnice procházet. Poslední schválená tzv. západní varianta určuje, že dálnice povede mezi obcemi Příbyšice a Neštětice a dále směrem na Tisem a Maršovice. Stávající sil-

Projekt trasy dálnice D3 v úseku Václavice - Maršovice.

nice budou napojeny mimoúrovňovou křižovatkou (silnice číslo 114 vedoucí z Neveklova do Tismi), v místech, kde se protínají s trasou dálnice, budou vystavěny dálniční mosty (silnice mezi Neštěticiemi a Příbyšicemi).

V Neveklově má své kořeny jedna z nejstarších autobusových linek. Město v roce 1909 koupilo 2 automobily pro 20–25 lidí, které začaly jezdit na trase Neveklov–Benešov a zpět (přes Maršovice a Bystřici) třikrát denně. Cesta měla 11 zastávek, trvala necelé dvě hodiny a stála 1 korunu a 20 haléřů.

🦋 Zajímavostí je zápis v kronice města, který zmiňuje, že majitel zámku Konopiště František Ferdinand d'Este nedal povolení, aby autobusová linka jezdila přes Konopiště. Stěžoval si, že mu automobily plaší zvěř.

V dnešní době je Neveklov zapojen do systému Pražské integrované dopravy.

Železniční či letecká doprava nejsou v oblasti zastoupeny vůbec. Nejbližší železniční stanice jsou vzdáleny 15 km – Benešov, Týnec nad Sázavou a Sedlčany, letiště najdeme v Nesvačilech u Bystřice. Vodní doprava je provozována v malé míře na slapské vodní nádrži a slouží pouze rekreačním účelům.

Cestovní ruch

Na Neveklovsku se nachází i několik turisticky zajímavých historických památek. Jedná se zejména o kostely na Chvojínku, v Bělci a v Neveklově a o zámecké areály v Tloskově a Jablonné nad Vltavou. Hojně navštěvovaná je i rozhledna na Neštětické hoře či zřícenina hradu Kožlí.

Větší význam pro Neveklov a jeho okolí má to, že spadá do rekreačního zázemí Prahy. Nachází se zde několik chatařských osad, zejména v blízkosti řeky Vltavy, která byla oblíbeným cílem výletníků již v době první republiky. Slapská přehradní nádrž je velkou turistickou atrakcí hlavně v letní sezóně a návštěvníci využívají nedaleká rekreační střediska na Živohošti a Měříně. Za obchody a službami ale musí do Neveklova.

V oblasti je rozvinutá i agroturistika. V regionu či blízkém okolí se nachází několik koňských farem, které nabízejí projížďky na koních i možnosti ubytování. Přibližně 4 km od Neveklova se nachází Farma Heroutice, která provozuje jezdeckou školu a pořádá jezdecké závody.

Fotografie z roku 1920 zachycuje poštovní garáže a autobusy značky Laurin a Klement a nákladní automobil Praga. Garáže se nacházeli na okraji Neveklova při silnici na Konopiště a Benešov.

Pohled od farmy Skalka. Farma patří Centru sociálních služeb Tloskov.

Neveklovem vede hlavní cyklotrasa Praha–Vídeň, která v celé délce měří 430 km a prochází přes střední i jižní Čechy na jižní Moravu. Cyklostezky nejsou zbudovány. Cyklisté využívají méně frekventované silnice.

Mnoho pěších láká každoroční pochod Praha–Prčice, který prochází Oušticemi a Neveklovem. Přes Neveklov vede i trasa štafetového pochodu Praha–Orvieto.

V okolí nalezneme několik turistických tras. Hlavní dálková trasa, značená červenou turistickou značkou, prochází přímo Neveklovem. Směřuje z něj třemi směry – na Kozlí a Bystřici, na Křečovice a na Novou Živohošť.

Na ni navazují další značené trasy – zelená vede přes studánku v Koutech směrem na Maršovice, modrá pokračuje z rozcestí Pod Hájkem u osady Nouze k Vysokému Újezdu. Na zelené trase podél břehů Vltavy je několik pěkných vyhlídek na slapskou přehradu a lze po ní dojít z Nahorub přes Jablonnou až do Netvořic. Na této trase lze využít i žlutě značenou zkratku spojující Blažim s Jablonnou. Nejkratší trasou v okolí je žlutá trasa, která zahrnuje cestu přes Chvojínek k rozhledně na Neštětické hoře.

Neštětická hora s rozhlednou. V pozadí je Chvojínek a Neveklov.

Školství

Město Neveklov je zřizovatelem mateřské, základní, dokonce i střední školy. Základní a střední školu nalezneme v moderním školském areálu, jehož součástí je i sportovní hala, školní jídelna a domov mládeže. Aulu a sportovní halu využívá základní a střední škola, ale i veřejnost, k pořádání koncertů, besed, přednášek a sportovních utkání.

Mateřská škola se nachází v ulici Pod Radnicí ve zrekonstruované budově, jejíž součástí je i školní zahrada a dětské hřiště. Její kapacita je v současné době 120 dětí. Zajišťuje vzdělávání pro děti od 3 do 6 let věku. Mateřská škola organizuje dětský karneval s tombolou, účastní se jarmarků a dalších akcí, připravuje pro děti projektové dny a výlety.

Základní škola Jana Kubelíka, Neveklov je součástí školského areálu. Je moderním školským zařízením, které žákům nabízí nádherné a kvalitní prostředí pro získání jejich základního vzdělání. Kapacita školy je v současné době 420 žáků a je zcela naplněna. Nabízí pro své žáky mnoho aktivit – sportovní či kulturní akce, soutěže, výukové programy, organizuje školní výlety a exkurze. Žáci se účastní jarmarků, výstav a přednášek. Základní škola využívá sportovní halu a přilehlá sportoviště a školní zahradu.

Budova mateřské školky v Neveklově.

Obchodní akademie v Neveklově.

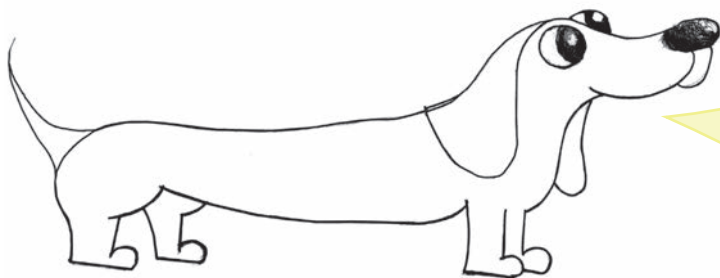
Střední školství zastupuje v Neveklově Obchodní akademie. Má kapacitu 300 žáků, ale její kapacita je v současné době naplněna přibližně z poloviny. Nabízí čtyřleté maturitní studium v těchto oborech: ekonomické lyceum, ekonomika a podnikání - sportovní management, obchodní akademie - zaměření cizí jazyky a obchodní akademie - zaměření informatika. Akademie využívá pro své studenty domov mládeže.

Svým studentům nabízí účast na různých projektech, soutěžích a dalších vzdělávacích činnostech, možnost plnění mezinárodních zkoušek v cizích jazycích či masérský kurz. Organizuje školní výlety, exkurze a zájezdy.

V Neveklově svou činnost provozují i dětské skupiny, které nabízejí vzdělávání pro děti předškolního věku. Největší členskou základnu má Zahradní klub Dešťovka. Je inspirován pedagogikou lesních mateřských školek a je určen pro děti od 3 do 6 let. Své zázemí našel v prostoru neveklovské fary.

Základní škola Jana Kubelíka v Neveklově.

Oblast
Neveklovska zahrnuje
9 katastrálních částí. Jsou to
Bělíce, Blažim nad Vltavou, Dalešice
nad Vltavou, Jablonná nad Vltavou,
Mlékovice u Neveklova, Neštětice,
Příbyšice, Zádolí a samotný
Neveklov.

Bělíce

Bělíce leží přibližně 5 km západně od Neveklova. Součástí katastrálního území o rozloze zhruba 5,6 km² jsou i osady Kelce, Netluky, Nouze a část osady Podhory. Nejvýznamnější památkou je kostel sv. Máří Magdalény v Bělíci, u kterého se nachází i menší hřbitov. Na území nalezneme i několik křížů.

🦋 Zajímavostí je, že se obec Bělíce objevila i v několika filmech a seriálech. Kostel můžeme spatřit ve filmu Strakonický dudák z roku 1955, části obce se objevily mimo jiné v seriálu Ochránce z roku 2021.

První písemná zmínka o Bělíci pochází z roku 1310, kdy byla spolu s osadou Kelce majetkem Ostrovského kláštera u Davle. Netluky (Pnětluky) jsou prvně zmiňovány roku 1318, kdy zdejší tvrz vlastní vladkové z Pnětluk. Ti v husitské době převzali do svého majetku i Bělíci. Roku 1522 koupil Netluky rod Bechyňů z Lažan. Netlukám se pod jejich správou dařilo, Bechyňové k nim přikoupili i Tuchyni či Radějovice. Po bělohorské bitvě získal Netluky Pavel Michna z Vacínova. Postupně se střídali další majitelé. V 18. století je ještě zmiňován statek Netluky, ke kterému patří Bělíce i Kelce. V roce 1751 Netluky koupil hrabě Jan Václav Carreto-Millesimo a připojil je ke svému statku v Jablonné. V 19. století je Bělíce samostatnou obcí, Netluky už jsou uváděny jako samota spadající pod katastrální území Bělíce.

Bělíce a kostel sv. Máří Magdalény.

Bělíce a kostel sv. Máří Magdalény.

Blažim nad Vltavou

Blažim

Blažim leží asi 6 km západně od Neveklova. Součástí katastrálního území o rozloze 5,3 km² jsou místní části Chlum u Blažimi, Kolánka, Močidla a část osady Podhory. Nejvýznamnější památkou je kaplička na návsi v Blažimi, která nedávno prošla rekonstrukcí. Další kapličku nalezneme při cestě na Chlum. Ne-daleko Blažimi je i zajímavý turistický cíl v podobě vyhlídkových míst na řeku Vltavu.

První písemná zmínka o Blažimi je z roku 1000, kdy byla vesnice součástí majetku Ostrovského kláštera u Davle. Za husitských válek Blažim získal Mikuláš z Krchleba a po něm další drobní šlechtici. V roce 1654 ji vlastnil Pavel Michna z Vacínova. V polovině 19. století byla Blažim součástí statku Jablonná.

Dalešice nad Vltavou

Obec Dalešice se nachází asi 5,5 km severozápadně od Neveklova. Katastrální území má rozlohu 2,8 km² a nenacházejí se na něm žádné další místní části. Přímo v Dalešicích se nachází kamenná zvonice. V současné době jsou kulturní a společenské akce v obci realizovány také díky činnosti Sboru dobrovolných hasičů Dalešice.

Dalešice

☞ Zajímavostí je, že Dalešice jsou označovány za jednu z nejvíce zničených obcí v oblasti cvičiště zbraní SS. Bylo zde dopadové pásmo cvičiště, veškeré budovy byly rozstříleny. Osm domů bylo naprosto zničeno.

První písemná zmínka o vesnici pochází z roku 1388. Dalešice byly součástí majetku Ostrovského kláštera u Davle. Po husitských válkách je získal rod Bechyňů z Lažan. Později byly připojeny k tloskovskému panství.

Jablonná nad Vltavou

Jablonná se nachází asi 7 km severozápadně od Neveklova. Součástí katastrálního území o rozloze 6,8 km² jsou místní části Nebřich, Jablonka a Koníček. Mezi významné památky patří zámek v Jablonné s parkem. Dále zde nalezneme kapličku, pomník obětem 1. světové války z roku 1923 a zajímavou dřevěnou zvoničku. Několik křížů nalezneme v okolí osad a cest. V současné době je zde cukrárna, vinárna a dvě restaurace. Funguje zde fotbalový klub, stejně jako sbor dobrovolných hasičů. Hasiči pořádají různé akce pro děti i dospělé.

Jablonná

Nejstarší záznam o Jablonné pochází z roku 1318. Od roku 1450 držel velmi dlouhou dobu statek Jablonnou rod Netvorských z Březí. Teprve roku 1729 změnila Jablonná majitele, když ji koupil Josef Jan Kinský, hrabě z Vchynic. Během 18. a 19. století se zde vystřídalo značné množství majitelů, především cizího původu. Po roce 1850 se statek stal hospodářskou jednotkou.

Zajímavostí je, že v Jablonné byla 1. dubna 1897 otevřena dvoutřídní škola. Do té doby chodily děti do školy v Bělci.

Mlékovice u Neveklova

Mlékovice se nacházejí asi 3 km severozápadně od Neveklova. Součástí katastrálního území o rozloze 9,7 km² jsou místní části Borovka, Heroutice, Lipka, Ouštice, Radslavice a část Tloskova. Na území najdeme několik kapliček a křížků. V Oušticích najdeme i pomník obětem 1. světové války.

☞ Zajímavostí je, že nedaleko Mlékovic vznikla v důsledku zákazu kotvení hausbótů na slapské přehradě v 80. letech 20. století chatová oblast Ovčák.

První písemná zmínka o Mlékovicích pochází z roku 1349. Ve 2. polovině 16. století je v obci připomínána renesanční tvrz, která byla později přestavěna a stala se součástí hospodářského dvora. Tvrz se nacházela i v Herouticích, kde sídlili vladykové z Heroltic. Mlékovice i Heroutice byly součástí tloskovského panství. Ouštice jsou prvně zmiňovány již v roce 1205, Borovka až v roce 1720. V sousedství se nacházely mlýny (Mlíkovský, Panský, Valcha) a svobodný dvůr Ratimice.

Mlékovice

Neštětice

Neštětice se nacházejí asi 3,5 km východně od Neveklova. Součástí katastrálního území o rozloze 6,6 km² jsou i místní části Doloplazy a Chvojínek. Mezi nejvýznamnější památky patří kostel na Chvojínku a rozhledna na Neštětické hoře. Rozhledna na Neštětické hoře je hojně navštěvována v každém roční období. Pravidelně ožívá různými koncerty i kostelík na Chvojínku. V Neštětících nalezneme zvoníčku s křížem, další kříž je u cesty nedaleko samoty Roháč.

🦋 Zajímavostí je, že i Chvojínek a jeho okolí si často vybírají filmaři. U kostela se natáčela např. Kytice, film z roku 2000.

První zmínka o Neštětících pochází z roku 1310. Neštětice náležely Ostrovskému klášteru. V době husitských válek několikrát změnily majitele. V roce 1654 náležely k týnecko-benickému panství, v 19. století již jako samostatná obec spadaly pod panství Konopiště.

Chvojínek

Neveklov

Katastrální území Neveklova o rozloze 8,7 km² zahrnuje také osadu Dubovka a část Tloskova. Mezi nejvýznamnější památky patří zámek v Tloskově a kostel sv. Havla v Neveklově. Kapličky jsou v Neveklově a v Tloskově. Na Dubovce nalezneme kříž, stejně tak jich je několik u silnic v okolí Neveklova. V současné době je Neveklov správním centrem regionu a v Tloskově sídlí Centrum sociálních služeb.

Dubovka

První písemná zmínka o Neveklovu je z roku 1285, Tloskov je prvně zmíněn v roce 1376 a Dubovka až v roce 1578. Všechny části spadaly v minulosti pod tloskovské panství. Samostatnou obcí se Neveklov stal po roce 1848, kdy byla zrušena vrchnostenská správa.

Příbyšice

Příbyšice se nacházejí asi 5 km východně od Neveklova. Součástí katastrálního území o rozloze 4,1 km² je místní část Kožlí.

Příbyšice

Mezi nejvýznamnější památky patří nejstarší roubený dům ve středních Čechách nazývaný Březinova, později Stárkova chalupa. Dále se zde nachází zemanská tvrz, hornická štola zvaná kaverna na Chlumu a vodní mlýn v Kožlí. Zřícenina hradu Kožlí patří pod správu obce Tisem. V Příbyšicích najdeme kapličku, zvoničku i kříž. Život obyvatelům obce však zneprjemňuje skládka odpadů a u ní bioplynová stanice.

První písemná zmínka o Příbyšicích je z roku 1318. Ve druhé polovině 12. století zde však již byla osada. Příbyšice měly velmi úzký vztah ke hrádku Kožlí. Prvním známým majitelem hradu byl v roce 1318 Ctibor. Na sklonku 14. století se Kožlí stalo sídlem lapků (loupeživých rytířů). Ve druhé polovině 15. století získal hrad i Příbyšice Zdeněk Konopištský ze Šternberka, který se postavil proti králi Jiřímu z Poděbrad a ten hrad Kožlí roku 1467 dobyl. Poté už je hrad označován jako pustý. V době bezprostředně po třicetileté válce v roce 1648 spadaly Příbyšice pod týnecko-benické panství. Později se staly součástí obce Václavice. Poté byly samostatnou obcí a až v roce 1970 byly připojeny k Neveklovu.

Zádolí

Zádolí se nachází asi 2,5 km jihozápadně od Neveklova. Součástí katastrálního území o rozloze 4,6 km² jsou místní části Hůrka Kapinos, Spolí a Zárybnice. Mezi významné památky patří pomník obětem 1. světové války v Zádolí. Dále se zde nachází i několik křížů.

Nejstarší zmiňovanou osadou katastrálního území je Spolí. První zmínka pochází z roku 1285, kdy zde stával Semechovský svobodný dvůr. Stejný letopočet je uveden i u osady Zárybnice, ke které přiléhá Hůrka Kapinos. Samotná Hůrka je zmiňována až v roce 1563 a Zádolí dokonce až v roce 1720. Osady byly součástí tloskovského panství, poté obce Stranný a nakonec Neveklova.

Spolí

V regionu nalezneme dva zámky – v Tloskově a v Jablonné nad Vltavou, tři významné kostely – v Bělci, na Chvojínku a v Neveklově, množství menších kapliček, křížků a milníků. Zajímavé jsou i některé budovy v Neveklově či další stavby v okolí.

Zámek v Jablonné nad Vltavou

Zámky

Zámecký areál v Tloskově byl kompletně rekonstruován na přelomu 21. století, kdy došlo k přestavbě jednotlivých budov tvořících zázemí zámku. Samotný zámek dostal dnešní podobu v 30. letech 19. století. Jde o jednoduchou barokní stavbu, na kterou navazuje anglický park.

První zmínka o Tloskově pochází z roku 1376. Původně na místě dnešního zámku stála tvrz, která byla v 16. století přestavěna na renesanční opevněný zámek. Po roce 1670 byl zámek rozšířen a získal barokní podobu. V té době se jednalo o jednopatrovou budovu s věží s hodinami a zvonem. Ze všech stran ji

obklopoval příkop. Později byl vzhled zámku několikrát upraven – bylo přistavěno druhé patro, obě křídla zámku a upravilo se i hlavní průčelí, vznikla terasa se sloupy, vstupní síň a ozdobné štíty. Součástí zámku byl také park, pivovar, hospoda, ovčín a bažantnice.

Areál zámku v Tloskově

Zámek postupně měnil majitele a v novodobé historii byl sídlem různých institucí. Byl zde např. Domov mladých vynálezců, družstvo Dereda, které zde vyrábělo hračky a loutky, a později se sem přestěhovala i vojenská poddůstojnická škola. Od roku 1957 byl zámek prázdný a o dva roky později zde byl zřízen Ústav sociální péče pro děti a mládež. V současné době slouží zámek jako Centrum sociálních služeb. Budovy patřící k zámku byly rekonstruovány a slouží klientům centra jako bydlení a zázemí. Veřejnosti přístupné jsou tak pouze zámecké nádvoří a přilehlý anglický park.

Zámek v Jablonné nad Vltavou prošel počátkem 21. století rozsáhlou rekonstrukcí. Původně se v místě dnešního zámku nacházela vodní tvrz. První zmínky o ní pocházejí ze 14. století, kdy Jablonnou vlastnil rytíř Eberhard z Jablonné. V 18. století byla přestavěna na dvoupatrový zámek v barokním stylu. Významnější změnou prošel zámek po roce 1873, kdy jej koupil bankéř JUDr. Johann Schebek z Prahy. Zámek získal neoklasicistní podobu – novou omítku, litinové sloupy a balkon s tepaným zábradlím.

Od poloviny 20. století zámek spíše chátral. Ve 20. letech jej koupil ředitel banky Rudolf Vodička. V té době byl zámek ještě kompletně vybavený. Za 2. světové války zde mělo gestapo svůj archiv, od 60. let 20. století v něm sídlil domov důchodů a až po roce 1989 byl zámek navrácen potomkům Rudolfa Vodičky. Počátkem 21. století jej odkoupila soukromá firma a zámek byl kompletně opraven. Z původních prvků jsou dnes zachovány pouze nástěnné malby z let 1700–1750. Součástí zámku je i poplužní dvůr a anglický park se dvěma rybníky.

Kostely a další sakrální stavby

Kostel svaté Máří Magdaleny v Bělici pochází z 1. poloviny 14. století. V 18. století byl přestavěn, ale některé gotické prvky můžeme pozorovat i dnes. Věž kostela s šindelovou střechou je již zcela v barokním stylu, nalezneme v ní 3 zvony a věžní hodiny. Hlavní oltář je z 18. století.

Kostel svatého Václava na Chvojínku byl vystavěn zřejmě na přelomu 13. a 14. století v gotickém slohu. Kostel je velmi jednoduchá, jednolodní budova bez věže. Téměř všechny stavební prvky jsou čistě gotické. Za zmínku stojí také kamenný portál v severní stěně lodi či raně barokní oltář. Kostelík se objevil i ve filmu, např. v roce 2000 se zde natáčel film *Kytice*.

Kostel sv. Václava na Chvojínku

Kostel sv. Havla v Neveklově byl původně gotický, ale v období baroka byl přestavěn. Jeho hlavní oltář z roku 1671 je zdoben obrazem patrona chrámu svatého Havla. U kostela na místě bývalého hřbitova a uvnitř chrámu je několik památných náhrobních kamenů, z nichž nejstarší je vytesán z tvrdého pískovce a je na něm znak rodu Řepů z Neveklova. Několik náhrobků se nachází přímo v podlaze kostela, ale jejich nápisy jsou již úplně setřeny. V kostele jsou také olejem malované obrazy křížové cesty, menší oltář Panny Marie a kaple sv. Barbory.

K severní straně presbyteria je přistavěna věž, která pochází z roku 1790. Předchozí věž byla zničena požárem. Ve věži se nacházejí dva zvony. Na podstavci před schody ke kostelu stála barokní socha sv. Eligia z roku 1780. Socha byla zničena v letech 1943–1945, v době násilného vystěhování Neveklova německými okupanty.

Kompletní opravy kostela proběhly v letech 1932–1936 a v 90. letech 20. století. V roce 2016 proběhla rekonstrukce barokních branek. Naproti kostelu se nachází budova fary postavená v letech 1750–1752. Později vyhořela a nahradila ji nová jednopatrová budova.

Kostel Sv. Havla V Neveklově

Kostel Československé církve husitské – Husův sbor – byl otevřen 1. července 1934. O dva roky dříve, 26. května 1932, byl slavnostně položen základní kámen stavby. Projekt byl vyhotovený stavitelem Josefem Tůmou z Prahy. Uvnitř jej zdobí barevné oltářní okno, které věnoval kostelu spolek neveklovských rodáků.

Židovská synagoga je dnes ve velmi špatném stavu. Původní synagoga z roku 1657 byla dřevěná. Po požáru byla vystavěna nová synagoga, tentokrát zděná, která byla v letech 1670–1680 opět předělána. V minulosti byla několikrát opravována, dokonce v roce 1730 barokně přestavěna. Ale po druhé světové

válce již nesloužila svému účelu. Od roku 1957 sloužila jako zemědělský sklad neveklovskému národnímu výboru. Veškeré vybavení synagogy bylo odstraněno, okna vyměněna a z boku probourána velká kovová vrata. V roce 1999 se vrátila synagoga do vlastnictví Židovské obce v Praze a připravuje se její rekonstrukce. V roce 2008 byla opravena střecha budovy.

Židovský hřbitov je zmiňován již kolem roku 1689. Nejstarší čitelný náhrobek pochází z roku 1754. Hřbitov byl v minulosti rozšířen a byla zde vystavěna i budova márnice. Najdeme ho u silnice k Maršovcům, ale je veřejnosti nepřístupný.

Kaplička sv. Panny Marie v Neveklově byla vystavěna roku 1700 a opravena v roce 1912 a v roce 2004. Je na ní nápis Ave Maria. Stojí v místě křížení dvou hlavních tahů – ulice Pražské a Komenského. Další kapličky se nacházejí v neveklovských osadách (Tloskov, Blažim a Jablonná) a jednu nalezneme ve vzdálenosti 1,5 km od Neveklova směrem na Benešov (u lesní cesty vedoucí na Zaječí).

🦋 Zajímavostí je, že na náměstí v Neveklově dříve také stávala kaplička. Tato kaplička byla zasvěcena sv. Janu Nepomuckému. Byla zbourána v roce 1922 a na jejím místě byl vystavěn pomník padlým v 1. světové válce.

Neveklovské cesty lemuje i řada křížů a křížků. Většinou je tvoří litinový kříž a kamenný podstavec. Nalezneme ale i kříže kamenné. Často je můžeme spatřit na návsích osad či v místech křížení cest.

Kaplička sv. Panny Marie v Neveklově

Ostatní stavby a další památky

Zajímavou a hojně navštěvovanou stavbou je rozhledna na Neštětické hoře i přes její zanedbaný stav. Byla postavena v roce 1927. Má připomínat selské povstání obyvatel v roce 1627. Tato 16 metrů vysoká stavba má 48 schodů a vyhlídkový ochoz se nachází ve výšce 12 metrů. K rozhledně vedou 2 turistické stezky, jedna od Chvojínku a druhá od Neštětíc.

V Příbyšicích nalezneme dvě zajímavé stavby. Jednou z nich je Březinova, později Stárkova chalupa s číslem popisným 4. Jedná se o nejstarší roubený dům středních Čech. Byl vystavěn v roce 1717. Chalupa je zapsána jako kulturní památka. Druhou významnou příbyšickou stavbou je zemanská tvrz v čísle popisném 1. Tvrz byla postavena pravděpodobně při zakládání osady, zmínky o ní jsou již z roku 1318. V současné době se z tvrze zachoval pouze sklep a jedna další místnost.

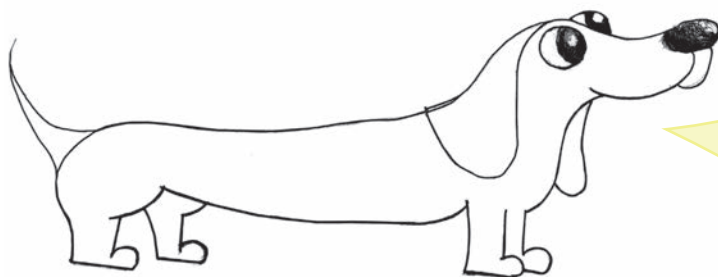
Rozhledna na Neštětické hoře

Nedaleko Příbyšic se nachází další kulturní památka. Jedná se o mlýn s vodním kolem ze 17. století. Nejstarší a nejcennější je mlýnice s obytnou částí. Zůstal zde zachován nejen půdorys budovy, ale i vnitřní zařízení. Mlýn leží na Janovickém potoce u cesty ke zřícenině hradu Kožlí.

Významné památky najdeme i na neveklovském náměstí. Morový sloup byl postaven v roce 1773 v upomínku na mor, který byl ve městě roku 1772 a při němž zahynulo 133 lidí. Je na něm portrét sv. Floriána a sluneční hodiny. Na náměstí se nachází také památník vystěhování, památný kříž na kamenném podstavci a pomník padlým vojákům v první světové válce vystavěný v roce 1922 na místě bývalé kapličky Jana Nepomuckého. Architektonicky zajímavé jsou i další neveklovské budovy – budova bývalé radnice (dnes kino a restaurace), budova městské knihovny či sokolovna.

Náměstí v Neveklově

O společenský život regionu se starají zejména spolky, dobrovolní hasiči, sportovní kluby a další organizace. Spoustu zajímavých akcí připravuje i kulturní komise města. Pravidelně jsou pořádány různé akce pro děti i dospělé.

Neveklovské náměstí a pohled na budovu bývalého městského úřadu, dnes městské knihovny.

Kulturní rok

Kulturní rok začíná 6. ledna. V tento den si připomínáme příchod Tří králů. Ti v dnešní době chodí po jednotlivých domech a vybírají příspěvky jménem Charity Praha. Jedná se o celorepublikovou finanční sbírku pro potřebné.

V únoru se děti i dospělí těší na masopust. Každý rok prochází městem průvod masek vedený Masopustem, který od starosty získává na jeden den pomyslnou vládu nad městem. Hudba, vystoupení různých spolků a dobrá nálada jsou symboly této veselice. Celý průvod je zakončen na náměstí tanečním rejem masek a následným pohřbením basy.

Tradice masopustních průvodů byla v Neveklově na dlouhou dobu zapomenuta, obnovit se ji podařilo v roce 2017. Masopustu předchází maškarní karneval pro děti, který pořádá mateřská škola, a následuje taneční zábava v maskách – sokolské šibřinky pro dospělé, jejichž počátky v Neveklově sahají až do roku 1926.

Velikonoce vítá velikonoční jarmark na neveklovském náměstí, při kterém si každý může vyzkoušet tradiční zvyky, jako je barvení kraslic či pletení pomlázky. Protože se jedná o křesťanské svátky, probíhají v kostele i tradiční mše a bohoslužby. Velikonoční pondělí je spojeno s koledováním. Koledníci všech věkových kategorií s pomlázkami či řehtačkami obcházejí nejen Neveklov, ale potkat je můžeme i v okolních vsích.

Poslední dubnový den se dodržuje filipojakubská noc neboli pálení čarodějnic. Různé velké vatry se stavějí ve všech obcích i osadách a obyvatelé se večer setkávají při zapálení těchto ohňů. Poslední duben je spojen i se stavbou máje na návších a náměstích. Tradicí však je i májku druhé vesnici porazit. Musí být proto střežena celou noc.

Druhou květnovou neděli se koná tradiční neveklovská pouť. Její program zahrnuje nejen tradiční mši, ale i koncerty či výstavy. Zábavní atrakce mají své stanoviště u sokolovny a stánky s různým zbožím pokračují až na náměstí.

Neveklovské běhy, letní kino i divadelní podzim jsou další akce, které se během léta a podzimu pravidelně konají. Slaví se i posvěcení, v každé obci v den svátku světce, kterému je zasvěcen kostel. V Neveklově připadá na neděli po svátku sv. Havla (16. října). Připomínáme si i sv. Martina 11. listopadu.

Začátek prosince je spojen se svátkem sv. Mikuláše, kdy ulicemi prochází Mikuláš s andělem a čerty. Advent začíná vánočním jarmarkem na neveklovském náměstí spojeným s rozsvícením vánočního stromu. Probíhá i řada adventních koncertů, např. soubor vystoupení dětského pěveckého sboru základní školy. Oživlé kostely či tradiční vánoční koncert v aule základní školy.

Po celý rok se koná ještě mnoho akcí. Pravidelně promítá kino, pořádají se koncerty a výstavy. Populární jsou akce pro děti, např. dětské dny. Velký ohlas má i vánoční akademie základní školy.

Pohřbení basy jako součást masopustu

Starosta získává zpět klíč od města a ukončuje tím masopust.

Svatý Martin na bílém koni každoročně navštěvuje děti v mateřské i základní škole.

Spolky a sdružení

V Neveklově existuje několik spolků a sdružení pro děti i dospělé. Největší členskou základnu mají sbory dobrovolných hasičů a TJ Sokol Neveklov.

Neveklovský sbor dobrovolných hasičů pravidelně spolupracuje se základní školou při cvičném požárním poplachu.

Neveklovský hasičský okrsek tvoří sbory dobrovolných hasičů Bělce, Dalešice, Chvojínky, Jablonná, Mlékovice, Neštětice, Neveklov, Ouštica, Příbyšice a Zádolí. Kromě toho, že zasahují při požárech, pomáhají při autonehodách či odklízejí následky přírodních živlů, dobrovolní hasiči jsou ve většině obcí pořadatelem různých akcí. Účastní se soutěží v požárním sportu, připravují dětské a sportovní dny, pořádají hasičské plesy.

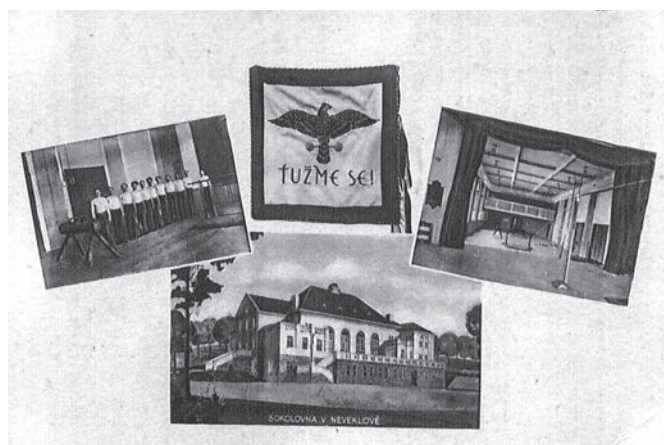
Sbor dobrovolných hasičů v Neveklově byl založen již v roce 1876. Od roku 2002 je sbor poloprofesionální jednotkou s velmi dobrým vybavením. Ve spolupráci s Hasičským záchranným sborem Benešov tak zasahuje v celém okrese.

Neveklovský Sokol byl založen v roce 1896. V roce 1928 byla otevřena nová sokolovna. Sokol kromě sportu (fotbal, volejbal, stolní tenis, házená či lední hokej) nabízel i turistický či divadelní oddíl. Po druhé světové válce bylo postaveno sportovní zázemí (tenisový kurt a kluziště) v neveklovském parku. V 70. letech proběhla rekonstrukce sokolovny, kdy bylo mj. postaveno přísálí, ubytovna a sauna.

V roce 2014 vznikl spolek TJ Sokol Neveklov. Pořádá nejen kulturní akce (plesy a zábavy), ale hlavně podporuje rozvoj sportu v obci – fotbal, nohejbal, volejbal, bojové sporty či různé druhy cvičení. Nabízí možnost ubytování, pronajímá prostory. Fotbalové mužstvo využívá hřiště v parku, u kterého bylo vybudováno nové zázemí pro sportovce a workoutové hřiště.

Svou činnost zde provozuje i skautský oddíl, myslivecké spolky či občanská sdružení, např. občanská sdružení Nevenia a Setkání připravují různé akce a snaží se zkrášlovat Neveklov i okolí.

🦅 Zajímavostí je spolek Veteránklub starostové, který sdružuje bývalé dlouhodobě sloužící starosty. Klub také pořádá různé kulturní a společenské akce.

Sokolové od 1. července 1928 měli k dispozici vlastní sokolovnu.

Neveklovská sokolovna byla postavena v roce 1928 a v letech 1967 - 1969 přestavěna do dnešní podoby.

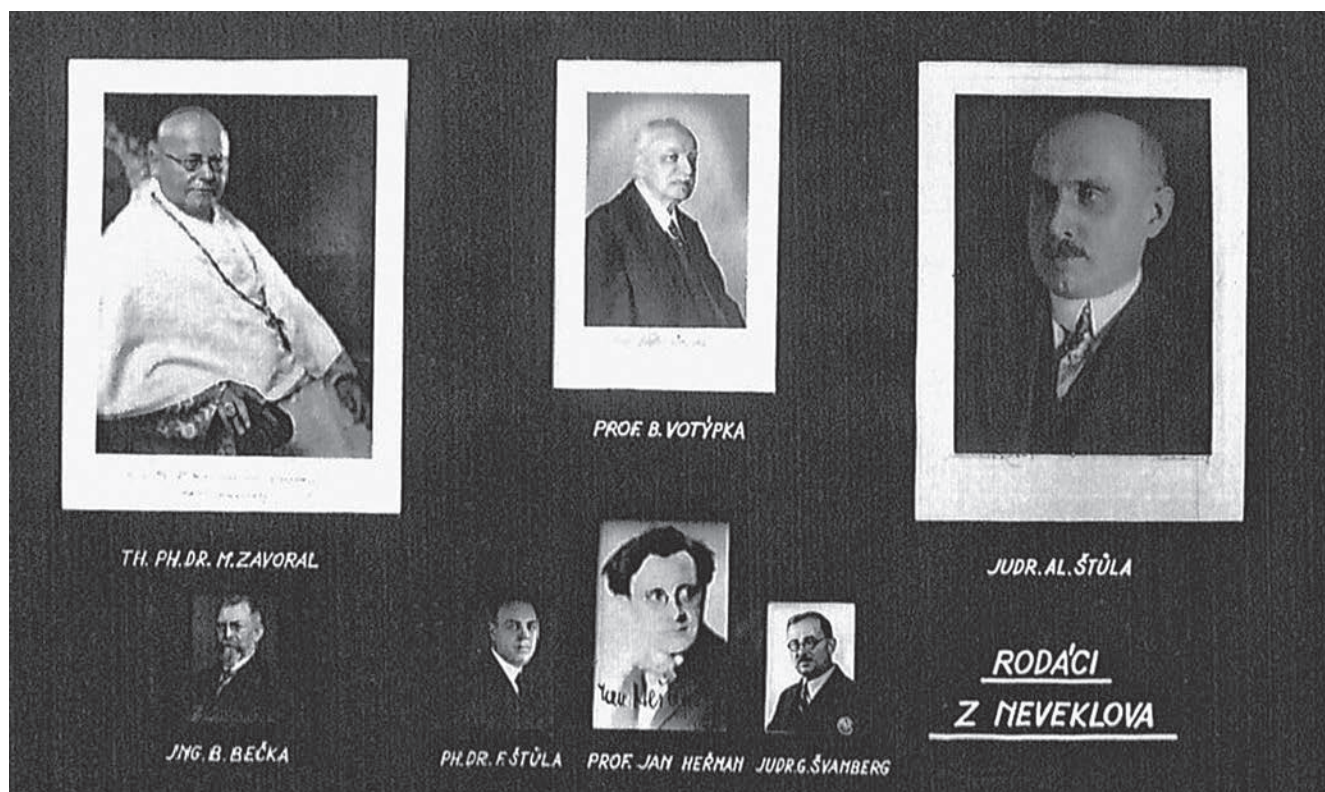
Mezi významné osobnosti spojené s Neveklovem patří hudební skladatelé, spisovatelé i politici. Jednou z těch největších je světoznámý houslista Jan Kubelík, čestný občan města. Čestné občanství obdržela i spisovatelka Eliška Horelová, která napsala knihu Kluci ze zabraného, jejíž děj se odehrává na Neveklovsku.

Kostel sv. Václava na Chvojínku

Významní rodáci a občané

V Neveklově se narodil klavírní virtuos Jan Heřman, opat Strahovského kláštera Metod Jan Zavoral či středoškolský profesor Bedřich Votýpka. Pracoval zde spisovatel Jan Handrik Čěsla a lékař MUDr. Ladislav Nebeský. Ze známých politiků můžeme jmenovat Aloise Štůlu, právníka, Františka Štůlu, primátora Prahy, Bohdana Bečku, ministra financí či Karla Šebka, senátora.

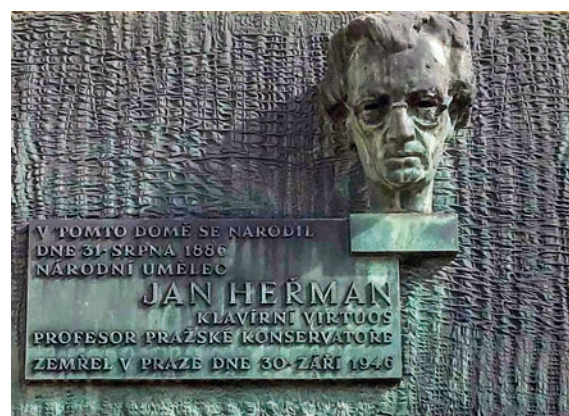

Tablo slavných neveklovských rodáků

Jan Heřman (31. srpen 1886 – 30. září 1946)

Jan Heřman se narodil v Neveklově do učitelské rodiny. Velmi brzy začal projevoval hudební nadání. Jeho otec ho učil hrát na klavír, housle a varhany. Jan Heřman studoval konzervatoř. Později se učil hře na klavír v hudebním ústavu Adolfa Mikeše v Plzni.

Patřil mezi přední české pianisty. Vystupoval i s Českou filharmonií, pracoval v Národním divadle. Stal se profesorem Carské hudební společnosti v ruském Orlu. Po návratu z Ruska se stal asistentem v Mikešově hudebním ústavu a v roce 1914 profesorem klavíru na Pražské konzervatoři.

Pamětní deska Jana Heřmana

Odehrál mnoho koncertů v Československu i v cizině. Zaměřoval se zejména na díla českých skladatelů. Obdivoval tvorbu Ludwiga van Beethovena a Johanna Sebastiana Bacha. Řadu skladeb nahrál na gramofonové desky.

Poslední koncert měl v květnu 1946 v Českých Budějovicích. V červnu téhož roku byl jmenován národním umělcem. Zemřel 30. září 1946.

Metod Jan Zavoral (28. srpen 1862 – 26. červen 1942)

Metod(ěj) Jan Zavoral se narodil v Neveklově v rodině truhláře. Výborně se učil, proto odešel studovat na gymnázium do Benešova a do Prahy. Poté vystudoval teologii a v roce 1885 byl vysvěcen na kněze. Jako kněz působil v jižních Čechách a v Jihlavě. Poté byl přemístěn do Strahovského kláštera a v roce 1906 zvolen opatem. Tuto funkci vykonával až do své smrti.

Byl výborný kazatel. Překládal kázání z italštiny, španělštiny, francouzštiny a polštiny. Zasloužil se o opravy různých církevních památek. Zabýval se i charitativní činností, staral se o chudé a o slepce. Zajímal se o literaturu i politiku. Vedl pohřeb Karla Čapka v roce 1938 na pražském Vyšehradě.

☞ Zajímavostí je, že byl velmi ctěn v Rumunsku, které procestoval. Do rumunštiny přeložil pohádky Boženy Němcové. Bylo mu uděleno několik rumunských řádů.

Zemřel 26. června 1942 v Praze. Opat Metod Zavoral získal čestný doktorát Karlovy univerzity, řád francouzské Čestné legie a Československý válečný kříž.

MUDr. Jan Handrik Česla (16. prosinec 1840 – 15. října 1915)

Jan Handrik Česla se narodil ve vsi Boranecy v saské Horní Lužici. Jméno Česla = tesař používal podle otcovy přezdívky. Studoval na gymnáziu v Praze a poté nastoupil na lékařskou fakultu. Pracoval v nemocnici v Praze, ale roku 1870 se stal lékařem hraběte z Pourtalès, který vlastnil zámek Tloskov.

Se svou ženou bydlel v Neveklově. Staral se o nemocné a byl jmenován soudním lékařem. Ordinaci si později otevřel ve svém domě nedaleko Tloskova (dnes je zde pamětní deska, která byla slavnostně odhalena v roce 1995). V roce 1890 byl jmenován neveklovským obvodním lékařem. Ordinoval až do svých 70 let, kdy mu Neveklovští udělili čestné měšťanství.

Kromě svého povolání se věnoval i literární činnosti, často pod pseudonymem Borančanski. Během studií překládal české hry do hornolužické srbštiny. Byl známým lužickým básníkem. Mezi jeho nejslavnější díla patří rozsáhlá báseň Král Přibyslaw. Věnoval se i hudbě. Zpíval v kostele a stál u vzniku pěveckého sboru.

Zemřel 15. října 1915 a je pochován na neveklovském hřbitově.

MUDr. Ladislav Nebeský (14. června 1893 – 22. září 1942)

Ladislav Nebeský se narodil v Neveklově a vystudoval lékařskou fakultu. Svou lékařskou praxi začínal v benešovské nemocnici. Velké uznání si však zasloužil jako lékař v Jilemnici u Semil. Zde se stal hlavním organizátorem protinacistického odboje a členem odbojové organizace Obrana národa.

V roce 1942 byl zatčen a obviněn z trestných činů nadržování nepříteli a přípravy velezrady a odsouzen německým lidovým soudem k trestu smrti. Téhož roku byl popraven.

Syn Ladislava Nebeského při slavnostním odhalení pamětní desky.

Čestní občané Neveklova

Čestné občanství Neveklova bylo uděleno 6 osobnostem, které mají spojitost s Neveklovem. Jsou to lidé, kteří měli k Neveklovu blízký vztah, Neveklovu v určitých situacích pomohli nebo jej proslavili svou činností.

Eliška Horelová, spisovatelka, od 24. září 1988, která ve své knize Kluci ze zabraného popisuje vystěhování Neveklovského v roce 1942.

Rafael Kubelík, dirigent, od 27. května 1990, syn Jana Kubelíka. Neveklov navštívil společně s Josefem Sukem, houslistou.

PhDr. Milan Uhde, spisovatel a politik, od 4. září 2010, který pomohl Neveklovu při výstavbě školy.

Ing. Zdeněk Kolečka, přední český entomolog, od 17. září 2020, neveklovský rodák, autor rozsáhlého biografického slovníku českých entomologů.

Jan Kubelík (5. červenec 1880 – 5. prosinec 1940)

Rod Kubelíků pocházel z Neveklova. Žili zde od dob třicetileté války až do roku 1819, kdy prodali svou usedlost a přestěhovali se do Prahy. Otec Jana Kubelíka Josef Matěj byl krejčím, později zahradníkem. Matka Barbora, rozená Lohová, se narodila ve Stranném. Manželům Kubelíkovým se narodilo 5 synů a jen 3 z nich se dožili dospělosti. Nejstarší syn Václav byl učitelem, druhorozený syn Jan se stal největším houslistou 20. století. Čtvrtý syn v pořadí byl František, který byl profesorem klavírní hry.

Jan projevoval od útlého mládí mimořádné hudební nadání. Byl tzv. zázračné dítě. Otec ho začal učit hře na housle, když mu bylo pět. Již jako devítiletý měl samostatný koncert. Na hudební konzervatoř v Praze byl přijat ve dvanácti letech, tedy dříve, než dovozoval řád školy.

Otakar Ševčík, hudební pedagog, na něm uplatnil svoji novou metodu a během šesti let z něho udělal dokonalého umělce, jenž ovládl neobyčejně náročnou techniku houslové hry, kterou zanedlouho obdivoval celý svět. Při absolventském koncertu v roce 1898 v Praze vyvolala úžas u posluchačů jeho interpretace Paganiniho houslového koncertu. V témže roce koncertoval ve Vídni a v Budapešti.

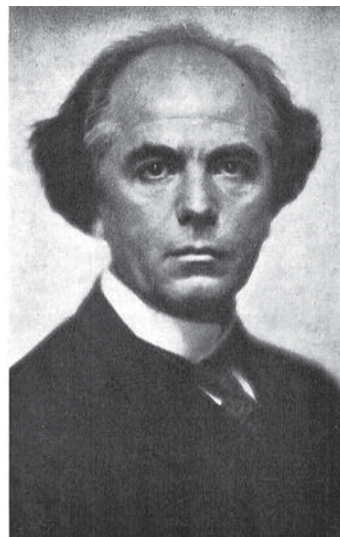
V roce 1900 uspořádal jako dvacetiletý koncert pro své příznivce v nově opravené radnici v Neveklově. V dalších letech koncertoval Kubelík ve více než 50 státech a uspořádal více než 6 000 koncertů. Podle průměrného počtu vždy vyprodaných sedadel v halách a koncertních sálích slyšelo Kubelíka více než pět milionů posluchačů.

Zajímavostí je, že jako jeden z mála interpretů obsáhl celý repertoár světové houslové literatury a vždy hrál z paměti. Zvládal i ty nejobtížnější skladby. Hrál na světově proslulé Stradivariho housle Emperor z roku 1715 a na housle Guarneri. Kubelík se věnoval i skladatelské činnosti. K největším patří 6 houslových koncertů z let 1916–1924. Významná je i Symfonie a moll z roku 1937 i řada drobných skladeb (Tanec oktáv, Burleska či Nokturno).

Jan Kubelík si z obrovských honorářů koupil zámek Býchory u Kolína, kde vytvořil domov s manželkou, půvabnou hraběnkou Marianou Csáky-Szélovou, se kterou měl osm dětí. Jejich nejslavnějším potomkem byl Rafael Jeroným Kubelík, světoznámý dirigent.

Své další sídlo si koupil v Orlové na Slovensku, posléze si opatřil vilu v Chorvatsku blízko moře, kam se rád vracel z koncertních cest. Zakoupení nové rezidence u Šoproně v Maďarsku v roce 1930 ho přivedlo do finanční katastrofy.

Domů se natrvalo vrátil v roce 1938. Za okupace připravil s Českou filharmonií deset koncertů. Všechny hrál z paměti na důkaz svého nestárnoucího umění.

Jan Kubelík

Jan Kubelík
11. V. 1940

Jan Kubelík

Jan Kubelík měl k Neveklovu blízký vztah, což dokládá i tento jeho citát: „Projel jsem celý svět, viděl jsem všechny jeho krásy a divy, stál jsem v těch nejkrásnějších palácích, zahradách, před nejslavnějšími lidmi, papeži, básníky, umělci... 40 let jsem bloudil světem, abych se konečně dostal sem, do Neveklova, kde se zrodil můj rod a má matka. Dnes vidím, jak jsem se šidil, jak jsem marně hledal ten nejkrásnější koutek světa. Zde je, ano, Neveklovsko, panenská příroda, nefalšovaná, pravá, upřímná, naše česká... Ty rybníčky, kopečky, potůčky, Vltava, Sázava, loučky s pampeliškami, české chalupy i dobrý lid... Já se tam vrátím...“

Čestné občanství obdržel 11. května 1940, kdy přijel do Neveklova povzbudit zvukem svých houslí posluchače v těžké válečné době. Jeho koncert v sokolovně byl zcela vyprodaný. Kubelík hrál již těžce nemocný. Řízením osudu byl posledním přídavek – píseň „Dobrá noc má milá...“ – i poslední písni v oslnivé kariéře Jana Kubelíka.

Zemřel 5. prosince 1940 v Praze. Pochován je na vyšehradském hřbitově – Slavíně.

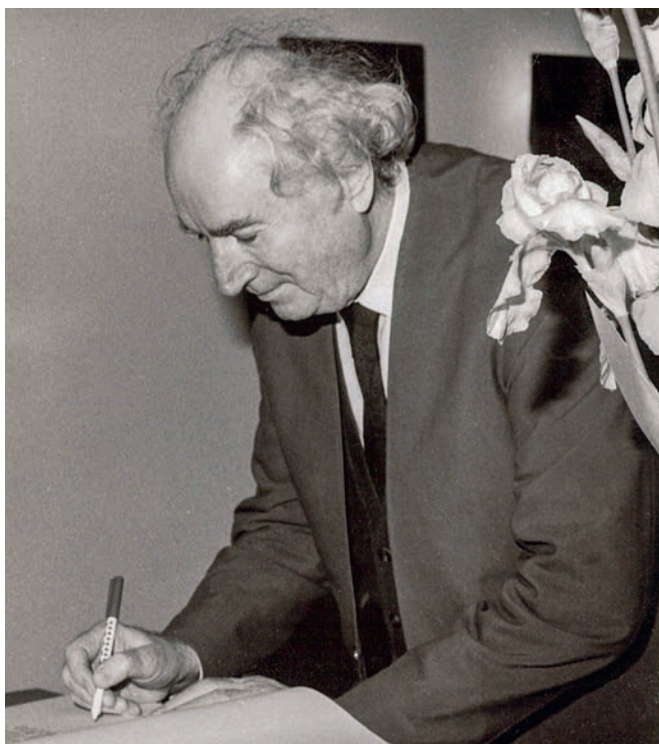
Rafael Kubelík (29. červen 1914 – 11. srpen 1996)

Rafael Kubelík se narodil v Býchorech u Kolína. Jeho otec houslista Jan Kubelík naměřoval svého syna k hudbě. Rafael vystudoval konzervatoř v Praze – housle, dirigování a skladbu.

Jeho kariéra začala v České filharmonii, ale v roce 1948 emigroval z Československa. Ve světě ale propagoval české skladby a díky obrovským úspěchům se stal jedním z nejvýznamnějších dirigentů. Řídil Chicagský symfonický orchestr či Královskou operu v Londýně. Cestoval po celém světě, hostoval a dirigoval různá hudební tělesa.

Svou kariéru ukončil koncertem Pražského jara v roce 1990. Zemřel v roce 1996 ve Švýcarsku.

Čestné občanství Neveklova bylo Rafaelu Kubelíkovi uděleno 27. května 1990 – přesně 50 let poté, co bylo uděleno čestné občanství jeho otci.

Rafael Kubelík

Alfréd Holeček (6. května 1907 – 8. února 1989)

Alfréd Holeček se narodil a dětství prožil v Charkově na Ukrajině. Po návratu do vlasti začal studovat na Pražské konzervatoři hru na klavír. Absolvoval s vynikajícím prospěchem. Ve 30. letech 20. století spolupracoval s Janem Kubelíkem. Doprovázel ho na klavír i na zahraničních cestách.

Čestné občanství získal 26. září 1987. V Neveklově odehrál vzpomínkový koncert na Jana Kubelíka a pomáhal při pořádání koncertů na paměť klavírního virtuosa Jana Heřmana.

Zemřel 8. února 1989 v Praze.

Alfréd Holeček

PhDr. Eliška Horelová (23. května 1925 – 30. srpna 2015)

Eliška Horelová se narodila v Cerhenicích u Kolína. Dětství prožila v jižních Čechách. Vystudovala učitelství českého jazyka a dějepisu, později i pedagogiku a psychologii. Učila na základní škole i na Karlově univerzitě.

Psala články do novin a časopisů, věnovala se literatuře. Psala prózu i poezii. Řada jejích děl byla přeložena do cizích jazyků. Psala i pro rozhlas či film. Mezi nejznámější díla patří trilogie Zdivočelá voda, Strhané hráze a Potopa.

S Neveklovem ji pojí kniha Kluci ze zabaného, za kterou jí bylo 24. září 1988 uděleno čestné občanství města. Kniha vypráví osud třináctiletého chlapce, který prožívá vystěhování Neveklovska, kde bylo během 2. světové války zřízeno vojenské cvičiště německých jednotek SS.

Eliška Horelová

Eliška Horelová Neveklov několikrát navštívila. Zúčastnila se památných koncertů, zasadila na neveklovském náměstí lípu či poklepala na základní kámen neveklovské základní školy.

Zemřela 30. srpna 2015.

Ing. Zdeněk Kolečka (3. února 1929)

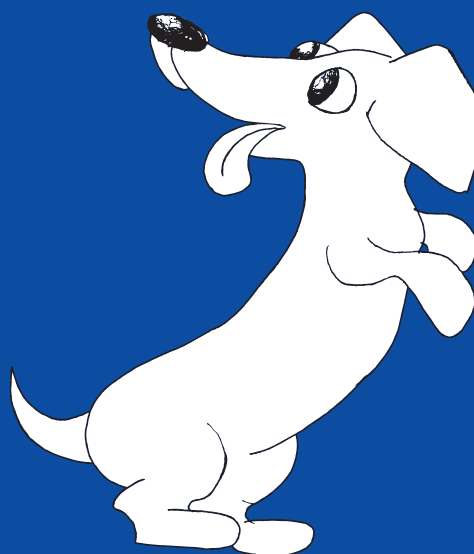
Zdeněk Kolečka se narodil v Neveklově. Brzy se však s rodiči přestěhoval do Prahy. Od mládí se zajímal o přírodu. Vystudoval agronomickou fakultu Vysoké školy zemědělské. Věnoval se ochraně rostlin před hmyzími škůdci, bádá v historii české entomologie.

Věnoval se studiu brouků (zejména střevlíků). Prováděl sběry a sběratelské exkurze i na Neveklovsku. Především za práci na slovníku Seznam biografii československých entomologů byl zvolen čestným členem České společnosti entomologické.

Historie / Současnost / Fauna a flora / Osobnosti / Místopis
Doprava / Hospodářství regionu / Významné budovy
Kultura, zvyky, tradice

TÝNEC NAD SÁZAVOU

ÚVOD

Milý čtenáři,

vítej v městě na březích řeky Sázavy. Pokud nevíš, jak k nám, nasedni do Posázavského pacifiku. Cestou můžeš pozorovat pérovník pštrosí a budeš-li pak následovat kolem prolétajícího netopýra, dojdeš až k naší milované rotundě. Možná tam najdeš tajnou chodbu, která vede až na hrad Zbořený Kostelec. Tuhle romantickou zříceninu si zamiloval i Karel Hynek Mácha. Pořád váháš s návštěvou Týnce? František Janěček, jeden z největších továrníků počátku minulého století, rozhodně neváhal, a dokonce zde postavil luxusní vilu! Až si projdeš všechna zajímavá místa v Tejnici, uvolnit se můžeš u divadelního představení ochotníků ze spolku Netopýr.

Než se k nám vydáš na návštěvu, prolistuj si kapitoly regionální učebnice.

Počátky dějin Týnce

První písemná zmínka o našem městě pochází až z roku 1318. Píše se v ní o tom, že majitel Týnce Oldřich z Valdeka žaluje Trojana z Hrusic a Macka z Mrkvic, protože se dopustili škody na jeho majetku. Týnec je však pravděpodobně mnohem starší.

Dokazuje to i fakt, že rotunda zasvěcená sv. Václavovi vznikla pravděpodobně už ve 2. polovině 11. století. Původní rotunda byla postavena v románském slohu. Asi o půl století později vznikla gotická věž, která dnes slouží jako útočiště netopýrů. V dobách středověku v areálu rotundy existoval hradní komplex, který ale v 15. století zanikl.

Týnecko v 19. a ve 20. století

Týnecko v 19. století a na počátku 20. století vypadalo značně jinak. Mnoho z nás by jej ani nepoznalo. Prvně se přeneseme v čase do 19. století. V té době už ve velkém probíhala výroba a vývoz kameninového zboží, které získalo přídvisko týnecká kamenina. Výroba byla po dlouhých sedmdesáti pěti letech ukončena z důvodu větší konkurence v oboru, nákladnému převážení surovin, které byly potřebné k výrobě, bylo také čím dál dražší dřevo potřebné k zatápní. Výroba probíhala od roku 1791 až do roku 1866.

Nyní se přesuneme do 20. století, kdy proběhla v Týnci taková menší revoluce. Stalo se zde hodně věcí, o které bych vás nerada okradla. V této chvíli už byl v Týnci mlýn, který už pomalu, ale jistě chátral. Také se na počátku 20. století začínala stavět slévárna, dnešní Metaz. K němu se po dokončení jeho stavby začal také budovat most, který vedl ze slévárny do Janečkovy vily. Paralelně s ním stojí v současnosti používaný Masarykův most, který je o jedenáct let starší než Metaz. Masarykův most má nyní kovové, nazeleno natřené zábradlí, ale někteří pamětníci vědí, že zábradlí bylo dříve kamenné.

Přesuňme se kousek výš nad Masarykův most. Zde se na kopečku nachází kulturní dům, kdysi výrobní továrna týnecké kameniny. V dobách arcivévody Františka Ferdinanda d'Este se stala část kulturního domu hotelem. Podle pamětníků byly v kulturním domě dveře, které nikam nevedly, obytná část byla vlevo a nacházela se zde také tělocvična. V Týnci se nachází také dům U Micků, dříve budova sloužila jako pošta, ve vrchní části se nacházely opět obytné části. Naproti této budově se nacházelo řeznictví, které dnes nahradil obchod s potravinami. Potrubí v Týnci bylo z počátků dřevěné, možná by vydrželo dodnes, kdyby se při nedávných pracích nepoškodilo a v důsledku toho muselo být nahrazeno modernějším.

Příroda zde byla také jiná. Stromy byste potkali na skoro každém kroku, poli byl Týnec doslova obklopený a lesy byly více rozrostlé.

Přesuneme se zpět ke kulturnímu domu, spíše pod něj. Byla zde trafika, která se kvůli stavbě silnice musela zbořit. Kromě trafiky zde také byly krámky. Tam, kde je dnes kruhový objezd, bylo autobusové nádraží.

V Týnci se nacházel ohořelý barokní statek, který byl v 80. letech zbořen kvůli budoucí výstavbě městského úřadu. Barokní statek před jeho vzplanutím sloužil jako loděnice. Při vypuknutí požáru a následném vynášení lodí padaly na vynašeče ohořelé kousky střechy. V 80. letech se začalo s výstavbou nové školy.

V současnosti byste Týnec podle fotek obtížněji poznali, nic však nemění to, že toto město má opravdu dlouhou historii.

Aneta Burdová

Zadání:

Napiš líčení z ptačí perspektivy

Létání nad Týncem

Začal nádherný letní den. Jdu ven ze stanu a běžím a najednou se vznesu. Letím, prolétám heboučkými mráčky a všude slyším šumění větru.

Vidím pod sebou překrásné město, jež má jméno Týnec. Hned pode mnou stojí kamenná věž a plachtím k řece a neslyším už jenom šumění větru, ale i zvuk tekoucí řeky. Podlétám most a vidím loďky, jež plují jako rybky. Polykám mouchy a přenáším se ke čtyřem barevným věžím, z nichž jedna, ta žlutá, je můj kamarád, ve kterém spím. Mezi těmi věžemi je stará egyptská pyramida z provazů.

Dál vzlétám, mířím přímo k budově, která mě mnohé naučila. Žlutá, bílá, šedá, oranžová, zelená – těmi všemi barvami hraje. Ulétám pryč, jelikož mě viděl učitel, jehož teď z výšky nemůžu poznat. Byl mázlý, jako když vodou polejete perem napsané slovo.

Oblítám budovy a lidi pode mnou vypadají jako mravenci. Letím zpět k té kamenné věži a pode mnou jezdí plošnice, malé barevné plošnice, které řídí mravenci. Stojí před bránou, po níž jezdí barevné a někdy i kouřící housenky.

Najednou vítr „fouk“ a já se odnáším k červené budově na výrobu motorových koní, jejíž jméno se píše stejně jako název jednoho tvora ze Star Wars. Jenom se každé čte jinak.

Snažím se letět proti větru, ale nejde to, avšak zničehonic jako by vítr zašeptal „změna směru“ a nebudete tomu věřit, on se směr větru změnil a začal mě odnášet k hlavní budově města. Avšak u ní dlouho nepostojím a letím ke kolotoči Františka Janečka, kam taky padám a doufám, že na mě nezavolají agenty v modrém.

Lukáš Reška

Týnec z loďky

Ráno jako malované, i když poněkud chladné na červenec. Prohlížím si okolí svýma ospalýma očima. Sedím na kánoji, nově natřené krvavou barvou. Chladný vzduch se mi omílá o tváře a pokračuje prohnat sytě zelené duby. Hřejivé slunce se schovává za vysokým kopcem, na jehož vrcholu stojí stále důstojně a v pozoru zbytek hradu a věže, které by mohly vyprávět napínavé příběhy. Když jsem zvedla oči z lodi a přemístila je na již neviditelný hrad, abych obdivovala jeho stálou majestátnost, loď se rozkývala ze strany na stranu. Znejistila jsem, ovšem moje hlava si nepřestala dělat obrázek vysokého panství, které se tu kdysi vystavovalo.

Mezi kopci se pousmálo slunce, oslňující zářilo na malou vesničku nalevo. Jen na chvíli jsem se na ni zadívala, avšak bylo tu něco, co mě přitáhlo víc. Jez. Vytahuji krk, abych se podívala, zda se dá sjet. Nedá. Je naprosto suchý, v tuto chvíli slouží pouze jako odpočívadlo kachnám, které se tu válejí. Připluji s lehkostí k jeho hřbetu a vystoupím z lodi na kamenný jez. Protáhnu si záda a prohlédnu budovu na břehu řeky. Přetáhnu loď a znovu si sednu na vyhráté místo.

O kousek dál je okolí trochu živější. Aut, bytovek, lidí je tu spousta. Voda zde trochu zrychluje, a tak se zanedlouho dostanu k vysoké zářivě růžové budově. Je to proslulá Janečkova Jawa. Podplouvám dva mosty a hrnu se kupředu. Na obzoru se vyjímá vysoká starodávná věž hradu a na ní se lepí malá šedá roztunda. Její kamenné zdi působí tajemně. Vypadá, jako by shlížela dolů ze skály na veliký kemp s velikým

fotbalovým hřištěm. Udivuje mě ten kontrast pravého a levého břehu. Z pravého se ozývají zpívající vodáci a radost se nad nimi hemží, zato levý břeh je tmavý a chladný. Sjeďu poslední jez, který na mě čeká. Tento jez je jiný než ten předchozí. Voda na něm tancuje a rákos ševlí. Vyplaví mě přímo u mého cíle.

Končím s výhledem na vzdálenou bílou Janečkovu vilu a před ní široký most. Slunce je již nad mojí hlavou a hezky hřeje. Lodku upevním k břehu, abych se mohla natáhnout na zelenou trávu a prohlédnout si v hlavě znovu tuto ranní plavbu.

Eliška Dundychová

Kdybychom měli do městského znaku (erbu) Týnce nad Sázavou vložit tři přírodniny, určitě bychom vybrali netopýra, pérovník pštrosí a gabro.

Netopýr velký

Tento jediný létající savec si zvolil za svoji letní „porodnici“ hradní gotickou věž v Týnci. Nejdříve sídlil ve věži kostela sv. Šimona a Judy. Po opravě střechy kostela přesídlil do věže hradu. Kolonie čítá asi 200 jedinců. Převážně se jedná o matky s mláďaty.

Při vstupu do hradní věže nás přivítá zvláštní odér. Je to guáno, které se vytváří z netopýřího trusu. Guáno je výborným hnojivem. S ptačího guána se vyráběl i střelný prach.

Netopýři jsou „soumračná zvířátka“, která spolu s hradním areálem dotvářejí zajímavou až tajemnou noční atmosféru.

Jsou velmi užiteční, neboť pochytají spoustu škodlivého hmyzu, který létá v noci (např. motýlka obaleče jablečného, který způsobuje červivost jablek). Nahrazují tak denní ptáky.

Netopýři se orientují tzv. echolokací. Vydávají a přijímají pro lidské ucho neslyšitelné ultrazvuky a podle jejich ozvěny dokáží určit svoji polohu v prostoru, rozpoznat okolní překážku a svoji kořist. Nejaktivnější jsou v srpnu, kdy se vykrmují, tzn. shromažďují tukové zásoby před nastávající zimou. Na zimu odlétají do svých zimovišť hibernovat. Zimovišti se stávají opuštěné sklepy, štoly, šachty, jeskyně či bunkry, kde je stálá nízká teplota.

Během března tyto úkryty opouštějí a nastává období tzv. jarních přeletů, kdy se vracejí zpět a formují se letní kolonie.

V ČR žije asi 23 druhů netopýrů. Jeden z nich zůstává aktivní po celý rok. Je to divadelní spolek Netopýr, kterým též ožije hradní areál v létě. Je úžasným zážitkem vidět za teplých letních nocí oba „netopýry“.

Koncem srpna se koná v Týnci Netopýří noc. Odborníci a ochránci přírody předvádějí vyhledávání netopýrů kolem hradu a řeky pomocí ultrazvukových detektorů a seznamují návštěvníky s životem těchto malých savců.

Netopýr velký i ostatní druhy jsou přísně chráněnými živočichy. Poškození jejich sídel je trestné.

Pérovník pštrosí

Je statná kapradina, která miluje vlhká stanoviště. Proto jí vyhovují meandry Kamenického (Čakovického) potoka, který se pod zříceninou hradu Zbořený Kostelec vlévá do Sázavy.

Je nepřehlédnutelný i v zimě, kdy ze sněhového poprašku trčí tuhé hnědé listy. To jsou listy s výtrusy, kterými se kapradiny rozmnožují. Na jaře se objevují listy zelené, které se na povrch prodírají jako stočené hodinové péro. Odtud název rostliny. Zelené listy vytvářejí mohutný nálevkovitý trs a provádějí fotosyntézu. Pro nezelené listy tím vytvářejí zásobní látky.

Pérovník pštrosí je krásná dekorativní kapradina chráněná zákonem.

Gabro (peceradské)

S touto horninou se můžeme setkat v různých týneckých stavbách. Nejnápadnější je taras ve starém Týnci pod domem Frišmanů, tedy pod barem Neplecha. Kousky gabra najdeme i ve zdivu hradní věže a rotundy. Za vyleštěným gabrem se můžeme podívat na hřbitov. Gabro je totiž jeden z nejdekorativnějších kamenů. Proto bylo vyváženo i do ciziny. V Naardenu je z něho vytvořen náhrobek Jana Ámose Komenského, v Praze památník na Žižkově a nábřeží pod Vyšehradem.

Gabro je velmi vzácná, tvrdá a houževnatá hlubinná vyvřelina. Vznikla z magmatu spolu s žulou před 350 mil. let. Je černé, hrubozrnné, s nádechem do zelena. Obsahuje plagioklas, pyroxen, amfibol, někdy i olivín a augit.

Největší lom je v Peceradech, těžilo se v něm do roku 1949. Dnes je lom zarostlý a opuštěný. V roce 1993 byla zahájena diskuse o obnově těžby. Vzhledem k obavám z narušení spodních vod a z prašnosti k obnově těžby nedošlo. V současnosti se nikde v ČR netěží. Malé výchozy gabra můžeme vidět na Svárově či na Kantorce, což je vyvýšenina mezi Kozlovicemi a Bukovany. Je z ní krásný rozhled do okolí (než opět zaroste lesem). Byla by zde pěkná, třeba i jednoduchá rozhledna.

Mgr. Eva Vyskočilová

František Janeček

Život

Ing. František Janeček se narodil 23. 1. 1878 v Ledcích u Hradce Králové. Pocházel z rolnické rodiny. Narodil se do doby, která přála rozvoji vědy a techniky. Chtěl se stát doktorem, ale byl svým otcem usměrněn, a tak začal studovat na Vyšší státní průmyslové škole v Praze, ve které si vedl na výbornou. Po škole šel na praxi do firmy Siemens-Schuckert, která v tu dobu patřila mezi světovou špičku v elektrotechnice. Poté se přesunul zpátky do Čech, kde se stal zaměstnancem firmy Kolben. Nebyl zde spokojený, protože, jak sám říkal, „tahal jenom prkna“ (obrazné vyjádření pro rýsování). Díky velké objednávce na pět trojfázových alternátorů, na jejichž výrobě se podílel nemalou částí, se dostal do nizozemského Maarssenu. Když ho jednou v Maarssenu srazilo auto, ukázalo se, že to byla limuzína zámožného šlechtice. Ten ho ihned odvezl k sobě domů, kde se mladý František zamiloval do jeho dcery Johanny. To vyústilo ve svatbu, která se konala 5. 7. 1901. Jelikož prací u Kolbena nedokázal zabezpečit svou rodinu, začal podávat patentové přihlášky do různých zemí v Evropě, např. Itálie, Německo, Rakousko-Uhersko. První patent, který dosáhl úspěchu, byl hnací stroj na principu stlačování kapalin podle Carnotova cyklu. Dne 18. 3. 1903 podepsal smlouvu s Kolbenem o experimentální výrobě nového „tepelného motoru“ s osobním dohledem. Zároveň se firma Kolben zřekla nároků na jakoukoliv jeho budoucí tvorbu.

1901–1905 žil v Nizozemí. Od roku 1904 střídavě i v Čechách. Z firmy Kolben odešel roku 1906 a usadil se v Hradsku, kde začal experimentovat v oblasti aviatiky. Těsně před počátkem 1. světové války prodal velkostatek v Hradsku a obrátil se k výrobě vojenských vynálezů, které byly v této době žádané. V roce 1915 nabídl své služby velitelství automobilního vojska ve Vídni. Armádě nabídl rozpracovaný odstředivý vrhač min (minomet). Měl vrhat miny o hmotnosti 50 kg do vzdálenosti 2 000 m a miny o hmotnosti 100–120 kg do vzdálenosti 1 000–1 200 m. Předvádění minometu však skončilo fiaskem. Největšího úspěchu dosáhl odstředivý zapalovač. Po vyhlášení ČSR dal všechny vynálezy k dispozici republice. Pro armádu pracoval až do své smrti.

Dne 14. 3. 1917 si nechal státem potvrdit užívání titulu inženýr. V roce 1919 zakládá firmu Ing. František Janeček a spol. a pokračuje ve výrobě vojenského vybavení. Dne 26. 2. 1921 se rozvádí se svou první manželkou Johannou Carolinou. Zakládá továrnu v Mnichově Hradišti a posléze v Praze „Na Zelené lišce“. Po prodeji velkostatku na Mělnicku hledal se svojí druhou ženou Miladou vhodné místo, kde by mohli s rodinou trávit volný čas. Přispělo k tomu i to, že situace v podnikání se stabilizovala a on měl volný kapitál na nákup nemovitostí.

Příchod do Týnce

V červnu 1925 kupuje od pí Korbelové pozemky v Týnci nad Sázavou. Pravděpodobně o Týnci nad Sázavou rozhodla návštěva Janečka jako hosta letní rekreace. Malebné přírodní scenérie v okolí řeky Sázavy uchvátily mnoho návštěvníků, mezi kterými byl i on se svojí rodinou. Zde začal se stavbou rodinné vily. Měla kruhový půdorys, proto se jí říkalo, kolotoč“. Nepostrádala bazén, odsouvací střechu s hvězdářským dalekohledem i tajnou chodbu. K tomu ještě přistavil skleník, zřídil okrasnou zahradu a několik hospodářských budov. Celý objekt ohradil vysokou zdí.

Měl velký zájem o nákup pozemků na pravém břehu řeky Sázavy. Chtěl zde postavit továrnu na výrobu šicích strojů, kde by se v případě války vyráběly předměty vojenské výzbroje. Nakonec v roce 1929 dostaly přednost motocykly.

V roce 1929 dochází ke krizi v odbytu zbrojní produkce. Proto se Janeček rozhodl koupit od firmy Wanderer ze Saské Kamenice licenci na výrobu motocyklů 500 ccm s kardanovým převodem. Soutěž o výrobní značku nového motocyklu vyhrál název JAWA – Janeček a Wanderer.

U příležitosti jeho šedesátých narozenin se vedení ČVUT rozhodlo udělit mu titul „doctor honoris causa“. Dne 24. 1. 1938 se konala v Praze slavnostní promoce. Tento titul získal za rozvoj československého motorismu tím, že stavěl levná a technicky dokonalá motorová vozidla. Bohužel konec tohoto roku už nebyl tak radostný. Blížící se střetnutí s nacismem vyvolalo neklid jak u Janečka, tak i u jeho zaměstnanců.

Důsledkem silného kuřáctví postihla Janečka zákeřná choroba – rakovina plic. Rozhodl se jí čelit pracovitostí, odhodláním a nadějí. Přesto si byl vědom, že umírá. Nechal sepsat svou poslední vůli. Vila v Týnci připadla dětem Dagmar a Marcelovi, provoz měla hradit slévárna. Tu vlastnila manželka Milada, ale musela zůstat svobodná. Všechny věci, cenné papíry a cennosti ve vile v Týnci připadly také manželce Miladě. Ve středu 4. 6. 1941 Ing. František Janeček ve svém bytě v pražské továrně umírá. Jeho poslední slova zněla: „Pracujte, já odcházím...“ Dne 4. 6. 1942 proběhl pietní akt, při kterém byla urna s popelem Františka Janečka přenesena z jeho pracovny do sadu vily v Týnci nad Sázavou.

Petr Jalovecký, ročníková práce, 2020

Karel Hynek Mácha

Nedaleko Týnce se nacházejí zříceniny hradu Zbořeného Kostelce, které patří k nejzajímavějším a možná i ne příliš doceněným památkám dolního Posázaví.

My zkusíme zvýšit prestiž tohoto místa jménem jednoho z nejznámějších básníků české literatury:

Karel Hynek Mácha

Byl známým chodcem (dnes turistou), kterého přitahovaly hradby, a tak se při svých výšlepech ocitl i na zřícenině Kostelce, odkud je úchvatný pohled do kraje, na Týnec, jeho hrad, na lesklou stuhu řeky Sázavy. Zde seděl a obdivoval týneckou rotundu.

Je magické, vyjít si z krásného počasí na Zbořený Kostelec, posadit se na staré hradní zdivo, dívat se na úžasnou scenérii a představovat si, jak zde před lety seděl a to samé vnímal sám Mácha. V tu chvíli snad člověk i cítí spojení dávných a současných dnů. Nepopsatelný zážitek! Pro všechny učitele českého jazyka a literatury doporučuji.

Pro zajímavost jsou přiloženy i obrázky týnecké rotundy, jejímiž autory jsou žáci školy. Jsou nakresleny možná ještě s větší působivostí a láskou k místu, kde žijí.

V předchozím souvětí bylo zmíněno slovo láska k místu a byla to také láska, nejen k hradům, ale i k dívce, která přitahovala Máchu do těchto míst.

Mácha hrál v kočovné divadelní společnosti J.K. Tyla a při představení Čech a Němec v Benešově se zamiloval do své divadelní partnerky Marie Štichové. Její jméno je inspirací pro povídku Marinka a dále jej vztah, sice krátký a neopětovaný, inspiroval i k napsání Pomněnek zasázavských (otištěny v časopise Krok 1833). V Máchově soupisu „hradů spatřených“ najdeme Konopiště, Kozlí, Zbořený Kostelec, Dubou, Jemniště, Zlenice Líšno a Český Šternberk.

Jak píše bývalý týnecký kronikář Miroslav Berka v jednom čísle Týneckých listů:

„Mácha zobrazuje Týnec v pohledu na ohbí řeky u Náklí, kde se mění její tok od severu k západu. Zachycena je i levobřežní stráň s hradem a věž kostela, v pozadí pak mezi stromy i štít starého mlýna. Vše je malováno ze skály, která bývala na levém břehu v Podhájí, při staré cestě od kapličky k bývalému brodu na Brodcích. V duchu vidím Hynka, jak sedí na té skále se sešitem na kolenou a tužkou kreslí i vyčnívající věž

kostela, aniž tuší, že v nedaleké vsi Brodce, ležící za jeho zády, jeho milovaná Mária vydechne naposledy a že její ostatky spočinou za hřbitovní zdí kostela, který na obrázku právě zachytil.

Moc lituji toho, že se tato „Máchova skála“ nedochovala. Byl z ní pěkný pohled na řeku. I my kluci jsme na té skále sedávali. Tehdy jsme ani my, jako kdysi Hynek, netušili, co bude za dalších 30–50 let! Tu skálu v Podhájí jsme na Máchovu počest pokřtili, až když jsme se o Máchovi učili ve škole a paní učitelka Růžková nám Máchovu kresbu ukazovala v jakési staré knize. Rovnou ze školy jsme se tehdy běželi podívat, zda Mácha ten Týnec skutečně mohl vidět tak, jak jej nakreslil. Bylo to opravdu tak... Od té doby jsme skálu nazývali „Máchova skála“. Zасыпали ji a částečně i rozebrali až v letech 1970–1973, když opravovali silnici do Brodců. Škoda, že tehdejší projektant nebyl nikým upozorněn, a tak z neznalosti bylo zničeno toto památné místo... Mohli jsme mít v Týnci o jednu zajímavost pro turisty navíc.

Z toho je vidět, jak důležitá je znalost místní historie pro uchování památek, aby ji znali i učitelé ve škole a mohli s ní seznamovat své žáky.“

Viz příloha, obrázek datován roku 1832

Protože jaro je plné barev a vůní, hodí se zrovna první máj, lásky čas (užijí-li slova básníka) k návštěvě Zbořeného Kostelce či procházce k hájovně Želetínka v blízkosti Konopiště, kde Máchova milá Mária žila s rodiči. Příště tedy čas lásky nemusíte strávit polibkem na Petříně u Máchovy sochy, ale v místech, která on měl opravdu rád. Tímto krajem putoval při své nejdelší cestě do Itálie.

Mácha byl osobnost vsutku ojedinělá, zvláštní, výjimečná.

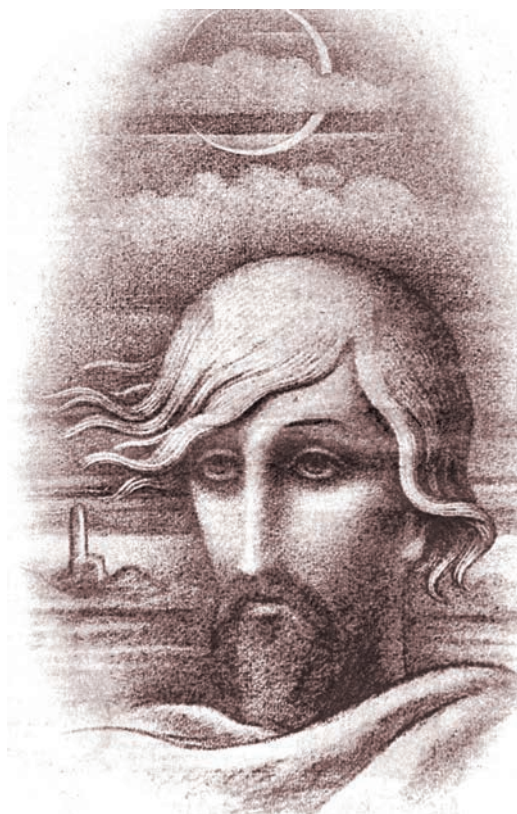
„Říkali o něm, že je blázen. Upoutával pozornost oblečením, nedbal o módu a nosil černou vestu, černý šátek bez límce, dlouhý červený plášť a červenou čapku. Byl hezký, snědý, s výraznými černými očima. A jako bylo zvláštní jeho oblečení, byla zvláštní i jeho povaha.

Chvilí byl příjemný, přátelský, náhle se začal mračit, choval se pánovitě, urážel všechny kolem. Měl známé, ne přátele.“ (Karel Sabina)

Byl cílevědomý, houževnatý, geniální, podivínský. Vedl si zašifrovaný intimní deník, který po letech vyluštil Jakub Arbes.

Po studiích práv si našel místo v právnické kanceláři v Litoměřicích. Měl naplánovanu svatbu s Lori Šomkovou, kterou poznal též v divadle a s níž měl syna Ludvíka, na 8. 11. 1836. Poněvadž se ale při hašení požáru města napil vody, umírá na úplavici a v den jeho plánovaného sňatku probíhá Máchův pohřeb. Jeho ostatky byly po zabrání Sudet převezeny manifestačně do Prahy na vyšehradský hřbitov. Dožil se pouhých 26 let, ale odkaz zanechal jako málokdo.

Blanka Schütová

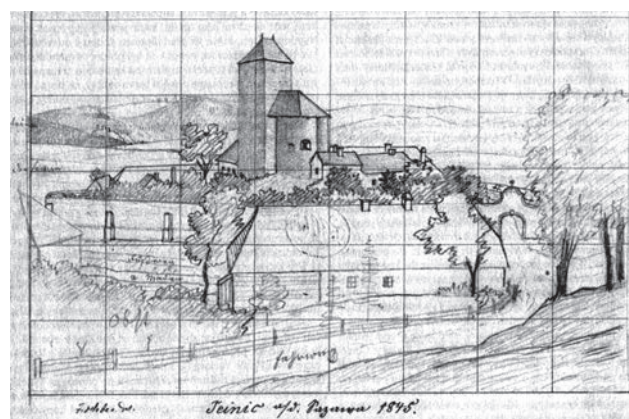

Etymologie názvu Týnec

Ze slova tyn vzniklo sloveso týniti. Ze slova pochází jihočeské přetejnit (přehradit) a vytejnit (rozdělit). Slovo se dochovalo v místních jménech Týn, Týnec, Týniště apod. Ze staroslovanského tynъ vzniklo také staroruské тынъ — „plot, zeď“, ruské тын (plot kůlový i pletený), polské tyn (plot, zeď) a místní jméno Tyniec, chorvatské tin (stěna), slovinské tin (stěna, ohrada).

Vývoj zápisu můžeme sledovat na dobových pohlednicích. Setkáváme se tak s několika možnostmi, např. Teinitz, Teinic, Týnice. V současnosti se pak používá pouze Týnec.

Lenka Vrbatová

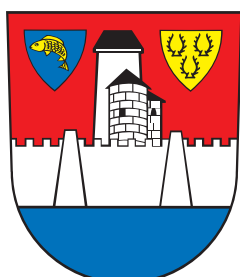

ZDROJE:

MACHEK, Václav. Etymologický slovník jazyka českého. 2., opravené a doplněné vyd. Praha: Academia, 1968. 868 s. Heslo „týn“, s. 664.

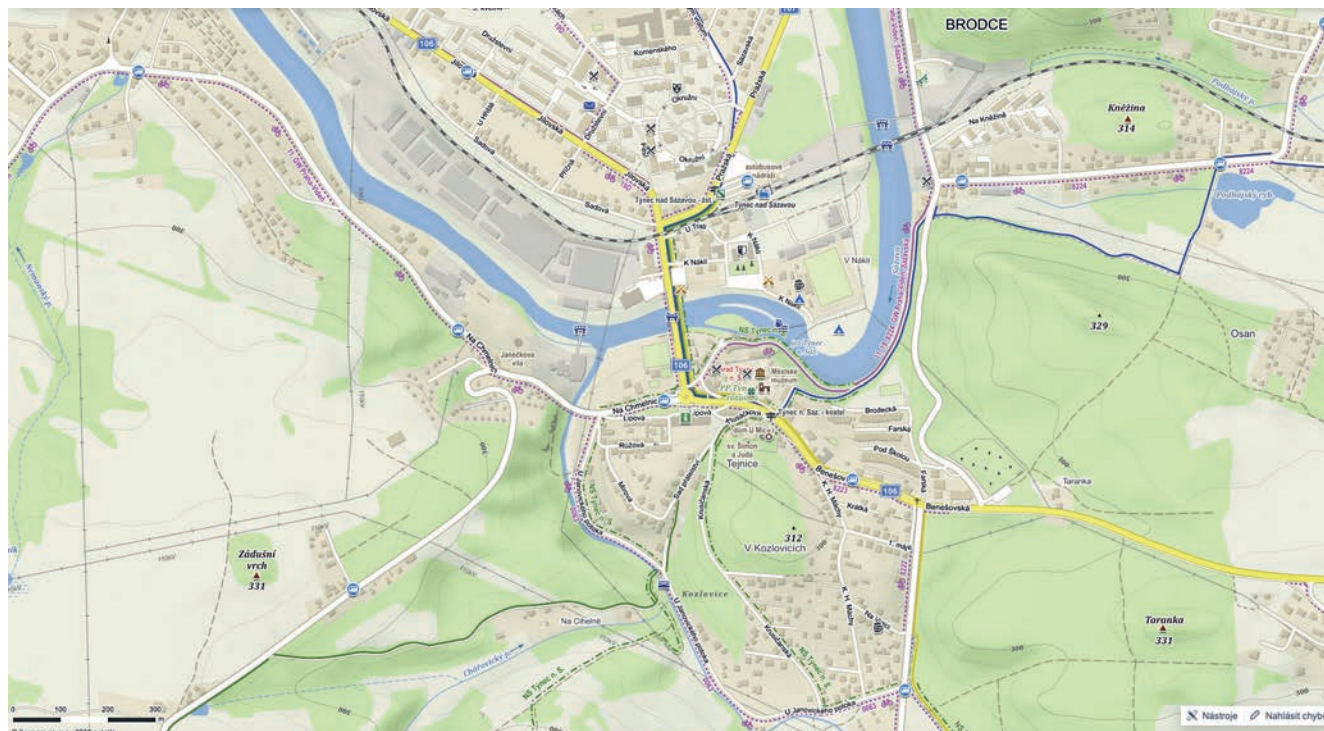
Pohlednice v elektronické podobě poskytnuté Vlastivědným klubem Týnec

Erb města

Ústředním motivem znaku je charakteristická stavba pro město, rotunda asi z 11. století spolu s hranolovou obrannou věží ze 13.–14. století, v popředí s obrannou zdí, vše v bílé barvě. Spodní část znaku je modrá, vyjadřující polohu města na řece Sázavě. V horní části s červeným pozadím jsou umístěny vlevo erb rodu Hodějovských z Hodějova (ryba v modrém poli) a vpravo erb rodu hrabat z Vrtbů (3 kusy paroží na žlutém podkladě). V červeném štítě na modré patě za hradbou s cimbuřím románská kvádřovaná rotunda s apsidou, za ní hranolová věž, vše stříbrné s červenými střechami. Věž provázená dvěma gotickými štítky, pravý modrý se zlatou vyskakující rybou, levý zlatý s trojím (2,1) černým parožím.

Marie Potůčková

Souřadnice GPS:
Základní škola
Týnec nad Sázavou:
49° 50' 13"N
14° 35' 20"E

Souřadnice GPS:
Základní škola
Týnec nad Sázavou:
49° 49' 45"N
14° 35' 41"E

Souřadnice GPS:
Hrad a muzeum Týnec nad Sázavou:
49°49'50"N
14°35'34"E

Souřadnice GPS:
Kostel sv. Šimona a Judy:
49°49'46"N
14°35'34"E

Souřadnice GPS:
Pomník obětem 1. světové války (Týnec nad Sázavou – Chrást nad Sázavou)
49° 50' 27"N
14° 34' 27"E

Souřadnice GPS:
Kostel sv. Kateřiny :
49° 50' 30"N
14° 34' 31"E

Posázavský pacifik se řítí údolím už 120 let

Psáno pro Kolovratský zpravodaj, březen 2020

Letošní rok je bohatý na významná výročí železničních tratí v Praze a okolí. Hned to první si připomeneme na jaře. Dne 1. května 2020 uplyne 120 let od zprovoznění trati Posázavského pacifiku. Trati, kolem které se zrodil tramping.

První část trati vedla do cukrovaru

Historie Posázavského pacifiku, který se stal mekkou výletníků, se začala psát v březnu 1882. Tehdy byla otevřena místní dráha z Nuslí do Modřan. Jejím účelem ještě nebylo vozit cestující, ale po dráze se dopravovala řepa do modřanského cukrovaru. Díky železnici se začala původně nevýznamná obec Modřany rychle rozvíjet.

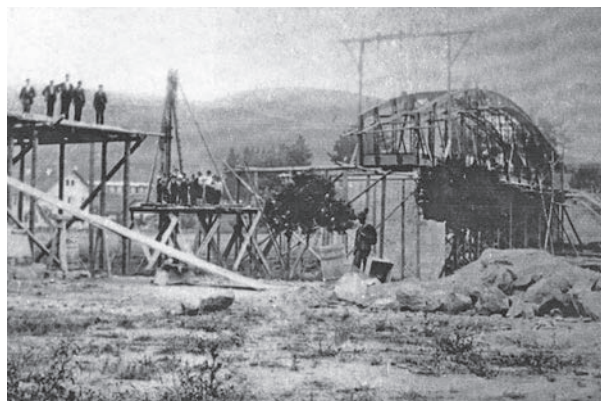
Po vlečce jezdily vlaky s cestujícími

Koncem 19. století byla postavena nákladní vlečka, která vedla ze stanice Braník přes branické vápenky až k cementárně v Podolí. Ta se nacházela zhruba v místech dnešního plaveckého stadionu. Po vzniku republiky jezdily po této vlečce několik let i osobní vlaky s přepravou cestujících. V roce 1924 byla do Braníka dostavěna nová tramvajová trať, která přepravu cestujících převzala.

Železnice míří do Posázaví

V roce 1892 vyšel zákon o Státní podpoře a zvelebování železnic nižšího řádu, který umožnil snadnější výstavbu místních tratí. Obce kolem Sázavy si uvědomovaly důležitost železnice, a to nejen pro přepravu cestujících, ale i pro snadnější dopravu nákladu. Předložily proto návrh na výstavbu železnice do Dobříše a Čerčan, údolím řeky Sázavy.

První úsek se začal budovat z Čerčan na Týnec a tehdejší Požáry, dnes zastávku Prosečnice. Představitelé samosprávy požadovali, aby koleje vedly co nejbližší jejich obcí. Při trasování dráhy tak vznikla řada sporů.

Původní projekt dráhy měl z Čerčan sledovat tok řeky Sázavy a vést rovinatým terénem přes obec Nespeky. Jiné plány však mělo konopištské panství. To chtělo železnici využívat k dopravě vytěženého kamene z lomů v okolí Peceraď.

A tak si správa panství prosadila trasu přes Svárov. Ta ale byla kopcovitější a v Týnci musel být postaven most pro překonání řeky Sázavy, což stavbu výrazně prodražilo.

Týnecká stanice byla původně plánována severněji, ale změnou trasy byla postavena v místech starého dvora, hned za železničním mostem.

První vlak z Čerčan do Týnce přijel dne 18. ledna 1897 krátce před polednem.

Železnice k brdským lesům

Druhou stavební etapou posázavské železnice byl úsek ze Zbraslavi do Dobříše. Tento úsek, vedoucí pod úpatí Brd, byl předán do provozu 22. září 1897. Do zapomenutého dobříšského kraje přivezla železnice nový život a rozvoj průmyslu. Výstavbu trati podporoval rod Colloredo – Mannsfeldů, kteří pobývali na dobříšském zámku a spravovali zdejší panství.

Jílové mělo zůstat mimo dráhu

Druhým sporem, který se rozhořel, bylo vedení železnice od Požárů (Prosečnice) dále k Davli. Železnice měla vést podél Sázavy a zdaleka se vyhnout městu Jílové u Prahy.

A to městu, které kdysi bývalo velmi významné. Již ve dvacátých letech 14. století se město pyšnilo přídomek „Královské zlatohorní město“. Král Jan Lucemburský zde nechal razit zlatý dukát. Privilegium ražby dukátů bylo potvrzeno i králem Karlem IV., který městu udělil i řadu dalších práv a výsad. Jílové přilákalo i známého alchymistu Edwarda Kellyho, který v roce 1590 získal několik statků v okolí města a v samotném městě pak skoupil řadu budov.

Jílovští radní požadovali, aby železnice byla vedena přes jejich město. Proti tomu se ohradila obec Kamenný Přívoz, od které by se železnice naopak vzdálila. Komise pro výstavbu trati zvolila kompromis – železnice nakonec přes Jílové postavena nebyla, pouze se k městu přiblížila. Od železniční stanice jsou to na jílovské náměstí stále tři kilometry.

Jílové muselo veškeré zvýšené náklady na změnu trasy uhradit. Kvůli tehdejšímu úsilí Jílovských je tak dnešní trať delší, a na mapě lze vyčíst, že se jedná o poměrně velkou zajižďku. Trať na zhruba osm kilometrů opouští tok řeky Sázavy.

Stavba tohoto úseku byla zahájena v lednu 1898. Úsek z Jílového do Davle se stal nejnáročnějším stavebním úsekem. Pro cestující je však dnes tou částí tratě nejkrásnější. A právě díky zdejším přírodním scénériím, vedení trati na náspech vysoko nad řekou, se zrodilo pojmenování Posázavský pacifik.

Na trati bylo nutné prorazit několik tunelů, vybudovat vysoké násypy, vykopat zářezy, zhotovit desítky propustků a mostů a zbudovat kamenný viadukt Žampach.

Stavba přes svou náročnost probíhala poměrně rychle, a tak poslední úsek Pacifiku byl uveden do provozu za dva roky (!), dne 1. května 1900. Od tohoto dne začaly jezdit vlaky v celém úseku trati – z Čerčan přes Týnec, Davli až do Prahy.

Světově známý viadukt

Raritou trati je Žampašský kamenný viadukt. Délka mostu je 110 metrů a viadukt se klene ve výšce 41 metrů nad údolím Kocour. Most je tak o necelý metr nižší než Nuselský viadukt. Viadukt má sedm oblouků a patří mezi nejvyšší kamenné mosty v Evropě. Je vyhledáván milovníky železnice z celého světa. Spíše než z vlaku si viadukt vychutnáme, pokud stojíme na opačné straně řeky, na takzvané Žampašské vyhlídce.

Tajné továrny v tunelech

Na trati z Vršovic do Čerčan se nachází sedm tunelů. V roce 1942 byl celý region kolem levého břehu řeky Sázavy zabrán jako vojenský prostor. Většina obyvatel byla z obcí vystěhována. Tunely, které se v tomto úseku nacházely, byly využity pro válečnou výrobu. Své pobočky tu zřídily vídeňské továrny vyrábějící letecké komponenty.

V tunelech byly zbudovány podlahy, vstupní vrata, zázemí pro zaměstnance a elektrické osvětlení. Odhaduje se, že v tunelech bylo zaměstnáno několik set lidí. Kromě Čechů tu byli nuceně nasazení Francouzi, Rusové, Srbové či Chorvaté. Po skončení války byly tunely opět předány železničnímu provozu.

I Křižík tu nesměl chybět

V listopadu 1897 dostal vynálezce František Křižík povolení, aby na trati do Vraného nad Vltavou mohl testovat vozidla pro elektrický provoz. V následujících dvou letech mezi Nuslemi a Měchenicemi

jezdil jeho dvounápravový tramvajový akumulátorový vůz. Baterie se dobíjely ve stanicích Vršovice a Zbraslav.

Přeprava cestujících na střeších vozů

Zajímavostí, vztahujících se k Posázaví, by byla celá řada. Například stavba slapské přehrady a doprava materiálu lanovkou ze stanice Luka pod Medníkem, jílovské štoly, vrch Medník s rostlinou kandík psí zub či Ostrovský klášter, pod nějž patřilo i území dnešních Kolovrat. Prostor ve zpravodaji je však omezený. Ale je potřeba zmínit to, čemu posázavská železnice výrazně pomohla. A to je fenomén trampingu a výletnictví. Nejstarší česká osada byla založena

kolem roku 1918 u řeky Vltavy, v místech zvaných Svatojánské proudy. Trampingu se za celou éru věnovaly statisíce lidí a podle odhadů existovalo kolem čtyřiceti tisíc trampských skupin. Většinu trampů dopravovala do osad železnice. Byly vypravovány vlaky až s dvanácti vozy, které přesto měly problémy všechny zájemce odvézt. Místem odjezdu se stávalo branické nádraží, které o víkendů zaplavily tisíce trampů a výletníků. Na nádraží v Braníku bylo otevřeno několik výdejen jízdenek, které za jednu jarní sobotu prodaly až třicet tisíc jízdenek.

Nechme promluvit pamětníka, herce Jaroslava Štercla:

„Už jen to čekání na vlak bylo ohromný. Vjížděl na branické nádraží za neustálého houkání a křiku průvodčích: Ustupte!, protože kolejiště bylo plné cestujících. Když konečně vagony zastavily, byli jste dovnitř vtlačeni hrnoucím se davem. Lidé obsadili úplně všechno. Služební vůz, záchody, žebříky na střeše vozů i střechy samé. Odjezd se nedával výpravkou, ale povelom strojevedoucímu: Trvale pískejte a pomalu zabírejte, jinak neodjedete. Před prvním tunelem bylo třeba zastavit a sundat trampy ze střech, aby někdo nepřišel o hlavu. Za Jarovem zase cestující pobízeli na stupátkách, aby zatlačili a přeplněný vlak se vůbec rozjel, protože trať tam má stoupání 15 promile.“

Připravil: Tomáš Bezouška

Nádraží Braník. Odsud vedla odbočná trať do podolských lomů a vápenky

Viadukt Žampach nad údolím Kocour

Trat' s tzv. Pikovickou jehlou nedaleko zastávky Petrov u Prahy

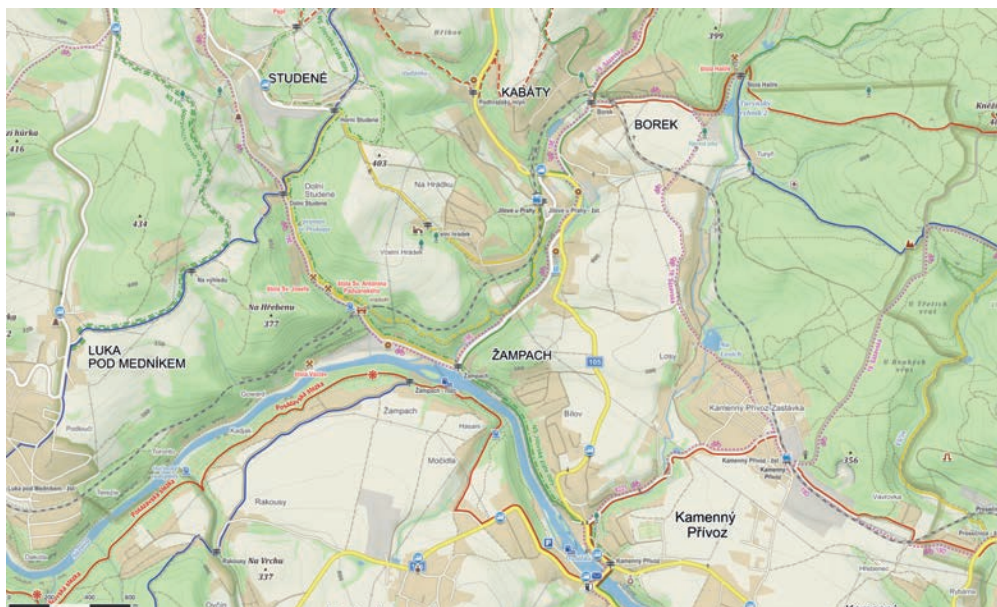
Zbytek původní trati mezi stanicemi Vršovice a Krč v Michelském lese. Při stavbě Jižní spojky byla trať přeložena a napříměna

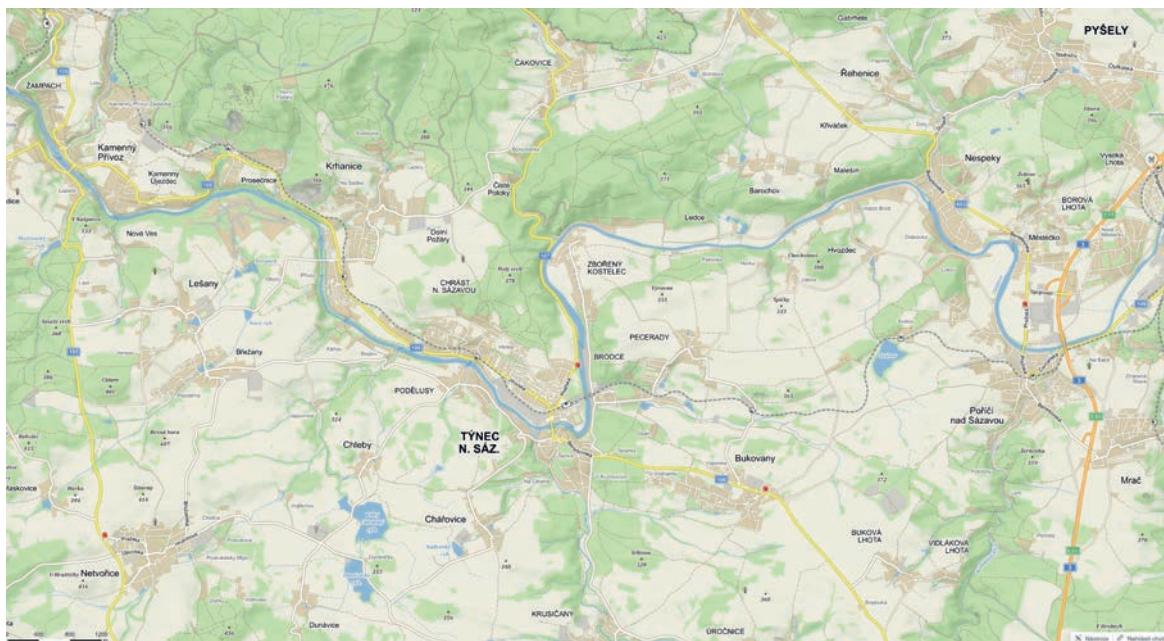
Zbytek pilíře mostu původní trati. Nalezneme ho u dnešní Vídeňské ulice, v těsném sousedství rybníku Labuť

Těleso původní trati v Michelském lese

Na mapě je dobře patrný oblouk, který vznikl přiblížením trati k Jílovému (stanice je v místní části Borek). Původně trať byla plánována z Kamenného Přívozu podél řeky Sázavy

Prvotní projekt předpokládal, že trať povede z Čerčan přes most Dráhy císaře Františka Josefa, přes řeku Sázavu. Za ním se stočí doleva a dále bude trasována po pravém břehu řeky Sázavy přes Městečko, Nespeky, Ledce, pod zříceninou Zbořeného Kostelce až do Týnce nad Sázavou (viz šipky). Vše ale změnilo konopištské panství. To mělo své lomy v oblasti Svárova a Peceraď, a tak prosadilo, aby trať vedla touto lokalitou.

Nové trasování nelibě nesly i obce, které o železnici přišly. Dokládá to i dopis, který odešel v květnu 1894 jako protest Zemskému výboru:

„... Jak se dozvídáme, má totiž dráha býti vedena z Čerčan k Poříčí a odtud přes Svárov k Týnici. Má tudíž v tomto směru pominouti krajinu posázavskou, v jejímž zájmu dráha ta stavěna býti má. Nechtějíc nikterak zkoumati prospěšnost a důvody tohoto projektovaného směru, upozorňujeme přece na to, že vedle směru tohoto, je-li informace naše správná, povede trať krajinou kopečnatou a vyvýšenou, která není ani zalidněna, ani průmyslu se nehodí, a pomine velice vhodný směr posázavský, vedoucí přímo údolím sázavským, krajinou lidnatější a založení a rozšíření průmyslu vhodnější...“

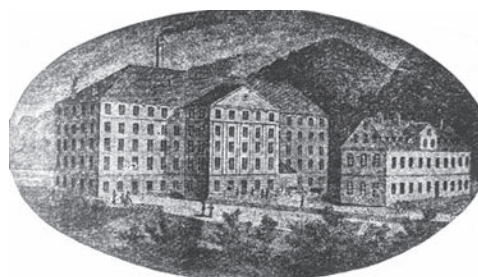
Týnecká kamenina

Na konci 18. století i do Týnce dorazila móda tehdejší doby – kamenina. Výrobu tradičního kameninového sortimentu v Týnci založil František Josef z Vrtby. Původně byla manufakturní výroba v několika staveních poblíž rotundy a hradu. Během několika let si týnecká kamenina získala uznání a obdiv znalců. Vyráběly se zde konvice, talíře, vázy, kávové a jídelní soubory, mísy s různými zdobeními. Mezi lety 1812–1813 byla pro manufakturní účely vystavěna nová budova, která dnes slouží jako kulturní centrum. Z úspěchu se výroba těšila asi sedmdesát let. Manufaktura ukončila činnost asi v polovině 19. století a okamžitě se její výrobky staly žádanými sběratelskými kousky.

Přádelna bavlny na Brodcích

Na břehu řeky Sázavy v roce 1839 židovský podnikatel Jakub Šimon Wahle založil přádelnu bavlny. Nová budova nahradila dřívější budovu mlýna a využila vynikající přírodní podmínky, které zaručovala právě řeka a dřevo z okolních lesů. Hned vedle byla postavena i ubytovna pro dělníky, kteří vykonávali velmi namáhavou práci i 15 hodin denně. Když původní budova na konci 19. století vyhořela, vyrostla na jejím místě budova nová – ta, která na Brodcích stála ještě před pár lety. Přádelna byla velmi úspěšná a s narůstajícím počtem zaměstnanců rostl i stavební ruch v okolí. Byly vystavěny mnohé domky v nedalekém Zbořeném Kostelci. Velké existenční problémy továrně způsobila první světová válka, kdy se do Evropy přestala dovážet bavlna. Ve 20. letech se postupně přádelna opět vypracovala a dařilo se jí. Nakonec ale i ji zasáhla velká hospodářská krize, ze které se už přádelna nevzpamatovala a v roce 1937 přestala továrna existovat.

Janečkova továrna na Brodcích

O prostory přádelny se okamžitě začal zajímat továrník Ing. František Janeček. Jeho Zbrojovka koupila všechny možné pozemky v okolí i budovu samotnou. Janeček do nově koupených prostor přesunul montáž automobilů. Od roku 1940 se zde začaly vyrábět železné, svářecí a pozinkované dráty pro věhlasné firmy tehdejší doby, jako např. ČKD nebo Aero.

Ve třicátých letech 20. století se pak Janeček spojil s továrníkem Wandererem a vznikla tak legendární značka JAWA. Továrna v průběhu let vyráběla automobily, ale hlavně motocykly. Z původních budov, které byly využívány za života Janečka, už jich na Brodcích příliš nestojí. A i přesto, že věhlas a sláva motocyklů Jawa už dnes nejsou ani zdaleka takové jako v druhé polovině minulého století, továrna na Brodcích stále funguje.

Slévárna v Týnci

Ing. František Janeček stál i u založení druhé významné místní továrny – Metazu. O pozemky začal Janeček jevit zájem ve 20. letech 20. století. Do obchodního rejstříku byla slévárna zapsána v roce 1932. V průběhu let se zde vyrábělo široké spektrum odlitků. Sám Janeček bydlel nedaleko ve své, pro Týnec velmi známé, kruhové vile na protějším břehu řeky Sázavy.

Obě jeho továrny – týnecká i brodecká – pro něj představovaly velkou investici do budoucna. Jeho velkým vzorem byl Tomáš Baťa, podle jehož vzoru toužil z Týnce vybudovat velké tovární město. Druhá světová válka a následně jeho smrt v roce 1941 veškeré tyto snahy zhatila.

Lenka Vrbatová

Použité zdroje:

BOROVÍČKA, Jiří a kol. Týnec nad Sázavou: k historickým kořenům města. Vyd. 1. Týnec nad Sázavou: Město Týnec nad Sázavou, 2006. 503 s. ISBN 80-239-7791-1.

Hrad Zbořený Kostelec

Hrad Zbořený Kostelec dnes tvoří jednu z dominant Posázaví. Zřícenina, která se nachází na pravém břehu řeky Sázavy, v sobě ukrývá nejen jeden tajemný středověký příběh.

Pro první takové příběhy se musíme vrátit v čase až někdy do počátku 14. století. Tehdy se v místech dnešního hradu nacházel kostel, jenž pravděpodobně zanikl v době husitských válek. Právě z těchto dob pochází i označení celé oblasti – kostelec původně pojmenovával ohrazenou oblast kolem kostela. Písemné prameny jsou pro tuto dobu však skoupé na slovo, a tak o této době nevíme nic.

První písemná zmínka o hradu Kostelci nad Sázavou pochází z roku 1342 a hovoří o tom, jak český král Jan Lucemburský zastavil hrad Oldřichu Medkovi. Předpokládá se, že hrad byl vystavěn o pár desítek let dříve, někdy v době vlády Václava II. z rodu Přemyslovců.

Kostelec nad Sázavou byl v dobách své největší slávy významným sídlem v okolí Týnce nad Sázavou. Pod jeho správou patřila řada okolních vesnic. Byly to vesnice Kostelec, Brodce, Bukovany, Pecerady, polovina vesnice Podělusy, polovina vsi Krhanice, Jesenice, Voděrady, Oleška, Vesce a Krumlovice.

Na začátku 15. století hrad patřil Janu Sádlovi ze Smilkova. Ten platil za velkého přívržence Jana Husa, veřejně se připojil k protestu proti jeho upálení. Dokonce byl roku 1421 na čáslavském sněmu přijat jako člen prozatímní vlády v Čechách. Zanedlouho poté byl však stranou Jana Želivského obviněn ze zrad a téhož roku v nočních hodinách 20. října tajně stát. Jeho syn Jan mladší Sádlo hrad nakonec prodal Kuneši Rozkošovi z Dubé.

Kuneš bohužel patřil mezi přívržence přijímání „pod jednou způsobou“ (při bohoslužbě se přijímá pouze tělo Krista v podobě oplatky). Jeho nepřítelem byl zemský správce Jiří z Poděbrad, přívrženec husitského hnutí a zastánce přijímání „pod obojí způsobou“ (při bohoslužbě se přijímá tělo i krev Krista v podobě oplatky a vína). Poprvé byl hrad neúspěšně obležen 1449. Následujícího roku byla již dobová výprava Jiříka z Poděbrad úspěšná – hrad byl dobyt, majetek zkonfiskován (zabaven). Poté bohužel nikdy nebyl obnoven.

Touto událostí se začala psát jiná historie hradu i podhradí. Místo původního hradu i vesnice pod ním byly přejmenovány na Zbořený Kostelec. Celá staletí pak do míst původního středověkého panství přicházeli různí poustevníci a trampové. Mezi nimi i český spisovatel Karel Hynek Mácha.

A jak už to tak bývá, když nějaké místo opustí stálí obyvatelé, usadí se zde jiní. Alespoň tak o tom hovoří právě v souvislosti se Zbořeným Kostelcem pověst. Vypráví se, že ve zřícenině hradu se usadili rášci, kteří zabránili jakýmkoliv opravám. Po nocích bourali vše, co přes den lidská ruka opravila. I dnes se zde s nimi můžete setkat. Pokud na vás při návštěvě odněkud vypadne kámen, věřte, že to nebyla náhoda.

Lenka Vrbatová

Zdroje:

BOROVÍČKA, Jiří. *Týnec nad Sázavou: k historickým kořenům města. Týnec nad Sázavou: Město Týnec nad Sázavou*, 2006. *ISBN 80-239-7791-1*.

DVOŘÁK, Otomar. *Po stopách pověstí z Kostelce do Kostelce. Ilustrovala Vítězslava KLIMTOVÁ. Beroun: MH*, 2007. *ISBN 978-80-86720-30-2*.

BERKA, Miroslav. *Dějiny hradu Kostelce nad Sázavou. Miroslav Berka. 1. vyd. Týnec nad Sázavou Zákl. klub ROH*, 1967. 58 s., pl., sch., obr. příl.

Týnec nad Sázavou – historie 20. stol., stavební vývoj města

Zakladatelem moderního průmyslu se stal ve 30. letech pražský podnikatel Ing. František Janeček. V Týnci postavil slévárnu hliníku, oceli a barevných kovů Metaz. V zakoupené přádelně na Brodcích zahájil výrobu motocyklů Jawa.

Na konci 30. let po německé okupaci Československa se Týnec stal jedním z výcvikových středisek německé armády. Cca 5 kilometrů od Týnce v nedaleké vesnici Dunávice byly prováděny střelby z lehkých zbraní a také tu byly prováděny střelby mířené na vysídlené domy v Dunavicích – dodnes si můžeme všimnou spousty děr v domech. Ke konci války se přes Týnec přesouvalo německé vojsko snažící se uprchnout Sovětům a vzdát se americké armádě dále na západ. Zde se také zrodila jedna z poválečných historek o německém pokladu v Týnci.

Takhle zní:

O zlatém pokladu Wehrmachtu

V roce 1945 se německá divize stahovala z Benešova přes Týnec. Při ústupu zde prý spadlo z můstku německé vozidlo. Tady se přesouváme do roku 1990, kdy neznámý mladý muž, který měl zájem o různé militarie, našel v bahně poblíž tohoto zbořeného můstku velkou brašnu plnou zlata a šperků. Nikdo neví, co se s touto brašnou stalo. Úplně stejně nikdo neví, jestli si tuto historku muž nevymyslel, ale část příběhu je pravda. Skutečně tu byla německá divize stahující se z Benešova přes Týnec. Nikdo už neví, co se s ní stalo, jestli se úspěšně vzdala Američanům, nebo ji odchytila Rudá armáda.

Týnec v poválečném období

Po válce Týnec zase začal prosperovat, na začátku 50. let se objevila spousta náčrtů a nápadů na přeměňování železnice, zvětšení továrny Metaz a zvětšení města, začínající tzv. Ruským rájem. Zvětšením města bylo myšleno postavení nového centra na levém toku řeky a postavení mnoha bytových domů pro pracovníky továrny. Z těchto plánů zde byl zrealizován pouze jeden, což bylo postavení bytových domů pod Ruským rájem. Také se tu postavily 4 panelové domy, obchodní dům a nová škola. Vše tu až na menší úpravy a stavbu více bytovek a domů stojí dodnes.

Po roce 1970 zde také byly plánovány přestavby autobusového nádraží. K přestavbě autobusového nádraží byl plánován dvoupatrový hotel, který by stál přímo vedle této budovy. Když se přesuneme více k mostu, tak zde měl být na levém toku řeky postaven kruhový objezd a přeměňování cesty na Prahu více doleva. Také zde byl plánován druhý obchodní dům a více malých obchůdků. Nad novou školou, která už byla postavena, mělo stát velké hřiště na tenis a fotbal a také velký běžecký ovál.

V plánu bylo též rozšíření města o spoustu bytovek, které by připomínaly tehdejší socialistickou architekturu, jakou například můžeme vidět v Ostravě. V centru města mělo stále stát již postavené obchodní centrum Mír lemované ulicemi s bytovými domy. V Náklí mělo být koupaliště hned vedle tehdejšího fotbalového hřiště. Koupaliště by zahrnovalo jak vnitřní, tak venkovní bazén, pro výstavbu tohoto objektu by musel být zbourán statek v Náklí, což se nestalo. Nic z těchto plánů se nezrealizovalo, město se rozrůstalo postupně a žádné jiné velké projekty se v Týnci do konce 20. století nestaly bohužel skutečností. Určitě by bylo zajímavé, kdyby se nějaké z plánů realizovaly. Jen by mě zajímalo, jestli by se z Týnce stalo větší město, nebo by město šlo svou vlastní cestou a skončilo by stejně, jak ho známe dnes.

**Zpracoval podle vlastního zájmu o historii a jako reflexi na přednášku Vlastivědného klubu
Štěpán Stoklasa.**

Kulturní život v Týnci

Spolkový život v Týnci nad Sázavou má mnohaletou tradici. Mezi dodnes fungující a navštěvované spolky patří ochotnický divadelní spolek Netopýr, Vlastivědný klub, Tělovýchovná jednota, Klub českých turistů a spolek TYSAN – odnož Skautu.

Začátky divadelnictví v Týnci sahají až do konce 19. století. Vzniklá organizace přežila rozpad Rakouska-Uherska, obě světové války i pád minulého režimu. Repertoár představení byl velmi bohatý, od pohádek pro děti až po dramata klasiků. V devadesátých letech divadelní tradici udržoval dětský soubor a na začátku nového tisíciletí byla vyslovena výzva k obnovení činnosti. Vznikl tak nový ochotnický spolek Netopýr, který funguje od června 2004. Jako režisérky se zde vystřídaly Anna Svobodová, Marie Veselá a Jaroslava Raková. Nejoblíbenější hrou se mezi diváky stalo představení *Lakomá Barka* od Jana Wericha. Členům spolku se podařilo zorganizovat Ochotnický divadelní festival, kterého se zúčastňovaly ochotnické spolky z okolí. Ochotníci spolupracují i na dalším kulturním dění v Týnci a okolí. Podílejí se na organizaci Svatomartinského průvodu, Mikulášské nadílky u rotundy, velikonočních pašijí, Týneckého střeptu a adventu na hradě.

Vlastivědný klub funguje v Týnci od roku 1955 a zabývá se sbíráním historických předmětů a dokumentů a shromažďováním vzpomínek pamětníků. Pravidelně pořádá setkání s veřejností, na kterých seznamuje veřejnost s historickým vývojem Týnce a okolí. Mezi hlavní osobnosti patřili Daniel Povolný, Miroslav Šafrata, Miroslav Berka. Ve stopách svých předchůdců pokračuje i dnešní mladá generace Martin Šejbl a Jan Jiráň.

Velkou tradici má Týnci i sport. Tahounem mezi spolky je Tělovýchovná jednota, která zastřešuje sportování od nejmenších po seniory. Mezi pravidelné akce patří Den pohybu a zdraví, Roolympiáda, sportovní soutěže ke Dni dětí a gymnastické závody. Veškerou činnost zaštiťuje již léta Věra Junová.

Na turistickou tradici založenou již v 19. století Vojtou Náprstkem navázali týnečtí turisté v roce 1961. Hlavními osobnostmi turistiky v Týnci jsou Stanislav Šípek a Marie Schlesingerová. Pořádají se tradiční „výšlapy“ *„Za jmelím na Neštětickou horu, dálkový pochod Přes čtyři zámky a dálkový pochod Posázavím po stopách významných rodáků regionu.“*

Tradice skautského hnutí sahá do léta 1945. Svoji klubovnu si skauti vytvořili u Janovického potoka, kde stojí dodnes. Jejich činnost byla přerušena po Únoru 1948, avšak skauti se nevzdali a během pražského jara svou činnost opět obnovili. Velkou zásluhu na fungování měl Lumír Richtr. Pravidelně pořádají letní tábory, víkendové výjezdy a pochody po okolí.

Lenka Vrbatová a Blanka Schůtová

Zdroj: Týnec nad Sázavou. K historickým kořenům města. [Red. rada]: Březina, Zdeněk – Mareš, Pavel – Povolný, Daniel – Šípek, František – Žížala, Ladislav. Týnec nad Sázavou: Město Týnec nad Sázavou, 2006. 503 s.: ilustrace, fotografie ISBN:80-239-7791-1

Martinské rohlíčky – nekynuté

Těsto:

45 dkg hladké mouky
1 kelímek zakysané smetany
25 dkg Hery (rozpustit)

Postup:

Nejprve z tuku, hladké mouky a zakysané smetany zaděláme těsto. Poté ho necháme asi 1/2 hodiny odpočinout v lednici.

Následně si těsto rozdělíme na 8 bochánků a každý rozválíme do tvaru kruhu. Jednotlivé kruhy rozdělíme na 6 dílů. Na každý díl přidáme jakoukoliv náplň a zarolujeme od širšího konce ke špičce.

Nakonec rohlíčky naskládáme na plech, na který jsme dali pečicí papír. Pečeme na 180 °C asi 20–25 minut.

Rohlíčky před pečením ničím nepotíráme. Po upečení rohlíčky ze zakysané smetany pouze pocukrujeme.

Rohlíčky servírujeme na talířku k dobré kávě. Dobrou chuť.

Martinské rohlíčky – kynuté

Těsto:

60g másla
60 g moučkového cukru
2 žloutky
1 celé vejce
400 g hladké mouky
špetka soli
25 g droždí (půlka kostky)
200 ml mléka
1 vejce na potření

Postup:

Na začátku si přichystáme všechny ingredience na kuchyňskou linku.

Nejprve do mléka pokojové teploty rozdrobíme droždí a přidáme lžici cukru krystal. Vše promícháme a necháme na teplém místě vzejít kvásek. Mezitím si vyšleháme máslo s cukrem do pěny, přidáme 2 žloutky a celé vajíčko. Nakonec přidáme mouku, špetku soli a hotový kvásek. Dobře vypracujeme těsto, mísu přikryjeme a necháme kynout na teplém místě asi 20 minut.

Mezitím si připravíme náplň dle chuti (tvarohovou, makovou, povidlovou apod.).

Z vykynutého těsta rozválíme plát, rozdělíme na obdélníky (15x10 cm). Ke kraji každého obdélníčku dáme náplň a zarolujeme. Konce řádně uzavřeme, mírně zatočíme do tvaru rohlíčku a dáme na plech vyložený pečicím papírem. Rohlíčky necháme na plechu kynout dalších 15–20 min.

Před pečením každý rohlíček potřeme rozšlehaným vajíčkem a dáme péct do trouby předem vyhřáté na 180 °C přibližně na 20 min.

Před podáváním poprášíme moučkovým cukrem. Přejeme dobrou chuť!

Dita Urbanová

AUTOŘI A POUŽITÉ ZDROJE

Krhanice

Autorka: Mgr. Bc. Věra Rábllová

Na učebnici se podíleli: Aleš Bydžovský, Tomáš Bláha, Antonín Koloros, Aneta Kočí, Monika Fischerová

Seznam použité literatury:

1. Václav G. Cílek: *Netvořice v proudu věků*. ELTSEN, a.s. Benešov, 2014, ISBN 978-80-904805-1-3.

Seznam internetových zdrojů:

1. www.mistopisy.cz; 2. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Krhanice>; 3. www.lomprosecnice.cz; 4. www.pacifikem.cz; 5. www.jiskra-benesov.cz; 6. www.osjilove.cz; 7. www.zameklesany.cz

Netvořice

Autorka: Mgr. Ludmila Vodehnalová

Na učebnici spolupracoval tým žáků: Markéta Kolářová, Tereška Trang, Nikola Roušarová, Eliška Dušková, Mikuláš Franěk, Adéla Janoušková, Christoph Wágner, Alena Jašková, Milan Švec, Sára Žižková

Na učebnici se podíleli: Mgr. Michal Nekl, Mgr. Aneta Fuchsová, Ing. Josef Dušek, Mgr. Zdeněk Cudlín, Mgr. Helena Černošová, Mgr. Marie Wollerová, Jitka Povolná

Korektury: Mgr. Marie Chobotská

Webové stránky: Ondřej Paluska

Použité zdroje:

1. Cílek, V.: *Netvořice na přelomu války a míru*, Novela bohemia 2018
2. Cílek, V.: *Voda a krajina*, Dokořán 2017
3. Cílek, V.: *Netvořice v proudu časů*, Dokořán 2014
4. Vodehnalová, L.: *Seminární práce: Historie obce Netvořice*, 2001
5. *Obecní kroniky městyse Netvořice*
6. *Dokumenty z projektu ZŠ Netvořice: Rudolf Strimpl a jahodářství v našem kraji*
7. Laštovička, L.: *Netvořice v minulosti*, OÚ Netvořice, 1998
8. *Archiv školy: Projekt Strážci památek*
9. Mgr. Michal Nekl – geologická část RU - vytvořil pro ZŠ Netvořice
10. Hajná et al., 2014: Předpokládaný řez litosférou na severním okraji superkontinentu Gondwany v době vzniku jílovského pásma
11. Röhlich, 1998: Příčný řez jílovským pásmem v okolí Medníku
12. Schulmann et al., 2009: Řez českým masivem v období karbonu, v době vzniku středočeského plutonického komplexu
13. Hajná, J., Žák, J. and Kachlík, V. (2014): Growth of accretionary wedges and pulsed ophiolitic mélangé formation by successive subduction of trench-parallel volcanic elevations. *Terra Nova*, 26, 322–329, 2014.
14. Röhlich, P. (1998). The jílové belt: A neoproterozoic volcanic rift zone in Central Bohemia. *Acta Univ. Carolinae, Geol.* 42, 489–493.
15. Schulmann, K., Konopásek, J., Janoušek, V., Lexa, O., Lardeaux, J. M., Edel, J. B., Štípská, P., Ulrich, S. (2009): An Andean type Palaeozoic convergence in the Bohemian Massif. *C. R. Geoscience* 341 (2009) 266–286.
16. Kubíková, J., Spilka, J. a Šprýňar P.: *Perly Středočeské přírody*, Nakladatelství VEGA-L, 2016
17. Babka J. et al., 2007: *Středočeský kraj: životní prostředí*. Praha: Středočeský kraj
18. Babka J., 2007: *Středočeský kraj: životní prostředí*. Praha: Středočeský kraj
19. Zakrytá geologická mapa 1 : 50 000. Zdroj: Geovědní mapy 1 : 50 000 [online]. Praha: Česká geologická služba [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://mapy.geology.cz/geocr50/>. Upraveno.
20. Sázavský tonalit celkový pohled (a), detail (b). Zdroj: Mgr. Michal Nekl, Bc. Luboš Račanský, Jan Vilinger, (CC BY 4.0), 2022. Dostupné z: <https://geomapa.lounovicepodblanikem.cz/>. Upraveno.

Týnec nad Sázavou

Autorka: Mgr. Lenka Vrbatová

Zdroje fotek: archiv Vlastivědného spolku Týnec nad Sázavou

Použité zdroje:

1. MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2., opravené a doplněné vyd. Praha: Academia, 1968. 868 s. Heslo „týn“, s. 664
2. BOROVIČKA, Jiří a kol. *Týnec nad Sázavou: k historickým kořenům města*. Vyd. 1. Týnec nad Sázavou: Město Týnec nad Sázavou, 2006. 503 s. ISBN 80-239-7791-1.
3. DVOŘÁK, Otomar. *Po stopách pověstí z Kostelce do Kostelce*. Ilustrovala Vítězslava KLIMTOVÁ. Beroun: MH, 2007. ISBN 978-80- 86720-30-2.
4. BERKA, Miroslav. *Dějiny hradu Kostelce nad Sázavou*. Miroslav Berka. 1. vyd. Týnec nad Sázavou: Zákl. klub ROH, 1967. 58 s., pl., sch., obr. příl.
5. *Přednášky Vlastivědného spolku Týnec*

Křečovice

Autoři: Mgr. Petra Šimrová, Mgr. Veronika Weinerová, Mgr. Jitka Máchová, Bc. Libuše Filipová

Seznam použitých zdrojů:

Horníková Petra: Josef Suk a jeho Křečovice, diplomová práce, Plzeň 2015
Vysloužil Jiří: Suk Josef. In: Hudební slovník pro každého II.díl, Skladatelé a hudební spisovatelé, Vizovice 1999
Procházka Boris: Přivítává krajina Josefa Suka, rok vydání 1982, Praha, ISBN 02-214-82
Kulvejt Pravoslav: Střípky z historie Křečovic, vydal Obecní úřad v Křečovicích v roce 2000, celkem 112 stran
Toufar Pavel: Záhadné Sedlčansko – Tajemnou českou krajinou, celkem 269 str., ISBN 80-86231-27-5

Foto a internetové zdroje:

<http://obec-krecovice.cz>, Robert Nečas
<https://www.prostor-ad.cz/pruvodce/pjih/krecovice/krecovice.htm>
<http://www.fotohistorie.cz/FullFoto.aspx?photoID=8098>
http://www.farnostkrecovice.cz/data/images/k-krecovice/k_krecovice_42.jpg
https://www.istockphoto.com/cs/fotografie/%C4%8Derven%C3%A9-%C5%99asy-pod-vodou-v-%C5%99ece-cape-cod-gm-521541724-91397151?utm_source=pixabay&utm_medium=affiliate&utm_campaign=SRP_image_sponsored&utm_content=http%3A%2F%2Fpixabay.com%2Fcs%2Fimages%2Fsearch%2Fruducha%2F&utm_term=ruducha
<https://ebird.org/species/eurtre1?siteLanguage=cs>
<https://www.facebook.com/photo?fbid=102842359299996&set=pcb.102842095966689>
<https://pixabay.com/cs/photos/poskok-rostlina-chmel-kv%c4%9bt-p%c5%99%c3%adroda-3705742/muzeumricany.cz/regionalni-ucebnice>
<cs.wikipedia.org>.
<theses.cz>

Neveklov

Autorka: Mgr. Martina Štátsková

Použité zdroje:

1. Balata, M., Hertl, J.: Dějiny Benešovska se zřetelem k učivu v 5. – 8. třídě všeob. vzděl. škol, I. část /do poč.18. stol./, Okresní pedagogický sbor v Benešově u Prahy,?
2. Bitarovec, M.: Židovské etnikum na Neveklovsku, SOČ, 2017, dostupné na https://www.oaneveklov.cz/images/files/soc/%C5%BDidovsk%C3%A9_etnikum_na_Nevklovsku_-_Bitarovec_barevn%C4%9B.pdf
3. Charvát, J. a kol.: Podblanicko proti okupantům, sborník prací, Benešov u Prahy, 1966
4. Kol. Dálnice D3, informační publikace, Ředitelství silnic a dálnic, Praha, 2016
5. Kol.: Neveklov – 720 let, almanach k výročí první písemné zmínky o Neveklovu, Obec Neveklov, 2005
6. Kol.: Okres Benešov: Chráněná příroda, P.F. Art Tisk „P“ Brno, vydání 1., Praha 1996
7. Kos, P.: Cvičiště Benešov – vstup zakázán!, Posázaví o.p.s., Postupice, 2012, ISBN 978-80-904655-6-5
8. Kronika města Neveklov z let 1937–1951, založená roku 1949, MNV Neveklov
9. Neradová, J.: Jan Heřman: Osud spjatý s hudbou, nakladatelství Jalna, Praha, 2007, ISBN 978-80-86396-24-8
10. Petráň, J. a kol.: Vlastivědný atlas okresu Benešov, Okresní muzeum a Okresní archiv v Benešově, Benešov 1988, 3454-88
11. Petráň, J.: Benešovsko – Podblanicko, TEPS Praha, 1985, 54-008-85
12. Program rozvoje města Neveklov na období let 2020–2029, Město Neveklov, 2019
13. Příbyl, A., Liška, K.: Znaky a pečete středoečeských měst, Středoečeské nakladatelství a knihkupectví v Praze, 1975, 42-013-76, 02/65
14. Sborník prací Pod Blánkem, vlastivědný časopis, Podblanické ekoncentrum ČSOP a Muzeum Podblanicka, ročník IX. (XXXI.), č. 3, 2005
15. Sborník prací Pod Blánkem, vlastivědný časopis, Podblanické ekoncentrum ČSOP a Muzeum Podblanicka, ročník VIII. (XXX.), č. 4, 2004
16. Sedláček, A.: Hrad, zámky a tvrže království českého, díl patnáctý, nakladatelství Šolc a Šimáček, Praha, 1927
17. Šmerák, V.: Ohlédnutí: Almanach 1942–2012, Europrint, Krňany, Neveklov, 2012, ISBN 978-80-260-2483-6
18. Šmerák, V.: Mezi Vltavou a Sázavou, 1061–2011, Europrint, Krňany 2012, ISBN 978-80-260-0384-7
19. Váňová, L.: Románské a gotické umění na Podblanicku, Muzeum okresu Benešov, zámek Vlašim, 1990, 3201-330-90
20. Vlasák, A. N.: Okres neveklovský. Nástin statisticko-historický, svazek V, nakladatel: Fr. A. Urbánek, Praha, 1875
21. Profous, A.: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Svazek III. M–Ř., nakladatelství Československé akademie věd, Praha, 1951

Autoři fotografií:

žáci Základní školy Jana Kubelíka Neveklov, ročník 2014–2023

Přemysl Petrák

Mgr. Martina Štátsková

a

archiv Základní školy Jana Kubelíka, Neveklov

Ilustrace: žáci Základní školy Jana Kubelíka, Neveklov, ročník 2019–2028

Vydala: Posázaví o.p.s. v roce 2023

ve spolupráci s

Základní školou Krhanice, okres Benešov

Základní školou Josefa Suka a mateřskou školou Křečovice

Základní školou Netvořice, okres Benešov, příspěvková organizace

Základní školou Jana Kubelíka, Neveklov

Základní školou Týnec nad Sázavou, příspěvková organizace

Městem Neveklov, Městem Týnec nad Sázavou, Městyssem Netvořice, Obcí Krhanice, Obcí Křečovice

Korektura textu: PhDr. Jaroslava Tůmová

Grafická příprava: Pavel Fuksa, GraTypoPrint

Elektronická podoba knihy: www.ucebniceregionu.cz

ISBN 978-80-87684-72-6

